

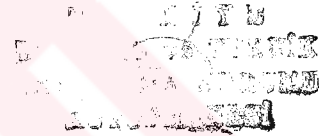
17755

T. C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTA ÖĞRETİM KURUMLARINDA
DENETİM

T. 17755

DOKTORA TEZİ

Danışman : Prof. Dr. HAYDAR TAYMAZ

T. C.
Yükseköğretim Kurumu
Değerlendirme Merkezi

ASIM ÖZDEMİR

ANKARA - 1990

ÖNSÖZ

Bu araştırma, orta öğretim kurumlarında denetimin nasıl yapıldığını belirtmek ve bazı ülkelerin eğitiminde denetim sistemleriyle araştırmada elde edilen bulguları da dikkate alarak orta öğretimde denetim sisteminin geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde; problem tanımlanmış, amaç belirlenmiş, önem açıklanmış, sayıltılar ve sınırlandırmalar belirlenmiş, tanımlar yapılmış ve ilgili araştırmalar özetlenmiştir. İkinci bölümde orta öğretim kurumlarında denetimin tarihçesi verildikten sonra günümüzde kurum ve ders denetiminin nasıl yapıldığı basamaklar halinde açıklanmıştır. Üçüncü bölümde bazı ülkelerde eğitimde denetimin nasıl olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde, yöntem ve uygulaması açıklanmıştır. Beşinci bölümde deneklerin nitelikleri, kurum ve ders denetimi sırasında görülen aksaklıklar, ders denetiminde ağırlık verilmesi gereken konular, öğretmenlerin denetiminde rapor formundakiler dışında dikkate alınması gereken hususlar, müfettişlerce yapılan rehberliği engelleyen etkenler deneklerin görüşlerine göre açıklanmış, gereken durumlarda yorumlar yapılmıştır. Altıncı bölümde, bulgular özetlenmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın başından itibaren içtenlikle çalışmalarımı yöneltip yöneten sayın hocam Prof.Dr. Haydar TAYMAZ'a şükran duygularımı sunarım.

Araştırma planının incelenmesinde, anketin hazırlanmasında, istatistik yöntemlerin belirlenmesinde yardımcı olan sayın Prof.Dr. Saim KAPTAN'a, verilerin çözümlenmesinde yardımcı olan Doç.Dr. Ali BALCI'ya, anketin hazırlanması ve geliştirilmesinde uyarılarda

bulunan sayın Doç.Dr.Nihat BİLGEN'e ve Yrd.Doç.Dr.Mehmet URAL'a teşekkürlerimi sunarım.

Anketin uygulanmasını sağlayan Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı sayın Celal URAL'a Şube Müdürü İrfan ÖZÇELİK'e ve uygulamaya katılan Bakanlık Müfettişlerine teşekkür ederim.

Verilerin A.Ü. Ziraat Fakültesi Bilgi İşleme Merkezinde işlenmesini sağlayan sayın Doç.Dr. Orhan KAVUNCU'ya ve araştırma görevlisi Soner BALCIOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim. Adını anamadığım diğer yardımcıların katkıları için teşekkür ederim.

Yakın ilgilerinden dolayı Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Sayın Kaya TÜRKER'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarımda her zaman destek gördüğüm eşim Matematik Öğretmeni Nezaket ÖZDEMİR'e minnetlerimi sunarım.

Ocak, 1990
Ankara

Asım ÖZDEMİR

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem.....	3
Amaç.....	7
Önem.....	8
Sınırlandırma.....	9
Sayıltılar.....	9
Tanımlar.....	10
İlgili İnceleme ve Araştırmalar.....	11
Türkiyede Yapılan İnceleme ve Araştırmalar.....	11
Dış Ülkelerde Yapılan İnceleme ve	
Araştırmalar.....	14

BÖLÜM II

TÜRKİYEDE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARINDA DENETİM	
SİSTEMİ.....	15
Tarihsel Gelişim.....	15
Cumhuriyetten Önceki Dönem.....	15
Cumhuriyetten Sonraki Dönem.....	19
Günümüzde Orta Öğretim Kurumlarında Denetim...	24
Denetim Sisteminin Hukuki Temelleri.....	24
T.C. Anayasası (1982).....	24
1965 Tarih ve 657 Sayılı Devlet	
Memurları Kanunu.....	24

1973 Tarih ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu	25
1930 Tarhi ve 1532 Sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun. Nö: 1702.....	26
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (8.6.1984 tarih ve 208 Sayılı K.H.K. ile Değişik Şekli).....	27
Teftiş Kurulu Yönetmeliği.....	27
Denetim Sisteminin Yapısı.....	29
Orta Öğretim Kurumlarında Denetim Çeşitleri..	31
Kurum Denetimi.....	34
Kurum Denetiminin Safhaları.....	35
Denetime Hazırlık ve Planlama.....	35
Uygulamanın İzlenmesi ve İncelenmesi.....	38
Uygulamanın İzlenmesinde Dikkat Edilecek Hususlar.....	46
Değerlendirme ve Raporlama	48
Denetim Sırasında ve Sonunda Yapılan Toplantılar.....	51
Orta Öğretim Kurumlarında Ders Denetimi...	53
Ders Denetiminin Çeşitleri.....	54
Ders Denetim Faaliyetlerinin Planlanması.....	54
Gözlem ve İnceleme.....	57
Sınıf İçi Etkinliklerin Gözlem ve İncelenmesi.....	57
Sınıf Dışı Etkinliklerin Gözlem ve İncelenmesi.....	58
Sınıf Ziyaretlerinde Bağlı Kalınacak Esaslar.....	60
Değerlendirme ve Raporlama.....	62
Denetim Sonu Toplantısı.....	65

BÖLÜM III

BAZI ÜLKELERDE EĞİTİM DENETİMİ.....	68
Federal Almanya'da Eğitim Denetimi.....	68
Bremen.....	69
Okul Denetiminin Hukuki Temelleri.....	69
Denetmenler ve Görevleri.....	70
Fransa'da Eğitim Denetimi.....	72
Müfettişlerin Seçimi ve Atanması.....	73
1982 Yılı Sonrası Gelişmeler.....	74
Denetim Sistemi.....	74
İtalya'da Eğitim Denetimi.....	75
Denetim Biriminin Yapısı.....	76
Teşkilatın Temel Görevi.....	76
Eğitim Müfettişliği Teşkilatı Birimleri..	77
Müfettişlerin Seçimi.....	79
İngiltere'de Eğitim Denetimi.....	80
Mahalli Eğitim Otoriteleri.....	80
Okul Yönetimi.....	81
Denetim Sistemi.....	82
Müfettişlerin Görev ve Yetkileri.....	83
Sovyetler Birliği'nde Eğitim Denetimi.....	84

BÖLÜM IV

YÖNTEM.....	85
Evren ve Örneklem.....	85
Veri Toplama Araçları.....	85
Verilerin Toplanması.....	87
Verilerin Çözümlemesi.....	88

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUMLAR.....	90
1. Kişisel Durum ile İlgili Bulgular.....	90
2. Orta Öğretim Kurumlarının Denetiminde Karşılaşılan Aksaklıklara İlişkin Bulgular.	92
Denetim Raporlarında Belirtilen Önerilerin Kurumlarda Dikkate Alınma Derecesi.....	100
3. Öğretmen Denetiminde Karşılaşılan Aksaklar ve Bu Denetimlerde Ağırlık Verilmesi Gereken Hususlara İlişkin Bulgular.....	104
A. Ders İçi Faaliyetler.....	105
B. Ders Dışı Faaliyetler.....	120
C. Öğretmen Denetiminde Dikkate Alınması Gereken Hususlar.....	131
D. Denetimlerde Uyulması Gereken Bazı Hususlar.....	136
E. Öncelikle Denetlenmesi Gereken Okullar..	140
F. Sınıf Ziyaretlerinin Sayısına İlişkin Ölçüt.....	141
4. Rehberliği Engelleyen Etkenler.....	143
A. Denetlenenlerle İlgili Olanlar.....	143
B. Sistemle İlgili Olanlar.....	146
C. Rehberliği Engelleyen Diğer Etkenler....	150
Müfettişlerin Temel Görevlerini Yerine Getirebilme Dereceleri.....	153

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER	158
Sonuçlar.....	158
Öneriler.....	166

KAYNAKLAR.....	170
EKLER.....	182
1. Anket Formu.....	183
2. Yazışmalar.....	191
3. χ^2 (Kay Kare) Tabloları.....	198

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO

Sayfa

1. BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN NİTELİKLERİNE İLİŞKİN SORULARA VERDİKLERİ CEVAPLARIN DAĞILIMI..... 91
2. ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ DENETİMİNDE AKSAKLIKLA KARŞILAŞILAN KONULARLA İLGİLİ MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ..... 93
3. DENETİM RAPORLARINDA BELİRTİLEN ÖNERİLERİN YETERİNCE DİKKATE ALINMAMA NEDENLERİYLE İLGİLİ MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ..... 101
4. KURUM DENETİMİNDE AKSAKLIKLA KARŞILAŞILAN KONULAR..... 102
5. DENETİMLERDE ÖĞRETMENLERİN DERS İÇİ FAALİYETLERİNDE KARŞILAŞILAN AKSAKLIKLARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ..... 107
6. DENETİMLERDE ÖĞRETMENLERİN DERS İÇİ FAALİYETLERİYLE İLGİLİ OLARAK AĞIRLIK VERİLMESİ GEREKEN KONULARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ..... 108
7. DERS İÇİ FAALİYETLERİN DENETİMİNDE AKSAKLIKLA KARŞILAŞILAN KONULARA AĞIRLIK VERİLMESİ GEREKEN KONULAR..... 119
8. DENETİMLERDE ÖĞRETMENLERİN DERS DIŞI FAALİYETLERİNDE KARŞILAŞILAN AKSAKLIKLARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ,..... 124
9. DENETİMLERDE ÖĞRETMENLERİN DERS DIŞI FAALİYETLERİYLE İLGİLİ OLARAK AĞIRLIK VERİLMESİ GEREKEN KONULARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ..... 125

10. DERS DIŞI FAALİYETLERİN DENETİMİNDE AKSAKLIKLA KARŞILAŞILAN KONULARLA AĞIRLIK VERİLMESİ GEREKEN KONULAR,.....	129
11. ÖĞRETMENLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE DİKKATE ALINMASI GEREKEN DİĞER HUSUSLARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ.....	132
12. DENETİMLERDE UYULMASI GEREKEN BAZI HUSUSLARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ.....	137
13. ÖNCELİKLE DENETLENMESİ GEREKEN OKULLARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ.....	140
14. SINIF ZİYARETLERİNİN SAYISININ BELİRLENMESİYLE İLGİLİ MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ..	141
15. MÜFETTİŞLERCE YAPILAN REHBERLİĞİ ENGELLEYEN ETKENLER HAKKINDA MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ.....	145
16. MÜFETTİŞLERCE YAPILAN REHBERLİĞİ ENGELLEYEN ETKENLERİN AĞIRLIKLI ORTALAMALARA GÖRE SIRALANMASI.....	149
17. MÜFETTİŞLERCE ÖĞRETMENLERE YAPILAN REHBERLİĞİ ENGELLEYEN DİĞER ETKENLERİN FREKANSLARA DAYANAN SIRALAMASI.....	150
18. MÜFETTİŞLERİN, TEMEL GÖREVLERİNİ YERİNE GETİREBİLME DERECELERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ..	154

BÖLÜM I

GİRİŞ

Toplumların doğuşu, gelişmesi ve yükselmesi, her şeyden önce o toplumu meydana getiren insanların, yetenekli, bilgili, çalışkan ve dürüst olmalarına bağlıdır. Bu nitelikte insanlar yetiştiremeyen toplumların varlıklarını devam ettirmeleri, kolay olmamıştır. Keza bir toplumun varlığını sürdürmesi ve gelişmesi amaçlarına uygun olarak yetiştirdiği insanlarla mümkündür(1).

İnsan unsurunu ele alıp işleyen, onları kişilik ve meslek sahibi yapan eğitimidir. Bu nedenle eğitim sisteminin devleti ayakta tutan kurumların temelini oluşturduğu söylenebilir. İş adamı Henry Ford, "Fabrikalarımı ve makinalarımı tahrip edin, fakat adamlarımı bana bırakın en kısa zamanda eski servetime kavuşurum" demek suretiyle eğitilmiş insan gücünün önemini vurgulamış olmaktadır(2).

Bu derece önemli olan eğitim olgusu, neticelerini görmek açısından beraberinde denetim kurumunu da getirmiştir.

Eğitimde denetimin amacı; öğretmen, öğrenci ve yönetici ilişkilerinde işbirliğini gerçekleştirmek, öğretim alanında yapılan bilimsel çalışmaların sonuçlarının eğitim kurumlarına yansımalarına ve programların geliştirilmesine imkan sağlamak, kurumların çalışmalarının amaçlarına uygun olup olmadığını incelemek ve değerlendirmektir(3). Kısaca eğitim denetiminde amaç, önceden kararlaştırılmış

(1) Haydar Taymaz, Okul Yönetimi, 1985, s.1.

(2) Abdullah Çelik, Okul İdarecilerine Yönetim Rehberi, 1986, s.111.

(3) Rasim Altıntaş, Liselerde Kurum Teftişi, 1980, s.3.

eğitim ve öğretim amaçlarının gerçekleşme derecesini saptamaktır(4). Denetim örgütleri, koruyucu ve geliştirici bir unsur olup gelecekteki planlamayı da etkilemektedir(5).

Türk Milli Eğitim Sistemi'nde denetim amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için bu kurumun organize bir yapıya kavuşturulması gerekli görülmüştür. Dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütü içinde Teftiş Kurulu oluşturulmuş ve gerekli yasal düzenlemelere gidilmiştir.

Günümüzde Türk Milli Eğitim Sistemi'nde denetim, iki ayrı statü içinde yürütülmektedir. Birincisi, İlk Öğretim Müfettişlerince yapılan denetimdir. İlk Öğretim müfettişlerinin yetki ve sorumlulukları, 222 Sayılı İlk Öğretim ve Eğitim Kanunu ile İlk Öğretim Müfettişleri Yönetmeliği'nde belirtilmiştir. Bunlar, yönetim bakımından Müfettişler Kurulu Başkanlığı aracılığıyla milli eğitim müdürlüklerine bağlıdır. İkincisi, Bakanlık Müfettişleri tarafından yapılan denetimdir. Orta öğretim kurumları ile bu kurumlarda görevli öğretmen ve yöneticilerin denetimi esas olarak Bakanlık Müfettişlerince yapılmaktadır. Ancak Türk Milli Eğitim Sistemi'nde orta öğretim kurumlarını, Bakanlık Müfettişlerinin yanında okul müdürü, vali, kaymakam ve milli eğitim müdürlerinin de denetleme yetkileri bulunmaktadır.

Bunlar içinde yakın denetici durumunda olan okul müdürlerinin denetim görevlerinden bazıları yönetmelikte şöyle ifade edilmiştir:

"Müdür, kanun, yönetmelik ve emirlerin sınırları içinde okulun bütün işlerini çevirmeye, düzene koymaya ve denetlemeye yetkilidir. Bundan başka müdür okulun bina ve eşyasının korunmasını, iyi kullanılmasını, temizliğini ve düzenini sağlamak ve ilgili ödev sahiplerini yakından izlemekle de yükümlüdür"(6).

(4) Ziya Bursalıoğlu, Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, 1987, s.186.

(5) Willeslie Rue, Llylond Brays, Management Theory and aplication, 1980, s.231.

Diğer taraftan, müdürün kurum denetimi yanında ders denetimiyle ilgili olarak yapacağı işler aynı yönetmelikte şöyle ifade edilmiştir.

"Ders yılının çeşitli zamanlarında öğretmenlerin derslerini ve işlerini yakından izlemek (bir yıl içinde her öğretmenin en az iki dersine girilmesi zorunludur).

Ders içi ve ders dışı çalışmalarda gördüğü eksiklikler ve alınması gereken tedbirler konusunda öğretmenlerle ayrı ayrı görüşmek, teftiş sonuçlarını saptıyarak bu amaçla hazırlanmış olan basılı raporları işlemek".

Ne var ki okul müdürlerinin bir kısmı denetim hizmetlerini yürütecek nitelikte yetiştirilmemiştir(7). Yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, okul müdürlerinin, öğretmenleri en az, "ders bilgisi" ve "programları uygulama" yönünden tanıdıkları, bu konuda müdür ve öğretmenlerin görüş birliği içinde oldukları anlaşılmıştır. Aynı çalışmada müdürlerin öğretmenlere "arasıra" rehberlik yapabildikleri belirlenmiştir(8). Bu bulgunun yukarıdaki görüşü desteklediği söylenebilir. Bu nedenle denetim konusunda müfettişlere önemli görevler düştüğü anlaşılmaktadır.

Problem

Orta öğretim kurumlarında müfettişlerce yapılan denetimi, kurum ve ders denetimi olarak iki grupta toplamak mümkündür. Kurum denetimi, okullarda yapılan yönetsel denetimi tanımlar. Bu denetimlerde, okulun eğitim ve yönetim süreçleri ile bunlarla ilgili kayıt ve işlemleri incelenerek, kurumun genel işleyişi hakkında bir hükme varılamaya çalışılır(9). Böylelikle kurumun daha etkin bir şekilde çalışması sağlanmış olur.

(6) M.E.B., Lise ve Orta Okullar Yönetmeliği, md.6.

(7) Emin Sağlamer, Eğitimde Teftiş ve Teknikleri, 1975. s.12.

(8) Asım Özdemir, Lise Müdürlerinin Öğretmenleri Değerlendirmesi ve Geliştirmesi, 1985, ss.68,82-95.

(9) Haydar Taymaz, Teftiş, 1982, s.110.

Kurumun etkin bir şekilde görevlerini sürdürmesi, aksayan yönlerine ve bu aksaklıkların nedenlerinin belirlenmesine bağlıdır. Diğer taraftan okul müdürü okulun yönetiminden sorumlu olan kişidir. Böyle bir sorumluluk altında olan yöneticinin yeterli desteğe ihtiyacı bulunmaktadır. Bütün bunlar kurum denetiminin etkili bir şekilde uygulanmasını gerektirmektedir.

Okulların amaçlarının gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin de okul müdürlerinin yanında önemli görevleri bulunmaktadır. Bu görevler Lise ve Orta Okullar Yönetmeliği'nin 56. maddesinde genel olarak şöyle ifade edilmiştir.

"Öğretmenler kendilerine verilen dersleri okuturlar. Bunlarla ilgili bütün uygulamaları ve deneyleri yaparlar. Serbest çalışma saatlerinde öğrencileri gözetirler, öğretmenler dersler dışında okulun eğitim ve yönetim işlerine de canlı bir şekilde katılmakla; kanun, yönetmelik ve emirlere saptanan ödevleri yapmakla yükümlüdürler".

Son derece önemli olan bu görevlerin gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin bir takım güçlüklerle karşılaştıkları görülmektedir. Üst'lere düşen görevlerden biri de öğretmenlerin ders içi ve ders dışı eğitim etkinliklerinde karşılaştıkları güçlükleri belirlemek ve onlara gereken yardımda bulunmaktır. Zaten eğitim sisteminde müfettişlerin görevlerinden biri öğretmenlerin eksikliklerini ve ihtiyaçlarını belirleyerek onlara mesleki yardımda bulunmaktır(10). Bunun yanında; gelişmekte olan eğitim teknolojisi, çoğalan sosyo-ekonomik sorunlar ile çağın getirdiği yenilikler, eğitimi etkilemektedir. Eğitim etkinliklerinin temel unsuru olan öğretmenin gelişmelere uyabilmesi, yenilikleri izleyebilmesi için sürekli olarak desteklenmesi gerekmektedir(11).

(10) Haydar Taymaz, "Orta Öğretim Kurumlarında Ders Denetimi", Eğitim ve Bilim, 1987, s.4.

(11) Calip Karagözoğlu, Türk Eğitim Düzeninde Bakanlık Müfettişlerinin Rolü, 1972. s.1.

Öte yandan, işgörenin işteki başarı derecesinin belirlenmesi gerek işgören, gerekse işveren açısından önem taşımaktadır(12). Bu bakımdan da öğretmenlerin değerlendirilmesi icap etmektedir. Ancak, haklı ve gerçek durumu belirleyecek nesnel ölçüler gerekmektedir. Çünkü belirgin ve nesnel standartlar oluşturulmadan denetim hizmetlerinden beklenen verimlilik sağlanamaz(13). Diğer taraftan öğretmeni değerlendirirken onların başarılarını etkileyen etkenlerin belirlenerek başarıları hakkında bir yargıya varmanın daha uygun olacağı düşünülebilir. Oysa ki denetici raporlarının ortak özellikleri, kısa bir süreçteki duruma bakarak birkaç yıllık bir durum için yargıda bulunmaları; eğitimi etkileyen öğrenci, okul ve çevreye ilişkin değişkenlikleri içermemeleridir(14).

Denetim konusunda bir başka problem denetim turnelerinin sınırlı zamana sıkıştırılmış olmasıdır. Bu sebeple incelemeler sondaj yoluyla yapılmakta ve yalnız son yıla ait kayıt ve işlemler incelenmektedir(15). Yine de okulların denetimi zamanında tamlanamamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı'nca 1988-1989 öğretim yılı Türkiye'deki öğretmen sayısını gösteren "Genel Döküm Tablosu" hazırlanmıştır. Bu tabloda Orta okul ve liselerdeki öğretmen sayısı hesaplandığında bir müfettişe 455 öğretmen düştüğü görülecektir. Bunun yanında müfettişlerin öğretmen denetimi dışında da görevleri olduğu düşünülünce bu husustaki problemin büyüklüğü ortaya çıkmış olur.

(12) Hikmet Timur, "Personel Başarı Değerlendirmesi ve Türk Adli Yargı Örneği", Anne İdaresi Dergisi, 1983, s.3.

(13) Ziya Çoker, "Teftiş Hizmetlerinin Amacı ve Ana Görevleri", Anne İdaresi Dergisi, 1982, s.11.

(14) Hüseyin Başar, "Öğretmenlerin Değerlendirilmesi", Eğitim ve bilim, 1988, s.59.

(15) Altıntaş, Ön. Ver., s.26.

Denetlemenin en önemli amacı yapılan kusurların tekrarına engel olmaktır. Denetleme yapmak kusur aramak, ilgilileri bu yolla güç duruma düşürmek, mahcup etmek değildir(16). Aksine eğitim etkinliklerinde müfettişlerden beklenen rehberliktir(17). Ancak bu alanda yapılan araştırmalar yardım istemenin, müfettişten değil de öğretmenlerden geldiğinde, bu yardımın amacına ulaşabildiğini göstermektedir(18).

Diğer taraftan müfettiş ve öğretmenlerin karşılıklı olarak birbirini anlamak yerine suçladıklarına şahit olmaktadır. Bu koşullar içinde müfettişlerden rehberlik görevini yeterince gerçekleştirmeleri beklenemez.

Öte yandan, Evans ve Gans'ın tesbitlerine göre personel, iyi eğitici özelliğine sahip bir kişinin deneticiliğinden memnun kalmaktadır. Çünkü böyle bir denetici, sınıfta eğitimi ilgilendiren sorunları çabuk hissederek. İyi denetçi, düşünce ve eylemde rehberlik için her zaman tetkiklerdir. Hoşsohbet ve anlayışlıdır. İnsiyatifi gerektiğinde ele alır. Bunların yanında çok geniş bir eğitim anlayışına sahiptir(19). Bu tesbitlere göre, müfettişlerin eğitici özellikleri zayıf ve etkili bir rehberlikte bulunmaları mümkün değildir.

Çeşitli kamu kurumlarındaki teftiş kuruluşlarının idarenin yapısını ve çalışma usullerini ana hatlarıyla en iyi görme ve inceleme imkanına sahip birimlerden biri olduğundan şüphe yoktur. Ancak hemen bütün kurumlardaki teftiş kurullarının bu günkü koşullar altında, belirtilen anlayış içinde bir denetleme görevi

(16) Nuri Tortop, "Yönetim Denetlenmesi ve Denetleme Biçimleri", Amme İdaresi Dergisi, 1974, s.27.

(17) Karagözoğlu, Ön. Ver., s.2.

(18) Karagözoğlu, Ön. Ver., s.106.

(19) Ruth Avans, P.E., Leo Gans, Supervision of Physical Education, 1950, s.13.

yapamadıkları ilgililer tarafından kabul edilen bir gerçektir(20). 1960 yılından sonra yapılan önemli araştırmaların hepsinde, denetimin bu günkü uygulama biçimlerinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır(21).

Bütün bu araştırmaların vardığı ortak kanıya göre iyi denetim, ancak iyi denetim elemanı ve iyi bir sistemle gerçekleştirileceği söylenebilir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar ve tartışmalara göre, orta öğretim kurumlarında denetim önemli bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu problemin çözümü için aksaklıkların belirlenmesi ona göre önlemlerin alınması gerekmektedir.

Orta öğretim kurumlarında kurum ve ders denetimleri sırasında görülen aksaklıkların ve rehberliği engelleyen durumların neler olduğu, ders denetimlerinde ağırlık verilmesi gereken konularla, denetimlerde dikkate alınması gereken hususların nele olması gerektiği konusu bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, orta öğretim kurumlarında yapılan denetimlerde karşılaşılan aksaklıkları ve önemli görülen konularda beklentileri belirlemek, böylece denetim sisteminin geliştirilmesine katkıda bulunmaktır.

Araştırmanın genel amacına ulaşmak üzere aşağıda sıralanan sorulara cevaplar aranmıştır.

1. Kurum denetiminde en fazla karşılaşılan aksaklıklar nelerdir?

2. Denetim raporlarında belirtilen öneriler yeterince dikkate alınmakta mıdır?

(20) Cemal Mihcioglu, 1966 tarih 09-1 Sayılı Yazı.

(21) Çoker, Ön. Ver., s.6.

3. Öğretmenlerin denetiminde hangi konularda daha fazla aksaklıkla karşılaşılmaktadır?

4. Öğretmenlerin denetim ve değerlendirilmesinde hangi konulara ağırlık verilmelidir?

5. Öğretmenlerin denetim ve değerlendirilmesinde mevcut rapor form'undakiler dışında hangi hususlar özellikle dikkate alınmalıdır?

6. Denetimlerde uyulması gereken davranışlara ilişkin beklentiler nelerdir?

7. Hangi okullar öncelikle denetlenmelidir?

8. Sınıf ziyaretlerinin sayısına ilişkin ölçüt ne olmalıdır?

9. Müfettişlerce yapılan rehberliği etkileyen önemli etkenler var mıdır?

10. Müfettişler hangi görevlerinde daha etkili olmaktadır?

Önem

Araştırma, orta öğretim kurumlarında, kurum ve ders denetimlerinde karşılaşılan aksaklıklar, aksaklıklara yol açan etmenler ve bu aksaklıkların giderilmesi için alınacak önlemler konusunda idarecilere, öğretmenlere, müfettişlere ve diğer ilgililere durum açıklayıcı bir nitelik taşımasından dolayı önemli görülmektedir.

Diğer taraftan eğitim sistemi içinde denetimin son derece önemli bir yeri bulunmaktadır. Çünkü eğitim kurumlarında birlik ve bütünlüğün sağlanması, eğitim alanında yapılan yeniliklerin idareci ve öğretmenlere duyurulması, üründe meydana gelen hata ve eksikliklerin belirlenmesi ve giderilmesi için denetim bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanmasında denetim sürecinin etkin bir şekilde işlemesinin büyük payı bulunmaktadır. Denetim süreci-

nin etkin bir şekilde işlemesi için sistemin günün ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi gerekmektedir. Etkili bir yönetim için bu mutlaka gereklidir(22). Diğer taraftan denetleme ve değerlendirme şekillerinin geliştirilmesi okulun ayrılmaz bir parçasıdır(23). Bu araştırmada elde edilen bulgular eğitimde denetim sisteminin geliştirilmesine ışık tutabilir. Böylelikle denetim sisteminin daha etkin bir hale getirilmesine katkı sağlanmış olacaktır.

Sınırlandırma

Araştırmanın kaynak taraması ve anket uygulaması yoluyla yapılması kararlaştırılmıştır. Aşağıda sıralanan sınırlılıkların saptanmasında bu durum göz önünde bulundurulmuştur.

1. Araştırma, orta öğretim kurumlarında kurum ve ders denetiminde karşılaşılan aksaklıklar ve denetimlerde ağırlık verilmesi gereken konularla sınırlıdır.

2. Araştırma, orta öğretim kurumlarında denetimi konu alan yayın taraması ve anket uygulaması ile sınırlıdır.

3. Sorular müfettiş gözlemlerini ve görüşlerini belirlemeye yönelik olduğundan anket sadece müfettişlere uygulanmıştır.

Sayıltılar

Araştırmada kullanılan ölçme araçları, bulgular ve yorumları aşağıda sıralanan sayıltılara dayanmaktadır.

(22) İ. Ethem Başaran, Yönetime Giriş, 1984, s.180.

(23) Avrupa Konseyi Milli Eğitim Bakanları Kararları, 1987. s.6.

1. Anket geliştirmede uzman ve müfettiş görüşleri yeterli sayılmaktadır.

2. Geliştirilmiş olan anket, istenilen bilgileri toplamaya elverişli niteliktedir.

3. Bilgi toplama aracı olarak kullanılan anketteki sorulara müfettişlerin doğru cevap vermiş olduklarını varsayılmaktadır.

Tanımlar

Araştırmada kullanılmış olan bazı kavramlar aşağıda tanımlanmıştır:

Orta Öğretim Kurumu: Temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarıdır(24). Bu tanım içine lise ve dengi bütün okullar alınmıştır.

Teftiş Kurulu: Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü içinde yer almış bulunan, okul ve kurumları denetleme görevini üstlenmiş olan, bir başkanla yeteri kadar müfettiş ve personelden oluşan kuruldur(25).

Bakanlık Müfettişi: Doğrudan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak orta öğretim kurumlarındaki personelin çalışmalarını denetleyen teftiş kurulu üyesi(26).

Kurum Denetimi: Her hangi bir orta öğretim kurumunun eğitim, öğretim ve yönetim çalışmalarının, bunlarla ilgili yapılması gereken ve yapılan işlemlerin yasal hükümlere uygun olup olmadığının denetlenmesidir(27).

(24) Milli Eğitim Temel Kanunu, md.26.

(25) Altıntaş, Ön. Ver., s.17.

(26) Hüseyin Başar, Eğitim Müfettişlerinin Seçilmesi ve Yetiştirilmesi, 1985, s.14.

(27) Altıntaş, Ön. Ver., s.17.

Ders Denetimi: Bakanlık müfettişlerince, Öğretmenin sınıf içi ve dışı rol ve davranışlarının planlı biçimde gözlenmesi ve incelenmesidir(28).

Genel Denetim: Teftiş Kurulu Başkanlığınca hazırlanan program dahilinde, görevlendirilmiş olan bir grup müfettişin belli bir süre içinde denetimi yapılacak kurumlarda her türlü eğitim ve öğretim etkinliklerini; yönetim ve büro işlerini, görevlilerin çalışmalarını incelemesi ve değerlendirmesi(29).

Grupla Denetim: Bir kurumun birden çok müfettişle denetlenmesidir(39).

İlgili İnceleme ve Araştırmalar

Orta öğretim kurumlarında denetim konusuyla doğrudan ya da dolaylı ilgisi olan çalışmaların bazı-
larının bulguları özet olarak aşağıda verilmiştir.

Türkiye'de Yapılan İnceleme ve Araştırmalar

Beals'ın verdiği rapora göre (1952) orta öğretim müfettişleri milli eğitim müdürlüklerine bağlı ve müfettişten çok danışman rolünde olmalıdır.

1953 yılında Türkiye'ye davet edilen Tompkins'-
in raporuna göre müfettiş sayısı yetersiz, milli eğitim müdürleri ve okul müdürleri denetim görevlerini benimsemedikleri için denetim görevleri istenilen seviyede yürümemektedir.

Öz'ün (1971) yaptığı araştırmada mevcut teftiş teşkilatının kendisinden beklenileni gerektiği şekilde yerine getiremediği belirlenmiş ve bu fonksiyonları modern denetim anlayışına göre yerine getirebilecek yeni bir "Denetim Teşkilatı Modeli" önerilmiştir.

(28) Taymaz, Ön. Ver., 1987, s.4.

(30) Altıntaş, Ön. Ver., s.17.

Karagözoğlu'nun (1972) araştırmasının bulgularına göre, öğretmenler bugünkü teftiş sisteminin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin geliştirilmesine yardım ettiğine inanmaktadırlar. Diğer taraftan birbiriyle uyumsuzluk halinde olan dört ayrı role sahip olan müfettişler çok ağır bir iş yükünün sorumluluğu altındadırlar. Öğretmenler müfettişleri kendilerine rehberlik edecek bir kişi olarak görmemektedirler.

Kaya'nın (1976) yaptığı araştırmaya göre ankete katılan yöneticilerin denetim sisteminin yeterli bulmadıklarını belirlenmiştir.

Bilge'nin (1976) yapmış olduğu araştırma bulgularına göre Bakanlık Müfettişlerinin hizmet içi eğitim noksanlıkları olduğu belirlenmiştir.

Gökmen (1977) tarafından yapılan araştırmaya göre Öğretmenlerin sırası ile okul müdürü, değerlendirme kurulu ve Bakanlık Müfettişleri aracılığıyla değerlendirilmesi önerilmektedir.

Seçkin'in (1978) yaptığı araştırmanın bulguları şöyle özetlenebilir:

a. Müfettişlerin hizmet öncesi eğitim yolu ile kazanmaları zorunlu olan görev alanının değerlendirme olduğu görülmüştür.

b. Müfettişlerin yetiştirme programlarında yer verilmesi zorunlu olmayan görev alanları personellecilik ve çevre ilişkileri alanları olmuştur.

Altıntaş yapmış olduğu araştırmada (1980) liselerde kurum denetimini okul müdürünün görev alanlarına göre personel işleri, öğrenci işleri, öğretim işleri, eğitim işleri, okul işletmesi olarak beş kısımda ele almıştır.

Taymaz'ın (1984) makalesinde teknik denetim olarak da nitelendirilen ders denetimlerinde karşılaşılan sorunların, denetimin genel sorumlularından soyut-

soyutlanamayacağı ifade edilmiştir. Aynı makalede öğretmenlerin ders denetimlerinde karşılaşılan sorunlar ve ders denetimlerinde dikkat edilecek hususlar ifade edilmiştir.

Taymaz'ın (1987) bir diğer makalesinde ders denetimi, öğretmenin sınıf içi ve sınıf dışı rol ve davranışlarının planlı biçimde görülmesi olarak ifade edilmiştir. Araştırmacının bulgularına göre sınıf içi etkinliklerin gözleminin gerekliliğini savunanlar olduğu gibi, dışarıdan biri tarafından gözlem yapılmasına karşı olanlar da vardır.

Seçkin'in makalasinde (1988) denetimin daima dış baskılardan ve sorunlardan etkileneceği ifade edilmiştir.

Balcı'nın (1988) "klinik teftiş" konusunda yazdığı makalede, bu günkü teftiş yapısının klinik teftiş uygulamasına engel teşkil ettiğini ifade etmiştir. Balcı'ya göre Öğretmenle sürekli ilişki içinde olan okul yöneticisinin öğretmenin denetiminden sorumlu olmasını sağlayan bir yapı benimsenebilir. Yoksa, ortalama iki yılda bir öğretmenin denetim geçirdiği bir sistemde bu kavramların ortaya konulması mümkün olamaz.

Başar'ın (1988) yazdığı makaleye göre denetçi raporlarının ortak özellikleri, kısa bir süreçteki duruma bakarak bir veya birkaç yıllık bir durum için yargıda bulunmaları, eğitimi etkileyen öğretmen, öğrenci, okul ve çevreye ilişkin değişkenleri içermemeleridir.

Küçükahmed'in (1989) yaptığı küçük bir örnek olay araştırmasında, öğretmen adaylarının yaklaşık beşte ikisi (% 37) aşırı heyecanlanmadan yakındıkları ve % 17,5'i öğrencilere hakim olamama endişesi içinde olduklarını belirlemiştir.

Dış Ülkelerde yapılan inceleme ve Arşatırmalar

Amarika Birleşik Devletleri'nde yayınlanan kaynakların incelenmesi sonucunda, denetim alanında personelin denetim anlayışıyla ilgili olarak çeşitli araştırmalar yapıldığı ve son yıllardaki araştırmaların daha çok denetime karşı olan tutum ve personelin rol beklentileri üzerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Spears (1956), Adams (1953), Gwayn (1961), Neil (1982), Monahen (1967) gibi yazarlar denetim sürecini etkileyen faktörleri ve denetim görevlerinden doğan problemleri inceleyerek uygulamalara ışık tutmaya çalışmışlardır.

Diğer taraftan Thomas ve Justman (1954) müfettişlerin görevlerini yöneticilik, liderlik, rehberlik, öğreticilik, araştırma uzmanlığı ve sorgu yargıçlığı olarak altı alanda toplamışlardır.

Mc Kean ve Miles (1964), Mark ve diğerleri eğit-sel denetimde genel prensipleri ve müfettişlerde aranılan özellikleri belirlemeye çalışmışlardır.

Burke ve Kray'ın (1985) yapmış oldukları araştırmanın bulgularına göre tecrübeli ve tecrübesiz öğretmenlerin, değerlendirmenin bazı özelliklerini kabul etmekle birlikte, denetlemeyi değerlendirmeden üstün gör-dükleri anlaşılmıştır.

Gollsberry ve diğerleri (1985) yöneticilerin denetim hakkındaki görüşlerini yazmış oldukları bir makalede ortaya koymuşlardır.

Hart (1985) hiyerarşik ortamda öğretmenlerin denetimini incelemiştir.

Sergiovanni (1982) "Öğretimin Denetlenmesi" adındaki kitabında denetimin çeşitli yönleri üzerinde durmuş ve denetim tarihini, yönetim şemasını, stratejileri, modelleri ve gelecekteki beklentilerden görün-tüler sunmuştur.

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARINDA DENETİM SİSTEMİ

Bu bölümde orta öğretim kurumlarında denetimin tarihsel gelişimi ve günümüzde orta öğretim kurumlarında denetimin nasıl yapıldığı alt başlıklar halinde verilmiştir.

Tarihsel Gelişim

Cumhuriyetten Önceki Dönem

Eğitim hayatımızda denetim hizmetinin ne zaman başladığı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Meclis-i Umuru Nafia'nın Rüstiye Mekteplerinin açılmasına esas teşkil eden, Mahalle Mektepleri hakkındaki 1838 tarihli Layihasında bu okulların bir düzene sokulmasına karar verilmiştir. Bu okullarda görev yapan öğretmenlerin öğrencilerine bir şeyler öğretebilecek seviyede olup olmadığının belirlenmesi için denetim yetkisine sahip memurlar görevlendirilmesi düşünülmüştür(1). Bu na göre İmparatorluk döneminde ilk defa denetime, Rüstiye Okullarının açılmasıyla ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

1846 tarihinde Mekatib-i Umumiye Nezareti'ne bağlı Mekatib-i Rüstiye Muinliği ve Mekatib-i Sibyan Muinliği adı altında iki birim oluşturulmuştur(2). 8 Nisan 1847 tarihinde yayımlanan "Sibyan Mekatib-i Hocaları Efendilere İta Olunacak Talimat"ta yönetmeliğin öğretmenlerle ilgili bölümünde mektepleri denetlemek ve öğretmenlere yol göstermek üzere müfettiş-

(1) Kamil Su, "Milli Eğitimde Teftiş", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, 1983, s. 177.

(2) Kamil Su, Türk Eğitiminde Teftişin Yeri ve Önemi, 1974, s. 3.

lerin olduğu ve bunlara "Mektep Mu'ini" adı verildiği belirtilmektedir(3).

Rüşdiye ve Sibyan Okullarını denetlemek üzere 1862 yılında görevlendirilen memurlara ilk defa "Müfettiş" denilmiş, bunlara merkez ve taşra okullarını denetleme görevi verilmiştir(4).

Maarif-i Umumiye Nezareti'nin teşkilatlanmasıyla ilgili en önemli hareket, Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin kabûludur(1869). Bu nizamnamenin eğitim yönünden olduğu kadar, yönetim bakımından da eğitim hayatımızda bir dönüm noktası teşkil ettiği söylenebilir(5). Maarif-i Umumiye Nizamnamesi için yazılan Meclis-i Has-sı Vükela mazbatasında ilk defa okulları gözetim altında bulunduracak bir "Denetim Heyeti"nin kurulması gereğine işaret edilmiştir. Nizamname ile de taşradaki eğitim ve kültür kuruluşlarının yürürlükteki kanunlara uygun bir şekilde işleyip işlemediklerini denetlemek üzere, görev ve yetkileri bu tüzük ile belirlenmiş yeteri kadar Müfettiş ve Muhakkik bulundurulması hükmü getirilmiştir(6). Nizamnamedeki kayda göre, muhakkikler yetki bakımından müfettişlerden önde gelmektedirler. Muhakkikler, gerektikçe ve sırayla turneye çıkarlar, Vilayetteki okul ve kütüphaneleri, Livalarda bulunan müfettişleri denetlerler, dönüşlerinde gördüklerini, düşünceleri ile birlikte bir rapor halinde meclise bildirirlerdi. Müfettişler ise, sancaklarda bulunan okulları önceleri üç ayda bir, okulların gerekli düzenlemeleri sağlandıktan sonra altı ayda bir denetlerler, Vilayet Maarif Meclislerine Rapor verirlerdi(7).

(3) Hasan, Ali Koçer Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişmesi 1987 s. 60.

(4) Haydar Taymaz.,

(5) Su, Ön. Ver., 1974 s. 3.

(6) Su, Ön. Ver., 1983 s. 177.

(7) Su, Ön. Ver., 1974 s. 5.

1879 tarihinde Maarif-i Umumiye Nezareti merkez teşkilatı Meclis-i Maarifi Umumi'yeden başka beş daireye bölünmüştür. Bu tarihlerde Maarif-i Umumiye Nezareti Merkezinde biri İstanbul, biri Anadolu yakası, biri de Rumeli Yakası müfettişi olmak üzere üç Mekatib-i Umumiye müfettişi vardı.

1883 yılında Maarif-i Umumiye Nezaretinde değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliğin sonuçlarından biri olarak, merkezde bir Mekatib-i Rüstiye, bir Mekatib-i İdadiye, bir Kütüphaneler ve bir de Matbaalar müfettişi kadrosu oluşturulmuştur(8).

1889 yılında "Denetim Görevlileri" adı altında bir birimin kurulduğu ve müfettişlerin bu birimde toplandıkları görülmektedir. Teşkilat yapısındaki bu hızlı değişim, sistemin bir arayış içinde olduğunu göstermektedir(9).

Kısaca İkinci Meşrutiyet dönemine kadar müfettişler bazen öğretim dairelerine bağlı, bazen Nezaret'in içinden ayrı bir dairede toplanmış olarak hizmet görüyorlardı. Zaman zaman Rumeli Vilayat-ı Şahanesi Müfettişleri, Sibyan, Rüstiye Okulları Müfettişleri, Azınlık Okulları Müfettişleri, Sağlık Müfettişleri, Genel Müfettişler gibi ihtisas gruplarına ayrılmıştır(10).

1908'de yeni bir dönemin başladığını görüyoruz. Bu dönemde merkez teşkilatında "Denetim Görevlileri", "Azınlık ve Yabancı Okullar Müfettişliği" ve "Sağlık Müfettişliği" birimleri yer almaktadır(11).

1911 yılında yürürlüğe koyulan "Maarif-i Umumiye Nezareti Merkez Teşkilatı Hakkında Nizamname'de

(8) Su, Ön. Ver., 1974, s. 5.

(9) Mustafa Aydın, Eğitimde Denetimsel Davranış, 1984, s. 173.

(10) Su, Ön. Ver., s. 173.

(11) Aydın, Ön. Ver., s. 173.

merkez hizmetleri, idare ve denetim olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu nizamname'de eğitim-öğretim kurumlarının, kitaplıkların, müzelerin ve benzeri kültür kurumlarının kurulma, idare ve denetimlerinin merkez teşkilatına bırakıldığı görülmektedir. Bu görevlerin Nezaret tarafından atanacak kimseler tarafından yürütüleceği de adı geçen yönetmelikte belirtilmiştir(12).

Müfettişlerin ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında görev yapmış öğretmenler arasından Türk Dili, Arap Dili, Matematik, Tabiat bilgisi, Felsefe, Tarih ve Coğrafya, Öğretim Bilgisi, Özel Eğitim alanlarından, ayrıca bir mimar ve tıp doktoru olması uygun bulunmuştur(13).

1912 tarihinde Maarif-i Umumiye Nezareti Teşkilatı Nizamnamesi Layıhası' adıyla yeni bir yönetmelik hazırlanmıştır. Bu yönetmelikle, merkez teşkilatında "Genel Müfettişlik Dairesi" adı altında bir birim kurulmuştur. Tüzükte bütün okulların denetim sorumluluğu "Genel Müfettişlik" dairesine verilmiştir. Adı geçen daire kanun, tüzük, yönetmelik ve karar hükümlerinin tamamıyla uygulanıp uygulanmadığını sürekli olarak denetleyecek ve bu husustaki izlenimlerini, düşüncelerini Nezaret makamına bildirecektir(14).

1914 tarihinde Maarif-i Umumiye Nezareti tarafından "Vilayet Maarif Müfettişlerinin Vezâifine Dair Talimatname" adıyla bir yönetmelik yürürlüğe konulmuştur.

Yönetmelikte müfettişlerin görevleri belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre müfettişler sadece denetleme işi ile görevli olup yönetime karışmazlar. Yılda en az dokuz ay memur oldukları bölgeyi dolaşmak ve

(12) Su, Ön. Ver., 1974, s. 11.

(13) Faik Reşit Unat, Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış, 1964., s. 25.

(14) Su. Ön. Ver., 1974, s. 13.

denetlemek zorundadırlar. Hiç bir yerde 15 günden çok kalamazlar. Denetim için gidilecek yeri önceden duyurmakda yasaktır. Müfettişler denetim bölgelerindeki Sultanî ve İdadi'lerle, Öğretmen Okullarını yılda en az ikişer defa denetleyerek sonucu okulun denetim defterine yazarlar, düzenledikleri diğer raporu da Nezaret'e gönderirlerdi(15).

Cumhuriyetten Sonraki Dönem

Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulduktan sonra Milli Eğitim hizmetlerinin tümü Maarif Vekaletine verilmiştir(16). Bu tarih denetim hizmeti bakan adına hareket eden üç müfettiş tarafından görülmüyordu. Teftiş kurulu ilk defa 10 Mayıs 1923 tarihinden sonra "müdürlük" olarak kurulmuştur. Maarif Müfettişleri Talimatnamesi ile kurul bir müdür ile on müfettişten oluşturulmuştur. Daha sonra Teftiş Kurulu 1.10.1923 tarihinde Maarif Vekaleti Heyet-i Teftişine Riyaseti adını almış, Müdüre de "Başkan, ünvanı verilmiştir(17).

3. Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm medrese ve okullar Maarif Vekaletine bağlanmıştır. 1925 yılında ilk defa Konya'da bir "Maarif Müfettişleri Kongresi" toplanmıştır. Bu toplantıda "Maarif Müfettişleri Umumiyelerinin Hukuk, Salahiyat ve Vazifelerine Dair Talimat" hazırlanmıştır(18). Hazırlanmış olan talimatname'de Müfettişi Umumi Muavinliğinde bahsedilmektedir(19).

1926 yılında 789 Sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile Maarif Eminlikleri kurulunca Teftiş Kurulu Başkanlığı kaldırılmış, Bakanlık Müfettişleri de Talim

(15) Su, Ön. Ver., 1974, s. 17.

(16) Taymaz, Ön. Ver., s. 13.

(17) Su, Ön. Ver., 1983, s. 178.

(18) Galip Karagözoğlu, Teftiş, 1974, s. 1.

(19) Nevzat Ayas, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim, 1948, s. 489.

ve Terbiye Kuruluna bağlanmıştır. Bu münasebetle "Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin Hak, Yetki ve Görevlerine ilişkin Yönetmelik" adıyla yeni bir yönetmelik çıkarılmıştır(20).

Yeni Yönetmeliğe göre müfettişler, merkez ve mütaka müfettişleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Merkez müfettişleri yapacakları işler bakımından üç'e ayrılmıştır. Bunlar; 1- Terbiye ve Tedrisat Müfettişleri, 2- İdare Müfettişleri, 3- Kütüphane, Saniyi Nefise ve müze müfettişleri'dir. Diğer taraftan bu kanunda "Müfettişi Umumi" yerine "Müfettiş" terimi kullanılmıştır(21).

Bu uygulama 1931 yılına kadar devam etmiş aynı yıl Maarif Eminlikleri kaldırılmış, Mütaka Müfettişleri, Merkez Müfettişleri olarak tekrar tekrar görevlendirilmişlerdir.

Teftiş Kurulu Başkanlığı 1933 tarih ve 2287 Sayılı "Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifelerine dair kununla yeniden kurulmuştur. Bu kanunda "Teftiş Kurulunun görevleri ve çalışma biçimi bir tüzük ile belirlenir" denilmektedir. Ne var ki, bu tüzük hazırlanarak yürürlüğe konulmamıştır. Bu sebeple 1926 yılında kabul edilen yönetmelik hükümleri 1967 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

1941 yılında Mesleki Teknik Öğretim Müsteşarlığı içinde ikinci bir Teftiş Kurulu kurulmuştur. Ancak bu kurul da kısa bir zaman sonra kaldırılmıştır(22).

1944 yılında çıkarılan bir genelge ile Genel Müfettişlik kadrosu içinde bulunan Müşavirlerin denetleme işiyle görevlendirilebileceklerine ilişkin bir açıklama bulunmaktadır(23).

(20) Su, Ön. Ver., 1974, s. 22.

(21) Ayas, Ön. Ver., s. 489.

(22) İsmail Hakkı Ülgen, Adli Soruşturma, 1957, s. 377.

(23) M.E.B. 6.12.1944, 71 Sayılı Genelge.

1949 yılında Bakanlık emri ile Teftiş Bölgeleri kurularak müfettişler bu bölgelerde görevlendirilmişlerdir. Ayrıca bölge sistemine göre bir de yönetmelik hazırlanmıştır(24). Ancak 1950 yılında bu uygulamadan da vazgeçilerek Bakanlık Müfettişleri Ankara, İstanbul ve İzmir merkezlerinde toplanmıştır(25).

1954 yılında 2287 Sayılı Kanunla ilgili olarak çıkarılan 4737, 4926, 5021 Sayılı Kanunları değiştiren 6389 Sayılı Kanun çıkarılmıştır. Bununla Bakanlığın yabancı ülkelere öğrenci müfettişi ataması sağlanmıştır(26).

Türk Kamu Yönetiminde denetim hizmetlerinin iyileştirilmesine 1966 yılında hazırlanan Mehtap raporunda da değinilmiştir. Daha sonra 1967 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Halen yürürlükte olan bu yönetmeliğin Talim ve Terbiye Kurulunun 6.11.1979 gün ve 204 Sayılı kararı ile 4., 5., 6., 11., 12., 17., ve 29. maddeleri değiştirilmiştir(26).

Yukarıda adı geçen yönetmelikten sonra müfettişlerin denetimleri esnasında nelere dikkat etmeleri gerektiğini belirli esaslara bağlamak üzere, Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından aşağıdaki kataplar hazırlanmıştır:

1. Adli ve İdari Tahkikat Rehberi, 1968.
2. Ders Teftişlerinde Dikkate Alınacak Esaslar, 1969.
3. Müesse Teftişlerinde Dikkate Alınacak Esaslar, 1969,

(24) Ülgen, Ön. Ver., s. 377.

(25) Taymaz, Ön. Ver., s. 14.

(26) Su, Ön. Ver., 1983, s. 180.

4. İmtihan Teftişlerinde Dikkate Alınacak Esaslar, 1969.

5. Orta Dereceli Özel, Azınlık ve Yabancı Okullarda Yapılacak Teftiş ve Soruşturmalarda Dikkate Alınacak Esaslar, 1970.

21.5.1970 tarih ve 1261 Sayılı Kanunla Teftiş Kurulu Başkanı Milli Eğitim Şuralarının tabii üyesi durumuna getirilmiştir.

Müfettişlerin denetimi hizmetleriyle birlikte inceleme ve soruşturma işlerini de yürütmeleri rehberlik yapmayı güçleştirmektedir. Bu güçlüğü ortadan kaldırmak için 1973 yılında müfettişlerin bir kısmı soruşturma işlerine ayrılmış ve bu hizmetin sıra ile yapılması esası kabul edilmiştir(27).

1980 Yılında Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin beşinci maddesine dayanılarak Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Koordinatörlük Hizmeti İç Yönetmeliği çıkarılmıştır(28). Bu yönetmelikle İstanbul ve İzmir merkezlerinde iki koordinatörlük kurulmuştur. Teftiş Kurulu Başkanlığı ile bölge merkezleri arasındaki haberleşmeyi ve iş akışını sağlamayı amaçlayan koordinatörlük görevine birer yıl süre ile, bir Müşavir Müfettiş veya Başmüfettiş atanmıştır.

Teftiş Kurulu 28-31 Ocak 1980 tarihinde yapmış olduğu toplantılarda son şeklini vererek hazırladığı "Öğretmen Denetim Raporu formu" ve "Öğretmen Denetim Raporu Düzenlemesiyle ilgili Muhtıra"nın uygulamaya konulması kararlaştırılmıştır(29).

(27) Su, Ön. Ver., 1974, s. 39.

(28) M.E.B. 20.8.1980 tarihli Bakanlık Oluru.

(29) M.E.B. Teftiş Kurulu Öğretmen Denetim Raporlarının Düzenlenmesiyle İlgili Muhtıra, 1982, s. 2.

18.1.1982 tarihinde ise Temel Eğitim ikinci kademe ve Ortaöğretim Kurumlarında Yapılacak denetimlerde kullanılacak "Genel Denetim Form"ları hazırlanarak yayımlanmıştır(30).

1983 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı Denetleme Devamlı Yönergesi" adlı bir yönerge hazırlanmış ve deneme amacıyla uygulamaya konulmuştur. Yönergede bazı yenilikler bulunmaktadır. Örneğin; Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır ve Erzurum illerimiz teftiş merkezleri olarak belirlenmiştir. Diğer illerimiz ise bu merkezlere bağlanmıştır. Kısaca 1949 yılında başlatılan ve 1950 yılında vazgeçilen Teftiş Bölgeleri görüşü 1983 yılında tekrar benimsenmiş fakat bu defa da bu uygulama fazla uzun ömürlü olmamıştır(31).

28 Ağustos 1981 tarihinden beri Temel Eğitim ikinci kademe ve Ortaöğretim Kurumlarının genel denetimlerinde "rapor form"u kullanılmaktaydı. 4.12.1987 tarihinde yeni bir uygulamaya geçilmiştir. M.E.Gençlik ve Spor Bakanlığınca "Genel Hükümler ve Okul Denetimleriyle ilgili Rapor Yazımında Uyulması gereken Esaslar" hazırlanmıştır(32). Yapılan bu yeni düzenlemeye göre genel denetimlerde üç sayfayı geçmeyecek düz rapor yazılacaktır.

Diğer taraftan 1987 tarihinde "Dersanede Görevli Öğretmen Denetim Raporlarının Düzenlenmesiyle ilgili "Muhtıra" hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur(33).

(30) 18 Ocak 1982 gün ve 2104 Sayılı Tebliğler Dergisi.

(31) Mustafa Aydın, "Türk Eğitim Sisteminde Denetime Bir Bakış", Öğretmen Yetiştiren Kurumların Dünyu Bugünü Sempozyumu, 1987, s. 403.

(32) M.E.B. 4.12.1987 tarih, Teftiş Kurulu Başkanlığının 313.0-8284 Sayılı Onayı.

(33) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 3.2 .1987 tarih 451(01) Sayılı Muhtıra.

Günümüzde Orta Öğretim Kurumlarında Denetim

Bu başlık altında, orta öğretim kurumlarında denetimin hukuki temelleri, denetim sisteminin yapısı, uygulanan denetim çeşitleri alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

Denetim Sisteminin Hukuki Temelleri

Bu alt başlıkla eğitimde denetimle ilgili olarak yasalar, kanun hükmünde kararnaler ve yönetmelik maddeleri ifade edilmiştir.

1. T.C. Anayasası (1982).

T.C. Anayasasında denetimle ilgili hükümler de bulunmaktadır. Bu konuda Anayasamızın 42. maddesinde;

"Eğitim ve öğretim, Atatürk İlkeleri ve İnkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz".

denilmektedir. Diğer taraftan T.C. Anayasasının 129. maddesinde denetimle ilgili şöyle bir hüküm bulunmaktadır.

"Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdür".

2. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu

23 Temmuz 1965 tarihinde Resmi Gazete'de ilan edilerek yürürlüğe giren, daha sonra 1970 yılında çıkarılan 1327 sayılı kanun ve onu izleyen çok sayıda kanun ve kanun hükmünde kararname ile geniş ölçüde değiştirilen 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda denetimle ilgili bazı hükümler bulunmaktadır. Bu hükümlerden birincisi, 10. maddede aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

"Devlet Memurları amiri oldukları kuruluş ve hizmet birimlerinde kanun, tüzük ve yönetliklerle belirlenen görevleri zamanında ve eksiksiz olarak yapmaktan ve yaptırmaktan, maiyetindeki memurları yetiştirmekten, hal ve hareketlerini takip ve kontrol etmekten görevli ve sorumludur".

Buna karşılık aynı kanunun 11. maddesinde memurların görev ve sorumluluklarıyla ilgili aşağıdaki hüküm bulunmaktadır;

"Devlet memurları kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen esaslara uymakla ve amirleri tarafından verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden amirlere karşı sorumludur".

Bunlardan başka ilgili Kanununun "Siciller" bölümünün 110. maddesinde dolaylı olarak denetimle ilgili şu hüküm bulunmaktadır;

"Sicil amirleri tarafından düzenlenecek sicil raporları ile varsa müfettişler tarafından verilen denetleme raporları ve memurların mal beyan-nameleri sicil dosyalarına konulur".

3. 1973 Tarih ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.

Türk Millî Eğitim Sistemi esas olarak 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununa göre düzenlenmektedir. Bu kanun Denetim Sistemi için de temel teşkil etmektedir. Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde "Teftiş ve murakabelerde Türk Milli Eğitiminin Amaçlarının ne dereceye kadar gerçekleştirildiğine de dikkat olunur" denilmesi bu ifadeyi doğrulayan örneklerden biridir.

T.C. Milli Eğitim Temel Kanununun 17. maddesinde eğitimle ilgili faaliyetlerin kimin denetiminde olduğuna ilişkin aşağıdaki hüküm bulunmaktadır;

"Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim Amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir".

Bu maddeden ayrı olarak aynı kanunun 56. maddesinde ise;

"Eğitim ve Öğretim hizmetlerinin, bu kanun hükümlerine göre Devlet adına yürütülmesinden gözetim ve denetiminden Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur".

denilmektedir. Bu açıklamalara göre T.C. Anayasasında olduğu gibi T.C. Milli Eğitim Temel Kanununda da eğitim ve öğretim faaliyetlerinin denetiminin kanun kapsamına alındığı anlaşılmaktadır.

4. İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun. Kanun No:1702 (1930 Tarih ve 1532 Say. Kanun).

Belirtilen kanunun 16. maddesine göre "ilk ve orta tedrisat muallimlerinin terfilerinde esas, kıdemle beraber vazifelerindeki muvaffakiyetleridir". Yine bu kanunun aynı maddesinde orta tedrisat muallimlerinin terfi edilebilmesi "müfettiş raporları ve talim sicilleriyle olur" denilmektedir.

İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında 18. maddesinde öğretmenlerin taltifiyle ilgili şu hüküm bulunmaktadır;

"Vazifelerini mutadı fevkinde yüksek bir muvaffakiyetle ifa ettikleri teftiş raporları, talim sicilleri ve maarif mektep müdürlerinin bu husustaki mutalaalarıyla sabit olanlar 36. ve 40. maddelerde zikredilen meclis ve komisyon mazbatasına üzerine takdimname verilmek veya bir seneye kadar kıdemlerine zammolunmak suretiyle taltif edilebilirler".

Diğer taraftan bu kanunun dördüncü kısım 19. ve 32. maddeleri öğretmenler hakkında tatbik edilecek ceza ve suçları kapsamaktadır.

5. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (8.6.1984 tarih ve 208 Sayılı K.H.K. ile Değişik Şekli.)

Bugün müfettişler tarafından Bakan adına yapılan bütün çalışmalar, yürürlükte olan 208 Sayılı K.H.K. ile tüzük yayımlanana kadar 30 Eylül 1967 tarih ve 1213 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği'ne bağlı olarak yürütülmektedir.

Bu K.H. Kararnamenin 22. maddesinde denetimle ilgili olarak aşağıdaki hükümler bulunmaktadır;

"Teftiş Kurulu Başkanlığı Bakandan alacağı emir veya onay üzerine Bakan adına aşağıdaki görevleri yapar;

1. Bakanlık teşkilatı ile Bakanlık kuruluşlarının her türlü faaliyet ve işlemleriyle ilgili olarak teftiş, inceleme ve soruşturma işlerini yürütmek,

2. Bakanlığın amaçlarını daha iyi gerçekleştirmek, mevzuata, palan ve programa uygun çalışmasını temin etmek amacıyla gerekli teklifleri hazırlamak ve Bakanlığa sunmak,

3. Özel kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak".

Yukarıda belirtilen K.H.K.'nin 22. maddesinde, "Teftiş Kurulunun ve müfettişlerin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usulleri tüzükle düzenlenir" denilmesine karşın henüz tamamlanarak yayınlanmamıştır.

6. Teftiş Kurulu Yönetmeliği

(30.9.1967 tarih ve 12713 Sayılı Resmi Gazete)

Başmüfettiş ve müfettiş ünvanına sahip müfettişlerden meydana gelmiş olan Teftiş Kurulu'nun görevleri yönetmeliğin birinci maddesinde şöyle ifade edilmiştir;

"Teftiş Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığının murakabesine tabi kurumları ve kuruluşları teftiş ve murakabe etmekle, bunlar hakkında alınması gereken tedbirlere mesnet olacak incelemeleri ve araştırmaları yapmakla, özellikle idareci, öğretmen ve memurların meslek alanında ve fikir yönünden gelişmelerini sağlayacak mesleki yardım hizmetlerini yerine getirmekle ve gerekli hallerde soruşturma yapmakla görevli bir kuruluştur".

Kısaca Teftiş Kurulu, Bakan adına Bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşlarda denetim, mesleki yardım, rehberlik, inceleme ve soruşturma yapmakla yükümlüdür.

Teftiş Kurulu yukarıda genel olarak ifade edilmiş olan görevlerini yerine getirirken yönetmeliğin ikinci maddesi gereğince aşağıda sıralanmış olan hususları gözönünde bulundurmak zorundadır:

- a. Okullarda millî ülkülerimizin yaşatılması.
- b. Türk kültürünün yükseltilmesi.
- c. Nesillerimizin ahlak disiplini içinde müsbet anlayışlı, çalışkan yurttaşlar olarak yetiştirilmesi,
- d. Görevlilerin şevk ve liyakatla çalışmalarının sağlanması.
- e. Bakanlığın kültür politikasının anlaşılmasını sağlama,
- f. Halkta Öğretmen ve yöneticilere karşı takdir havası uyandırılması,
- g. Bakanlığın Merkez Teşkilatı ile okullar ve diğer kültür kurumları arasında karşılıklı irtibat sağlanması,
- h. Görevlilerin, halkın ihtiyaç ve isteklerinden Bakanlık yetkililerinin haberdar edilmesi (md. 2).

Diğer taraftan yönetmeliğin 3. (2) maddesine göre denetim ve murakabelerde aşağıda sıralanmış hususlara özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir;

"a.) Türk Milli Eğitim Amaçlarının ne dereceye kadar gerçekleştirildiğine,

b.) Yapılması gereken çalışmaların, işlemlerin ve uyulması gereken yöntemlerin gerçekleşme derecesine,

c.) Amaclardan, mevzuattan sapmalar ve metotlarda aksaklıklar varsa sebeplerinin tesbitine ve düzeltilme çarelerinin gösterilmesine dikkat olunur".

Teftiş Kurulu, Yönetmelikte ifade edilmiş olan görevlerini Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin 40. Maddesinde belirlenmiş olan hizmet çeşitleriyle gerçekleştirmektedir.

Denetim hizmetleri, Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin 28. maddesine göre turneler ve merkez emri teftiş, inceleme ve soruşturmaları yoluyla yapılmaktadır.

Öte yandan bu hizmetler, Teftiş Kurulu Başkanlığınca planlanan ve programlanan turnelerde görev alan müfettişler tarafından, yine kurul tarafından "Denetim ve değerlendirmelerde dikkate alınacak hususları belirlemek amacıyla düzenlenmiş olan esaslara" ve "turne emirlerine"ne bağlı kalınarak yerine getirilir.

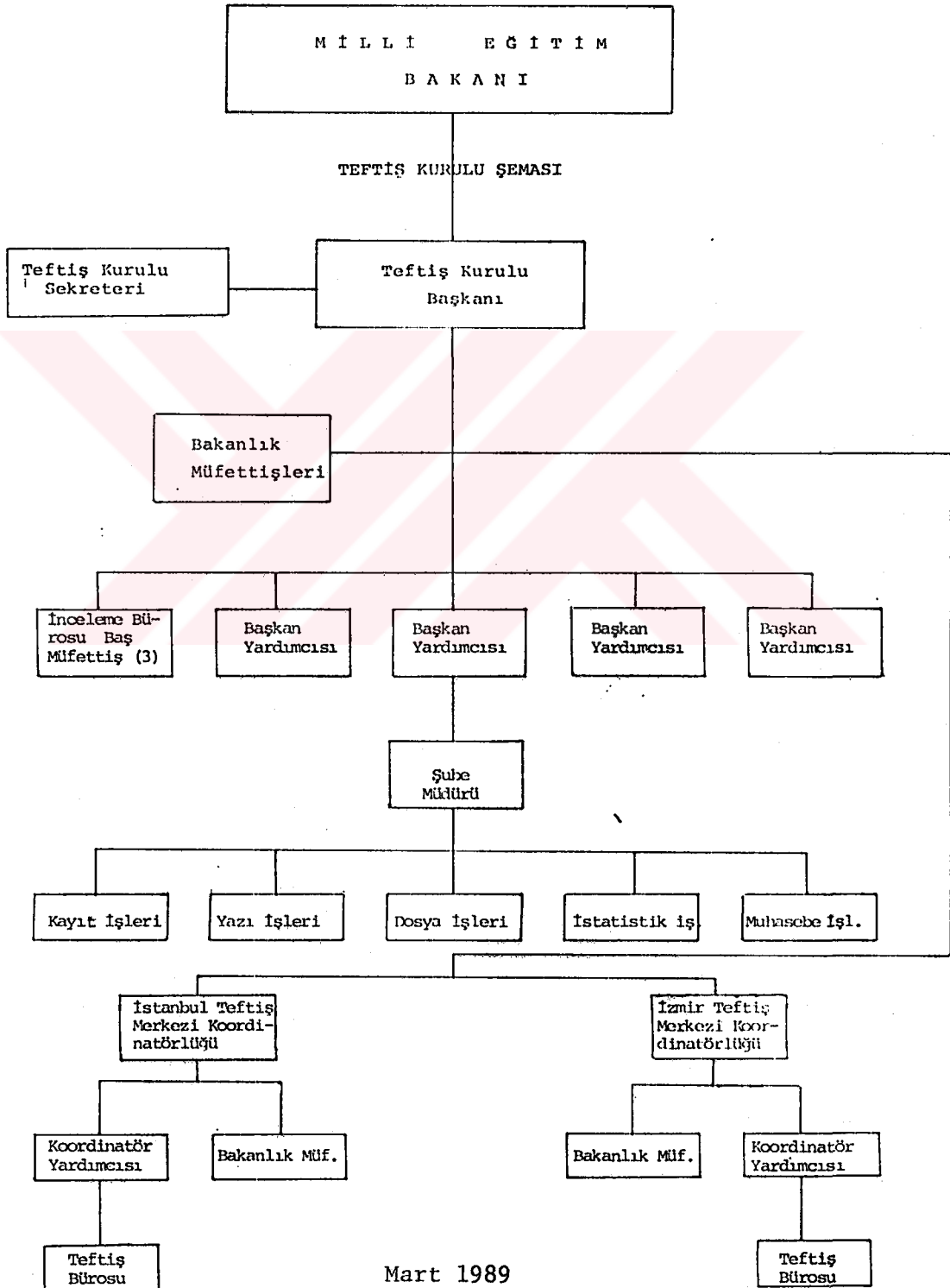
Denetimle ilgili bütün bu yasal düzenlemelerden başka Bakanlığın konu ile ilgili emirleri de bulunmaktadır. Bu "emirler" uygulama ile ilgili olduğundan "kurum denetim süreci" ve "ders denetim süreci" başlığı altında açıklanması daha uygun bulunmuştur.

Denetim Sisteminin Yapısı

Teftiş Kurulu, başmüfettiş, müfettiş ünvanını taşıyan müfettişlerden ve çok az sayıda olan müfettiş yardımcılarından oluşmaktadır. Şemada görülebileceği

Türk Milli Eğitim Sisteminde Denetimin Hukuki Temelleri, Nisan 1989 tarih esas alınarak yazılmıştır.

gibi Teftiş Kurulu Başkanlığına bağlı iki koordinatörlük bulunmaktadır. Bu koordinatörlüklerden biri İstanbul Teftiş Merkezi Koordinatörü, diğeri ise İzmir Teftiş Merkezi Koordinatörü'dür.

Orta Öğretim Kurumlarında Denetim Çeşitleri

Milli Eğitim Bakanlığında denetim görevini yerine getirmek üzere Teftiş Kurulu Başkanlığı kurulmuş, bu kuruluşun teşkilat yapısı, görev ve yetkileri ile işleyiş şekli Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde belirlenmiştir(34). Adı geçen yönetmelikte denetim hizmetleri çeşitleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır(35).

- a- Genel Teftişler
- b- Ders Teftişleri
- c- İmtihan Teftişleri
- d- Soruşturmalar
- e- İncelemeler
- f- Araştırmalar

Bu denetim çeşitlerinden genel denetim, en kapsamlı olanıdır. Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde genel denetim şöyle tanımlanmıştır.

"Genel teftişler bir müfettişler grubu tarafından yapılır. Bu teftişlerde Bakanlığın mukabesine tabi kurumların, kuruluşların ve Bakanlık Merkez Teşkilatındaki dairelerin kanunları, tüzükleri, yönetmelikleri, öğretim ve çalışma programlarını, kararları, genelge ve emirleri uygulayışları, yöneticilerin, öğretmenlerin ve diğer görevlilerin çalışmaları, başarıları ve verimleri, kurumun veya kuruluşun çevre ile olan münasebetleri ve çevredeki tesirleri incelenip değerlendirilir"(36).

Yukarıda yapılmış olan tanımdan anlaşılacağı gibi genel denetimin kurum ve ders denetimlerini de içine aldığı söylenebilir.

(34) Taymaz, Ön. Ver., s. 109.

(35) M.E.B. Teftiş Kurulu Yönetliğı, md. 40.

(36) Aynı, md. 41.

Ders denetimi ise aynı yönetmeliğin 42. maddesine göre şöyle açıklanmıştır:

"Bu teftişlerde öğretmenin kendi alanındaki yetişkinliği, işine bağlılığı ve çalışması, metodu ve bunu uygulamadaki yeterliliği, öğrenlerin yetiştirme seviyeleri.... araştırılır." (37).

Ders denetimlerinde ayrıca öğretmenin okul içi ve okul dışı faaliyet ve davranışları da incelenip değerlendirilir.

İmtihan denetiminde;

"İmtihanların programlaştırılmasından ve ce-
reyan şeklinden başka, soruların düzenlenişinde-
ki yeterlik, öğrencilerin genel bilgi seviyesi,
okulun genel verimi, yıllık ders planlarının uy-
gulanma derecesi, öğretmenler kurulunun yıl sonu
toplantısındaki çalışmaları ve kararları, sınıf
geçme kayıt ve işlemleri"

incelenir.

Yeni açılacak resmi ve özel öğretim kurumla-
rının durumları incelenirken, ilgili dairelerce veri-
lecek esaslar ve standartlar dikkate alınır.

Soruşturmalar;

"Milli Eğitim Bakanlığı Müftişlerince....
Bakanlığın murakabesine tabi her dereceli
okullarda, eğitim, öğretim, ve kültür kurum
ve kuruluşlarında, Bakanlık Merkez teşkilatında,
Bakanlık makamından alacakları emir üzerine"
yapılır (38).

Denetim hizmetinin bir diğer çeşiti olan ince-
lemeler, araştırmalar" teftiş yönetmeliğinde şöyle
açıklanmıştır;

"Soruşturma konuları dışında, herhangi bir
şikayet veya ihbar üzerine, Teftiş Kurulu Baş-
kanlığınca lüzum görüldüğü takdirde, doğrudan
doğruya soruşturma emri verilmeyerek, ileri

(37) Aynı, md. 42.

(38) Aynı, md. 44. 56.

sürülen iddiaların gerçeğe uygunluk derecesi bir veya birkaç müfettişe incelttirilebilir. Ayrıca Müfettişler, denetimleri sırasında tesbit ettikleri bir durum veya kendilerine yapılan bir ihbar üzerine inceleme yaparlar" (39).

Müfettişler yaptıkları inceleme sonucunda soruşturma yapma gereğini duyarlarsa, durumu Teftiş Kurulu Başkanlığına ileterek soruşturma emri isterler.

Taymaz'ın yapmış olduğu bir gruplamada ise eğitim sisteminde yapılan denetim maksada göre kurum ve ders denetimi olarak ikiye ayrılmıştır (40).

Bu çalışmada sadece kurum ve ders denetiminin nasıl yapıldığı ayrı başlıklar altında denetimin safhalarına bağlı kalınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Eğitim Denetiminin Safhaları

Denetim işlemi üç safhada gerçekleştirilebilir:

1. Önemli noktalarda kontrol ölçütlerinin belirlenmesi,
2. Uygulamaların gözlenmesi, değerlendirilmesi ve rapor edilmesi,
3. Düzeltmeler için gerekli önlemlerin alınması (41).

İsbir denetimin üç safhada yapılmasını daha faydalı bulmuştur.

1. Planlama,
2. Gözetim ve raporlama,
3. Mukayase ve düzeltme (42).

(39) Aynı, md. 57.

(40) Taymaz, Ön. Ver., s. 20.

(41) W.H.Newman, Administrative Action (Englewood Cliffs, 1963) s. 419, (Sürgit, 1969, s. 48).

(42) Eyyüb G. İsbir, Türkiye'de Devlet Memurlarının Denetimi, 1977, s. 13.

Taymaz ise denetim sürecinin en az iki safhada yapılan çalışmalarla tamamlanacağını ifade etmiştir. Birinci safhada; değerlendirme için gerekli olan veriler, çeşitli araç ve teknikleri kullanarak yapılan ölçmelerle elde edilir. İkinci safhada ise ölçme yolu ile elde edilen veriler işlenir bulunan sonuçlar amaçlarla karşılaştırılarak bir hükme varılır(43).

Kurum Denetimi

Kurum denetiminde, okulun eğitim ve yönetim süreçleri ile bunlarla ilgili kayıt ve işlemleri incelenir. Böylece kurumun genel işleyişi hakkında bir karara varılır. Yapılan bu denetime müessese denetimi de denir(44). Bir başka ifadeyle kurum denetimi genel denetimin içindedir. Genel denetimlerde öğretmenlerin derslerinin denetlenmesini kapsam dışında bıraktığımızda geri kalan denetim kurum denetimidir.

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan bir kılavuzda genel denetim alanına giren konular şöyle sıralanmıştır.

- a- Okulun maddi durumu
- b- Büro işleri
- c- Eğitim ve öğretim durumu
- d- Denetlenecek derslere göre öğretim düzeyi
- e- Okulun ihtiyaçları

f- Genel Denetim sırasında ve sonunda yapılan toplantı ve rehberlik ile öğretmenlerin dilek ve önerileri(45).

(43) Haydar Taymaz, Okul Yönetimi, 1985, s. 83.

(44) Taymaz, Ön. Ver., 1982, s. 110.

(45) M.E.B. Teftiş Kurulu Resmi-Özel Orta Okullar ve Liselerin Genel Denetimi Rapor Formu Kılavuzu, 1983, s. 7.

Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından genel denetimlerle ilgili olarak 1987 yılında tekrar bir kılavuz geliştirilmiştir. Geliştirilmiş olan bu kılavuzda genel denetim konuları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- a- Okulun genel durumu,
- b- Okulun maddi durumu,
- c- Büro işleri,
- d- Öğretim durumu,
- e- Eğitim çalışmaları,
- f- Öğretmenler kurulunun çalışmaları,
- g- Okulun ihtiyaçları,
- h- Genel değerlendirme,
- i- Yöneticilerin değerlendirilmesi(46).

Kurum Denetiminin Safhaları

Kurum denetim süreci birbirini izleyen çeşitli safhalardan oluşur(47). Bu safhalar, denetime hazırlık ve planlama ile başlar, planın uygulanması yani gözlem ve incelemelerin yapılması ile devam eder, değerlendirme ve raporlama işlemleriyle son bulur.

Kurum denetiminin nasıl yapıldığı bu safhalara göre açıklanmıştır.

Denetime Hazırlık ve Planlama

Teftiş Kurulu Başkanlığınca, her öğretim yılı öncesi Teftiş kurulu faaliyet programı hazırlanır. Hazırlanmış olan

(46) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, Genel Hükümler ve Okul denetimleriyle ilgili Rapor Yazımında Uyulması Gereken Esaslar, 1987, ss. 7-8.

(47) Ersin Güredin, Denetim İlkeleri ve Teknikleri, 1982, s. 63.

bu faaliyet programı Bakan olur'una arz edilir ve olur alınır. Bu plana çalışma takvimi ve denetlenecek iller listesi de eklenir.

Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı bu "olur"a göre plana dahil illerde her döneme için denetlenecek okul ve kurumlar ile bu görevleri yapacak müfettişler grubunu belirleyen bir "Genel Denetleme Emri" yayınlar.

Denetim grubundaki müfettişlerden biri "Grup Başkanı" olarak Teftiş Kurulu Başkanlığınca görevlendirilir. Ancak herhangi bir sebepten dolayı grup başkanının ayrılması halinde, gruptaki en kıdemli müfettiş grup başkanlığı görevini yürütür.

Grup yönetiminden grup başkanı sorumludur. Bu görev ve sorumluluklar Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin 29. maddesinde açıklanmıştır.

Denetim grubunun başkanı, denetime başlamak üzere il'e varış ve denetim sonu il'den ayrılış tarihini Teftiş Kurulu Başkanlığına bildirir. İl'e varış ve ayrılış telgraflarında sadece bulunmayan ve il'de kalan müfettiş isimlerine yer verilir. Diğerleri ise grup olarak bilirtilir.

Müfettişler grubunca yapılan bu denetimlerde denetime geçmeden önce bir ön hazırlık ve plan yapılır(48). Yapılan bu hazırlıklar şunlardır;

a- Denetim öncesi Grup Başkanının yanına alacağı bir-iki müfettişten oluşacak heyetçe İl'in Valisi ziyaret edilir. Bu ziyarette denetimle ilgili olarak vali'ye bilgi verilir, diğer taraftan İl'in eğitim öğretim sorunları ile ilgili olarak vali'den bilgi alınır.

(48) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, 12.8.1976, 8696 S. Turne Emri.

b- Denetimin ilk günü Grup Başkanı, gruba dahil müfettişlerle bir toplantı yapar. Bu toplantıda denetim emri (turne emri) okunur; yapılacak denetimle ilgili karşılıklı fikir alışverişinde bulunulur. Böylece uygulamada birlik ve beraberlik sağlanmaya çalışılır. Aynı gün, Grup Başkanı, Müfettişler arası iş-bölümü çizelgesini yapar, denetim süresinin ilk haftasında, bu çizelgenin bir örneği Başkanlığa gönderilir.

İldeki tüm okul ve kurumların denetimi oluşturulan küçük gruplar tarafından yapılır. Her bir gruptaki en kıdemli müfettiş bu gruba başkanlık eder. Gruplar tarafından hazırlanan çalışma plan ve programı günlük veya haftalıktır. Hazırlanmış olan bu planlarda müfettişlere yakın branştan öğretmen denetimi de verilebilir(49).

Grup Başkanları denetime başlamadan (bir gün) önce İl Milli Eğitim Müdürü ve İl Merkezindeki denetime alınacak okul müdürleriyle yaptıkları toplantıda denetimin ana hatları hakkında açıklamalarda bulunurlar. Küçük grupların başkanları ilçelere intikalinde ilçe milli eğitim müdür ve ilçe merkezindeki okul müdürleriyle toplantı düzenler.

Ara denetime alınacak okullar, mahalli yöneticilerin görüşleri de alınmak suretiyle belirlenir. Hiç denetlenmemiş veya uzun yıllar denetim görmemiş okullara denetimlerde öncelik verilir(50).

Denetim faaliyetlerinin planlanmasında grup başkanlarının önemli görevleri olduğu anlaşılmaktadır. Grup başkanlarının yukarıda açıklanan görevlerinden başka şu görevleri de bulunmaktadır;

(49) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 11.11.1985 gün 7462 Sayılı Turne Emri,

(50) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 5.10.1988, 451.03,5542 Sayılı Turne Emri.

- a- Denetim çalışmalarını yakından izlemek,
- b- İşlerin belirlenen süre içinde bitirilmesi için gerekli önlemleri almak,
- c- Gerektiğinde branşı ile ilgili ders denetimlerinde bulunmaktır.

Denetim için bu ve benzer hazırlıkların yapılması mutlaka gereklidir. Çünkü denetimin etkili olması planlı oluşuna bağlıdır(51).

Uygulamanın İzlenmesi ve İncelenmesi

Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğünün 17.9.1976 tarih ve 420/24429 Sayılı genelgesinde, kurum denetiminde yapılan incelemelerin en az üç yıllık bir süreyi kapsamaması istenilmektedir. Fakat turne zamanlarının sınırlı olmasından incelemeler sondaj yoluyla yapılmakta ve yalnız son yıla ait kayıt ve işlemler incelenmektedir(52).

Yapılan bu gözlem ve incelemelerde Başkanlıkça hazırlanmış olan "Mıhtıra" ve "Esaslar"a bağlı kalınır. Ancak müfettişlerin, yaptıkları incelemeleri rehber maddelerindeki sıraya göre yürütme zorunlulukları yoktur(53).

Teftiş Kurulu Başkanlığınca hazırlanmış olan bir dokümanda, kurum denetimi ile ilgili bazı açıklamalarda bulunulmuştur. Bu açıklamalara göre; kurum denetimi ekip çalışması şeklinde yapılacak, denetim de sürekliliğin sağlanması için bir önceki denetim sonuçlarına ait rapor özetleri kurumda bulunan denetim defterinden incelecek, belirtilmiş olan eksikliklerin tamamlanıp tamamlanmadığı gözden geçirilecektir. Bu

(51) Ziya Bursalıoğlu, Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranışlar, 1987, s. 192.

(52) Rasim Altıntaş, Liselerde Kurum Teftişi, 1980, s. 26.

(53) M.E.B. Teftiş Kurulu 12.8.1976, 8696 Sayılı Turne Emri.

noktalardan hareketle yeni denetime geçilecektir(54). Aynı konuda Teftiş Kurulu Başkanlığının 12.8.1976 tarih ve 8696 sayılı Turne Emrinde "müessese denetimlerinde bir önceki denetlemede saptanan noksanlıkların giderilip giderilmediği araştırılır" denilmektedir.

Kurum denetiminde önce aşağıda belirtilen genel durumlar hakkında bilgi toplanır. Toplanan bu bilgiler hazırlanan rapora ilave edilir.

Denetlenen Okul	:
Denetleme Onayı Tarih ve Sayısı	:
Turne Emri Tarih ve Sayısı	:
Denetim Başladığı Tarih	:
Denetim Bitirildiği Tarih	:
Okulun Bundan Önceki Denetlenme Tarihi	:
OKULUN GENEL DURUMU	
1. Bina mülkiyetinin kime ait olduğu	:
2. Bina kiralık ise, yıllık kira ücreti	:
3. Varsa lojman sayısı ve durumu	:
4. Isınma, aydınlatma, su ve kanalizasyon durumu	:
5. Özel derslik, laboratuvar ve atelyeler	:
6. Kitaplık ve okuma salonu	:
7. Spor salonu, oyun alanı ve spor tesisleri:	:
8. Öğretim şekli	:
9. Okutulan yabancı diller	:
10. Okutulan seçmeli dersler	:
11. Varsa, açık geçen dersler	:
12. Öğretmen Sayısı	:
13. Öğrenci durumu	:

<u>Yatılı</u>	<u>Gündüzlü</u>	<u>Toplam</u>
K.E.	K.E.	K.E.

(54) M.E.B. Teftiş Kurulu, Müessese Teftişlerinde Dikkate Alınacak Esaslar, 1975, ss. 2-5.

Kurum denetiminde denetlenen bölümler ve bu bölümlerin kapsadığı konular aşağıda sırayla ifade edilmiştir.

A- Okulun maddi Durumu:

Bu bölümde diğer bölümlerin denetiminde olduğu gibi ilgili kanun, tüzük, yönetmelik, genelge ve emirler dikkate alınarak aşağıda sıralanan konular incelenir:

1. Okulun bir inşaat projesi mevcut ise, buna göre bir yerleşim yapıp yapılmadığı,
2. Projesi bulunmayan binalarda eğitim ve öğretimin amaçlar doğrultusunda yapılmasını sağlayacak bir yerleşimin mevcut olup olmadığı,
3. Okulun en gerekli eşya ve malzeme ile donatılıp donatılmadığı,
4. Araç ve gereçlerin yerinde kullanılmasına çalışılıp çalışmadığı,
5. Okulun yerleşmesine, genel temizliğine, okulda mevcut eşya, ders araç ve gereçlerinin bakım, tertip ve düzenine gereken ilginin gösterilmesi,
6. Okuldaki bütün bölümlerin ihtiyacı karşılar nitelikte ve nicelikte olup olmadığı,
7. Okulda yangın söndürme araç ve gereçlerinin mevcut olup olmadığı, yangından korunma ekiplerinin teşkil edilip edilmediği,
8. OKULDAKİ Atatürk köşeleri, yönetici odaları ve dersanelerdeki Atatürk fotoğrafı, İstiklal Marşı, Gençliğe Hitabe tablolarının emirlere uygunluğu,
9. Özel Öğretim kurumlarındaki Kurucu odaları, Kız ve Erkek Teknik Okullardaki Teşhir vitrinleri ile mesleki kaynak arşivlerinin, ana okullarındaki uyku ve gözlem odalarının düzenlenmesi durumu,

10. Otelcilik ve Turizm Meslek Okullarındaki restorant, kafeterya, bar ve resepsiyon, ile kat hizmetleri odaları gibi uygulama yerlerinin düzeni,

11. Öğretmen liselerindeki döner sermayeye dayalı olarak çalıştırılan tarım alanları ve hayvançılıkla ilgili tesislerin işletme, bakım ve temizliği,

12. Tüm okullarda, varsa, motorlu araçların bakımı, kullanma ve onarımlarına gösterilen tetizlik vb.,

Bu bölümde ve diğer bölümlerde olduğu gibi eğitim ve öğretimi gerçekleştirmeye ve geliştirmeye yardımcı olacak şartlar tesbit edilir ve okulun maddi durumu hakkında yapılması gerekli çalışmalar öneri haline getirilir.

B. Büro İşleri:

Büro işleri iki ana bölüm halinde denetlenir.

I. Yazı İşleri:

1. Gelen-giden evrak kayıt defterinin tutulması,

3. Evrak kaydı, cevaplama, dosyalama ve arşivleme, gizli yazılar dosyası, sivil Savunma Seferberlik plan ve dosyaları, P.T.T. ve İç Zimmet Defterleri ile pul hesabının durumu,

II. Öğrenci, Öğretmen, Memur ve Hizmetlilerle ilgili işler:

a) Öğrenci İşleri:

1. Öğrenci Kayıt kabulleri, kayıt silme nakil işlemleri,

2. Devam ve izleme işlemleri,

3. Sınıf geçme defterleri ve kanaat not cetvelleri,

4. Sınav soruları ve cevap anahtarları ile tutanaklar ve sınav not çizelgeleri,

5. Diploma almaya hak kazananların listesi ile diplomaların düzenlenme şekli,
 6. Sınıf öğretmenler kurulu tutanakları,
 7. Öğrenci istatistikleri ile ilgili işlemler,
 8. Sınav programlarının hazırlanması ve uygulanması,
 9. Okul dışı öğrencilerle ilgili yapılan işlemler,
 10. 3308 Soylı kanun gereği iş yerine gönderilen öğrencilerle ilgili işlemler ve tutulan belgeler,
 11. Kredi ve burs işleri vd.,
 12. Sağlıkla ilgili alınan önlemler,
- b. Öğretmen, memur ve Hizmetlilerle ilgili işlemler:
1. Sicil işleri,
 2. Devam-devamsızlık izin ve rapor işlemi,
 3. Atama, nakil ve emeklilik işleri,
 4. Yetiştirme işleriyle ilgili işlemler,
 5. Stajyerlikle ilgili işlemler,
 6. Ders dağıtım çizelgelerinin hazırlanması,
 7. Yönetici ve memurlar ait iş bölümü,
 8. Varsa yabancı uyruklu öğretmenlerin görevlendirilmesi işlemi,
 9. Askerlikle ilgili işlemler,
- c. Hesap ve Ayniyat işleri:
1. Okul bütçesi,
 2. Ödenek defterinin tutulması,
 3. Avans ve kredi yoluyla yapılan satın almalar.
 4. Tediye-Tahakkuk Cetvelleri,
 5. Maaş ve ücret bordroları ve vergi iadeleri çizelgeleri vb.
 6. Ambar ve ambar kontrol defteri,
 7. Yatılı öğrenci yoklama defteri,

8. Öğrenci ve öğretmenlerden alınan yemek ücretleri,
9. Revir, hasta kayıt ve ilaç defteri,
10. (a), (B), (C) Demirbaş Eşya Esas ve Yardımcı defterleri,
11. Depo giriş-çıkış işlemi
12. Görevliler arasında devir teslim işlemi vb.

d. Döner Sermaye İşleri:

1. Döner Sermaye Saymanı ve Ayniyat Memurunun kefalete bağlanması,
2. Devir teslim işlemleri,
3. Esas defterler ile yardımcı defter kayıtlarının birbirine uygunluğu ve yıl sonu devirlerinin yapılması,
4. Kasa defterinin kasa limitine uygunluğu,
5. Defter-i Kebir Kayıtları
6. Döner sermaye demirbaş defteri; Döner Sermaye Karından Makina, Alet vs. satın alınması,
7. Döner sermaye çalışmalarında Öğretmen, işçi ve öğrencilerin eğitimi,
8. İl dışından satın alma işlemleri,
9. Döner sermaye işlerinde çalışanların sigorta işlemleri. Bu konuda ilgili diğer hususlarda da inceleme yapılır, aksaklıkların neler olduğu föylere yazılır.

C- Öğretim Durumu:

Bu konuda aşağıda sıralanan hususlar incelenir:

1. Öğretimle ilgili olarak alınan kararların uygulama alanlarına aktarılması,
2. Öğrencilerin sınıf ve şubelere dengeli bir şekilde dağılımı,
3. Seçmeli derslerin okul ve çevre şartlarına göre tesbit edilmesi,

4. Derslerin Öğretmenlere dağıtılmasındaki isabet derecesi,
5. Yıllık ve günlük planlar ve konuların müfredata uygunluğu,
6. Ödev verilmesinde ve değerlendirilmesinde ilgili yönetmeliğe uyulması,
7. Haftalık ders programının dersler arasındaki yakınlık, zorluk ve kolaylık açısından durumu,
8. Gezi-gözlem ve deney rapolarının düzenlenmesi,
9. Özel derslik ve laboratuvar çalışma planları ve yararlanma durumu,
10. Zümre toplantılarının sayısı ve kapsamı bakımından yeterlik durumu,
11. Okul ve sınıf kitaplıklarının tertip düzeni ve çalışma durumu,
12. Yatılı okullarda sabah-akşam etüdüleri,
13. Okul çevre okul-işyeri ilişkileri,
14. Test uygulamaları,

D- Eğitim Çalışmaları:

Bu konu ile ilgili olarak aşağıda sıralanmış olan konularla ilgili çalışmalar incelenir;

1. Eğitim çalışmalarıyla ilgili kayıtlar,
2. Okul-çevre ilişkilerinin etkinliği,
3. Disiplin Kurulunun kuruluşu ve toplantıları,
4. Öğrenci disiplin olaylarının disiplin kuruluna yansıtılması,
5. Alınan kararların ve verilen cezaların suçlara uygunluğu,
6. Onur kurulunun çalışmaları,

7. Öğrencilerin kılık-kıyafet ve davranışları ile genel disiplin durumu,

8. Rehberlik ve eğitici çalışma programının okul ve çevreye uygunluğu,

9. Sınıf Öğretmenliği plan ve çalışmaları,

10. Eğitici kolların okul ve çevre şartlarına uygunluğu,

11. Öğrencilerin eğitici kollarındaki etkinliği,

12. Okul-Aile Birliği ve Okul Koruma Derneği çalışmaları,

13. Anma günleri ve törenlerle ilgili çalışmalar,

E- Öğretmenler Kurulunun Çalışmaları:

1. Atatürk ilkeleri ve Millî Eğitim Amaçları doğrultusunda, eğitim ve öğretimin gelişmesini sağlayıcı nitelikte kararlar alınması,

2. Öğretim yılı başında bir önceki yıla ait karar ve uygulamaların değerlendirilmesi,

4. Alı an kararlarda öğretmenlerin düşüncelerinin yansması durumu,

5. Yapılan seçimler,

F- Okuln İhtiyaçları:

Bütün bunlardan başka kurum denetiminde okulun öğretmen, memur, hizmetli, araç-gereç ve onarım gibi ihtiyaçları belirhenerek rapor yazılır

G- Yapılan bu tesbitlere dayanılarak genel bir değerlendirme yapılır.

H- Yöneticilerin Değerlendirilmesi:

Okul müdürü, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı ile lüzumu halinde memurların çalışmaları değerlendirilir. Okul müdürünün değerlendirilmesinde;

1. Okulun bütün işlerini çevirmeğe, düzene koymaya, denetlemeğe yeterli olup olmadığı,
2. Yetkilerini kullanıp kullanmadığı,
3. Öğretmenlerle ahenkli bir çalışma düzeni kurup, kurmadığı,
4. Müdür yardımcıları ve memurları yetiştirip yetiştirilmediği,
5. Velilerle iyi ilişkiler kurup kurmadığı gözönüne getirilir.

Müdür yardımcıları da aynı şekilde görevlerini gerçekleştirmede başarılı olup olmadıkları yönünden değerlendirilirler⁽⁵⁵⁾.

Kısacası genel denetimlerde dolayısıyla genel denetimin önemli bir bölümünü teşkil eden kurum denetimlerinde okulun fiziki durumu, büro çalışmaları, eğitim ve öğretim faaliyetleri tümüyle ele alınmakta, emsallerine ve koşullara göre değerlendirilmektedir⁽⁵⁶⁾.

Uygulamanın İzlenmesinde Dikkat Edilecek Hususlar

Kurum denetiminin etkili olabilmesi için denetimlerde özellikle bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Dikkat edilmesi gereken hususlar "ilgili emirler gereğince aşağıda açıklanmıştır:

1. Denetim sırasında, Milli Eğitim Temel Kanununun 55. maddesindeki "Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmeyen hiç bir kitap ve eğitim aracı okullarda kullanılamaz", hükmü gereğince Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenmemiş eğitim araçlarının okullarda bulunup bulunmadığı müfettişlerce yakından izlenmeli, gereken değerlendirmeler yapılmalıdır⁽⁵⁷⁾.

(55) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ön. Ver., 1987, ss. 6-17.

(56) Abdullah Çelik, Okul İdarecilerine Yönetim Rehberi, 1987, ss. 9-12.

(57) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 19.2.1987-1446 Sayılı Emri.

2. Genel denetimlerde bölgenin özellikleri de dikkate alınmak suretiyle o bölgede yapılabilecek spor faaliyetleriyle gençlerin hangi dalda spora yatkın oldukları da belirlenmelidir(58).

3. Her ilde Eğitim Araçları Merkezi Başkanlıklarında mevcut araçlardan ne derece yararlanıldığı ve okulların bu merkezlerle ne derece işbirliği içinde oldukları belirlenmelidir(59).

4. Diğer taraftan 3308 Sayılı Yasa kapsamına alınan illerdeki meslek liselerinin denetimi sırasında iş yerlerindeki mesleki eğitimin denetimi ile ilgili esaslar gözönünde bulundurulmak suretiyle yeterli sayıda işyerinin denetimi de yapılmalıdır(60).

5. Kurum denetiminde bütün bunların dışında denetime ait esaslarda bulunmayan ancak okul ve kurum ile ilgili mevzuat icabı denetlenmesi gereken hususlara da bakılmalı ve raporun uygun bir yerine değerlendirme yapılmalıdır(61).

5. İlgili emir gereğince köy okullarının iki günde denetlenmesi gerekir. Fakat bu okullar bir günde de denetlenebilir. Bu süreye ancak turne başkanları karar verebilir(62).

7. Maliye-iktisat branşlı müfettişlerden, turne süresinde döner sermaye denetimlerinin yanı sıra okul

(58) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 14.11.1987-13555 Sayılı Turne Emri.

(59) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 17.10.1984-12794 Sayılı Turne Emri.

(60) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 1.2.1988 gün, 848 Sayılı Turne Emri.

(61) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 5.4.1988 gün, 2173 Sayılı Turne Emri.

(62) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 4.11.1986 gün, 6638 Sayılı Talimatı.

ve kurumların hesap ve ayniyatla ilgili iş ve işlemlerinin denetimlerinde faydalanmalıdır(63).

8. Müfettişler denetimlerinde kurum çalışma düzenini aksatmamalıdır. Çünkü iç denetime ayrılan zaman ve diğer güçlerin, kurumun normal hizmetlerini aksatacak, denetlenen personeli sürekli bir denetim stresi altında tutacak boyutlara ulaşması halinde verim düşecektir(64).

Değerlendirme ve Raporlama

Değerlendirme bölümü üç madde olarak ele alınmaktadır. Bu bölümler aşağıda sırayla açıklanmıştır.

1. Birinci bölümde bir önceki genel denetime ait veya sınav denetimleri ile ilgili rapor ve tebliğler çalışmaların başında incelenir. Rapor ve tebliğde yer alan hususların gerçekleştirme durumları ele alınarak yönetim ve öğretim kadrosunun bu konulardaki verimi belirlenir.

2. İkinci bölümde gözlenen hususlar, yapılan tesbitler kesin bir kanaat belirlenecek şekilde, gerekçeleri ile birlikte değerlendirilir. Ayrıca, okulun yapısı; çalışmaların değeri, niteliği de belirlenir. Diğer taraftan okulun çalışmalarındaki seviye "iyi" bulunmuşsa bunun "çok iyi" seviyeye çıkarılması için önlemler belirtilir. Kurumun genel başarı derecesi bu bölümde gösterilir.

3. Genel denetimi takiben okul idarecileri ve öğretmenleri ile toplantı yapılır. Bu toplantıda okulun genel işleyişinde etkili olan eksiklikler ve yan-

(63) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, 4.2.1987 gün, 918 Sayılı Turne Emri.

((64) Sourwine, Darrel A. Intern al Controls Versus Produetivity Improvement, (Dayton-1985), ss. 38-39, (Ağca, 1987, s. 220).

lış uygulamalar belirtilir(65). Bu uygulama son derece önemlidir. Çünkü düzeltici tedbirler alınması için sapmaların açık olarak ortaya konması gerekmektedir(66).

Okul ve kurumlarda yapılan denetimler sonunda hazırlanan raporlar ek-list niteliğinden çıkarılmıştır. Bu yeni uygulamaya göre daha önce okullara yapılan tebliğler genişletilerek denetim raporları tebliğ-rapor özelliğine kavuşturulmuştur. Teftiş Kurulu Başkanlığınca hazırlanan "muhtıra"da verilen rapor planına göre her bölümde incelenecek konular ayrıntılarıyla gösterilmiştir. Bu plana göre denetim grupları yapmış oldukları gözlem ve incelemeleri neticesinde elde ettikleri verileri değerlendirirler. Bundan sonra tebliğ-raporun hazırlanması aşağıdaki şekilde olur:

1. Bir okulun denetiminde görev alan müfettişler denetim, inceleme ve değerlendirme sonuçlarını rapora geçirilecek şekilde fy haline getirirler. Müfettişlerce hazırlanan föyler, önceden grup başkanı tarafından görevlendirilen raportörlere zimmetle verilir. Raportörler bu fylerden faydalanarak tebliğ-raporunu hazırlar(67).

Tebliğler 1-2 sayfayı geçmeyecek şekilde hazırlanır. Özel ve Resmi tüm okul ve kurumlar için tebliğ hazırlama zorunluluğu vardır(68).

Hazırlanmış ve oğaltılmış olan tebliğlerin bir nüshası denetim yapan grupca il'den ayrılmadan önce okulun denetim defterine yapıştırılır; diğeri ise turne başkanlarına verilir. Turne başkanları da denetim

(65) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, n. Ver., 1987, s. 17.

(66) İ. Ethem Başaran, Yönetime Giriş, 1984, s. 182.

(67) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, n. Ver., 1987, s. 19.

(68) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, 4.2.1987, 918 Sayılı Turne Emri.

gruplarından gelen tebliğleri tasnif ederek ait oldukları il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerine topluca verirler. Bu tebliğler ilgili müdürlüklerde genel denetim dosyalarında muhafaza edilir. Denetimlerin sürekliliğini sağlamak maksadıyla mahalli yetkililerce yapılacak denetimlerde bu tebliğlerden faydalanılır(69). Hazırlanmış olan bu tebliğin bir örneği de denetim raporuna eklenir(70).

Föyler birleştirildikten sonra, ortaya çıkan rapor üzerinde grupca bir değerlendirme yapılır. On- dan sonra rapor daktilo edilir. Raporların redaksiyonunda; dil, ifade ve üslup üzerinde hassasiyetle durulur, şüpheli ifadelerden kaçınılır, Bu raporlarda eksiklerin neler olduğu ve hangilerinin giderildiği, hangilerinin ne sebeple giderilmemiş olduğu açıkca belirtilmesine dikkat edilir(71).

Tebliğ-raporda olumlu konular kısaca belirtil- dikten sonra olumsuz, geliştirilmesi gerekli hususlar kısa, öz ifadelerle yazılır(72). Raporlar üç-beş say- fayı aşmıyacak şekilde iki örnek olarak hazırlanan tebliğ-raporların her örneğinin kapak kısmına başlık, tarih, sayı ve hangi daireye gideceği yazılır(73).

Bundan ayrı olarak turne başkanının kontrolü altında il'e ait eğitim-öğretim hususları konusunda il raporları hazırlanır.

Grup Başkanlarınca denetimlerin sonunda; a) Tur- ne çalışmaları, b) ilin-eğitim-öğretim durumu, c) Grup-

(69) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığının, 4.11.1986 gün 6638 Sayılı Talimatı.

(70) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığının, 5.4.1988 gün ve 2173 Sayılı Emri.

(71) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığının, 12.8.1976 gün, 8696 Sayılı Turne Emri.

(72) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ön. Ver., 1987, s. 20.

(73) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, 5.4.1988 gün, 2173 Sayılı Turne Emri.

taki müfettişlerin çalışmalarına ilişkin kişiye özel rapor hazırlanarak yönetmeliğin 62. maddesine göre 20. günlük süre içinde Teftiş Kurulu Başkanlığına ulaştırılır(74).

Denetim Sırasında ve Sonunda Yapılan Toplantılar

Kurum denetimi sırasında ve sonunda müfettişlerin yönetici ve öğretmenlerle bireysel görüşmeler ve toplantılar yapmaları gerekmektedir(75). Çünkü denetimlerde herşeyden önce ve daima gözönünde tutulması gereken esas prensip, yanlış ve noksan aramak ve bunları belirlemek değil; ilgili yönetici ve öğretmenlere her bakımdan rehberlik etmektir(76).

Bir okulda genel denetim tamamlandıktan sonra o okulun denetiminde görev alan müfettişler okul yönetici ve öğretmenlerinin katıldığı bir toplantı düzenlerler. Bu toplantıda, Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve İlkeleri genel olarak açıklanır. Bu açıklamalardan sonra aşağıda sıralanmış konular üzerinde görüşmeler yapılır:

1. Bir önceki denetimlerde tavsiye edilen husulların yerine getirilme durumu,
2. Okulun maddi durumu (Okul öğrenci, bina, derslik durumları, binanın genel temizliği, rehberlik ve eğitici çalışma odaları v.b.),
3. Öğretim durumu (Öğretmen kadrosu, ihtiyacı, yıllık ders dağıtım planları, laboratuvar ve kitaplık

(74) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, 11.4.1986 gün 2573 Sayılı Turne Emri.

(75) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ön. Ver., s. 2,

(76) M.E.B. Ankara Teftiş Merkezi Başkanlığı, 4.10.1983 gün 3852 Sayılı Genel Denetim Turnesi Programı.

durumu, deney ve gezi raporları, öğrencilere verilen ev ödevleri; öğretim metodu, öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi, zümre toplantıları; öğ- öğretmenler kurulu toplantıları),

4. Okul veya kurumun eğitim durumu;

- Disiplinle ilgili problemler ve çözüm yolları,
- Sınıf öğretmenliği ve rehberlik servisi,
- Eğitici kol çalışmaları,
- Eğitim ve öğretimi etkileyen yan faktör-lerden aile, çevre, ekonomik faktörler ve benzeri konu- lar üzerinde durulur, bu faktörlerin olumlu biçimde yönlendirilmesi için alınması gereken önlemler belir-tilir,
- Öğretimi aksatan olaylar açıklanır,
- Öğretmen, yönetici, öğrenci ilişkileri üzerinde durulur,
- Sosyal-eğitici faaliyetler yoluyla veli- lerle ahenkli bir diyalog kurulması yolları araştırı-ılır.

Yapılan bu toplantılarda öğretmenlere söz hak- kı verilir. Düzenlenecek okul-kurum raporunda öğretmen-lerin eğitim ve öğretim konusundaki görüşleri Milli Eğitim Bakanlığına ulaştırılmak üzere özet halinde be- lirtilir(77).

Yeni açıldığı için denetime hazır olmayan okul ve kurumlarda da deherberliğe ağırlık verilir. Ayırı- ca müfettişlerce durumu tesbit eden kısa ve özlü bir rapor hazırlanır(78).

(77) M.E.B. Ankara Teftiş Merkezi Başkanlığının, 4.10.1983 gün, 3852 Sayılı. Genel Denetim Turnesi Programı.

(78) M.E.G. ve S.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, 11.11.1985 tarih, 7462 Sayılı Turne Emri.

Orta Öğretim Kurumlarında Ders Denetimi

Toplumun bütün kurumları ile organik bir bağıntı içinde olan eğitim, öğretmenlik rolünü zorlaştırmakta, çok yetenekli öğretmenleri gerektirmektedir. Diğer taraftan okullarda öğrenilen bilgi ve beceriler, hızlı değişmeler karşısında çok çabuk eskimektedir. Bu olgu, öğretmenlik mesleğinde de sürekli olarak kendini yenilemeyi zorunlu kılmaktadır. Böyle bir sosyal olgu ile karşı karşıya kalan öğretmenlerin kendi başlarına bırakılmamaları gerekir. Bu sebeple, her okul sistemi bu konuda da önlemler almakta, öğretmenlere destek sağlanmaktadır. Böyle bir destek için sınıf denilen birimlerde olup bitenler denetlemeye çalışılır(79). Yapılan bu denetleme çalışmalarına "ders denetimi" denilmektedir.

Teknik denetim olarak da nitelendirilen ders denetimi, bir eğitim kurumunda görevli öğretmenlerin, branş müfettişi tarafından eğitim ve öğretimle ilgili çalışmalarının gözlenmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesidir(80).

Orta öğretim kurumlarında ders denetimi öğretmenin öğretim yapma ve ders vermedeki başarısını değerlendirmenin yanında, yeteneklerinin geliştirilmesi, mesleğe ve çevreye uyumunun sağlanması, yenilik ve gelişmelerin tanıtılması, mesleki yardımda bulunulması, eksik ve hataların belirlenerek giderilmesi ve geliştirilmesi gibi faaliyetleri kapsamaktadır(81).

(79) Aydın, Ön. Ver., s.36. 1982, s.20.

(80) Taymaz, Ön. Ver., 1982, s.20.

(81) Haydar Taymaz, "Ders Denetimi", Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1984, s.9.

Ders Denetiminin Çeşitleri

Ders denetimi genellikle üç şekilde yapılmaktadır:

1. Okullarda genel denetim sırasında yapılan ders denetimleri,

2. Genel denetimlerden ayrı olarak yapılan ders denetimleri,

3. Mucipli ders denetimleri,

Mucibe bağlı ders denetimi, Öğretmenin sicil amirleri tarafından sicil rapolarında değerlendirme sonucu yetersiz olarak belirledikleri veya bakanlık müfettişlerinin denetimleri sonunda yetersiz bulup tekrar denetlenmesini önerdikleri Öğretmenin branş müfettişi tarafından tekrar denetlenmesini öngören, Bakanlık Onay'ına bağlı kalınarak yapılan denetimdir (82).

Mucibe bağlı ders denetiminin mutlaka branş müfettişleri tarafından yapılması ve mümkün olduğu kadar Öğretmenin fazla sayıda dersinin izlenerek değerlendirilmesi gerekmektedir (83).

Ders Denetim Faaliyetlerinin Planlanması

Bu sahada yapılan hazırlıklar genel denetim içinde yer alan hazırlıklardır. Genel denetimlerden ayrı olarak yapılan ders denetimlerinde müfettişin denetime başlayabilmesi için önce denetim emrini almış olması gerekmektedir. Denetim emrini almış olan müfettiş daha sonra, denetimle ilgili hazırlık yapar.

Genel denetim sırasında yapılan ders denetimlerinde gruplar teşkil edilirken mümkün olduğu kadar her branştan müfettiş bulundurulması gerekmektedir. Buna

(82) Taymaz, Ön. Ver., 1982, s.90.

(83) M.E.B. Teftiş Kurulu, 12.8.1976 tarih, 8696 Sayılı Genelge.

rağmen bazı gruplarda, branş müfettişi temininde güçlük çekildiğinde en yakın ve ilgisi bulunan müfettişlerin branş dışı derslere girmeleri sağlanır(84) . Tef-tiş Kurulu Başkanlığının 12.3.1987 gün, 1955 Sayılı Emirleri de bu doğrultudadır. Bu uygulama daha zeyade Yabancı Dil, Resim, Müzik, ve Beden Eğitimi branşları için sözkonusudur.

Müfettişler öğretmenlerin denetimine başlarken örnekte görüldüğü gibi okul müdürünün öğretmenler hakkındaki mütalaalarını da alırlar. Müfettişler tarafından matbu olarak hazırlanmış olan bu formlar denetim öncesi okul müdürlerine verilir. Okul Müdürleri her bir öğretmenle ilgili görüş ve düşüncelerini bu formlardaki hususlara göre yazarlar. Sonra bu formlar denetim öncesi müfettişlere verilir. Böylece müfettişler öğretmenleri değerlendirirken okul müdürlerinin öğretmenler hakkındaki düşüncelerini de dikkate almış olurlar.

(84) Aynı

**DERS TEFTİŞLERİNDE ÖĞRETMEN HAKKINDA OKUL MÜDÜRÜNDEN
İSTENECEK BİLGİ VE KANAAT FORMU**

1. Okulun Adı : (İl, İlçe, Bucak Köy)			
2. Öğretmenin adı, soyadı			
3. Sicil Numarası (Gelmediyse yok denecek)	Mes.Kıd.	Yıl-Ay-Gün	
4. Varsa İd.gör.	Maaş der.		
5. Stj.olup.olm.	Mesleğe gir.tr.		
6. Mezun olduğu okul ve bölümü			
7. Kararnamesine göre branşı			
8. Hangi sınıflarda hangi ders.ok.			
9. Haftalık ders sayısı		a) Okulunda	b) Başka ok. TOP
10. Son üç yıl içinde okuttuğu ve okutmadığı ders ayrı ayrı top., devamsızlığı varsa dikkati çek.durum ve yap.işlem (Uzun açıklama yapılacaksa sayfasının arkasına yazılabilir)		Öğretim Yılı	Okuttuğu Okutmadiğı
11. Ders içi ve dışı çalışmalarda disiplini sağlayıp sağlayamadığı			
12. Görevine bağlılık derecesi			
13. Kanun, yönetmelik ve emirlere uymadaki tutumu.			
14. Yönetici ve öğretmenlerle işbirliği yapip yapmadığı			
15. Derslerinde, gereğine göre ders araçlarından faydalanıp faydalanmadığı deneysel ve uygulamalı derslerin icaplarını yerine getirip getirmediği			
16. Kendisine sınıf öğretmenliği verilmiş ise hangi sınıfın verildiği, bundaki ilgi derecesi			
17. Hangi eğitsel kol rehber öğretmenliği verildiği, bundaki ilgi ve başarısı			
18. Yöneticilik vasfı			
19. Okulun eğitim ve öğretim faaliyetlerini olumlu veya olumsuz yönden etkileyen yönleri			
20. Terfiye layık bulunup bulunmadığı, değilse nedenleri.			

Gözlem ve İnceleme

Öğretmenlerin ders denetimi sınıf içinde ve dışında gözlem ve inceleme yolu ile yapılmaktadır (85).

Sınıf İçi Etkinliklerin Gözlem ve İncelenmesi:

Öğretmenlerin sınıf içi etkinlikleri sınıf ziyaretleri yoluyla denetlenir. Müfettişlerce yapılacak olan bu sınıf ziyaretlerinde bilgi toplanması gereken hususlar, ilgili "muhtıra"ya göre, aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir:

1. Öğretmenin konuya hızırlanarak gelmesi,
2. Ders planının ana hatlarıyla öğrencilere dersin başında duyurulması,
3. Zümre Öğretmenleri toplantılarında alınan kararlara uyulması,
4. İşlenen konu ile ilgili araç-gereçleri, kaynakların hazır bulundurulması,
5. Öğrencilerin, ders konuları ile ilgili ön çalışmalara sevk edilmesi,
6. Okutulan ders ve işlenilen konuya uygun öğretim yönteminin seçilmesi, seçilen yönetimin gereği gibi uygulanması,
7. Konunun işlenmesine öğrencilerinde katılmalarının sağlanması,
8. Yeri geldikçe anlatımda günlük yaşantılarla ilgi kurulması,
9. Ders araç ve gereçlerinin yerinde gereğince kullanılması,

(85) Haydar, Taymaz, "Orta Öğretim Kurumlarında Ders Denetimi", Eğitim ve Bilim, 1987, s.4.

10. Öğrencilerin anlayamadıkları ve tereddüt ettikleri yerleri çekinmeden sormalarına uygun ortam hızırlanması,

11. Dersin öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının kontrol edilmesi,

12. Konunun bilgi yanlışı yapılmadan işlenmesi, eğer yanlışı yapılmışsa zamanında düzeltilmesi,

13. Ders konusunu işlerken öğrencilerin bilgi seviyesine inilmesi,

14. Yazı tahtasının gereğince kullanılması,

15. Pedagojik ilkelere uygun alıştıırma, uygulama çalışmalarına yer verilmesi,

16. Önceki bilgi ve becerilerin öğrenciler tarafından kullanılmasına yer verilmesi,

17. Öğretmen tarafından öğrencilere sorulan sorulara verilen cevapların yeterliliği ve sayısı, buna bağlı olarak hazırlanmış olan plan hedeflerinin gerçekleştirilme durumunun belirlenmesi,

18. Öğretmenin yazılı, sözlü yoklamalar, uygulamalar ve ödevlerle sınıflardan elde ettiği başarı,

19. Konu ile ders saati arasında denge kurulması v.s. (86).

Öğretmenlerin sınıf Dışı Etkinleklerinin Gözlemi ve İncelenmesi

Sınıf dışı çalışmaların değerlendirilmesinde tek bir kaynak ve yöntem yoktur. Öğretmenin bilgi ve becerisinden çok kazandığı alışkanlıklar gözlenerek ve incelenerek bir hükme verilmeye çalışılır (87).

(86) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ön. Ver., 1980, s.7-9.

(87) Taymaz, Ön. Ver., 1984, s.15.

Sınıf içi etkinliklerde olduğu gibi sınıf dışı etkinliklerde de gözlem ve inceleme yapılması gereken öğretmenlerle ilgili hususlar, aşağıda özetlenmiştir.

1. Yıllık ve günlük ders planlarının gereğince hazırlanması ve uygulanması,

2. Yazılı, sözlü ve uygulamalı yoklamaların yönetmelikler doğrultusunda yapılması.

3. Soru sorma ve değerlendirmede zümre öğretmenleri kararlarına uyulması,

4. Yazılı yoklama günleri ile ev ödevlerini toplama günlerinin öğrencilere önceden duyurulması,

5. Yönetmeliğe uygun ödevler verilmesi, verilen ödevlerin zamanında toplanması, ödevlerin öğrencilere hataların düzeltilmiş olarak zamanında geri verilmesi,

6. Öğrencilerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi,

7. Öğretmenlerin özellikle Atatürk İnkılapları ve Anayasa'nın başlangıcında ifadelesini bulan Türk Milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin Milli, ahlaki insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, geliştiren ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan yurttaşlar yetiştirmeye yönelik, tutum ve çalışmalar içinde bulunmaları,

8. Öğretmenlik mesleğine uygun hareket edilerek iyi örnekler verilmesi,

9. Öğrencilere örnek olunması ve sevgi-saygıya dayalı bir otorite kurulması,

10. Öğrencilerin kişisel çalışmalar yapmasına uygun ortam hazırlanması ve onların bu tür çalışmalara yönlendirilmesi,

11. Eğitsel kol ve sonf öğretmenliği görevlerinin yönetmeliğe uygun bir şekilde yürütülmesi,

12. Yönetici ve öğretmenlerle işbirliği içinde hareket edilmesi,

13. Öğrenci velileriyle işbirliği içinde olunması,

14. Bina, tesis, araç-gereçlerin korunması ve bakımına özen gösterilmesi, bu konularda öğrencilere iyi alışkanlıklar kazandırılması (88).

Sınıf Ziyaretlerinde Bağlı Kalınacak Esaslar.

Sınıf ziyaretlerinde müfettişler bir takım esaslara bağlı kalmak zorundadırlar. Bu esaslar Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından değişik zamanlarda çıkarılan talimatlara göre aşağıda ifade edilmiştir:

1. Bazı gruplarda en yakın müfettişlerin branş dışı derslere girmeleri zorunlu hale gelebilir. Bu durumda denetimi yapılan öğretmenin ders içi ve ders dışı faaliyetleri olumsuz bulunduğu, sebeplerinin ortaya çıkarılması amacıyla branş müfettişi tarafından denetimi teklif edilebilir. Ancak bu teklifin kuvvetli bir dayanağı olmalıdır (89).

2. Eğer bir öğretmenin dersine-başka sınıflarda da dersi bulunmaması halinde-aynı sınıfta girme zorunluluğu doğuyorsa, bu öğretmenin dersine değişik zaman ve konularda girilmelidir (90).

3. Birinci derece kadroya yükselmiş olan öğretmenlerin ders denetimleri yapılmamalıdır. Ancak bu öğretmenlerin zümre toplantılarına katılmaları sağlanmalıdır: Bu uygulama 28.11.1987 gün, 8130 sayılı Makam Onayı ile uygun bulunmuştur. 4.2.1987 gün, 918 Sayılı

(88) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ön. Ver., 1980, ss.9-10.

(89) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı 9.9.1977, 479 sayı. Turne Emri.

(90) M.E.B. Ankara Teftiş Merkezi Başkanlığının 7.2.1983 gün, 452 Sayılı Turne Programı.

Turne emrine göre "Öğretmenlerin denetiminde hizmet süresi gözönünde tutulmalıdır" denilmektedir.

4. Teşekkür teklifi yapılan öğretmenlerin, kıdemleri ile ilgili olarak getirilmiş olan sınırlı sayıdan bir fazla sayıda dersine girilmelidir (91)

5. Kendilerine ders okutma görevi de verilen stajyer öğretmenlere, birinci altı ayda sadece rehberlik yapılmalı; ikinci altı aylık dönemde de rehberlik ve denetim birlikte yürütülmeli ve edinilen kanaate göre ders denetim raporu düzenlenmelidir (92).

6. Bir önceki turnede denetlenemeyen öğretmenlerin listeleri Milli Eğitim Müdürlüğünden alınarak, bunların denetimine öncelik verilmelidir. Turne sonunda ise denetlenmeyen öğretmenlerin listesi Turne Başkanlarınca tekrar düzenlenerek Milli Eğitim Müdürlüklerine bırakılmalıdır (93).

7. Ara denetimlerde kusurlu bulunanlar için mucip talebinde bulunulmalıdır (94).

(91) M.M.B. Teftiş Kurulu Başkanlığının 1.2.1988 gün, 848 Sayılı Turne Emri.

(92) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığının, Ankara Teftiş Kurulu Başkanlığının 4.10.1983 gün, 3852 Sayılı Turne Programı.

(93) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığı, 4.2.1987, 918 Sayılı Turne Emri.

(94) M.E.B. Teftiş Kurulu Başkanlığının 16.3.1988 gün, 1785 Sayılı Turne Emri.

DEĞERLENDİRME VE RAPORLAMA

Bakanlık müfettişlerince orta dereceli okul öğretmenlerinin değerlendirilmesi aşağıda verimiş olan rapor formundaki maddelere göre yapılmaktadır.

ÖZEL

EK-6

T. C.

128

MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI

Teftiş Kurulu

Sayı :

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına

— — 198

İlgî :

A) DENETLENEN ÖĞRETMENİN KİMLİK VE GÖREV BİLGİLERİ :

- 1 — Okulun Adı :
 2 — Adı, soyadı ve sicil numarası :
 3 — Aday olup olmadığı :
 4 — Bitirdiği okul, bölümü ve dahi :
 5 — Varsa yöneticilik görevi :
 6 — Okuttuğu dersler, sınıflar ve haftalık ders saati sayısı :

B) DENETİM BİLGİLERİ :

- 1 — Denetim tarihi :
 2 — Denetlenen dersler ve sınıflar :
 3 — Denetlenen derslerin konuları :

C) DEĞERLENDİRME BİLGİLERİ :

	Ağırlık	Derece	Puan
1 — Yıllık ders dağıtım planlarını Müfredata uygun hazırlama, bunları uygulamadaki başarısı	1 X	.. =	..
2 — Derslerine hazırlığı	4 X	.. =	..
3 — Öğretim metodunu seçme, uygulama ve konuyu öğrenmedeki başarısı	4 X	.. =	..
4 — Konu ile ders saati arasında denge kurup zamanı değerlendirmedeki başarısı	2 X	.. =	..
5 — Ölçme ve değerlendirmedeki başarısı	4 X	.. =	..
6 — Öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmedeki başarısı	2 X	.. =	..
7 — Öğrencilere örnek olma, iyi davranışlar kazandırma ve disiplini sağlamadaki başarısı	3 X	.. =	..
8 — Öğrencilerini kişisel ve grup çalışmalarına yönetmedeki başarısı	2 X	.. =	..
9 — Ders dışı çalışma ve görevlerindeki başarısı	2 X	.. =	..
10 — Okul eşyası ve ders araç-gereçlerinin bakımına, korunmasına gösterdiği özer.	1 X	.. =	..

Toplam puan : ..

D) GENEL BAŞARI DERECEİ :

YETERSİZ

ORTA

İYİ

ÇOK İYİ

E) TEKLİFLER :

ÖZEL

Rapor formu'nda değerlendirme konuları ile ilgili olarak öğretmenin başarısı yetersiz ise 1, orta ise (2), iyi ise (3), çok iyi ise (4) derece sayıları formdaki yerine yazılır. Sonra bu sayılar formda belirtilmiş bulunan "ağırlık sayıları" ile çarpılarak 100 baremine göre toplam puan bulunur. Buna göre:

25-49 toplam puan Yetersiz,
 50-69 toplam puan Orta,
 70-89 toplam puan İyi,
 90-100toplam puan ise "ok iyi" olarak değerlendirilir.

Rapor Yazımında Uygulanması Gereken Esaslar

1. Öğretmenlerin sicil numaraları, raporun ilgili sütununa mutlaka kaydedilmeli, olmayan için "yok" diye yazılmalıdır.
2. Raporun ilgili sütununa öğretmenin dersine iki defa girildiği yazılmalıdır.
3. Ders denetim raporlarının "neri" bölümün'de stajyer olmayan öğretmenin terfi edip edemeyeceği, stajyer ise öğretmenin terfi durumuna değinilmeden stajyerliğinin kaldırılıp kaldırılmayacağına ilişkin kanaat belirtilmelidir.
4. Mucipli ders denetimlerinde, düzenlenecek olan raporun teklif bölümünde, sadece öğretmenin genel başarı derecesine paralel olarak terfi edip edemeyeceği veya stajyer ise stajyerliğinin kaldırılıp kaldırmayacağı hususunda açıklanması ile yetinilmeyerek raporun arka sayfasına mucipteki iddialara yer verilmek suretiyle ğretmen hakkında teklife mesnet olan ders içi ve dışı gözlem sonuçları yeteri kadar açıklanmalıdır(95).

(95) M.E.B. Ankara Teftiş Merkezi Başkanlığının 7.2.1983 gün, 452 Sayılı Turne Programı.

5. Yapılan denetimlerde öğretmenin terfi edemeyeceği kanaatine varılmış ise, kendisine başarısızlığı ile ilgili soru açılarak ifadesi alınmalıdır.

6. Teşekkür teklifi için öğretmenin "çok iyi" derecedeki başarısı ile birlikte, üstün faaliyetleri de tesbit edilerek özetlenmelidir.

7. Takdirname teklifleri ise 1702 sayılı kanunun 18. maddesi gözönünde bulundurularak öğretmenin başarısına dayanak teşkil eden hususlar belirtilmek suretiyle yapılmalıdır.

8. Öğretmenin meslek içi yetiştirme kurs ve seminerlerine katılması, kendisine yöneticilik görevi verilmesi veya başka bir öğretim kurumunda çalıştırılması uygun bulunuyorsa bu hususlar gerekçeleri ile yazılmalıdır.

9. Öğretmenin devam-devamsızlığı, son üç yıla ait devam durumu açıklanarak bu konuda kanaat belirtilmelidir.

10. Bakanlıkça kabul edilen ders kitaplarının okutulup okulmadığı incelenmeli, aykırı bir durumla karşılaşılması halinde gerekli işlem yapılmalı ve bu durum teklif bölümünde açıklanmalıdır(96).

11. Yapılan denetim mucipli ders denetimi ise hazırlanan denetim raporuyla ilgili "Açıklama Formu" aksatılmadan 4.5.1981 gün ve 451. 03.81.6484 Sayılı emirleri ile Teftiş Kurulu Başkanlığına gönderilmelidir.

12. Denetim ve soruşturma raporları ve fezlekeleri, işin bitiminden itibaren en geç yirmi gün içinde, Teftiş Kurulu Yönetmeliğininin 62. maddesi gereğince, Teftiş Kurulu Başkanlığına gönderilmelidir.

(96) M.E.B. Teftiş Kurulu, Ön. Ver., 1980, ss.10-11.

13. Denetim sonunda her müfettiş denetlenen ve denetlenmeyen öğretmen listesini (D) raporları ile birlikte "turne emri" gereğince Başkanlığa gönderilme-
lidir(97).

14. Denetim, inceleme ve soruşturmalarda öğ-
retmen ve diğer personelin kusurlu bulunmaları halinde
murakabe görevini yerine getirmemiş olması sebebiyle
okul müdürü ve diğer yöneticiler hakkında gereği yapıl-
malıdır(98).

Denetim Sonu Toplantısı

Değerlendirmeyi yapacak olan amirler bir yan-
dan öğretmenlerin başarı seviyeleri hakkında karar ver-
mek, öte yandan da onları geliştirmek durumundadır(99).
Çünkü değerlendirme aynı zamanda bir geri besleme işi-
dir. Geri besleme, değerlendirmede değerlendirilene bil-
gi vermeyi zorunlu kılar(100).

Bu sebeple müfettişlerden değerlendirmenin so-
nucları hakkında öğretmenlere kişisel veya genel olarak
bilgi vermeleri istenmektedir(101). Çünkü denetimde mü-
fettişin görevi, eğitim ve öğretim çalışmalarında öğret-
mene rehber ve yardımcı olmaktadır(102).

Türk Milli eğitim sisteminde bu yönde müfettiş-
lerce etkili bir rehberlik yapılabilmesi için zaman zaman
kanuni düzenlemelere gidilmiştir. Yapılan bu düzenlemeler
gereğince müfettişlerden, öğretmenlere rehberlik konusunda
istenilen hususlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

(97) M.E.B. Teftiş Kurulu 1.2.1988 gün, 848 Sayılı Turne Emri.

(98) M.E.B. Teftiş Kurulu 1.2.1988 gün, 848 Sayılı Turne Emri.

(99) Ülkü Dicle, Yönetmelik Başarısının Değerlendirilmesi, 1982, s.38.

(100) İ. Ethem Başaran, Örgütlerde İşgören Hizmetlerin Değerlendi-
rilmesi, 1985, s.95.

(101) Asım Özdemir, Lise Müdürlerinin Öğretmenleri Değerlendirmesi
ve Geliştirmesi (yayınlanmamış Y. Lisans Tezi) 1985, s.33.

(102) Galip Karagözoğlu, İlk Öğretimde Teftiş Uygulamaları, (Yayın-
lanmamış Doc. Tezi) 1977, s.3.

1. Ders denetimi sonunda Öğretmenlerle kişisel görüşmeler yapılmalıdır.

2. Denetimi yapan branş müfettişlerince zümre toplantısı düzenlenmelidir. Bu zümre toplantısında aşağıda maddeler halinde ifade edilmiş olan konular üzerinde durularak gereken rehberlik yapılmalıdır:

a. Her Öğretmenin izlenen ders içi ve ders dışı çalışmalarında belirlenen ortak olumlu yönler özetle belirtilmeli, varsa bariz, ortak olumsuzlukların neler olduğu üzerinde durulmalıdır.

b. Bu toplantılarda özellikle ilgili müfredat programının uygulanması, yıllık ve günlük ders planları, kullanılan yöntemler, ölçme-değerlendirme, Öğrencilerin bilgi seviyesi gibi hususlar ele alınmalıdır.

c. Öğrencilerin bilgi seviyesi üzerinde durulabilmesi için, Öğretmenin dersinin bulunduğu sınıfın diğer şubelerinin başarı durumları, o sınıfın bir önceki kanaat dönemi, gerekirse bir önceki yıl not durumu incelenmeli ve belirgin özellikler üzerinde durularak rehberlik yapılmalıdır.

d. Öğrencilere ders konularının en iyi şekilde öğretilip kavratılması hususunda uygulanabilecek yöntem ve teknikler, zümre toplantıları hakkındaki Lise ve Orta okullar Yönetmeliğinin 77., Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin 74. maddeleri gözönünde tutularak M"uhtıra"nın "Değerlendirme Bilgileri" bölümündeki sıraya göre anlatılıp açıklanmalıdır.

e. Son olarak Öğretmenlerden branş dersi, eğitim ve öğretimi konusundaki görüş ve düşünceleri alınmaya çalışılmalıdır.

f. Kısaca müfettişler zümre öğretmenleri ile yapmış oldukları toplantılarda, yönetim ve uygulama, özellikle değerlendirme gibi konularda birlik ve beraberliği sağlayıcı rehberlikte bulunmalıdırlar(103).

(103) M.E.B. Teftiş Kurulu 22.2.1978, 2368 Sayılı ve 7.12.1979 gün 1434 Sayılı Turne Emri.

BÖLÜM III

BAZI ÜLKELERDE EĞİTİM DENETİMİ

Federal Almanya'da Okulların Denetimi

(Bir Örnek Olarak Bremen Eyaleti).

İdari bölünüş olarak federal olan ve eyaletlerden teşekkül eden Federal Almanya'nın eğitim sistemi eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Baden-Württemberg Eyaleti'nde eğitim sistemi merkeziyetçi olmasına rağmen diğer eyaletlerde bölgeseldir. Eğitim Kurumları devlet ve mahalli idareler tarafından planlanmakta ve finanse edilmektedir. Okulların finansmanına kilise, dernek ve vakıfların da desteği olmaktadır. Öğretmenler kadrolu (Çoğunluğu) veya sözleşmeli olarak çalışmaktadır (1).

Federal Almanya'da okul denetimiyle ilgili olan sorumluluk üç seviyede yerine getirilmektedir:

- a- Eğitim Bakanlığı seviyesinde,
- b- Bölge seviyesinde,
- c- Mahalli seviyede(2).

Almanya Federal Cumhuriyeti Anayasası, bütün eğitim sisteminin eyaletlerin gözetimi altında bulunacağını şart koşmaktadır(3).

Eyaletlerin çoğunda üç yönetim seviyesi vardır.

- a- Eyalet Eğitimi ve Kültür Bakanlığı,

-
- (1) M.E.B. Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Bazı Ülkelerin Eğitim Sistemi, 1988, ss. 2-11.
 - (2) Joseph. A. Louwersy, Keneth Neff. Fatma Varış, Mukayeseli Eğitim, 1979, s. 135.
 - (3) John Francis Cramer, George Stephenson Browne, Contemporary Education, Çev. F. Oğuzkan, 1977, s. 196.

b- İl İdaresi seviyesi,

c- Kırsal ve şehirsal olmak üzere mahalli seviye.

Okullarla ilgili genel tedbirlerin alınması, öğretim programlarının hazırlanması, öğretmenlerin tayini vs. eyalet seviyesindeki sorumluluklardandır. Orta dereceli okulların denetimi il idaresi tarafından yapılır. Okullarda akademik programın denetimi eyalet tarafından yapılır, mahalli alt yönetim birimleri daha çok okul binalarına ve ayrıntı niteliğindeki yönetim işlerine ait konularla ilgilenirler. Orta dereceli okulları bitirme sınav soruları eyalet seviyesinde hazırlanır(4). Eyalet Eğitim Bakanları yılda birkaç defa toplanarak ortak eğitim problemleri üzerinde görüşmeler yaparlar.

Bremen

Bremen'de yasama erki Kent Meclisine verilmiştir. Bir başkan ve dokuz senatordan oluşan yürütme organı olan senato bu meclisce atanır. Meclis üyelerinin 80'i Bremen'den, 20'si ise Bremerhaven'den seçilir. Meclis ve Senato seçimleri dört yılda bir yapılır. Eyalet Federal Konsey'de üç sandalye ile temsil edilir(5).

Okul Denetiminin Hukuki Temelleri

Bremen'de Okul denetimi Eyaletin görevidir. Bu denetim, eyaletteki okullarda eğitim ve öğretim görevlerinin yerine getirilmesini ve kasabalardaki belediye yönetiminde olan diğer okulların idari işlerinin denetimini kapsar. Özel okulların denetimi ise özel okullar kanununa göre yapılır.

Bremen Eyaletinde eğitim-öğretim kurumlarında idari denetim eyalet senatosu tarafından yürütülür. Diğer denetimleri ise Eyalet Kültür, Bilim ve Sanat Sena-

(4) Aynı, s.200.

(5) Ana Britannice, Cilt 4, s. 590.

törü yapar. Senatör görev sahasındaki okulların denetiminde okul denetmenlerinden faydalanır. Denetmenler, alanlarında tehsilli ve otoritedirler (6).

Denetmenler ve Görevleri

Bremen Eyaleti Okul Denetmenleri Hizmet Talimatnamesine göre denetmelerin görevleri şunlardır:

a- Sanat, Bilim ve Eğitim Senatosunun görevi olan okul denetimi, eyalet ve belediye okullarındaki branş denetimi, özel okulların denetimi ve okul mecburi eğitiminin ifasının denetimini kapsar.

b- Branş denetimi, yapılan eğitimin ve verilen dersin, pedagojiye uygunluğunu, branşında doğruluğunu ve okuldaki davranışların hukuka uygunluğunun sağlanmasıyla ilgilenir.

c- Okul denetmeni, "Sanat, Bilim ve Eğitim Senatörü ve üst düzey yöneticileri adına öğretmenlerin, pedagojik görevlerle sorumlu olan kişilerin hizmet denetimini yapar(7).

Okul denetmeni, Sanat, Bilim ve Eğitim Senatörü adına okul denetimi görevi verilmiştir. Okul denetmeni geçerli kanunlara bağlı kalarak, kendine verilen denetleme sahası içinde Sanat, Eğitim ve Bilim Senato'sunun sorumluluğu altında kararlar alır.

Denetmenlerce yapılan denetim, danışmanlık, bilgi, işbirliği, kontrol, düzeltme, gerekli tedbirleri teşvik ve mesleki kararların alınması konularında olmaktadır. Denetmenlere bu görevleri yaparken uzman öğretmenler, yönetim elamanları, okul psikologları ve senatörlük dairelerine bağlı bütün elemanlar yardımcı olurlar(8).

(6) Handbuch des bremischen schulrechts (Die Wesentlichen Vorschriften Furdas bremische schul Wesen). Bremen Eğitim Kanunu. Mad. 7, 1986, s.27.

(7) Bremer Schulblatt, Schulen I'm Lande Bremen, Dienstanweisung Fur Schulaufsichtsbeamte, 1984, s. 1.

(8) Aynı, s.2.

Okul denetmenleri okul müdürüne, öğretmenlere ve pedagojik görev yapan diğer elemanlara bilhassa görevlerini yaparken, onlarla şahsen konuşarak, derse, konferansa ve danışma toplantılarına katılarak rehberlik yapar. Yenilikler geliştirmeye çalışır. Yılda iki defa önemli buldukları problemleri ilgili daireye rapor ederler.

Diğer taraftan denetmen işbirliğini geliştirir. Sanat, Bilim ve Eğitim Senatosu adına diğer okullarla konusuna ve denetleme sahasına uygun yazışmalar yapar, okullara yeni yönetmeliklerin uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapar. Okul denetimi devlet ve belediye makamları ve okul işleriyle ilişkisi olan diğer kuruluşlarla işbirliği kurmaya çalışır(9).

Okul denetmeni şikayetleri takip etmeye ve öğrencilerin itirazlarını karara bağlamaya yetkilidir. Ayrıca pedagojik değerlendirme yapabilir, eğitimle ilgili karar ve tedbirler alabilir, yürürlükte olan emirlere uymayan, öğrencilerin eğitim hakkına zarar veren kararları geri çevirebilir.

Okul denetmeni, öğretmenlerin, hizmetlilerin ve diğer eğitim-öğretim işleriyle ilgili görevlilerin amiridir. Görevlerinin yerine getirilmesinde, okullarda eğitim ve öğretimle görevli tüm personelin çalışmaları hakkında değerlendirme yapmaya yetkilidir.

Okul denetmeninin açıklanan yetkilerinden başka yetkileri de bulunmaktadır. Örneğin kendi denetim sahasında bulunan okullara eleman alınmasında da etkilidir. Okullara alınacak öğretmenlerin sınavında duruma göre başkanlık eder(10).

(9) Aynı. s. 3.

(10) Aynı. ss. 4-5.

Fransa'da Eğitim Denetimi

Fransa'da eğitim sistemi idari yönden dört bölgeye ayrılmıştır.

- a- Merkezi idare
- b- Bölgesel idare
- c- İl seviyesindeki idare
- d- Yerel okullar idaresi (11).

Bu ülkede resmi eğitim bir devlet görevidir. Resmi ve Özel eğitim Milli Eğitim Bakanlığının gözetimi ve denetimi altındadır (12). Fransa'da eğitim hiyerarşisinin en üst düzeyi Milli Eğitim Bakanıdır. Bakan'dan sonra yetkili organ Eğitim Konseyi'dir. Eğitim Konseyi bizdeki Talim Terbiye Dairesinin karşılığı durumundadır (13). Fransa'da Eğitim Komseyinden sonra eğitim konusunda "Genel Teftiş Heyeti" söz sahibidir. Bu Genel Teftiş Heyetine bağlı olan Genel Müfettişler Başkanlık ile memleket sathındaki okullar arasında ilişki kurmaya çalışırlar. Genel Müfettişlerin Paris'te Eğitim Bakanlığında büroları vardır. Verilen görev gereğince ülkenin her tarafına denetim gezilerine çıkarlar. Okulları ziyaret ederler, eğitim programı uygulayan başka kurumlarda da incelemeler yaparlar. Müfettişler incelemeleri sonunda Bakan'a ve genel müdürlere bilgi verirler (14).

Her genel müfettiş belli bir eğitim basamağı veya belli bir alan için görevlendirilir. Hazırlamış oldukları raporları kendi ihtisas alanalarını kapsar. Bu müfettişlere bazen Bakan için özel inceleme ve araştırma yapma görevide verilebilir (15). Kısa bir ifadeyle Milli Eğitim Genel Müfet-

(11) Louwersy, Neff, Vares, Ön, Ver., s. 165.

(12) Browne, Cramer, Ön, Ver., s. 91.

(13) Louwersy, Neff, Varış, Ön, Ver., s. 91.

(14) Browne, Cramer, Ön, Ver., s. 93.

(15) Browne, Cramer, Ön, Ver., s. 93.

tişleri ülkedeki bütün eğitim ve ğretim kurumlarına Bakan adına denetlerler(16).

Fransa, eğitim yönetimi amacıyla herbirinde bir niversitenin kurulduğu 16. Bölge veya Akademiye bölünmüştür. Akademinin yönetim bakımından amiri niversite profesörleri arasından Bakan'ın teklifi ile Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilen Rektör'dr(17). Üniversitelerin rektörleri doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanlığına karşı sorumludurlar. Rektör bilgenin eğitim işlerini kendi emrinde bulunan görevliler ve müfettişler vasıtasıyla yönetmektedir(18). Rektör zamanının büyük bir kısmını orta ve yüksek öğretime ayırır, Akademik Konsey'e başkanlık eder(19).

Akademik Konsey, Akademi müfettişlerinden, yüksek ve orta ğretim kurumları ile özel okul temsilcilerinden, bölgedeki "department" ve commun" meclislerinin seçimle gelen temsilcilerinden oluşur(20).

Müfettişlerin Seçimi ve Atanması

Fransa'da bir kişinin müfettiş olabilmesi için çok sıkı bir sınava tabi tutulması ve bu sınavda başarılı olması gerekir. Genel Müfettiş olabilmek için de tekrar sınava girmek ve başarmak zorundadır. Genel Tef-tiş Heyeti'ne girebilmek için ise birkaç sınavın başarılması zorunluluğu vardır(21). Bunlar Bakan tavsiyesi ile Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilirler.

(16) Necip Alpan, Objektif Teftiş Tekniği, 1955, s. 12,

(17) Browne, Cramer, n. Ver., s. 93.

(18) Hüseyin ztrk, Eğitim Sosyalojisi, 1983, s. 156.

(19) Browne, Cramer, n. Ver., s. 95.

(20) Browne, Cramer, n. Ver., s. 95.

(21) Couwersy, Nef, Vares, n. Ver., s. 165.

Akademi Müfettişleri Genel Mfettişlerde olduğu gibi Bakan'ın teklifi ile Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilirler. Akademi Müfettişi olabileceklerden aranan önemli özellikler şunlardır:

1. Genellikle bir Edebiyat veya Fen doktorasına sahip olmak,
2. Veya Yüksek bir derece ile müdürlük yapmış olmak,
3. Müfettişlik sıfatıyla edinilmiş bir kaç yıllık tecrübe sahibi olmak (22).

1982 Yılı Sonrası Gelişmeler

Fransa'da 1982'de yürürlüğe giren kanunla merkezietçi sistemden bölgesel sisteme geçilerek eğitimin bölgeselleştirilmesi 1987 yılında tamamlanmıştır. İdarı yapı yönünden Fransa il eğitim müdürlüklerinden oluşmaktadır (23).

Denetim Sistemi

Fransa'da Milli Eğitim Bakanlığında, pedagojik faaliyetlerden sorumlu Teftiş Kurulu Bulunmaktadır. Bu kurulun yanında yönetim ve mevzuat uygulamaları ile donatılmış ikinci bir Teftiş Kurulu da bulunmaktadır.

Bölgesel seviyede, Akademiler, tüm okul ve niversiteler üzerinde geniş yetkilerle donatılmıştır. Orta okullara kaynak tahsisleri, sınıfların denetimi Akademi Rektrlerinin yetki alanındadır.

İl düzeyinde ise, bu yetki rektör'n uzantısı niteliğindeki Akademi Müfettişlerinin elindedir. Özellikle, ilk okulların finansmanı ve çalışmasından, ilk okul ğretmenlerinin işe alınmasından ve yönetiminden Akademi Müfettişleri sorumludur.

(22) Browne, Cramer, n. Ver., s. 96.

(23) M.E.B. Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, n. Ver., s. 35.

Ortaokul, lise ve dengi okullarda, denetim işleri Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı başmüfettişler tarafından yürütülür. Bu müfettişler ortaokul, lise ve dengi okullarda kendi branşlarında öğretmenlerin derslerine girerek denetim yaparlar. Ayrıca, her milli eğitim müdürlüğünde, eğitim müşavirleri bulunmaktadır. Bu müşavirler, öğretmenlere eğitim ve yönlendirme konusunda önerilerde bulunurlar.

İlk okullarda denetim amiri ilk öğretim müfettişleridir. İlk Öğretim Müfettişlikleri, Akademi Müfettişliklerine bağlı olarak çalışırlar. İlk Öğretim Müfettişleri öğretmenlerin bütün derslerini denetliyebilirler.

Fransa'da her ilk okulda bir veli komitesi vardır. Bu komite öğretmenler komitesi ile birlikte toplandıkları takdirde "Okul Konseyi" oluşur. Okul Konseyine belediyenin bir temsilcisi ile bölge İlk Öğretim Müfettişi de katılır. Konseyin başkanı okul müdürüdür. Okul konseyi, okulun iç düzenlemeleri, destek eğitimi, öğretmen-veli ilişkileri, okul saatleri dışında çocukların gözetimi, okul kantini, program dışı ve okul sonrası faaliyetler ve sağlık gibi konularda danışma organı görevini yapar(24).

Fransa'da 1982 öncesi eğitimde denetim sistemi 1982 sonrası gelişmeler ile karşılaştırıldığında büyük çapta değişikliklerin yapılmadığı söylenebilir.

İtalya'da Eğitim Denetimi

İtalya'da eğitim denetiminin temelini 1973 yılında yayınlanan "La Legge Delega" kanunu ve 1973 yılından yayınlanan "La Legge Dei Decreti" kanunu teşkil etmektedir. Bu kanunlarda; müfredatın güncelleştirilmesi yanında her derecedeki okullardaki eğitim ve öğretim faaliyet-

(24) Ziya Yediyıldız., (Attache'De Le ducation-Ambassade De Turquie Paris.). Fransız Eğitim Sistemi, M.E.B. Yurtdışı Eğitim ve Dış ilişkiler Dairesi Başkanlığına gönderilen 4.2.1988, 267/304 sayılı yazı.

lerinin yetenekli ve yeterli eğitim uzmanlarınca denetlenmesi öngörülmüştür.

İtalya'da eğitim ve öğretim faaliyetlerini birer yıllık zaman dilimlerini kapsayacak şekilde denetleme yapmakla görevli bir "Eğitim Müfettişliği" teşkilatı kurulmuş(25). Denetim ve değerlendirme çalışmalarında müfettişlik servisi yönetimin bir parçası görünümündedir(26).

Denetim Biriminin Yapısı

İtalya'da Eğitim Denetleme Müfettişlerinin bağlı olduğu teşkilata "Toplum Eğitimi Genel Müfettişliği" denilmektedir. Başında kariyerden gelme bir baş müfettişin bulunduğu bu teşkilat, doğrudan Milli Eğitim Bakanlığına bağlıdır. Teşkilat içinde yeteri kadar merkezi ve bölge müfettişleri görevlidir. Müfettiş sayısının sürekli ve yakından sürdürülen etkili bir denetim sağlayacak yeterlilikte olmasına dikkat edilir.

Teşkilatın Temel Görevleri

1. Eğitimle ilgili mevzuatın uygulanmasını sağlamak,
2. Eğitim kurumlarında yapılacak denetlemeleri planlamak ve icra etmek,
3. Yürürlüğe girecek ders kitaplarını kontrol edip görüş bildirmek, yürürlükteki ders kitaplarına uyumu denetlemek.
4. Müfettişlerce hazırlanan denetim raporlarını incelemek, alınması gereken önlemler hakkında Milli Eğitim Bakanlığına rapor sunmak.

(25) Giuseppe Decollanz, La Funzione Ispettiva Dalla Legge Lasati Ad Oggi., s. 153 (Ağca, 1987, s. 267).

(26) Wold Jurvey of Education V. Educational Policy, Legislation and Administration, 1971, s. 554.

5. Milli Eğitim Bakanlığının resmi bültenini hazırlayıp basım ve yayımını sağlamak,

6. Bizzat Bakan'dan alınan geliştirici/yenileştirici, aksaklık giderici talimatların müfettişlere takdimi ve uygulama imkanlarının araştırılması ile ilgili çalışmaları yapmak,

7. Bakan veya M. E. Müsteşarının düzenlediği toplantılara katılmak, görüş bildirmek, önerilerde bulunmak, icrai kararlar için oy kullanmak (27).

Eğitim Müfettişliği Teşkilatı Birimleri

İtalya'da "Eğitim Müfettişliği" teşkilatı iki ana hizmet biriminden oluşmuştur.

1. Merkez Müfettişleri.
2. Teknik Müfettişler.

Merkez müfettişleri Bakanlığa ait daire ve kurumların idari işleyişini düzeltmek üzere denetim yaparlar. Bunlar yerine göre hemen mahallinde müdahalede bulunabilirler(28). Bunun yanında eğitim ve öğretim faaliyetlerini Milli Eğitim Bakanlığının kanunları çerçevesinde denetleyip değerlendiren merkez müfettişlerinin görevleri şunlardır:

1. Okulların genel denetimini yapmak,
2. Her çeşit eğitim kurumlarına teknik ve didaktik danışmanlık yapmak,
3. Okullardaki eğitim ve öğretim faaliyetlerini geliştirmeye çalışmak,
4. Okullarda yapılan etüd, inceleme ve yapılan araştırmaları kontrol etmek ve değerlendirmek,

(27) Decollanz, Ön. Ver., ss. 198-200.

(28) World Jurvey of Education V. Educational Policy, Legislation and Administration, s. 654.

5. Öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin kendi alanlarında yaptıkları "güncelleştirme" işlerini desteklemek,

6. Yeni atanacak müfettişlerin giriş sınavlarıyla ilgili işlemleri yapmak ve komisyonlarında görev almak,

7. Mevcut yeni atanan müfettişlerin gelişmelerini sağlayıcı hizmetiçi eğitim programlarını düzenlemek ve icra etmek(29).

Merkez müfettişlerinin yukarıdaki görevleri yerine getirirken sahip oldukları yetkiler; okul müdürleri, kendilerine "didaktik amir" denilen bölge içindeki öğretmenlere program geliştirme ve öğretim tekniklerinde destek sağlayan personelden daha üst seviyededir. Bu nedenle müfettişler örneğin her derecedeki öğretim elemanı, yöneticileri toplantıya çağırabilirler, uygulanan eğitim programlarında gerekli gördükleri değişiklikleri yapabilirler, müfettişler bu ve diğer görevlerini yaparken ilgili yasalar çerçevesinde tamamen bağımsız hareket ederler(30).

Bölge ve il'lerde bulunan teknik müfettişler, görev sınırları içindeki her derecedeki öğretim elemanlarının eğitim ve öğretimle ilgili "didaktik faaliyetlerini" denetlerler. Bu müfettişler okul şartlarında öğretmenlerle birlikte bulunarak sorunları saptarlar ve bu sorunları çözücü önlemler alırlar(31).

Bölge ve il'lerde teknik müfettişlerden başka bir de hesap kontrolleri bulunmaktadır. Bu kontroller, okulların mahasebe ile ilgili işlerinin denetimini yaparlar(32).

(29) Decollanz, Ön. Ver., s. 162.

(30) Decollanz, Ön. Ver., s. 171.

(31) Decollanz, Ön. Ver., s. 153.

(32) World Survey Of Education V. Educational Policy, Legislation and Administration, s. 654.

Denetim görevinde bulunan eğitim müfettişlerinin eğitim kurumlarına yapacakları ziyaretler genel olarak iki grupta toplanabilir(33).

1. Normal veya Haberli Ziyatler: Bu çeşit ziyaretler Türk Milli Eğitim Sistemindeki genel denetim'e benzemektedir ve şu amaçlarla yapılır:

- Okul ve benzeri kurumlarda eğitim-öğretimle ilgili mevzuatın uygulanışına nezaret etmek,

- Görevli öğretmenlerin yetenek ve yeterliliklerini görev başında gözleyip, değerlendirmektir.

2. Program Dışı veya Habersiz Ziyaretler: Bu denetim bazen merkezi eğitim müfettişlerinin verecekleri ziyaret kararlarına, bazen de mahalli eğitim yöneticilerinin isteği üzerine yapılır. Bu ziyaretler de özellikle şu iki amaç için yapılır:

- Okuldaki mevcut aksaklıkların giderilmesi,

- Okulda suç sayılan olaylara son verilmesi,

Bu son amaç için yapılan ziyaretler Türk Milli Eğitim Sisteminde bir denetim fonksiyonu olan "soruşturma"ya benzetilebilir,

Her iki denetim uygulaması sonunda müfettişler "Toplum Eğitim Müfettişliğine" rapor sunmak zorundadır(34).

Müfettişlerin Seçimi

İtalya'da "Toplum Eğitim Başmüfettişliğine" atanacak olan müfettişler şu kaynaklardan sağlanır.

1. İtalya üniversitelerinde bil fiil çalışan öğretim üye ve görevlilerinden,

(33) Decollanz, Ön. Ver., s. 199.

(34) Decollanz, Ön. Ver., s. 199.

2. Milli Eğitim Bakanlığı Merkez teşkilatından,

3. Okullarda ek görevle ders veren diğer kamu ve özel sektör görevlilerinden,

4. En az on yıl başarıyla öğretmenlik yapmış olanlardan,

5. Okul müdürlerinden.

Bunlardan üniversite elemanı dışında kalanlar müfettişlik sınavına tabi tutulurlar, Sınavı kazananlar müfettişlik görevine atınırlar(35).

İngiltere'de Eğitim Denetimi

İngiltere'de eğitim teşkilatının başında Eğitim Bakan'ı bulunur. Bakan'ın parlamenter iki yardımcısı bulunmaktadır. Bakanlık yedi daireye ayrılmıştır. Bakanlığın il ve ilçe teşkilatı yoktur.

Bakanlık, icra görevlerinden çok milli düzeyde eğitim politikasını oluşturmak ve geliştirmekle görevlidir. Eğitim Bakanlığı okul programlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesine yardımcı olmakta ancak okullarda hangi programların nasıl uygulanacağına karışmamaktadır(36). Okullarda uygulanacak programlar ve takip edilecek olan kitaplar, Mahalli Eğitim Otoriteleri, Okul müdürleri ve öğretmenler tarafından kararlaştırılır(37).

Mahalli Eğitim Otoriteleri

Üyeleri seçimle gelen il ve ilçe meclisleri bölgesindeki eğitim işlerini düzenlemek ve yürütmekle görevli olan Mahalli Eğitim Otoritesi (Local Education

(35) Decollanz, Ön. Ver., ss. 205-219.

(36) Abdurrahman Demirtaş, "İngiliz Eğitim Sistemi", Çağdaş Eğitim, Sayı: 76, s. 10.

(37) Abdurrahman Demirtaş, "İngiliz Eğitim Sistemi", Çağdaş Eğitim, Sayı: 77. s. 5.

Authority) denilen birer komite teşkil ederler. Mahalli Eğitim Otoritesi üyelerinin çoğunluğu il veya ilçe meclisleri üyeleri arasından seçilmektedir. Diğer üyeler de gene bu meclisler tarafından, eğitimde bilgi ve tecrübesi olanlar arasından seçilmektedir. Bu otoritelere bağlı olan eğitim dairelerinde bir başkan, yeteri kadar başkan yardımcısı, eğitimci, yönetici, müşavir, müfettiş ve memur bulunmaktadır. Bu eğitim otoriteleri, Bakanlığın önerileri çerçevesinde ve çeşitli eğitim kanunlarına bağlı kalarak çalışmalarını sürdürürler.

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin tayinleri bu otoritelerce yapılmaktadır. Yine okul binalarının yapım ve onarımı, donatımı, öğretmen ve personel maaşları bu idarelerce karşılanır. Mahalli Eğitim Otoritelerinin gelirlerinin yaklaşık % 60 devlet bütçesinden, % 40 mahalli idarelerin gelir vergilerinden sağlanır(38). Eğitim Bakanlığı Mahalli Eğitim İdarelerinin işlerine karışmazlar, ancak izlenen eğitim politikası yönünden onları denetlerler(39).

Okul Yönetimi

İlk ve ortaöğretim kurumlarında, Okul müdürlerinin başkanlığında bir yönetim organı bulunmaktadır. Okulun genel yönetiminden ve programlarından bu yönetim organı sorumludur(40). Diğer taraftan İngiltere'de okul müdürleri oldukça yetkilidir ve görevleri kapsamlıdır(41).

Öğretmenler ise kadrolu olarak çalışmaktadır. Ayrıca öğretmenler önce Bakanlığa öğretmen olarak ka-

(38) Demirtaş, Ön. Ver., Sayı: 76., s. 11.

(39) Öztürk, Ön. Ver., s. 169.

(40) Demirtaş, Ön. Ver., Sayı: 76., s. 11.

(41) Louwersy, Neff, Varış, Ön. Ver., s. 185.

yıt olmak zorundadır. Bu öğretmenler Mahalli Eğitim İdarelerince göreve atanırlar(42).

Denetim Sistemi

İngiliz eğitim sistemi içinde denetim sistemi önemli bir yer tutmaktadır. Bu ülkede eğitim deneticilerinin pek az kamu görevlisine nasip olan bir sıfatı vardır. "Majestelerinin müfettişleri (Her Majestys Inspectors) denilen eğitim deneticileri bu sığata la-yık olma gayretini sürekli olarak taşırlar(43).

İngiltere'de açık bulunan müfettişliklere başvurma bulunanların akademik ve mesleki tecrübeleri dikkate alınır. En iyi niteliğe ve tecrübeye sahip olan aday Londra ve Cardiff'teki Seçme Kurulu tarafından mülakata tabi tutulur. Bu mülakatta başarılı olanlar, Kraliyet Müfettişliği için Sivil Memur Komisyonu'na tavsiye edilir. Bu komisyon da adayların aşırı uçlarla ilişkisi olup olmadığını araştırılır. İlişkisi olmayanların tayinleri kraliyet kararnamesi ile yapılır. Bunlar bir yıl adaylıktan sonra kraliyet müfettiş olarak göreve devam ederler(44).

İngiltere'de eğitim müfettişlerinin geliştirilmelerine özen gösterilir. Bu sebeple müfettişlerin yenilikleri izleyip, uygun sentezler yapabilmeleri için müfettişlere inceleme, gezi ve araştırma yapma fırsatları sağlanır(45).

İngiltere'de eğitim denetimi dairesi bir başmüfettiş, altı yardımcı ve 409 müfettişten oluşmuştur. Müfettişlerin tahkikat yapma görevleri yoktur(46).

(42) M.E.B. Araştırma ve Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı., Ön. Ver., s. 43.

(43) Browne, Cramer, Ön. Ver., s. 70.

(44) Demirtaş, Ön. Ver., Sayı: 76., s. 11.

(45) Browne, Cramer, Ön. Ver., s. 70.

(46) Demirtaş., Ön. Ver., Sayı: 76., s. 11.

Müfettişlerin Görev ve Yetkileri

İngiltere'de teftiş kuruluna bağlı olan müfettişlerin görevleri ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir.

1. Bütün eğitim kurumları (üniversiteler de dahil) hakkında Bakanlığa rapor vermek,
2. Organizasyon ve politayla ilgili problemlerle ilgili Bakanlığa öneride bulunmak,
3. Eğitim Bakanlığı adına hareket ederek genel eğitim politikasıyla ilgili hususlarda Mahalli Eğitim İdarelerine önerilerde bulunmak,
4. Bölgelerindeki okul idarecilerine ve öğretmenlere mesleki yardımda bulunmak,
5. Öğretmenlerin başlangıç ve hizmet içi eğitimlerini düzenlemek ve bu kurslarda görev almak(47).
6. Yönetici ve öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla yayımlar hazırlanmasında Bakanlığa yardımcı olmak,
7. Eğitimle ilgilenen diğer kuruluşlarla ilişkileri devam ettirmek,
8. Eğitim çalışmalarının özel yönleri üzerinde incelemeler yapmak(48).

- İngiltere'de müfettişler, öğretmenler hakkında rapor veremezler. Çünkü bu ülkede müfettişler öğretmenleri değil, okulları denetlerler. Öğretmenler, büyük yetki ve sorumluluk taşıyan okul müdürleri tarafından denetlenir(49).

İngiltere'de eğitim ve öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve uygulanmasında okullara esneklik tanın-

(47) Demirtaş, Ön. Ver., Sayı: 76., s. 11.

(48) Browne, Cramer, Ön. Ver., s. 70.

(49) Öztürk, Ön. Ver., s. 170.

mıştır. Burada müfettişlerin denetimleri tanınan esnekliğin kötüye kullanılmamasında etkin rol oynamaktadır(50).

Diğer taraftan İngiltere'de denetim hizmetinin öneri niteliğinde yürütülmesi, bir zaafiyet gibi görülebilirse de bu yetki sınırlılığı, İngiliz yönetiminin bütün boyutlarına hakim olan "Gelenek Otoritesi" ile herhangi bir ciddi sorun ortaya çıkarmadan gereken etkinliği sağlayabilmektedir(51).

Sovyetler Birliği'nde Eğitim Denetimi

Bu ülkede eğitim denetimi tamamen merkezi bir yöntemle Komünist Partisi tarafından yapılır.

Mahalli Cumhuriyetlere kendi okul sistemlerini denetleme yetkisi verilmiştir. Bu mahalli kuruluşların eğitim denetimi ile sorumlu denetçileri en az beş yıl başarılı öğretmenlik yapanlardan seçilir. Bu görevi yerine getirecek olanlar kapsamlı bir hizmet içi eğitimden geçirilir. Eğitim denetçilerinin asıl görevleri, okul yöneticileri ile işbirliği yaparak öğretimin kalitesini yükseltmektir. Eğitim denetçileri en yeni eğitim yöntemlerini tanıtmak, uygun yöntemlerle Sovyet ideolojisini genç nesillere benimsetmek için mahalli eğitim araştırmaları merkezi ile temasta bulunur. Öğretmenlere çok yakın mesafede ve bazan tek tek görüşerek tavsiyelerde bulunur. Hatta örnek dersler verirler. Denetçilerin yapacağı eleştirilerin yapıcı, siyasal ve mesleki olması bakanlıkça emredilmiştir(52).

(50) Lauwersy, Neff. Varış, Ön. Ver., s. 184.

(51) Hüseyin Ağca, Türk Silahlı Kuvvetleri Eğitim, Öğretim Kurumlarının Denetleme ve Değerlendirilmesi., 1987., s. 265.

(52) Cramer, Browne, Ön. Ver., s. 173.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu araştırma; betimsel türden durum belirleyen bir alan araştırmasıdır. Bu bölümde evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile uygulanacak istatistikî teknikler üzerinde durulmuştur.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 1988 yılının Aralık ayı esas alınmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Bakanlık Müfettişlerinin tamamı oluşturmuştur.

Araştırmada örneklem alma yoluna gidilmemiş, hazırlanan anketler, Bakanlık Müfettişlerinin tümüne uygulanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Şube Müdürü'nün verdiği bilgiye göre Bakanlık Müfettişi sayısı 349'dur. Bu müfettişlerden 52'si İstanbul; 77'si, İzmir Teftiş Merkezi Koordinatörlüklerinde ve 220 Bakanlık Müfettişi de Ankara'da bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olan soru cümleleri doğrultusunda bilgi toplama araçlarının geliştirilmesi, çalışmanın önemli bir bölümünü oluşturmuştur.

Bu araştırma için kullanılan bilgi toplama aracı, orta öğretim kurumlarının denetiminde karşılaşılan aksaklıkların ve bu denetimlerle ilgili olarak önemli görülen konularda beklentilerin neler olabileceği hususları ön plana alınarak geliştirilmiştir.

Bu sebeple önce, Türk Milli Eğitim Sisteminde orta öğretim kurumlarında denetimle ilgili olan ve bugün yürürlükte bulunan kanun, tüzük, yönetmelik, genelge, emirler ve denetim formları incelenmiştir.

Diğer taraftan veri toplama aracını geliştirebilmek için daha açık bilgiler toplamak amacıyla mülakat yönteminden faydalanılmıştır. Bu sebeple ayrı ayrı zamanlarda çoğu başmüfettiş olan 24 Bakanlık Müfettişiyle araştırma konusu ile ilgili olarak bireysel görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca beş lise müdürü, 20 lise öğretmeniyle de kurum ve ders denetimi konusunda görüşmeler yapılmıştır.

Bütün bu inceleme ve görüşmelerin yanında denetim konusunda yapılan araştırma ve incelemeler de gözden geçirilmiştir.

Yukarıda sıralanan çalışmalarla toplanılan bilgiler, alanda uzman olan kişilerin de görüşleri alınarak sıraya konulmuş, böylece taslak halinde bir anket ortaya çıkarılmıştır.

Geliştirilmiş olan bu anket, araştırma alanında 15 Bakanlık müfettişine uygulanarak, soruların anlaşılabilirliği, alanı ne ölçüde kapsadığı, soruların sıralanması yönünden uygunluğu incelenmiştir. Ayrıca hazırlanan anket hakkında tekrar ilgili uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Bütün bu görüşlerin ışığında anket tekrar düzenlenerek geliştirilmiş ve uygulanabilir hale getirilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlık müfettişlerine uygulanacak şekilde düzenlenen anket formu (Ek. 1) dört bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde kimlikle ilgili sorular, ikinci bölümde kurum denetiminde karşılaşılan aksaklıklarla ilgili sorular, üçüncü bölümde ders denetiminde karşılaşılan aksaklıklarla ağırlık verilmesi

gereken konular, denetimlerde dikkate alınması gereken hususlar ve objektiflikle ilgili beklentileri belirlemeye yönelik sorular, dördüncü bölümde ise müfettişlerce yapılan rehberliği engelleyen faktörleri belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Anket uygulamasında kolaylık sağlanması için Önce Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı ile görüşme yapılmış ve müsteşarlıktan "olur" alınmıştır(Ek. 2).

Anketin Bakanlık Müfettişlerine turne'de iken gönderilmesi, kontrolün sağlanması için uygun bulunmuştur. Bu sebeple, Teftiş Kurulu Başkanlığınca turne başkanlarına hitaben resmi yazı yazılmıştır(Ek.2). Böylece Müsteşarlık "olur"u, Teftiş Kurulu Başkanlığınca turne başkanlarına yazılan yazı, illerde bulunan müfettiş sayısı kadar anket, paketlenerek 10 ilde bulunan turne başkanlarına 27.12.1988 tarihinde gönderilmiştir. Bu turnelerdeki görevli müfettiş sayısı Milli Eğitim Teftiş Kurulu Başkanlığının 1.12.1988 tarih 451.03 Sayılı "3. Genel Denetim Turne Emri'ne göre 291 olarak belirlenmiştir.

Turne başkanları kendilerine ulaşan anketleri grubunda bulunan müfettişlere uygulamışlardır. Turne bitiminde turne başkanları, getirdikleri anketleri çoğunlukla resmi bir yazıyla Teftiş Kurulu Şube Müdürlüğüne teslim etmişlerdir.

Diğer taraftan turne dışı görevlerde bulunan ve soruşturma yapmakla görevli müfettişlerden ise, 12 anket doldurulmuş olarak geri alınmıştır.

Böylece evrenden araştırmaya katılan müfettiş sayısı 292'ye ulaşmıştır. Buna göre katılma oranı % 83.66 olarak gerçekleşmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Kaynak tarama, görüşme ve anket yolu ile sağlanan tüm bilgiler araştırmanın amaçlarına göre sırayla değerlendirilmiştir. Bir ve ikinci bölüme ilişkin bilgiler Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığından, kütüphane ve bu alanda uzman olan kişilenden sağlanmıştır. Üçüncü bölüme ilişkin bilgiler; yurt dışından Kültür Ateşeleri ve Öğretmenlerle yapılan yazışmalarla; Türkiye'de ise sözlü kaynak ve kütüphanelerden yararlanmak suretiyle sağlanmıştır. Beşinci bölüme ilişkin bilgiler uygulanan anketlerden sağlanmış ve bu bilgiler "Bulgular ve Yorum" başlığında açıklanmıştır.

Anketlerden elde edilen veriler aşağıdaki sıralamaya göre gruplandırılarak gereken istatistiki işlemler yapılmıştır:

1. Deneklerin birinci bölümündeki demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzdelikleri çıkarılmıştır.

2. 11. soru ile 39. sorular arası için seçeneklere göre araştırmanın amaçları doğrultusunda düzenlenen tablolarda betimleme için frekanslar gösterildikten sonra, yüzdelere, ağırlıklı ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanmıştır.

Araştırmada ağırlıklı ortalamaların 0-1.20 değerleri arası "hiç", 1.21-2.20 değerleri arasında "az" 2.21-3.20 değerleri arasında "orta", 3.21-4.20 değerleri arasında "çok", 4.21-5.00 değerleri arasında "Pek çok" derecelerini karşıladığı kabul edilmiştir. Araştırmanın amacına göre sıralanmış olan tablolarda hesaplanmış olan yüzde, ağırlıklı ortalamalar ve standart sapmalara göre yorumlar yapılmıştır.

3. Üçüncü basamakta deneklerin branş ve kıdem değişkenlerine göre 11. soru ile 29. soru ve 34. soru ile 39. soru arası konulara ilişkin değerlendirmelerin çapraz dağılım tabloları düzenlenmiştir. Ancak bazı branşlarda evrendeki müfettiş sayısının çok az olması sebebiyle, bu branşlar en yakın branşlarla birleştirilme yoluna gidilmiştir. Bu nedenle, Yabancı Dil branşı, her ikisinin, Dil Bilim olması sebebiyle, Türkçe-Edebiyet branşıyla; Güzel Sanatlar ve Atölye derslerini beceri dersleri olması sebebiyle, Meslek dersleri adı altında Meslek dersleriyle birleştirilmiştir. Diğer taraftan kıdemi (16-20) yıl arasında olan müfettiş sayısı üç-kişi çıkmıştır. 20 yıldan fazla kıdemli müfettiş ise hiç çıkmamıştır. Bu sayının da az olması sebebiyle üç müfettiş kendilerine en yakın kıdem olan (11-15 yıl'a) dahil edilmiştir. Çapraz dağılım tabloları da, yapılan bu düzenlemeye göre hazırlanmıştır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan tablolarda branş ve kıdemler arasında manidar bir fark olup olmadığı (χ^2) Ki Kare tekniği ile test edilerek, yorumlar yapılmıştır. Bu istatistiklerin manidar olup olmadığı belirlemede .05 seviyesi benimsenmiştir.

Ki Kare'nin kullanılmasındaki sayıltılardan önemli bir tanesi, her hücredeki gözlemlerin birbirinden bağımsız olmasıdır. Ayrıca, düzenlenmiş olan tabloda herhengi bir hücrede, beklenen frekans sayısı beşten aşağı ise bu hücrenin öteki hücrelere birleştirilmesi gerekmektedir(1). Bu sebeple χ^2 tekniğini uygulayabilmek için gereken yerlerde yukarıda açıklanan kurala bağlı kalınmıştır.

(1) Saim Kaptan, Bilimsel Araştırma Teknikleri, 1983, s.283.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde orta öğretim kurumlarının denetiminde etkin rol oynayan Bakanlık Müfettişlerinin nitelikleri ve bu kurumlarda denetime ilişkin görüşlerinin ortaya koyduğu bulgular dört bölümde açıklanmış, gerekli durumlarda yorumlar yapılmıştır.

Bu bölümler şu konuları kapsamaktadır:

1. Bakanlık müfettişlerinin nitelikleri,
- 2.a. Kurum denetiminde karşılaşılan aksaklıklar,
b. Denetim raporlarında ifade edilen önerilerin dikkate alınıp alınmadığı, eğer dikkate alınmıyorsa sebepleri,
- 3.a. Ders denetiminde karşılaşılan aksaklıklar ve ağırlık verilmesi gereken konular,
b. Öğretmenlerin denetim ve değerlendirilmesinde mevcut "rapor form"u dışında dikkate alınması gereken hususlar,
c. Denetimlerde uyulması gereken bazı hususlar,
d. Öncelikle denetlenmesi gereken okullar,
e. Sınıf ziyaretlerinin sayısına ilişkin ölçütler,
- 4.a. Müfettişlerce yapılan rehberliği etkileyen önemli etmenler,
b. Müfettişlerin en etkili (başarılı) olduğu görevleri.

1. Kişisel Durum ile İlgili Bulgular

Bu bölümde anket uygulanan Bakanlık müfettişlerinin yaş, branş, bitirilen son eğitim kurumu, kıdem durumlarına ait bilgiler bir tablo içinde gösterilmiştir.

TABLO - 1.
BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN NİTELİKLERİNE İLİŞKİN
SORULARA VERDİKLERİ CEVAPLARIN DAĞILIMI

Cevaplar Seçenekler									Toplam
Nitelikler		1	2	3	4	5	6	7	
Yaş Grubu	F	-	28	195	65	4	-	-	292
	%	-	9,59	66,78	22,26	1,37	-	-	100
Branş	F	47	62	98	17	20	12	36	292
	%	16,09	21,23	33,56	5,82	6,85	4,11	12,33	100
Bitirilen En Son Eğitim Kurumu	F	96	22	143	20	11	-	-	292
	%	32,88	7,53	48,97	6,85	3,77	-	-	100
Mesleki Kıdem	F	78	145	66	3	-	-	-	292
	%	26,71	49,66	22,60	1,03	-	-	-	100

Tablo - 1'de görüldüğü gibi, grubun % 66,78 gibi büyük bir çoğunluğu (41-50) yaşları arasında yer almaktadır. Geri kalanların % 22'26'sının (51-60) yaşları arasında, % 9,59'unun 61. yaşından fazla olduğu anlaşılmıştır. Buna göre grubun orta yaşta olduğu söylenebilir. Deneklerin branşlara göre dağılımında birinci sırayı % 33,56 ile Matematik-Fen branşı, ikinci sırayı % 21,23 ile Sosyal Bilimler branşı, üçüncü sırayı % 16,09 ile Türkçe-Edebiyat, dördüncü sırayı ise % 12,33 ile Meslek Dersleri branşındaki müfettişler almıştır. En az olanlar Atelye Dersleri branşı (% 4,11), Yabancı Diller (% 5,82), ve Güzel Sanatlar (% 6,85) branşındaki müfettişlerdir. Bu branşlar, evrenindeki denek sayısının araştırmaya katılanların sayısına hemen hemen eşit olması sebebiyle yakın branşlarla birleştirilme yoluna gidilmiştir. Buna göre, Yabancı Diller, Dil Bilimleri adı altında Türkçe-Edebiyat branşıyla, Güzel Sanatlar ve Atelye Dersi branşları Beceri Dersleri olarak Meslek Dersleri branşıyla birleştirilmiş ve bulgular bu gruplamaya göre düzenlenmiştir. Bitirilen son eğitim kurumu

itibarıyla deneklerin çoğunluğu Eğitim Enstitüsü çışkışlıdır(% 48,97). Ancak bu durum önceki yıllara göre sürekli bir azalışı göztermekte, durum üniversite mezunları yönünde artış göstermektedir. Bakanlık müfettişlerinin yarıya yakınının (% 49,66) müfettişlikteki kıdemi (6-10 yıl) arası olduğu, ikinci sırayı % 26,71 ile (0-5 yıl) kıdemliler, üçüncü sırayı ise % 22.60 ile (11-15) kıdemliler almıştır. Kıdemi 16-20 yıl olanların sayısı üç olarak görölmüş, 21 yıldan fazla kıdemli Bakanlık Müfettişi görölmemiştir.

Genel olarak bir değerdendirme yapıldığında araştırmaya katılan Bakanlık müfettişlerinde kıdem ortalaması yaklaşık olarak 8 yıldır. Buna göre, önceki yıllarla kıyaslandığında, Bakanlık müfettişliğinde kıdem bakımından gençleşmeye gidildiği söylenebilir.

2. Orta Öğretim Kurumlarının Denetiminde Karşılaşılan Aksaklıklara İlişkin Bulgular

Her örgüt bir amacı gerçekleştirmek için kurulur. Örgütü amacı doğrultusunda yaşatabilmek için, yapılan çalışmaları güçlendiren ve zayıflatan nedenlerin belirlenmesi ve uygun önlemlerin alınması gereklidir.

Bu düşünceyle orta öğretim kurumlarında hangi konularda aksaklıklarla karşılaşıldığını belirlemeye yönelik 15 soru hazırlanmış, bu sorular müfettişlere yöneltilmiştir. Müfettişlerin sözü edilen konudaki sorulara verdikleri cevapların frekansları, yüzdeleri, ağırlıklı ortalamaları ve standart sapmaları Tablo - 2'de, baranş ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark olup olmadığını gösterir χ^2 (Kay Kare) tabloları Ek. 3'de verilmiştir.

Bu bölümde sorulara verilen cevaplar sırayla açıklanmıştır.

TABLO - 2

ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ DENETİMİNDE
AKSAKLIKLA KARŞILAŞILAN KONULARLA İLGİLİ
MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Soru No	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Pek Çok (5)	N	Ağırlıklı Ortalama $\bar{x}$	S
F ₁ %	6 2,05	38 13,01	161 55,14	81 27,74	6 2,05	292	3,15	0,74
F ₂ %	- -	117 40,06	145 49,46	30 10,27	- -	292	2,70	0,64
F ₃ %	7 2,40	168 57,53	80 27,40	37 12,67	- -	292	2,50	0,74
F ₄ %	9 3,08	89 30,48	119 40,75	72 24,66	3 1,03	292	2,90	0,84
F ₅ %	25 8,56	143 48,97	90 30,82	33 11,30	1 0,34	292	2,46	0,81
F ₆ %	1 0,34	64 21,92	128 43,83	96 32,88	3 1,03	292	3,12	0,76
F ₇ %	4 1,37	53 18,15	112 38,35	100 34,25	23 7,88	292	3,29	0,89
F ₈ %	12 4,11	145 49,66	92 31,51	43 14,73	- -	292	2,57	0,78
F ₉ %	5 1,71	101 34,59	135 46,23	46 15,75	5 1,71	292	2,81	0,77
F ₁₀ %	1 0,34	60 20,55	136 46,57	89 30,48	6 2,05	292	3,13	0,76
F ₁₁ %	2 0,68	50 17,12	81 27,74	123 42,12	36 12,33	292	3,48	0,93
F ₁₂ %	2 0,68	66 22,60	142 42,12	73 25	9 3,08	292	3,07	0,78
F ₁₃ %	5 1,71	63 21,57	128 43,83	87 29,79	9 3,08	292	3,18	0,83
F ₁₄ %	- -	65 22,26	159 54,45	64 21,92	4 1,37	292	3,02	0,70
F ₁₅ %	1 0,34	55 18,83	153 52,40	72 24,66	11 3,77	292	3,13	0,76

1. Bina, tesis, araç-gereçlerin bakımı,
tertup ve düzenin sağlanması

Bu konuda müfettişlerin yarıdan fazlası (% 55,14) orta öğretim kurumlarında "orta" derecede aksaklıkla, dörtte biri'nden fazlası (% 27,74) "çok" derecede aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Geri kalan müfettişlerin görüşleri, diğer derecelerde toplanmıştır. Ağırlık ortalamaya göre müfettişlerin sözü edilen konuda "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan müfettişlerin bu konuda görüşlerinin branş ve kıdemlere göre değişip değişmediği χ^2 testi ile araştırılmıştır. Bu hesaplama göre 0,05 ve sd: 6 seviyesinde branşlar arasında, 0,05 ve sd: 4 seviyesinde kıdemler arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır.

2. Yazı işlerinde cevaplama, dosyalama ve
arşivlemelerin yapılması

Bu konuda müfettişlerin yarıya yakınının (% 49,66) görüşleri orta ve % 40,06'sının az kategorisinde topladığı görülmektedir. Ağırlık ortalamaya göre müfettişlerin yukarıdaki konuda orta derece aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

Uygulanan χ^2 testi sonucu 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve sd: 4 düzeyinde kıdemler arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar, "soru 12." konusunda müfettiş görüşlerinin branş ve kıdemlere göre değişmediğini göstermektedir.

3. Öğrenci kayıt, nakil ve kayıt silme işlemlerinin yapılması.

Orta öğretim kurumlarında "öğrenci kayıt, nakil ve kayıt silme işlerinin yapılması" konusunda müfettişlerin % 57,53'ü az, % 27,40 orta, % 12,67'si çok derece

de aksaklıkla karşılaştıklarını, "pek çok" derecesini işaretliyen olmadığı anlaşılmıştır. Hesaplanan ağırlıklı ortalama "az" ile "orta" derecesi sınırını karşılamaktadır.

Ayrıca uygulanan χ^2 testi sorucu 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve sd: 4 düzeyinde kıdemler arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

4. Öğrencilerin sağlık ve güvenlik işleri için uygun tedbirler alınması

Yukarıdaki konuda müfettişlerin görüşlerinin % 40,75 ile "orta" derecesinde, % 30,48 "az" derecesinde, % 24,66 ile "çok" derecesinde toplandığı görülmektedir. Ağırlıklı ortalama, müfettişlerin ilgili konuda "orta derecede aksaklıkla karşılaştıkları" anlaşılmaktadır.

Diğer yandan deneklerin bu soruya verdikleri cevapların branş ve kıdemlere bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla χ^2 testi uygulanmıştır. Bu hesaplamalara göre 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve sd: 4 seviyesinde kıdemler arasında manidar bir fark bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin sağlık ve güvenlik işleri için uygun tedbirlerin alınması konusunda müfettiş görüşleri kıdem ve branşlara göre değişmektedir.

Ağırlık ortalamalar dikkate alındığında Meslek dersleri müfettişleri diğer branş müfettişlerine göre, 11-15 yıl ve 6-10 yıl kıdemi olan müfettişlerin kendilerinden kıdemsiz olan müfettişlere kıyasla daha çok aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

5. Stajyer öğretmenlerin stajyerliklerinin kaldırılması

Orta öğretim kurumlarında stajyer öğretmenlerin stajyerliklerinin kaldırılması konusunda müfettişlerin

yarısına yakını (% 48,97) "az" derecede aksaklıkla % 30,82 ise "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Verilen cevapların ağırlıklı ortalamasına göre müfettişlerin bu konuda "az" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

Branşlara göre ve kıdemlere göre müfettiş gözlemlerinin 0,05 düzeyinde farklılık göstermediği uygulanan χ^2 testi sonucunda ortaya çıkmıştır.

6. Öğretimin ilkelerine uygun bir biçimde planlanması

Bu konuda müfettişlerin verdikleri cevaplar "orta" derecesi (% 43,83) ile "çok" derecesinde (% 32,88) yığılma göstermektedir. Müfettişlerin verdikleri cevapların ağırlıklı ortalamasına göre orta öğretim kurumlarında öğretimin ilkelerine uygun bir biçimde planlanmasında "orta" derecede aksaklıklar görülmektedir.

Uygulanan χ^2 testi sonucu 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemler arasında önemli bir farklılık belirlenmemiştir.

7. Öğretimin geliştirilmesine yönelik kararlar alınması

Orta öğretim kurumlarında öğretimin geliştirilmesine yönelik kararlar alınması konusunda müfettişlerin % 38,35'ine göre "orta", % 34,25'ine göre "çok" % 18,15'ine göre ise "az" derecede aksaklıklar görülmektedir. Ağırlıklı ortalamaya göre bu konuda "çok" derecede aksaklık görülmektedir.

Branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 seviyesinde önemli bir farklılık bulunmamıştır. Buna karşılık kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 6 seviyesinde farklılık belirlenmiştir. Ağırlıklı ortalamalara göz önüne getirdiğimizde müfettişlerin en kıdemlilerinin (11-15 yıl), ilgili

konuda diğ er müfettişlere kıyasla daha fazla aksaklıkla karşılaştıkları söylenebilir.

8. Okul disiplin ve öğrenci onur kurulunun kurulması ve çalıştırılması.

Bakanlık müfettişlerinin yarıya yakını (% 49,66) disiplin kurulunun çalışmalarında "az", % 31,51'i "orta", % 14,73'ü çok derecede aksaklıkla karşılaştıklarını, geri kalan müfettişler ise "hiç" aksaklık görmediklerini ifade etmişlerdir. Ağırlıklı ortalama göre müfettişlerin bu konuda "az" derecede aksaklık belirledikleri anlaşılmaktadır.

Branşlara göre hesaplanan χ^2 değeri 0,05 ve sd: 6 düzeyinde ve kıdemlere göre hesaplanan χ^2 değeri 0,05 düzeyinde manidar bulunmamıştır.

9. Öğrenci başarısının yönetmeliklere uygun olarak değerlendirilmesi

Bu konuda müfettişlerin % 46,23'ü "orta", % 34,59'u "az", % 15,75'i ise "çok" derece aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Verilen cevapların ağırlıklı ortalaması müfettişlerin "değerlendirme" konusunda "orta" derece aksaklıkla karşılaştıklarını göstermektedir.

Ayrıca 0,05 düzeyinde branşlara ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir fark bulunmamıştır.

10. Özel derslik, laboratuvar ve atelyelerden yararlanılması.

Bu soruya müfettişlerin verdikleri cevapların % 46,57'sinin "orta", % 30,48'inin "çok" ve % 20,55'inin "az" derecelerinde toplandığı görülmektedir. Ağırlıklı ortalama göre müfettişlerin sözü edilen konuda "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

Branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu, ortaya çıkmıştır. Ağırlık ortalamalar dikkate alındığında Matematik ve Fen branşı müfettişlerinin diğer branş müfettişlerinden daha çok aksaklık belirledikleri anlaşılabacaktır. Kıdemlere göre müfettiş gözlemleri arasında 0,05 ve sd: 4 seviyesinde önemli bir fark bulunmamıştır.

11. Rehberlik ve danışma hizmetlerinin yürütülmesi

Müfettişlerin son derece önemli olan böyle bir konuda, diğer konulardan daha fazla aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Şöyle ki, orta öğretim kurumlarında rehberlik ve danışma hizmetlerinin yürütülmesi konusunda müfettişlerin % 42,12'si çok, 27,74'ü "orta", % 12,33'ü ise "pek çok" derecede aksaklıkla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Ağırlıklı ortalama, müfettişlerin bu konuda "çok" derecede aksaklıkla karşılaştıkları izlenimini vermektedir.

Diğer taraftan, branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde manidar bir farklılık bulunmuştur. Ağırlıklı ortalamalar dikkate alındığında; birinci sırada Matematik ve Fen, ikinci sırada Sosyal Bilimler branşındaki müfettişlerin diğer branş müfettişlerinden daha çok aksaklıkla karşılaştıkları söylenebilir. Kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır.

12. Eğitici kollarn kurulması ve çalışması

Kol faaliyetleriyle ilgili olarak müfettişlerin ne ölçüde aksaklıklar belirlediklerine ilişkin verdikleri cevaplar sırayla "orta" (% 42,12), "çok" (% 25) ve "az" (% 22,60) kategorilerinde toplanmıştır.

Hesaplanan ağırlıklı ortalamaya göre, müfettişlerin bu konuda "orta" derece aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

Ayrıca 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında ve 0,05 ve sd: 4 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir fark bulunmamıştır.

13. Okul-aile birliğinin çalışmaları.

Yukarıdaki konuda ne derece aksaklıkla karşılaştıklarına ilişkin yöneltilen soruya müfettişlerin verdikleri cevapların, sırayla % 43,83 ile "orta", % 29,79 ile "çok" derecelerinde yoğunlaştığı tablo-dan anlaşılmaktadır. Hesaplanan ağırlıklı ortalama-ya göre, müfettişlerin okul-aile birliğinin çalışma-ları konusunda "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları söylenebilir.

Ayrıca branş müfettişlerinin görüşleri arasın-da 0,05 ve sd: 6 düzeyinde ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 sd:4 düzeyinde manidar bir fark-lılık bulunmamıştır.

14. Okul kitaplığının öğrencilerin yararlanabilecekleri şekilde düzenlenmesi.

Yukarıki soruya müfettişlerin verdikleri ce-vapların en fazla "orta" (% 54,45) derecesinde toplan-dığı, bu dereceyi "az" (% 22,26) ve "çok" (% 21,99) derecelerinin izlediği görülmektedir. "Hiç" derecesini ise işaretleyen olmamıştır. Hesaplanan ağırlıklı orta-lama "orta" dereceyi karşılamaktadır.

Diğer taraftan karşılaşılan aksaklıkların branş ve kıdemlere göre, değişik değişmediğini belir-lemek için X^2 testi uygulanmıştır. Uygulama sonucu

her iki değişken için elde edilen x^2 değerleri 0,05 düzeyinde manidar bulunmamıştır.

15. Okula çevre desteğinin sağlanması.

Müfettişlerin yarıdan fazlası (% 52,40) bu konuda "orta" derecede, geri kalanlar sırayla "çok", (%24,66), "az" (% 18,83) derece aksaklıkla karşılaştıklarını ifa-
de etmişlerdir. Ağırlıklı ortalamaya göre, okula çevre desteğinin sağlanması konusunda müfettişlerin "orta" derece aksaklıkla karşılaştıkları görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Ayrıca branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 4 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır.

Denetim raporlarında belirtilen öneriler kurumda yeterince dikkate alınmakta mıdır?

Bu sorunun cevabını "evet-hayır" olarak işa-
retlenmesi, ayrıca "hayır" diyenlerin en önemli gör-
dükleri nedenleri yazmaları istenmiştir.

Yukarıda sorulan soruya müfettişlerin üçte bi-
ri'ne yakını (% 31,85) "hayır" cevabını vermiştir. Bu görüşte olan müfettişler, önerilerin dikkate alınmayışını Tablo-3'te gösterilen sebeplere bağlamışlardır. Müfettişlere göre en önemli "yedi" sebep; yönetici tec-
rübesizliği, maddi imkansızlık, sık sık yönetici değiş-
tirilmesi, denetimin önemsenmemesi kontrolün sık yapıl-
mayışı, üst yöneticilerin önerilerin uygulanma durumunu takip etmemesi, sorumlulukları hakkında gereğinin pek yapılmaması şeklinde sıralanmıştır.

TABLO-3

DENETİM RAPORLARINDA BELİRTİLEN ÖNERİLERİN
YETERİNCE DİKKATE ALINMAMA NEDENLERİYLE İLGİLİ
MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

	f	%
1. Yöneticilerin tecrübesizliği.....	48	16,43
2. Maddi imkansızlık.....	42	14,38
3. Sık sık yönetici değişikliği.....	34	11,64
4. Denetimin önemsenmemesi.....	28	9,58
5. Kontrolün sık yapılmayışı.....	20	6,84
6. Üst Yöneticilerin önerilerin uygulanma durumunu takip etmemesi.....	18	6,16
7. Sorunlar hakkında gereğinin pek yapılmaması.....	14	4,79

TABLO-4
KURUM DENETİMİNDE AKSAKLIKLA
KARŞILAŞILAN KONULAR

Konular	Ağırlık $\bar{X}$	Sıra No
11. Rehberlik ve danışma hizmetlerinin yürütülmesi.....	3,48	1.
7. Öğretimin geliştirilmesine yönelik kararlar alınması.....	3,29	2.
13. Okul-aile birliğinin çalışmaları.....	3,18	3.
1. Bina, tesis, araç-gereçlerin bakımı tertip ve düzenin sağlanması.....	3,15	4.
10. Özel derslik, laboratuvar ve atelyelerden yararlanılması.....	3,13	5.
15. Okula-çevre desteğinin sağlanması.....	3,13	6.
6. Öğretimin ilkelerine uygun biçimde planlanması.....	3,12	7.
12. Eğitimci kolların kurulma ve çalışması....	3,07	8.
14. Öğrenci kitaplığının öğrencilerin yararlanabilecekleri şekilde düzenlenmesi.....	3,02	9.
4. Öğrencilerin sağlık ve güvenlik işleri için uygun tedbirler alınması.....	2,90	10.
9. Öğrenci başarısının yönetmeliklere uygun olarak değerlendirilmesi.....	2,81	11.
2. Yazı işlerinde cevaplama, dosyalama ve arşivlemelerin yapılması.....	2,70	12..
8. Okul disiplin ve öğrenci onur kurulunun kurulması ve çalıştırılması.....	2,57	13.
3. Öğrenci kayıt, nakil ve kayıt silme işlerinin yapılması.....	2,50	14.
5. Stajyer öğretmenlerin stajyerliklerinin kaldırılması.....	2,46	15.

Tabloda en küçük standart sapma değeri 2.soru için 0,64 ve en büyük standart sapma değeri 11. soru için 0,93 olarak bulunmuştur. Bu sonuç soruları cevaplayan müfettiş grubunun görüşleri arasında yakınlık olduğunu göstermektedir. Ancak, bazı konularda branş ve kıdemlere göre müfettişler arasında görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, 4. soruda "öğrencilerin sağlık ve güvenlik işleri için uygun tedbirler alınması" konusunda branşı meslek dersleri olan müfettişler diğer branş müfettişlerinden daha çok aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Buradan hareketle bu derslerde ve bu derslerin ağırlıklı olduğu okullarda teknolojiye hızlı gelişmeler dolayısıyla daha çok aksaklıklar görüldüğü söylenebilir.

"Öğretimin geliştirilmesine yönelik kararlar alınması" konusunda kıdemi 11-15 yıl olan müfettişlerin, kendilerinden kıdemsiz olan müfettişlerden daha çok aksaklıkla karşılaşmalarının sebeplerinden biri, tecrübe farkının olması ve bu konuya daha çok önem vermiş olmalarından olabilir.

Özel derslik, laboratuvar ve atelyelerden yararlanılması konusunda okullarda Matematik ve Fen branşındaki müfettişlerin diğer branş müfettişlerine göre çok aksaklıkla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Bu bulguya dayanarak orta öğretim kurumlarında fen laboratuvarlarının atölyelerden daha zayıf olduğu söylenebilir.

Müfettişlerin kurum denetiminde karşılaştıkları aksaklıkların derecesinin konulara göre değiştiği Tablo - 4'ten görülmektedir.

Okullarda en fazla aksaklığın olduğu konu, "rehberlik ve danışma hizmetleri" olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle küçük yerleşim merkezlerinde orta öğretim kurumlarında rehberlik birimleri oluşturulamamış, bu

iş, sınıf öğretmenlerine bırakılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin iş yüklerinin çokluğu ve bu alanın ayrıca uzmanlığı gerektirmesi nedeniyle rehberlik görevlerini yetirince yerine getirdikleri söylenemez.

Aksaklıkla karşılaşılan ikinci durum "öğretimin geliştirilmesine yönelik kararlar alınmasıdır". Bu aksaklığı yönetimde merkezi sistemin olmasının bir sonucu olarak yorumlayabiliriz. Ayrıca konunun öğretmen ve yöneticilerin niteliğiyle de ilgisi olabileceği akla gelebilir.

Orta öğretim kurumlarında aksaklığın olduğu üçüncü konu okul-aile birliğinin çalışmalarıdır. Bu durum okul ile ailelerin eğitim konusunda birlik teşkil etmesini etkileyen önemli bir etmendir.

"Bina, tesis, araç-gereçlerin bakımı tertip ve düzeninin sağlanması ve özel derslik, laboratuvar ve atölyelerden yararlanılması" konusunda karşılaşılan aksaklık, dördüncü ve beşinci sırayı almıştır. Bu durumun, ülkenin gelişmişlik seviyesi ve milli gelirden eğitime ayrılan pay ile ilgisi olduğu bilinen bir gerçektir.

Diğer taraftan müfettişler kurum denetiminde özellikle büro işlerinde diğer alanlara göre daha az aksaklıkla karşılaşmaktadırlar.

3. Öğretmen Denetiminde Karşılaşılan Aksaklıklar ve Bu Denetimlerde Ağırlık Verilmesi Gereken Hususlara İlişkin Bulgular

Orta öğretim kurumlarında müfettişlerce yapılan öğretmen denetimi genel olarak iki safhada gerçekleştirilmektedir. Birincisi öğretmenin ders içi faaliyetlerinin denetlenmesi, ikincisi. ders dışı faaliyetlerin izlenmesidir.

Bu araştırmada öğretmen denetimi ile ilgili olan iki amaç sorusu bulunmaktadır. Birincisi ders denetiminde hangi konularda aksaklıkla karşılaşıldığı, ikincisi ders denetiminde hangi konulara ağırlık verilmesi gerektiğidir. Bu sorulara açıklık kazandırmak amacıyla müfettişlere 24 soru yöneltilmiş alınan cevaplar dört tablo haline getirilmiştir. Tablolarda maddeler halinde sıralanmış olan konuların herbirinde önce ne derece aksaklıkla karşılaşıldığı Tablo - 5, ve 7'de sonra aynı konulara ne derece ağırlık verilmesi gerektiği Tablo - 6 ve 8'de müfettiş görüşlerine göre işlenmiştir.

Branş ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark olup olmadığını gösterir χ^2 (kay Kare) tabloları Ek-5'de verilmiştir.

A. Ders İçi Faaliyetler

Bu konuda öğretmenlerin ders içi faaliyetlerinde karşılaşılan aksaklıklar Tablo - 5'de, ağırlık verilmesi gereken konulara ilişkin müfettiş görüşleri Tablo - 6'da gösterilmiştir.

1. Konu hedeflerinin ve hedef davranışlarının öğrencilere açıklanması

Tablo'da görüldüğü gibi müfettişlerin yarısından fazlası (% 53,42), öğretmenlerin konu hedeflerini öğrencilere açıklamalarında "orta" derecede aksaklık gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu dereceyi % 23,63 ile "çok" ve % 19,52 ile "az" dereceleri izlemektedir. Ağırlıklı ortalama göre müfettişlerin bu konuda "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Yapılan hesaplama göre 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemler arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır.

Aynı konuda öğretmenlerin denetlenmesine müfettişlerin % 46,92'si "çok", % 18,49'u "pek çok" derecede ağırlık verilmesi gerektiği görüşündedirler. Müfettişlerin % 25,68'i ise bu konuya "orta" derecede ağırlık verilmesini uygun bulmaktadırlar. Ağırlıklı ortalama-ya göre, müfettişlerin sözü edilen konuda, öğretmenle-denetimine "çok" derece ağırlık verilmesi görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında ve 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre ise müfettiş görüşleri arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır.

2. Hedeflere uygun yöntem veya yöntemler seçilmesi ve uygulanması

Yukarıdaki kanu yönünden müfettişlerin % 53,42'si öğretmenlerde "orta" derecede, % 24,32'si "çok", % 18,49'u "az" derecede aksaklık gördüklerini ifade etmişlerdir. Cevapların ağırlıklı ortalamasına göre bu konuda müfettişlerin "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Uygulanmış olan χ^2 tekniği sonucu 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında ve 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Diğer taraftan müfettişlerin, öğretmen denetiminde konuya uygun yöntem veya yöntemler seçilmesi konusuna; : 41,78'i "çok" derecede ağırlık verilmeli derken, : 24,31'i "pek çok", % 24,32'si "orta" derecede ağırlık verilmesi görüşündedirler.

Ağırlıklı ortalama dikkate alındığında müfettişlerin bu konuya "çok" derecede ağırlık verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir. Müfettişlerin branşlarına göre hesaplanan χ^2 değeri, 0,05 ve sd: 9 düzeyinde, kıdemlere göre hesaplanan χ^2 değeri 0,05 ve Sd: 6 düzeyinde manidar çıkmamıştır.

TABLO-5

DENETİMLERDE ÖĞRETMENLERİN DERS İÇİ FAALİYETLERİNDE
KARŞILAŞILAN AKSAKLIKLARA İLİŞKİN MUFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Soru No	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Pek Çok (5)	N	Ağırlıklı Ortalama $\bar{X}$	Standart Sapma S
F 1 %	2 0,68	57 19,52	156 53,42	69 23,63	8 2,73	292	3,08	0,75
F 2 %	2 0,68	54 18,49	156 53,42	71 24,32	9 3,08	292	3,11	0,75
F 3 %	2 0,68	47 16,10	172 58,90	65 22,26	6 2,05	292	3,09	0,69
F 4 %	3 1,03	72 24,66	148 50,68	58 19,86	11 3,77	292	3,01	0,79
F 5 %	5 1,71	69 23,63	126 43,15	78 26,71	14 4,79	292	3,09	0,86
F 6 %	10 3,42	87 29,79	139 47,60	50 17,12	6 2,05	292	2,85	0,81
F 7 %	11 3,77	87 29,79	111 38,01	59 20,21	24 8,22	292	2,99	0,98
F 8 %	5 1,71	77 26,37	122 41,78	75 25,68	13 4,45	292	3,05	0,87
F 9 %	10 3,42	97 33,22	134 45,89	49 16,78	2 0,68	292	2,78	0,78
F 10 %	4 1,37	80 27,40	139 47,60	65 22,26	4 1,37	292	2,95	0,78
F 11 %	2 0,68	70 23,97	143 48,97	68 23,29	9 3,08	292	2,95	0,79
F 12 %	3 1,03	97 33,22	140 47,95	45 15,41	7 2,40	292	2,85	0,77
F 13 %	3 1,03	81 27,74	158 54,11	45 15,41	5 1,71	292	2,89	0,89
F 14 %	6 2,05	78 26,71	140 47,95	60 20,55	8 2,74	292	2,95	0,66

TABLO-6

DENETİMLERDE ÖĞRETMENLERİN DERS İÇİ FAALİYETLERİYLE
İLGİLİ OLARAK AĞIRLIK VERİLMESİ GEREKEN
KONULARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Soru No	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Pek Çok (5)	N	Ağırlık Ortalama $\bar{X}$	S
F 1 %	1 0,34	25 8,56	75 25,68	137 46,92	54 18,49	292	3,75	0,86
F 2 %	1 0,34	27 9,25	71 24,32	122 44,78	71 24,32	292	3,80	0,92
F 3 %	2 0,68	24 8,22	78 26,71	117 40,07	71 24,32	292	3,79	0,92
F 4 %	4 1,37	17 5,83	85 29,11	126 43,15	60 20,55	292	3,76	0,89
F 5 %	2 0,68	31 10,62	53 18,15	120 41,10	86 29,45	292	3,88	0,94
F 6 %	5 1,71	38 13,01	117 40,06	102 34,93	30 10,27	292	3,39	0,89
F 7 %	4 1,37	44 15,07	88 30,14	104 35,62	52 17,81	292	3,53	0,99
F 8 %	2 0,68	19 6,51	68 23,29	116 39,73	87 29,79	292	3,91	0,90
F 9 %	4 1,37	31 10,62	74 25,34	134 45,89	49 16,78	292	3,66	0,92
F 10 %	3 1,03	30 10,27	80 29,40	127 43,49	52 17,80	292	3,67	0,91
F 11 %	3 1,03	23 7,88	88 30,14	129 44,18	49 16,78	292	3,68	0,83
F 12 %	4 1,37	26 8,90	99 33,90	113 38,70	50 17,12	292	3,61	0,91
F 13 %	2 0,68	27 9,25	83 28,42	132 45,21	48 16,44	292	3,67	0,87
F 14 %	3 1,03	32 10,96	74 25,34	99 33,90	84 28,77	292	3,78	1,01

3. Ders konusunun Öğretim ilkelerine göre işlenmesi.

Müfettişlerin Öğretmenlerin Öğretim ilkelerine göre ders işlemelerinde karşılaştıkları aksaklıkların "orta" kategorisinde (% 58,90) toplantığı, bu kategoriyi % 22,26 ile "çok", % 16,10 ile "az" kategorisinin izlediği tablodan görülmektedir. Ağırlıklı ortalamaya göre müfettişler "orta" derece aksaklıkla karşılaşmaktadırlar.

Uygulanan χ^2 testine göre 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemler arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Aynı konuya öğretmen denetiminde müfettişlerin % 40,07'si çok derece, % 24,32'si "pek çok" derece, % 26,71'i "orta derece ağırlık verilmesi gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Ağırlıklı ortalamaya göre müfettişler bu yönden öğretmen denetimine "çok" derecede ağırlık verilmesi gerektiği görüşündedirler. Uygulanmış olan χ^2 testine göre ise 0,05 sd: 9 düzeyinde branşlar arasında ve 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemler arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

4. Hedeflere uygun Öğretim araç-gereçlerinin seçilmesi ve kullanılması.

Bu konuda müfettişlerin karşılaştıkları aksaklıklara ilişkin verdikleri cevapların yüzdelere bakıldığında en çok yığılmanın "orta" derecesinde (% 50,68) meydana geldiği, bunu % 24,66 ile "az", % 19,86 ile "çok" derecesinin izlediği tabloda görülmektedir. Hesaplanmış olan ağırlıklı ortalamaya göre müfettişlerin sözü edilen konuda "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında, 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır.

Aynı konuya öğretmen denetimlerinde ne derece ağırlık verilmesi gerektiğine ilişkin müfettiş görüşlerine bakıldığında en çok yığılmanın % 43,15 ile "çok" derecesinde olduğu, bunu % 29,11 ile "orta", % 20,55 ile "pek çok" derecesinin izlediği görülmektedir. Verilen cevapların ağırlıklı ortalaması "çok" derecesini göstermektedir. Branşlara göre gruplandırılmış olan cevaplar arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde, kıdemler arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır.

5. Öğrencilere öğretimde yol gösterilmesi

Bu soruya müfettişlerin verdikleri cevapların % 43,15'nin "orta", % 21,71'nin "çok", % 23,63'nin ise "az" derecelerinde toplandığı görülmektedir. Verilen cevapların ağırlık ortalaması ise "orta" dereceyi göstermektedir. Uygulanan χ^2 testi sonucunda 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında, 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Bu konuda öğretmen denetimine müfettişlerin % 41,10'u "çok", % 29,45'i "pek çok", % 18,15'i "orta" derece ağırlık verilmesini uygun buldukları tablodan anlaşılmaktadır. Verilen cevapların ağırlıklı ortalaması "çok" dereceye göstermektedir. Ayrıca uygulanan χ^2 testine göre 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branş görüşleri ve 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre görüşler arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır.

6. Anlatımda konuya uygun rol yapılabilmesi

Öğretmenlerin bu rolü oynama durumları konusunda müfettişlerin karşılaştıkları aksaklıklara ilişkin yüzdeleri gösteren tablo incelendiğinde yığılmanın % 47,60 ile "orta" derecede meydana geldiği, bunun % 29,79 ile "az" ve % 17,12 ile "çok" derecesinin

izlediği görülmektedir. Verilen cevapların ağırlıklı ortalaması "orta" dereceyi göstermektedir. Ayrıca 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri ve 0,05 ve sd: 8 seviyesinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Bu konuya öğretmen denetimene müfettişlerin % 34,43 "çok", % 40,06 "orta" derece % 13,01 "az" derece, % 10,27 ise "pek çok" derece ağırlık verilmesini uygun bulmakta oldukları tabloda görülmektedir. Ağırlıklı ortalama ise "çok" derecesini göstermektedir. diğer yandan, müfettişlerin bu soruya verdikleri cevapların branş ve kıdemlere bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla X^2 testi uygulanmıştır. Yapılan bu hesaba göre 0,05 ve sd: 8 düzeyinde kıdemler arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

7. Derslerin işlenişinde bireysel ilgi ve yeteneklerin dikkate alınması.

Yukarıdaki soruya müfettişlerin % 38,01 "orta" derece aksaklıkla karşılaştıklarını, geri kalan müfettişlerin % 29,79'u "az" % 'si "çok", % 08,22'si "pek çok" derece aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Verilen cevapların ağırlıklı ortalaması "orta" dereceyi göstermektedir. Uygulanan X^2 testi sonucunda branşlar arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde manidar bir fark görülmemiştir. Buna karşılık 0,05 ve sd: 8 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir farklılık hesaplanmıştır. Ağırlıklı ortalamalar göz önünde bulundurulduğunda kıdemli müfettişlerin (11-15 yıl) kendilerinden daha küçük kıdemlilerden bu konuda daha az aksaklıkla karşılaştıkları söylenebilir.

Öğretmen denetiminde aynı konuya ağırlık verilmesi gereken dereceye ilişkin müfettişlerin verdikleri cevapların yüzleri "çok" (% 35,62) derecesi ile orta (% 30,14) derecesinde yoğunluk kazandığı, "pek çok"

derecesindeki oranın % 17,81, "az" derecesindeki oranın % 15,07 olduğu görülmektedir. Ağırlıklı ortalama "çok" dereceyi göstermektedir. 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branşlar arasında manidar bir fark bulunmamıştır. Ancak 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. Kıdemlere göre hesaplanan ağırlıklı ortalamalar incelendiğinde kıdemi 11-15 yıl olan müfettişlerin kendilerinden daha küçük kıdemli müfettişlere göre bu konuya daha fazla ağırlık verilmesi görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

8. Konular ile gerçek hayat arasında ilişki kurulması,

Bu konuda verilen cevapların yüzlerine bakıldığında müfettişlerin % 41,78'inin "orta" derecesini, % 26,37'sinin "az" derecesini, % 25,68'inin "çok" derecesini işaretledikleri görülmektedir. Hesaplanan ağırlıklı ortalamaya göre müfettişlerin bu konuda "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Uygulanan χ^2 tekniği sonucu 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında ve 0,05 ve sd: 8 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Aynı konuda, Öğretmen denetimine ağırlık verilme derecesine ilişkin müfettiş görüşlerinin yüzdeleri incelendiğinde, deneklerin % 39,73'ünün "çok", % 29,79'unun "pek çok", % 23,29'unun "orta" derecesini işaretledikleri görülmektedir. Ağırlıklı ortalama ise "çok" derecesini göstermektedir. Uygulanan χ^2 testi sonucu 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir fark belirlenmiştir. Ağırlıklı ortalamalar dikkate alındığında Fen ve Matematik branşı ve Meslek Dersleri branşındaki müfettişler, konular ile

gerçek hayat arasında ilişki kurulması konusunda Dil Bilimleri ve Sosyal Bilimler branşı müfettişlerine göre daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir. Sözü edilen konuda kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 5 düzeyinde önemli bir fark bulunmamıştır.

9. Ödül ve cezaların yerinde kullanılması

Müfettişlerin bu soruya verdikleri cevaplar sırasıyla "orta" (% 45,89), "az" (% 33,22) ve "çok" (% 16,78) derecelerinde toplanmıştır. Hesaplanan ağırlıklı ortalamaya göre müfettişlerin bu konuda "orta" derece aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Uygulanan X^2 tekniği sonucu 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında ve 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar fark bulunmamıştır.

Aynı konuya öğretmen denetiminde ne derece ağırlık verilmesi gerektiğine ilişkin deneklerin verdikleri cevapların sırasıyla "çok" (% 45,89), "orta" (% 25,34), "pek çok" (% 16,78) ve "az" (% 10,62) derecelerinde toplandığı tabloda görülmektedir. Ağırlıklı ortalama "çok" dereceyi göstermektedir. Uygulanan X^2 testine göre 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve sd: 9 düzeyinde kıdemler arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır.

10. Sonuca öğrencilerle birlikte varılması (özetleme, karşılaştırma ve genelleme)

Tablo - 5 incelendiğinde yığılmaların sırasıyla "orta" (% 47,60), "az" (% 27,40) ve "çok" (% 22,26) derecelerinde toplandığı görülür. Ağırlıklı ortalamaya göre bu konuda ders denetiminde "orta" derece aksaklıkla karşılaşılmaktadır. Ayrıca uygulanan X^2 testi sonucu 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında ve 0,05 ve sd: 8 düzeyinde kıdemlere göre

müfettiş görüşleri arasında önemli bir farklılık görülmemiştir.

Diğer taraftan müfettişlerin % 43,49'u öğretmen denetiminde aynı konuya "çok" derecede ağırlık verilmesini uygun bulurken % 17,80 "pek çok" % 20,40 ise "orta" derecede ağırlık verilmesini uygun bulmakta oldukları anlaşılmıştır. Ağırlıklı ortalamaya göre ise müfettişler "sonuca öğrencilerle varılması" yönünden öğretmen denetimine "çok" derece ağırlık verilmesi görüşünde oldukları söylenebilir.

Müfettiş branşlarına göre hesaplanan X^2 değeri 0,05 ve sd: 9 düzeyinde ve kıdemlere göre hesaplanan X^2 değeri 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar çıkmamıştır.

11. Hedefleri gerçekleştirme durumunun tesbit edilmesi

Bu konuda müfettişlerin karşılaştıkları aksaklıklara ilişkin verdikleri cevapların yüzdelerine baktığında en fazla yığılmanın "orta" derecede (% 48,97) meydana geldiği, bunu % 23,97 ile "az", % 23,29 ile "çok" derecesinin izlediği tabloda görülmektedir. Ağırlıklı ortalamaya göre müfettişler ders denetimleri sırasında bu konuda "orta" derece aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmıştır. Uygulanan X^2 testi sonucu 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branş müfettişlerinin görüşleri arasında, 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Öte yandan müfettişlerin % 44,18'i öğretmen denetiminde sözü edilen konuya "çok" derecede ağırlık verilmesini uygun bulurken, % 16,78'i "pek çok", % 30,14'ü "orta" derece ağırlık verilmesini uygun bulmuşlardır. Ağırlık ortalamaya göre müfettişlerin bu konuya "çok" derecesinde ağırlık verilmesi gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Branşlara göre 0,05 ve sd: 9 seviyesinde müfettiş görüşleri arasında ve kıdemlere

0,05 ve sd: 8 düzeyinde müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark olmadığı uygulanan χ^2 testi sonucu ortaya çıkmıştır.

12. Konu ile ders saati arasında denge kurulması.

Tabloda görüldüğü gibi yukarıdaki konuda müfettişlerin yarıya yakını (% 47,95) orta derecede aksaklıkla karşılaştıklarını ifade ederken % 33,22'si "az", % 15,41'i "çok" derecede aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Aksaklıkla karşılaşma konusunda ağırlıklı ortalama "orta" dereceyi göstermektedir. Uygulanan χ^2 testi sonucu 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlar arasında ve 0,05 sd: 6 düzeyinde kıdemler arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Öğretmen denetiminde ağırlık verilme derecesine ilişkin verilen cevapların en fazla % 38,70 "çok" derecesinde yığılma gösterdiği, bunu % 33,90'la "orta" % 17,12 ile "pek çok" derecelerinin izlediği tabloda görülmektedir. Bu konuda verilen cevapların ağırlıklı ortalamasına göre müfettişlerin sözü edilen konuda öğretmen denetimine "çok" derecede ağırlık verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları anlaşılmaktadır. Uygulanan χ^2 testi sonucu 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri ve 0,05 ve sd: 8 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

13. Konunun ders planındaki basamaklara bağlı olarak doğru olarak işlenmesi

Bu konuda müfettişlerin yarıdan fazlası (% 54,11) ders denetiminde orta derecede aksaklıkla karşılaştıklarını belirtmiş olmalarına rağmen % 27,74 "az", % 15,41 çok derecede aksaklıkla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Ağırlıklı ortalama dikkate alınırsa müfettiş-

lerin ilgili konuda "orta" derece aksaklıkla karşılaştıkları söylenebilir. Bu konuda 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark olmadığı uygulanan X^2 testi ile anlaşılmıştır. Ancak 0,05 ve sd: 6, düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir farklılık bulunmuştur. Hesaplanan ağırlıklı ortalamalar incelendiğinde kıdemi 0-5 yıl olan müfettişlerin kendilerinden kıdemli olan müfettişlerden daha fazla bu konuda aksaklıklak karşılaştıkları görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan müfettişlerin % 45,21'i öğretmen denetiminde aynı konuya "çok" derecede ağırlık verilmesini uygun bulurken, % 28,42'si "orta", % 09,25'i "az" derecede ağırlık verilmesini uygun buldukları tablodan anlaşılmaktadır. Ağırlıklı ortalamaya göre müfettişler konunun ders planındaki basamaklara bağlı kalarak işlenmesi yönünden öğretmen denetimine "çok" derece ağırlık verilmesini daha uygun buldukları anlaşılmaktadır. Müfettişlerin görüşlerinin branş ve kıdemlere göre değişip değişmediği X^2 testi ile hesaplanmış ve yapılan bu hesaplama göre 0,05 ve sd: 9 seviyesinde branşlar ve 0,05 ve sd: 5 seviyesinde kıdemler arasında önemli bir fark görülmemiştir.

14. Anlatımda dilbilim kurallarına uyulması

Bu konuda müfettişlerin karşılaştıkları aksaklıklara ilişkin verilen cevapların incelenmesinden, yığılmaların "orta" (% 47,95) derece ve orta dereceye yakın derecelerde olduğu, ağırlıklı ortalamanın "orta" dereceyi gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca branşlara göre X^2 değeri 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar çıkmamıştır. Aynı şekilde kıdemlere göre de hesaplanan X^2 değeri 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar çıkmamıştır.

Ders denetimlerinde anlatımda dilbilim kurallarına ağırlık verilmesi konusunda müfettişlerin

verdikleri cevaplar "çok" (% 33,90), "pek çok" (% 28,77) ve orta (% 25,34) derecelerinde yığılma göstermiştir. Ağırlıklı ortalama "çok" dereceyi göstermektedir. Diğer taraftan branşlara göre hesaplanan χ^2 değeri ile kıdemlere göre hesaplanan χ^2 değeri 0,05 düzeyinde manidar bulunmamıştır.

Tablo - 5'de en küçük standart sapma değeri 14. soru için 0,66 ve en büyük standart sapma değeri 7. soru için 0,98 olarak bulunmuştur.

Tablo - 6'da ise en küçük standart sapma değeri 11. soru için 0,83. ve en büyük standart sapma değeri 14. soru için 1,01 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar öğretmenlerin ders içi faaliyetlerinde karşılaşılan aksaklıklar ve denetimlerde ağırlık verilmesi gereken konularda müfettiş grubunun görüş yakınlığı içinde olduklarını göstermektedir. Ancak branş ve kıdemlere göre bazı konularda aksaklıkla karşılaşma hususunda görüş farklılıkları belirlenmiştir. Bunlar "derslerin işlenişinde bireysel ilgi ve yeteneklerin dikkate alınması", konunun ders planındaki basamaklara bağlı kalınarak doğru olarak işlenmesi'dir. Buradaki görüş ayrılığını müfettiş tecrübelerinin farklılığına dayanarak açıklamak mümkündür.

"konular ile gerçek hayat arasında ilişki kurularak derslerin işlenmesi" hususuna Meslek dersleri ve Fen dersleri müfettişlerinin daha fazla ağırlık vermelerinin nedeni, bu alanların daha fazla uygulamaya yönelik olmasındandır.

Diğer konularda müfettiş görüşlerinin branş ve kıdem değişkenlerinden etkilenmediği anlaşılmıştır.

Müfettişlerin denetimlerde karşılaştıkları aksaklıklara ilişkin en fazla görüş yakınlığı içinde oldukları husus "konunun ders planındaki basamaklara bağlı kalınarak doğru olarak işlenmesi", ağırlık verilmesi gereken konuda ise "hedeflerin gerçekleştirme durumunun belirlenmesi" olmuştur.

Müfettişlerin bir çok konuda aksaklıkla karşılaştıkları ancak bazı konularda daha fazla aksaklıkla karşılaştıkları Tablo - 7 incelendiğinde anlaşılmaktadır. Aksaklıkla karşılaşılan ilk beş konu sırayla, hedeflere uygun yöntem ve yöntemler seçilmesi, öğrencilere öğretimde yol gösterilmesi, ders konusunun öğretim ilkelerine göre işlenmesi, konu hedeflerinin ve hedef davranışlarının öğrencilere açıklanması, konular ile gerçek hayat arasında ilişki kurulmasıdır.

Diğer taraftan müfettişler ders içi denetimlerde ankette sıralanan bütün konulara önem verilmesini gerektiği görüşündedirler. Ancak bazı konulara denetimlerde daha fazla ağırlık verilmesinin gerekliliğine inandıkları Tablo - 7'deki verilerden anlaşılmaktadır. Müfettişlerin denetimlerde bilhassa ağırlık verilmesini istedikleri birinci konu "konular ile gerçek hayat arasında ilişki kurulması"dır. Bu, öğrenilenlerin kalıcılığını ve transferini sağlamak için gerekli olan bir davranış olarak kabul edilebilir. Müfettişlerin ağırlık verilmesini uygun buldukları ikinci konu "öğrencilere öğretimde yol gösterilmesidir. Zaten öğretme sürecinde öğretmenin en önemli görevi öğrenciye yol göstermektir. Müfettişlerin ağırlık verilmesini uygun buldukları ilk beş konudan geri kalan üçü, "hedeflere uygun yöntem veya yöntemler seçilmesi ve uygulanması, ders konularının öğretim ilkelerine göre işlenmesi", "anlatımda Dilbilim kurallarına uyulması"dır.

TABLO-7

DERS İÇİ FAALİYETLERİN DENETİMİNDE AKSAKLIKLA
KARŞILAŞILAN KONULARA AĞIRLIK VERİLMESİ
GEREKEN KONULAR

Konular	Aksaklık Derecesi		Ağırlık Verilmesi Gereken Derece	
	$\bar{X}$	Sıra No	$\bar{X}$	Sıra No
2. Hedeflere uygun yöntem veya yöntemler seçilmesi ve uygulanması.....	3,11	1.	3,80	3.
5. Öğrencilere öğretimde yol gösterilmesi (Rehberlik).....	3,09	2.	3,88	2.
3. Ders konusunun öğretim ilkelerine göre işlenmesi.....	3,09	3.	3,79	4.
1. Konu hedeflerinin ve hedef davranışlarının öğrencilere açıklanması.....	3,08	4.	3,75	7.
8. Konular ile gerçek hayat arasında ilişki kurulması.....	3,05	5.	3,91	1.
4. Hedeflere uygun öğretim araç-gereçlerinin seçilmesi ve uygulanması.....	3,01	6.	3,76	6.
7. Derslerin işlenişinde bireysel ilgi ve yeteneklerin dikkate alınması.....	2,99	7.	3,53	13.
14. Anlatımda dilbilim kurallarına uyulması.....	2,95	8.	3,78	5.
11. Hedeflerin gerçekleştirilme durumunun tesbit edilmesi.....	2,95	9.	3,68	8.
10. Sonuca öğrencilerle birlikte varılması (Özetleme, karşılaştırma ve genelleme).....	2,948	10.	3,67	10.
13. Konunun ders planındaki basamaklara bağlı kalarak doğru olarak işlenmesi.....	2,89	11.	3,67	9.
12. Konu ile ders saati arasında denge kurulması.....	2,85	12.	3,61	12.
6. Anlatımda konuya uygun rol yapılabilmesi.....	2,85	13.	3,39	14.
9. Ödül ve cezaların yerinde kullanılması.....	2,78	14.	3,66	11.

En az aksaklıkla karşılaşılan konu ise ödül ve cezaların yerinde kullanılması ve "anlatımda" konuya uygun rol yapılması" olmuştur. Müfettişlerin aynı konulara diğer konulara göre daha az ağırlık verilmesi görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Yapılmış olan sıralamada dikkat çeken diğer bir husus, denetimlerde ağırlık verilmesi gereken öğretmen davranışlarında aksaklığın diğer davranışlara kıyasla fazla olmasıdır. Tablo - 7'de yapılmış olan sıralamaya dayanarak öğretmenlerin ders işlerken hangi konularda zayıf kaldıkları hangi konularda yeterli oldukları hakkında bir hükme de varmak mümkündür.

B . Ders Dışı Faaliyetler

Orta öğretim kurumlarında öğretmenlerin ders dışı faaliyetlerinin denetiminde karşılaşılan aksaklıklar Tablo - 8'de, denetimlerde ağırlık verilmesi gereken konulara ilişkin müfettiş görüşleri Tablo - 9'da gösterilmiştir.

1. Yıllık ders planlarının müfredata ve dersin amaçlarına göre hazırlanması

Yukarıda ifade edilmiş olan konuda müfettişlerin ders denetiminde karşılaştıkları aksaklık derecesine ilişkin verdikleri cevapların "orta" (% 41,44), "az" (% 30,48) ve "çok" (% 24,32) derecelerinde toplandığı görülmektedir. Ağırlık ortalamaya göre müfettişlerin bu konuda "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Uygulanan χ^2 testi sonucunda branş müfettişlerinin görüşleri arasındaki farklılık 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar görülmemiştir. Buna karşılık kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasındaki farklılık 0,05 ve sd: 4 seviyesinde manidar bulunmuştur. Hesaplanan ağırlıklı ortalamalara göre kıdemi 0-5 yıl olan müfettişlerin kendilerinden kıdemli olan müfettişlere kıyasla bu konuda daha fazla aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

Aynı konuda öğretmen denetimine ne ölçüde ağırlık verilmesi gerektiği sorusuna verilen cevapların sırayla "çok" (% 40,75), "pek çok" (% 29,45) ve "orta" (% 21,92) kategorilerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ağırlıklı ortalamaya göre bu konuda ders denetimine "çok" derecede ağırlık verilmelidir. Ayrıca 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branş müfettişlerinin görüşleri arasında farklılık ve 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında farklılık, manidar görülmemiştir.

2. Günlük ders planının hazırlanması.

Müfettişlerin günlük ders planlarının hazırlanışında karşılaştıkları aksaklıklara ilişkin verdikleri cevapların "orta" derecesinde yoğunlaştığı (% 39,73), bu dereceyi "çok" derecesinin (% 27,74) izlediği görülmektedir. Ağırlıklı ortalamaya göre müfettişlerin bu konuda "çok" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde "manidar" bir farklılık bulunmamıştır.

Aynı konuda ders denetimine ne ölçüde ağırlık verilmesi gerektiği sorusuna verilen cevapların "pek çok" (% 38,36) ve "çok" (% 32,88) derecelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Verilen cevapların ağırlıklı ortalaması "çok" derecesini göstermektedir. Bunun yanında branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 8 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır.

3. Sınav sorularının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirmenin yapılması.

Tablo incelendiğinde müfettişlerin yarıya yakınının (% 47,95) ders denetimlerinde yukarıda ifade edil-

miş olan konuda "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları, üçte bir'e yakınının (% 30,14) "az", beşte bir'e yakınının ise (% 18,49) "çok" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Ağırlıklı ortalama "orta" dereceyi karşılamaktadır. Branşlara göre müfettiş görüşleri arasındaki farklılık 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar çıkmamıştır. Buna karşılık kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasındaki farklılık, 0,05 ve sd: 4 seviyesinde manidar çıkmıştır. Ağırlıklı ortalamlar dikkate alınırrsa kıdemi (0-5 yıl) olan müfettişlerin bu konuda kendilerinden kıdemli olan müfettişlerden daha çok aksaklıkla karşılaşmış oldukları söylenebilir.

Ders denetimine, müfettişlerin % 42,80'ine göre "çok", % 22,95'ine göre "pek çok", % 29,45'ine göre "orta" derecede ağırlık verilmesi gerekir. Ağırlıklı ortalama dikkate alındığında bu konuda ders denetimine "çok" derece ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu konuda branşlara göre görüşler arasındaki farklılık 0,05 ve sd: 9 düzeyinde ve kıdemlere göre görüşler arasında farklılık 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar çıkmamıştır.

4. Öğrencilerin kişisel çalışmalara yöneltilmesi

İlgili tablo incelendiğinde müfettişlerin yarısına yakını (% 48,29) "orta" derecesini işaretledikleri, dörtte bir'e yakını "çok" (% 24,32) ve "az" (% 23,29) derecelerini işaretledikleri görülür. Ağırlıklı ortalamaya göre müfettişlerin bu konuda "orta" derecede aksaklık gördükleri anlaşılmaktadır. Branşlara göre ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasındaki farklılık 0,05 ve sd: 6 seviyesinde manidar çıkmamıştır.

Öte yandan müfettişlerin % 41,44'ü öğretmen denetiminde aynı konuda "çok" derecede ağırlık verilmesi görüşünde iken, dörtte bir'i (% 25) "pek çok" dörtte bir'den az fazlası (% 26,71) "orta" derece

ağırlık verilmesi görüşündedir. Ağırlıklı ortalama göre bu konuda öğretmen denetiminde "çok" derecelik verilmesi gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Bunların yanında branşlara göre 0,05 ve sd: 9 düzeyinde ve kıdemlere göre 0,05 ve sd: 6 düzeyinde müfettiş görüşleri arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

5. Öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması.

Tablonun incelenmesinden, yukarıdaki soruya ilişkin görüşlerdeki yığılmaların yüzde dağılımı itibarıyla "az" (% 39,73), "orta" (%38,01) ve "çok" (% 20,21) derecelerinde olduğu anlaşılmaktadır. Ağırlıklı ortalama "orta" dereceyi karşılamaktadır. Branşlara göre oluşturulan denek alt grupları arasındaki görüş farkı 0,05 ve sd: 6 düzeyinde önemli bulunmuştur. Ağırlıklı ortalamalar dikkate alındığında Sosyal Bilimler branşındaki müfettişlerin öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması konusundaki diğer branş müfettişlerinden daha çok aksaklıkla karşılaştıkları, birinci olarak Dil Bilim branşındaki müfettişlerin, ikinci olarak Fen ve Matematik branşındaki müfettişlerin bu konuda en az aksaklıkla karşılaştıkları söylenebilir. Kıdemlere göre oluşturulan denek alt grupları arasındaki görüş farkı 0,05 ve sd: 4 seviyesinde önemli bulunmamıştır..

Denetimlerde öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması konusuna ağırlık verilme derecesi hakkında verilen cevapların sırayla "çok" (% 35,96), "pek çok" (% 31,16) ve "orta" (% 25,34) derecelerinde yığılma gösterdiği anlaşılmaktadır. Ağırlıklı ortalama göre bu konuda "çok" derecede aksaklıkla karşılaşıldığı neticesine varılabilir. Branş ve kıdemlere göre oluşturulan denek alt grupları arasındaki görüş farkı 0,05 düzeyinde önemsiz bulunmuştur.

TABLO-8

DENETİMLERDE ÖĞRETMENLERİN DERS DIŞI FAALİYETLERİNDE
KARŞILAŞILAN AKSAKLIKLARA İLİŞKİN
MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Soru No	Hic (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Pek Çok (5)	N	$\bar{X}$	S
1 F %	4 1,37	89 30,48	121 41,44	71 24,32	7 2,40	292	2,96	0,83
2 F %	3 1,03	62 21,23	116 39,73	81 27,74	30 10,27	292	3,25	0,93
3 F %	3 1,03	88 30,14	140 47,95	54 18,49	7 2,40	292	2,91	0,78
4 F %	3 1,03	68 23,29	141 48,29	71 24,32	9 3,08	292	3,05	0,79
5 F %	4 1,37	116 39,73	111 38,01	59 20,21	- -	292	2,76	0,77
6 F %	1 0,34	52 17,81	135 46,23	91 31,16	13 4,45	292	2,86	0,87
7 F %	6 2,05	74 25,34	118 40,41	81 27,74	13 4,45	292	3,07	0,88
8 F %	4 1,37	77 26,37	121 41,44	80 27,40	10 3,42	292	3,05	0,77
9 F %	1 0,34	75 25,68	172 58,90	40 13,70	4 1,37	292	2,90	0,67
10 F %	6 2,05	77 26,37	111 38,01	82 28,08	16 5,48	292	3,09	0,91

TABLO-9
DENETİMLERDE ÖĞRETMENLERİN DERS DIŞI
FAALİYETLERİYLE İLGİLİ OLARAK AĞIRLIK
VERİLMESİ GEREKEN KONULARA İLİŞKİN
MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Soru No	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	N	$\bar{X}$	S
1 F %	1 0,34	22 7,53	64 21,92	119 40,75	86 29,45	292	3,91	0,91
2 F %	6 2,05	24 8,22	54 18,49	96 32,88	112 38,36	292	3,97	1,03
3 F %	1 0,34	13 4,45	86 29,45	125 42,80	67 22,95	292	3,84	0,84
4 F %	1 0,34	22 7,53	78 26,71	121 41,44	73 25	292	3,86	0,92
5 F %	- -	22 7,53	74 25,34	105 35,96	91 31,16	292	3,90	0,92
6 F %	2 0,68	27 9,25	102 34,93	108 36,99	53 18,15	292	3,62	0,90
7 F %	3 1,03	37 12,67	67 22,95	108 36,99	77 26,37	292	3,75	1,01
8 F %	2 0,68	31 10,62	75 25,68	99 33,90	85 29,11	292	3,80	0,99
9 F %	- -	28 9,59	99 33,90	101 34,59	64 21,92	292	3,69	0,91
10 F %	3 1,03	31 10,62	82 28,08	103 35,27	73 25	292	3,73	0,99

6. Eğitsel kol faaliyetlerinin yürütülmesi

Eğitsel kol faaliyetlerinin yürütülmesi konusunda yapılan denetimlerde müfettişlerin % 46,23' "orta" derece, % 31,16'sı "ok" derecede, % 17,8'i ise "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıklarını belirtmiştir. Verilen cevapların ağırlıklı ortalamasına göre müfettişlerin bu konuda "orta" derece aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan branş ve kıdemlere göre oluşturulan denek alt grupları arasındaki görüş farkı 0,05 ve sd: 6 düzeylerinde önem-sizdir.

Aynı konuda ğretmen denetimine müfettişlerin üçte bir'i (% 34,93) "orta" derece, üçte bir'inden biraz fazlası (% 36,99) "ok" derece, beşte bir'e yakını "pek çok" (% 18,15) derecede ağırlık verilmesi görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Ağırlıklı ortalama "ok" dereceyi göstermektedir. Branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde önemli bir fark bulunmamıştır.

7. Öğrencilerin kişisel sorunlarıyla ilgilenilmesi.

Bu konuda müfettişlerin % 40,41'i "orta" derecede, % 25,34' "az", toplam % 32,19'u "ok" ve "pek çok" derece aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Ağırlıklı ortalama da dikkate alınırsa müfettişlerin "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları söylenebilir. Branş ve kıdemlere göre oluşturulan denek alt grupları arasındaki görüş farkı 0,05 ve sd: 6 düzeyinde önemsiz bulunmuştur.

Bu konuya ğretmen denetiminde ağırlık verilme derecesine ilişkin görüşlerde yağılmanın en fazla % 36,99 ile "ok" derecesinde meydana geldiği, bunu % 29,11 ile "pek çok" ve % 22,95 ile "orta" derecesinin

izlediği görülmektedir. Ağırlıklı ortalama "çok" derecesini göstermektedir. Branş ve kıdemlere göre oluşturulan denek alt grupları arasındaki görüş farkı 0,05 düzeyinde manidar bulunmamıştır.

8. Zümre arkadaşlarıyla işbirliği içinde hareket edilmesi

Müfettişlerin ders denetimlerinde karşılaştıkları aksaklıklara ilişkin verdikleri cevapların en fazla "orta" derecede (% 41,44) yoğunlaştığı, bu dereceyi % 27,40 ile "çok" ve % 26,37 ile "az" derecelerinin izlediği görülmektedir. Ağırlıklı ortalama "orta" dereceyi göstermektedir. Diğer taraftan branş ve kıdemlere göre oluşturulan denek alt gruplarının görüşleri arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır.

Aynı konuya denetimlerde ne derece ağırlık verilmesi gerektiğine ilişkin verilen cevapların daha ziyade "çok" derecesinde (% 33,90) yoğunluk kazandığı, "pek çok" derecesinin işaretliyenlerin oranının % 29,11, ve "orta" derecesini işaretliyenlerin oranının ise % 25,68 olduğu tablo'dan anlaşılmaktadır. Ağırlıklı ortalama "çok" dereceyi göstermektedir. Ayrıca 0,05 ve sd: 9 düzeyinde branşlara göre oluşturulan denek alt gruplarının görüşleri arasında farklılık ve 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre oluşturulan denek alt gruplarının görüşleri arasındaki farklılık önemli görülmemiştir.

9. Yönetici ve öğretmenlerle işbirliği içinde olunması

Yukarıda belirtilen soruya verilen cevaplarda müfettişlerin çoğunluğu arasında görüş birliği olduğu anlaşılmaktadır. Müfettişlerin %58,90'ı yönetici ve öğretmenlerle işbirliği içinde olunması yönünden öğretmenlerde "orta" derecede aksaklık bulurken, % 25,68'i

"az", % 13,70'i "çok" derecede aksaklık bulduklarını belirtmişlerdir. Ağırlıklı ortalama "orta" dereceyi karşılamaktadır. Ayrıca branşlara göre oluşturulan denek alt gruplarının görüşleri arasında 0,05 ve sd: 4 seviyesinde önemli bir fark bulunmamıştır.

Sözü edilen konuya denetimlerde ne derece ağırlık verilmesi hakkında müfettiş görüşleri çok (%34,59), "az" (% 33,90) ve "pek çok" (% 21,92) derecelerinde toplanmıştır. Bu konuda verilen cevapların ağırlıklı ortalaması "çok" dereceye yakını göstermektedir. Bunun yanında branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır.

10. Öğrenci velileriyle işbirliği içinde olunması.

Bu konuda ders denetiminde müfettişlerin % 38,01'i "orta" derecede aksaklık gördüklerini, % 28,08'i "çok", % 26,37'si "az" derecede aksaklık gördüklerini ifade etmişlerdir. Ağırlıklı ortalamaya göre müfettişlerin bu konuda denetim yaparken "orta" derecede aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca 0,05 ve sd: 6 düzeyinde branş ve kıdemlere göre oluşturulan denek alt gruplarının görüşleri arasındaki farklılık manidar görülmemiştir.

Yine aynı konuya müfettişlerin % 35,27'si "çok" derece, % 25'i "pek çok" derece ağırlık verilmesini uygun bulurken geri kalan müfettişlerin (% 28,08) daha ziyade "orta" dereceyi tercih ettikleri görülmektedir. Ağırlıklı ortalamaya göre müfettişlerin genellikle öğrenci velileriyle işbirliği içinde olunması yönünden öğretmen denetimine "çok" derecede ağırlık verilmesi görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Bunun yanında 0,05 ve sd: 9 seviyesinde branşlara göre oluşturulan müfettiş

görüşleri arasında ve 0,05 ve sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasındaki farklılık manidar görülmemiştir.

TABLO-10

DERS DIŞI FAALİYETLERİN DENETİMİNDE
AKSAKLIKLA KARŞILAŞILAN KONULARLA
AĞIRLIK VERİLMESİ GEREKEN KONULAR

Konular	Ağırlık $\bar{X}$	Derecesi Sıra No	Ağırlık Gereken $\bar{X}$	Verilmesi Derece Sıra No
2. Günlük ders palanının hazırlanması.....	3,25	1.	3,97	1.
10. Öğrenci verileriyle işbirliği içinde olunması.....	3,09	2.	3,73	8.
7. Öğrencilerin kişisel sorunlarıyla ilgilenilmesi.....	3,07	3.	3,75	7.
4. Öğrencilerin kişisel çalışmalara yöneltilmesi.....	3,05	4.	3,86	4.
8. Zümre arkadaşlarıyla işbirliği içinde hareket edilmesi.....	3,05	5.	3,80	6.
1. Yıllık ders planlarına müfredata ve dersin amaçlarına göre hazırlanması.....	2,96	6.	3,91	2.
3. Sınav sorularının hazırlanması uygulanması ve değerlendirilmenin yapılması.....	2,91	7.	3,84	5.
9. Yönetici ve öğretmenlerle işbirliği içinde olunması.....	2,90	8.	3,69	9.
6. Eğitsel kol faaliyetlerinin yürütülmesi....	2,86	9.	3,62	10.
5. Öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması.....	2,76	10.	3,90	3.

Tablo-8'de en küçük standart sapma değeri 9. soru için 0,67 ve en büyük standart sapma değeri 2. soru için 0,93 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, öğretmenlerin ders dışı faaliyetlerinin denetiminde karşılaşılan aksaklıklara ilişkin müfettiş grubunun görüşleri arasında yakınlık olduğunu göstermektedir. Ayrıca çoğu konularda görüşlerin branş ve kıdemlere göre değişmediği anlaşılmıştır. Ancak, yıllık ders planlarının müfredata ve dersin amaçlarına göre hazırlanması ve sınav sorularının hazırlanması, uygulanması, değerlendirmenin yapılması konularında karşılaşılan aksaklık derecelerinde kıdemlere göre farklılık ortaya çıkmıştır. Bu farklılığın müfettişler arasındaki tecrübe ve anlayış farklılığına bağlamak mümkündür. Veya kıdemsiz müfettişler bu yönden yaptıkları denetimlerde daha teferruata girmiş olabilirler. Yine aksaklıkla karşılaşma bakımından öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması yönünden birinci olarak Dil Bilim ikinci olarak Fen ve Matematik branşı müfettişlerinin diğer branş müfettişlerinden daha az aksaklık gözlemlenmiş olmaları dikkat çekicidir. Bu bulgudan hareketle özellikle Dil Bilim Öğretmenlerinin sonra Matematik ve Fen branşındaki öğretmenlerin "öğrencilere örnek olma ve disiplini sağlama yönünden diğer branş öğretmenlerine kıyasla daha etkili oldukları söylenebilir. Ancak bu durumun dersler ve konuların özelliğinden de kaynaklanmış olabileceği de akla gelebilir.

Tablo - 9'da en küçük standart sapma değeri 3. soru için 0,84, en büyük standart sapma değeri ikinci soru için 1.03 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, öğretmenlerin ders dışı faaliyetlerinin denetiminde ağırlık verilmesi gereken konulara ilişkin müfettiş grubunun görüşleri arasında bir yakınlık olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan bu konudaki görüşlerin genel olarak branş ve kıdem değişkenlerinden etkilenmediği de ortaya çıkmıştır.

Denetimlerde karşılaşılan aksaklıklara ve ağırlık verilmesi gereken konularla ilgili Tablo - 8'de yapılan sıralamada bazı hususlar dikkat çekmektedir. Dikkat çeken hususlardan birincisi denetimlerde günlük ders planlarının hazırlanmasına birinci derece ağırlık verilmesi gerektiği görüşüdür. Buna rağmen müfettişlerin bu konuda diğer konulardan daha fazla aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Müfettişlere göre denetimlerde ağırlık verilmesi gereken ikinci sıradaki konu yıllık planların hazırlanmasıdır. Müfettiş görüşüne göre yıllık planların hazırlanmasında karşılaşılan aksaklık derecesi orta sıralarda (6.) yer almaktadır. Denetimlerde ağırlık verilmesi gereken üçüncü sıradaki "öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması" konusunda karşılaşılan aksaklık derecesinin son sırada olduğu görülmektedir. Yalnız bu konuda öğretmenleri değerlendirmenin uzun zaman alacağı akla gelmesi gerekir. Öğrencilerin kişisel gelişmelere yöneltilmesi konusundaki aksaklık derecesi ile ağırlık verme derecesinin aynı sırada (4.) olduğu görülmektedir. Sıralamaya göre denetimlerde en az ağırlık verilmesi gereken konu olarak eğitici kol faaliyetlerinin yürütülmesi gösterilmiştir. Bunun böyle olması kol faaliyetlerinin özellikle bazı branşlardaki öğretmenleri ilgilendirmesinden olabilir.

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin ders dışı faaliyetlerle ilgili olarak hangi konularda zayıf kaldıkları hakkında hükme varmak mümkündür.

C . Öğretmen Denetiminde Dikkate Alınması Gereken Diğer Hususlar.

Orta öğretim kurumlarında öğretmen denetimi büyük ölçüde 1980 yılında tekrar geliştirilen "Öğretmen Denetim Raporlarının Düzenlenmesiyle İlgili Muhtıra"daki esaslara göre yapılmaktadır. Ancak öğretmen değerlendirilmesi için ilgili muhtıradaki maddeler dışında

dikkate alınması gereken başka hususlarda olabilir. İşte bu kısımda değerlendirmelerde dikkate alınacak hususların neler olduğu ve bunların hangilerine daha fazla öncelik tanınması gerektiği araştırılmıştır.

TABLO-11

ÖĞRETMENLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE
DİKKATE ALINMASI GEREKEN DİĞER HUSUSLARA İLİŞKİN
MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	N
1	F %	25 8,56	59 20,20	31 10,61	164 56,16	13 4,45	292
2	F %	- -	52 17,93	16 5,52	173 59,66	49 16,90	292
3	F %	5 1,71	66 22,60	24 8,22	166 56,85	31 10,62	292
4	F %	3 1,03	46 15,75	14 4,79	162 55,48	67 22,95	292
5	F %	1 0,34	62 21,31	35 12,03	152 52,23	41 14,09	292
6	F %	7 2,40	68 23,29	19 6,51	159 54,45	39 13,36	292
7	F %	2 0,68	45 15,41	22 7,53	184 63,01	39 13,36	292
8	F %	3 1,03	68 23,45	19 6,55	120 41,38	80 27,59	292
9	F %	2 0,68	49 16,78	29 9,93	145 49,66	67 22,95	292
10	F %	21 7,19	141 48,29	18 6,16	95 32,53	17 5,82	292

1. Sınıflardaki öğrenci grubunun yapısı ve özellikleri.

Bakanlık müfettişlerinin % 20,20'si, öğretmen değerlendirilmesine yukarıdaki hususun dikkate alınması gerektiğine katılmazken % 56,66'sı katıldıklarını, % 4,45'i tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. "Hiç" diyenlerin oranı % 8,56, kararsızların oranı % 10,61'dir. Bu verilerden, çoğunluğun (% 61,11) kabul yönünde görüş birliği içinde oldukları anlaşılmaktadır.

2. Sınıfların kalabalık olup olmaması.

Müfettişlerin beşte bir'e yakını (% 17,93), yukarıdaki hususun değerlendirmelerde dikkate alınmasına katılmazken yarıdan fazlası (% 59,66) katıldıklarını, % 16,90'ı tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. "Hiç" derecesini işaretleyen olmamış, kararsızların oranı ise % 5,52'dir. Buna göre, müfettişlerin çoğunluğunun (% 76,56) öğretmen değerlendirilmesinde, sınıfların kalabalık olup olmaması hususunu dikkate alınmasından yana olduğu anlaşılmaktadır.

3. Öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik durumları

Yukarıdaki hususa müfettişlerin % 22,60'ı katılmadıklarını, % 56,85'i katıldıklarını, % 10,62'si tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. "Hiç" diyenlerin oranı % 1,71, kararsızların oranı % 8,22'dir. Bu verilerden çoğunluğun % 67,47) yukarıdaki hususun dikkate alınmamasından yana olduğu anlaşılmaktadır.

4. Okulun eğitsel imkanları (bina, kitaplık, ders araçları v.s.)

Müfettişlerin % 15,75'i, öğretmenlerin değerlendirilmesinde okulun eğitsel imkanlarının dikkate alınmasına katılmamakta, % 55,48'i katılmakta, % 22,95'i ise tamamen katılmaktadır. "Hiç" diyenlerin oranı % 1,03 kararsızların oranı ise % 4,79'dur. Bu verilerden,

müfettişlerin çoğunluğunun (% 78,43), değerlendirmelerde okulun eğitsel imkanlarının dikkate alınması gerekliliğinden yana oldukları anlaşılmaktadır.

5. Çevrenin imkanları (Ekonomik ve Sosyal gelişmişliği)

Öğretmenlerin değerlendirilmesinde çevrenin imkanlarının dikkate alınmasına müfettişlerin % 21,31'nin görüşü katılmama derecesinde toplanmış olmasına karşılık % 52,23'ünün katılma, % 14,09'u ise tamamen katılma derecesinde toplanmıştır. "Hic" diyenlerin oranı % 0,34, kararsızların oranı % 12,03'dir. Bu verilerden müfettişlerin çoğunluğunun (% 66,32) değerlendirmelerde yukarıdaki hususun dikkate alınmasının gerekliliğinden yana oldukları anlaşılmaktadır.

6. Aynı dersleri okutan öğretmenlerin başarısı (Emsaller)

Müfettişlerin % 23,29'u öğretmen değerlendirilmesinde yukarıdaki hususun dikkate alınması gerekliliğine katılmazken % 54,45'i katıldıklarını, % 13,36'sı tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. "Hiç" diyenlerin oranı % 2,40, kararsızların oranı % 6,51'dir. Müfettişlerin çoğunluğunun, (% 67,81) değerlendirmelerde yukarıdaki hususun dikkate alınması gerekliliğinden yana oldukları anlaşılmaktadır.

7. Öğretmenin derse devam durumu

Öğretmenlerin değerlendirilmesinde öğretmenin derse devam durumunun da dikkate alınmasına müfettişlerin % 15,41'nin görüşü katılmama derecesinde toplanmış olmasına karşılık % 63,01'i katılma, % 13,36'sı tamamen katılma derecesinde toplanmıştır. Kararsızların oranı % 7,53, "hiç" diyenlerin oranı ise % 0,68'dir. Müfettişlerin çoğunluğunun (% 76,37) değerlendirmelerde yukarıdaki hususun dikkate alınmasının gerekliliğinden yana olduğu anlaşılmaktadır.

8. Öğretmenin sosyo-ekonomik durumu.

Öğretmenlerin değerlendirilmesinde, öğretmenlerin sosyo-ekonomik durumlarının dikkate alınmasına, müfettişlerin % 23,45'i katılmamakta, % 41,38 katılmakta, % 27,59'u ise tamamen katılmaktadır. Kararsızların oranı % 6,55, hiç katılmıyorum diyenlerin oranı % 1,03'dir. Buna göre, elde edilen verilerden, müfettiş çoğunluğunun (% 68,97) değerlendirmelerde yukarıdaki hususun dikkate alınmasından yana oldukları anlaşılmaktadır.

9. Öğretmenin içinde bulunduğu psikolojik durum.

Bakanlık müfettişlerinin % 16,78'i öğretmenlerin değerlendirilmesinde yukarıdaki hususun dikkate alınması gerekliliğine katılmazken % 49,66'sı katıldıklarını, % 22,95'i tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Kararsızların oranı % 9,93, "hiç" diyenlerin oranı % 0,68'dir. Müfettişlerin çoğunluğunun (% 72,61) değerlendirmelerde öğretmenlerin içinde bulunduğu psikolojik durumun dikkate alınmasından yana oldukları anlaşılmaktadır.

10. Öğretmenin yaşlı-genç oluşu.

Yukarıdaki hususun, öğretmen değerlendirilmesinde dikkate alınması gerekliliğine müfettişlerin % 48,29'u katılmadıkların, % 7,19'u hiç katılmadıklarını, % 32,53'ü katıldıklarını, % 5,82'si tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Bu konuda kararsızların oranı % 6,18'dir. Bu verilerden müfettişlerin yarıdan fazlasının (% 55,48), değerlendirmelerde öğretmenin yaşlı-genç oluşunun dikkate alınmasının gereksizliğinden yana oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo -11 incelendiğinde müfettişlerin denetim raporundaki maddeler dışında dikkate almaları gereken önemli hususların olduğu anlaşılabacaktır. Ancak yüzdeler dikkate alındığında bazı hususların müfettişlerce daha

önemli olduğu söylenebilir. Buna göre, ilk üç sırada "okulun eğitsel imkanları", "sınıfların kalabalık olup olmaması", "öğretmenin derse devam durumu" yer almaktadır. Bu konuları tabloda görülen diğer hususlar izlemektedir. Ancak müfettişlerin yarıdan fazlası değerlendirmelerde öğretmenin yaşlı-genç oluşu hususunun dikkate alınmasının gereksiz bulmuşlardır. Bu sıralamadan müfettişlerin neleri ne derece ölçü olarak aldıkları sonucuna da varılabilir.

D. Denetimlerde Uyulması Gereken Bazı Hususlar:

Ders denetiminde müfettişlerin uymaları gereken ilkeler vardır. Bunların bir kısmı kanun, yönetmelik ve emir'lerde belirtilmiştir. Müfettişlerin göstermeleri gereken davranışların olumlu ve olumsuzluğu tartışılabilir. O sebeple bu kısımda müfettişlerin uymaları gereken hususların bazılarının neler olması, gerektiği ve bunların önemi hakkında alınan cevaplara dayanan bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Öğretmenlerin çalışmaları hangi ölçülere göre ve ne tarzda değerlendirileceği hususunda kendileri aydınlatılmalıdır.

Müfettişlerin % 10,96'sı yukarıdaki görüşe katılmazken, % 51,03'ü katıldıklarını, % 32,53'ü tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Hiç derecesini işaretleyen olmamış, karasızların oranı ise % 5,48'dir. Buna göre, müfettişlerin büyük bir çoğunluğu, (% 83,56), öğretmenlerin çalışmalarının hangi ölçülere göre ve ne tarzda değerlendirileceği hususunda kendilerinin aydınlatılmasının gerekliliğinden yana oldukları anlaşılmıştır.

TABLO-12
DENETİMLERDE UYULMASI GEREKEN
BAZI HUSUSLARA İLİŞKİN
MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Sıra No:	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	N
1 F %	- -	32 10,96	16 5,58	149 51,03	95 32,53	292
2 F %	- -	2 0,68	7 2,40	87 29,79	196 67,12	292
3 F %	1 0,34	40 13,70	11 3,77	123 42,12	117 40,07	292
4 F %	- -	40 13,70	14 4,79	116 39,73	122 41,78	292
5 F %	26 8,93	104 35,74	26 8,93	100 34,36	35 12,03	291
6 F %	3 1,03	25 8,56	6 2,05	88 30,14	170 58,22	292
7 F %	- -	10 3,42	3 1,03	113 38,70	166 56,84	292
8 F %	- -	22 7,53	13 4,45	189 64,73	68 23,29	292

2. Öğretmeni branş müfettişi denetlemelidir.

Yukarıdaki hususa müfettişlerin % 0,68'i katılmadıklarını, % 29,79'u katıldıklarını, % 67,12'si tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. "Hiç" diyen olmamış, kararsızların oranı % 2,40 olmuştur. Buna göre, müfettişlerin hemen hemen tamamına göre (% 97,91) öğretmeni branş müfettişi denetlemelidir.

3. Müfettiş derse öğretmenle birlikte görmelidir.

Yukarıdaki hususa müfettişlerin % 13,70'i katılmazken % 42,12'si katıldıklarını, % 40,07'si tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Hiç diyenlerin oranı % 0,34, kararsızların oranı % 3,77'dir. Buna göre müfettişlerin beşte biri'nden fazlasına (% 82,19'u) göre müfettiş derse öğretmenle birlikte görmelidir.

4. Müfettiş dersten öğretmenle birlikte çıkmalıdır.

Bu görüşe de müfettişlerin % 13,70'i katılmadıklarını, % 39,73'ü katıldıklarını, % 41,78'i tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Hiç diyen olmamış, kararsızların oranı ise % 4,79'dur. Bu verilerden, müfettişlerin çoğunluğunun (% 81,51) müfettişlerin derssetn öğretmenle birlikte çıkmalılarının gerekliliğinden yana oldukları anlaşılmaktadır.

5. Sınıf içinde not tutulmamalıdır.

Müfettişlerin % 8,93'ü yukarıdaki hususa hiç katılmadıklarını, % 35,74'ü katılmadıkmadıklarını, buna karşılık % 34,36'sı katıldıklarını, % 13,03'ü tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Kararsızların oranı % 8,93'dür. Verilerden, denetim sırasında sınıf içinde not tutulmasından yana olan müfettiş oranının (% 44,67), aksi görüşe sahip olan müfettiş oranına (% 46,39) çok yakın olduğu anlaşılmaktadır.

6. Sınıf içinde tenkit yapılmamalıdır.

Yukarıdaki görüşe, müfettişlerin % 8,56'sı katılmazken % 30,14'ü katıldıklarını, % 58,33'si tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Hiç derecesini işaretleyenlerin oranı % 1,03, kararsızım derecesini işaretleyenlerin oranı % 2,05'dir. Verilenlerden müfettişlerin büyük bir çoğunluğunun (% 88,36) sınıf içinde tenkit yapılmamasından yana oldukları anlaşılmaktadır.

7. Denetim sonrası öğretmenin görüşü alınmalı, hatalar ve eksiklikler kendisine söylenmelidir.

Bu hususa müfettişlerin % 38,70 katılmış, % 56,84'ü tamamen katılmıştır. Hiç derecesini işaretleyen olmamış, katılmıyorum diyenlerin oranı % 3,42, kararsızların oranı % 1,03'dir. Buna göre müfettişlerin tamamına yakını (% 95,54), denetim sonrası öğretmenin görüşünün alınmasının, hata ve eksikliklerinin kendilerine söylenmesinin gerekliliğinden yana oldukları anlaşılmaktadır.

8. Öğretmeni değerlendirirken okul müdüründen bilgi alınmalıdır.

Bu konuda müfettiş görüşlerinin % 7,53'ü katılmıyorum, % 64,73'ü katılıyorum % 23,29'u tamamen katılıyorum derecelerinde toplanmıştır. "Hiç" derecesini işaretleyen olmamış, kararsızların oranı % 4,45'dir. Verilerden, müfettişlerin büyük bir çoğunluğunun (% 88,00) öğretmeni değerlendirirken okul müdüründen bilgi alınması gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Denetimlerde uyulması gereken bazı hususlar konusunda müfettişlerin genellikle görüş yakınlığı içinde oldukları anlaşılmaktadır. Ancak denetim sırasında, "Sınıf içinde not tutulmamalıdır" hususunu, kabul ve reddeden görüşlerin birbirine yakın olduğu tablodanda anlaşılmaktadır.

maktadır. Bu durumun sebebini branş ve işlenen konuların ayrıntı bakımından birbirinden farklı olmasına bağlayarak açıklamak mümkündür.

E. Öncelikle Denetlenmesi Gereken Okullar

Bu konuyla ilgili olarak iki soru sorulmuş, alınan cevaplar Tablo-13'de verilmiştir.

TABLO-13

ÖNCELİKLE DENETLENMESİ GEREKEN OKULLARA İLİŞKİN MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Sıra No:	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	N
1 F	12	99	20	109	52	292
%	4,11	33,90	6,85	37,33	17,81	
2 F	14	84	22	137	35	292
%	4,79	28,77	7,53	46,93	11,99	

1. İstikrarlı, oturmuş olan okulların sürekli denetlenmemelidir.

Bu görüşe müfettişlerin % 33,90 katılmamış, % 37,33'ü katılmış, % 17,81'i tamamen katılmıştır. "Hiç" diyenlerin oranı, % 4,11, kararsızların oranı % 6,85'dir. Verilerden, müfettişlerin yarıdan fazlası (% 55,14) istikrarlı, oturmuş olan okulların sürekli denetlenmesinden yana oldukları anlaşılmaktadır.

2. Her ilde milli eğitim müdürlüğü ve valilikçe ortaklaşa belirlenen okullar denetlenmelidir.

Yukarıdaki hususa, müfettişlerin % 28,88'si katılmadıklarını, % 46,92'si katıldığı, % 11,99'u tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. "Hiç" diyenlerin oranı % 4,79, kararsızların oranı % 7,53'dir.

Verilerden, müfettişlerin % 58,91'inin, her ilde milli eğitim müdürlüğü ve valilikçe ortaklaşa belirlenen okulların denetlenmesi gerektiği düşüncesinde oldukları anlaşılmaktadır.

Her iki görüş incelendiğinde, müfettişlerin ikinci hususta birinci hususa göre daha fazla görüş yakınlığı içinde oldukları anlaşılabacaktır.

F. Sınıf Ziyaretlerinin Sayısına İlişkin Ölçüt

Uygulamada sınıf ziyaretlerinin sayısı öğretmenlerin kıdem durumları dikkate alınarak belirlenmektedir. Bu konu ile ilgili olarak sorulan sorulara müfettişlerin verdikleri cevaplar Tablo-14'de gösterilmiştir.

TABLO-14

SINIF ZİYARETLERİNİN SAYISININ BELİRLENMESİYLE İLGİLİ MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Sıra No	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	N
1 F %	99 13,45	112 38,62	21 7,24	94 32,41	24 8,28	290
2 F %	36 12,33	64 21,92	20 6,85	135 46,23	37 12,67	292
3 F %	9 3,08	59 20,20	16 5,48	89 30,48	119 40,75	292

1. Sınıf ziyaretlerinin sayısı Öğretmenin kıdemine göre belirlenmelidir

Bu hususa müfettişlerin % 13,45'i hiç katılmadıklarını, % 38,62'si katılmadıklarını ifade etmiş olmasına karşılık, % 32,41'i katıldıklarını, % 8,28'i ise tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Kararsızların oranı % 7,24'dür. Buna göre müfettişlerin yarıdan fazlasının (% 52,07) sınıf ziyaretleri sayısının Öğretmenin kıdemine göre belirlenmemesi görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

2. Sınıf ziyaretlerinin sayısı Öğretmenin başarısına göre belirlenmelidir.

Bu hususa, müfettişlerin % 12,33'ünün hiç katılmadığını, % 21,92'sinin katıldığını, buna karşılık %, % 46,23'ünün katıldığını, % 12,67'sinin tamamen katıldığını tabloda görülmektedir. Kararsızların oranı % 6,85'dir. Verilerden, müfettişlerin yarıdan fazlasının (% 58,90) sınıf ziyaretleri sayısının Öğretmenin başarısına göre belirlenmesi görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

3. Sınıf ziyaretlerinin sayısı müfettiş takdirine bırakılmalı

Yukarıdaki hususa müfettişlerin % 20,20'si katılmadıklarını ifade etmiş olmalarına karşılık, % 30,48'i katıldıklarını, % 40,75'i, tamamen katıldıklarını ifade etmiştir. Hiç diyenlerin oranı % 3,08, kararsızların oranı % 5,48'dir. Verilerden müfettişlerin % 71,23'ünün sınıf ziyaretlerinin sayısı müfettiş takdirine bırakılması görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Müfettiş bu takdir hakkını Öğretmenin başarısını dikkate alarak kullanması gerekmektedir. Ancak müfettişlerin böyle bir yetkiye sahip olması başka yönlerden önlemler alınmasını da gerektirebilir.

4. Rehberliği Engelleyen Etkenler

Müfettişlerin görevleri çeşitli yazarlar tarafından değişik görüşlerle ele alınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde ise bu görevler denetleme, rehberlik, inceleme ve soruşturma olarak ifade edilmiştir. Denetimlerde rehberlik esastır. bu sebeple rehberlik yapmanın, müfettişlerin en önemli görevi olduğu söylenebilir.

Diğer eğitim kurumlarında olduğu gibi orta öğretim kurumlarında da müfettişlerce yapılan rehberliğin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü rehberlik yapmayı engelleyen etkenler bulunmaktadır. Bu etkenlerin neler olduğu müfettiş görüşlerine göre Tablo-15 ve Tablo-17'de gösterilmiştir.

A. Denetlenenlerle İlgili Olanlar;

Bu yönden rehberliği engelleyen etkenler Tablo-15 dikkate alınarak aşağıda sırayla açıklanmıştır.

1. Okulda Personelin İç Çekişmeleri

Tobladaki veriler incelendiğinde müfettişlerin % 32,53'üne göre okullardaki personelin arasındaki çekişmeler rehberliği "az", % 26,03'üne göre "orta", % 27,40'ına göre "çok" derecede engellemekte, % 13,30'i-ne göre böyle bir durum söz konusu değildir. Ağırlıklı ortalama orta dereceyi karşılamaktadır.

Uygulanan χ^2 testine göre branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde ve kıdemlere göre müfettişleri arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar bir fark bulunmuştur. Ağırlıklı ortalamar dikkate alındığında branşı Matematik ve Fen olan müfettişler diğer branş müfettişlerinden özellikle Sos-Bilimler branşındaki müfettişlerden daha çok, bu faktörü, rehberliği engelliyici olarak bulmuşlardır. Kıdemlere göre belirlenen ağırlıklı ortalamar dikkate alınırsa,

kıdemi 11-15 yıl olan müfettişler kendilerinden kıdemsiz müfettişlere kıyasla daha çok derecede bu faktörü rehberliği engelleyici bulmuşlardır.

2. Yöneticilerin yetkilerine rağmen birçok problemi çözmek yerine bunları teftiş kuruluna veya üst yönetime havale etmisi.

Yukarıda ifade edilmiş olan faktörün müfettişlerce yapılan rehberliği, müfettişlerin % 40,41'ine göre "çok", % 22,95'ine göre "orta", % 21,92'sine göre "az" derecede engellediği anlaşılmaktadır. Ağırlıklı ortalama "çok" dereceyi karşılamaktadır.

Uygulanan χ^2 testine göre branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde önemli bir fark bulunmamıştır. Kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 8 düzeyinde önemli bir fark olduğu hesaplanmıştır. Ağırlıklı ortalamalara göre kıdemli müfettişler (11-15) kendilerinden kıdemsiz müfettişlerden bu faktörü rehberliği daha çok engelleyici bulmuşlardır.

3. Yöneticilerin ve öğretmenlerin dış etkenleri (baskı grupları) denetiminden daha önemli saymaları.

Müfettişlerin % 30,14'ü, yönetici ve öğretmenler baskı gruplarını denetimden "çok", % 9,93'ü "pek çok" derecede önemli saydıklarını, % 22,26'sı "orta", % 28,77'si "az" derecede önemli saydıklarını ifade etmişlerdir. Bu faktörün müfettiş görüşlerinin ağırlıklı ortalamasına göre, müfettişlerce öğretmenlere yapılan rehberliği "orta" derecede engellediği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan yapılan hesaplama göre branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 12 düzeyinde önemli bir fark bulunmamıştır. Ancak kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 8 düzeyinde önemli bir fark bulunmuştur. Ağırlıklı ortalamalar incelendiğinde kıdemi (11-15) yıl olan müfettişlerin kendilerinden küçük kıdemlilerden özellikle 6-10 yıl kıdemlilerden daha çok, bu faktörü, etkili buldukları anlaşılmaktadır.

TABLO-15

MÜFETTİŞLERCE YAPILAN REHBERLİĞİ ENGELLEYEN
ETKENLER HAKKINDA MÜFETTİŞ GÖRÜŞLERİ

Soru No	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Pek Çok (5)	N	$\bar{X}$	S
1 F %	40 13,70	95 32,53	76 26,03	80 27,40	1 0,34	292	2,68	1,07
2 F %	14 4,79	64 21,92	67 22,95	118 40,41	29 9,93	292	3,29	1,06
3 F %	26 8,90	84 28,77	65 22,26	88 30,14	29 9,93	292	3,03	1,24
4 F %	67 22,95	60 20,55	87 29,79	53 18,15	25 8,56	290	2,69	1,13
5 F %	41 14,04	61 20,89	77 26,37	91 31,16	22 7,53	292	2,97	1,17
6 F %	18 6,16	50 17,12	92 31,51	93 31,85	39 13,26	292	3,29	1,08
7 F %	7 2,40	34 11,64	73 25	109 37,33	68 23,29	291	3,66	1,03
8 F %	5 1,71	30 11,99	76 26,03	122 41,78	58 19,86	292	3,67	0,96
9 F %	60 20,55	119 40,75	65 22,60	46 15,75	1 0,34	291	2,34	0,98

B. Sistemle İlgili Olanlar;

Müfettişlerce öğretmenlere yapılacak rehberlikte engelleyici bir durum olarak teftiş sistemindeki aksaklıklarında etkisi olduğu söylenebilir. Bu etkenler müfettiş görüşlerine göre aşağıda açıklanmıştır.

4. Teftişteki merkeziyetçilik

Tiftişteki merkeziyetçiliğin rehberliği engellemekdeki rolü konusunda müfettiş görüşlerinin bütün kategorilere dağıldığı, ancak yığılmaların daha ziyade "orta" (% 29,70), "az" (% 20,55), "hiç" (% 22,95) ve "çok" (% 18,15) kategorilerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ağırlıklı ortalama "orta" dereceyi karşılamaktadır.

Uygulanan χ^2 testine göre, branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve Sd: 9 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır. Kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasındaki fark 0,05 ve Sd: 8 düzeyinde manidar bulunmuştur. Ağırlıklı ortalamaya göre kıdemi 0-5 yıl olan müfettişlerin kendilerinden kıdemli müfettişlere kıyasla teftişteki merkeziyetçiliğin rehberliği daha çok engellediği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

5. Rehberlik göreviyle soruşturma-değerlendirme yapma görevinin aynı müfettişte toplanması,

Rehberlik göreviyle soruşturma-değerlendirme yapma görevinin aynı müfettişte toplanmış olması müfettişlerce yapılan rehberliği, müfettişlerin % 14,04'üne göre "hiç", % 20,89' una göre "az", % 26,37'sine göre "orta" % 31,16'sına göre "çok", % 13,39'una göre "pek çok" derecede engellemektedir. Ağırlıklı ortalama "orta" dereceyi karşılamaktadır.

Diğer taraftan 0,05 ve sd: 12 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri ve 0,05 ve sd: 8 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir bulunmamıştır.

6. Yasal hükümlerin sık sık değişikliğe uğraması

Müfettişlerin verdikleri cevapların "orta" (% 31,51) ve "çok" (31,85) kategorilerinde yığılma gösterdiği görülmektedir. Ağırlıklı ortalama "çok" derecesini karşılamaktadır.

Yapılan hesaplamalara göre 0,05 ve sd: 9 düzey branşlara göre müfettişlerin görüşleri arasında ve 0,05 ve sd: 8 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark olduğu anlaşılmıştır. Ağırlıklı ortalamlardan Meslek Dersleri müfettişleriyle, Fen-Matematik branşı müfettişlerinin diğer branş müfettişlerinden bu faktörü daha çok rehberliği engelliyici olarak buldukları söylenebilir. Yine kıdemlere göre gruplandırılan cevapların ağırlıklı ortalamalarından kıdemi 0-5 yıl olan müfettişler, kendilerinden kıdemli müfettişlere kıyasla, bu faktörü, rehberliği daha çok engelliyici bulmuşlardır.

7. Öğretmen sayısına göre müfettiş sayısındaki yetersizlik

Müfettiş görüşlerine göre öğretmen sayısına göre müfettiş sayısında yetersizliğin olması müfettişlerin rehberlik görevlerini engellemektedir. Bu engelleme müfettişlerin % 37,33'üne göre "çok", % 23,29'una göre "pek çok", % 25'ine göre "orta" derecededir. Ağırlıklı ortalama "çok" dereceyi göstermektedir.

Uygulanan χ^2 testine göre branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır. Kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde önemli bir fark olduğu hesaplanmıştır. Ağırlıklı ortalamalara göre kıdemi 6-10 yıl olan müfettişlerin kendilerinden kıdemli ve kıdemsiz

müfettişlere kıyasla bu faktörü rehberliği daha engelleyici buldukları anlaşılmaktadır.

8. Branş müfettişi dağılımının yetersizliği

Müfettişlerin % 41,78'ine göre branş müfettişi dağılımındaki yetersizlik rehberliği "çok", % 19,86'sına göre "pek çok" % 26,03'üne göre "orta" derecede engellemektedir. Ağırlıklı ortalama "çok" dereceyi karşılamaktadır.

Uygulanan χ^2 testi sonucu branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 9 düzeyinde manidar bir fark bulunmuştur. Ağırlıklı ortalamalara göre, Meslek dersleri müfettişleri ile Matematik-Fen dersi müfettişleri diğer branş müfettişlerine kıyasla, bu faktörün, öğretmenlere yapılan rehberliği daha çok etkilediği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve sd: 6 düzeyinde manidar bir fark bulunmamıştır.

9. Müfettişlerin öğretmeni değerlendirmedeki yetersizlikleri

Müfettiş görüşlerine göre öğretmenlere yeterli rehberliğin yapılamayışının bir sebebidir müfettiş yetersizlikleridir. Ancak müfettişlerin % 40,75'ine göre öğretmenlere gereken rehberliğin yapılamayışında müfettiş yetersizlikleri "az", % 22,60'ına göre "orta" % 15,75'ine göre "çok" derecede engellemektedir. "Hiç" derecesini işaretliyen müfettişlerin oranı % 20,50 olmuştur. Ağırlıklı ortalama "orta" derecesini karşılamaktadır.

Diğer taraftan uygulanan χ^2 testi sonucu 0,05 ve sd: 9 düzeyinden branşlara göre müfettiş görüşleri arasında ve 0,05-sd: 6 düzeyinde kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında manidar bir fark bulunmamıştır.

TABLO-16

MÜFETTİŞLERCE YAPILAN REHBERLİĞİ ENGELLEYEN
ETKENLERİN AĞIRLIKLI ORTALAMALARA GÖRE SIRALANMASI

	Engelleme Derecesi $\bar{X}$	Sıra No
8. Branş müfettişi dağılımının yetersizliği.....	3,67	1.
7. Öğretmen sayısına göre müfettiş sayısındaki yetersizlik.....	3,66	2.
6. Yasal hükümlerin sık sık değişikliğe uğraması.....	3,29	3.
2. Yöneticilerin yetkilerine rağmen birçok problemi çözmek yerine bunları teftiş kuruluna veya üst yönetime havale etmesi.....	3,29	4.
3. Yöneticilerin ve öğretmenlerin dış etkenleri (baskı grupları) denetimden daha önemli saymaları.....	3,03	5.
5. Rehberlik göreviyle soruşturma-değerlendirme yapma görevinin aynı müfettişte toplanması.....	2,97	6.
4. Teftişteki merkeziyetçilik.....	2,69	7.
1. Okulda personelin iç çekişmesi.....	2,68	8.
9. Müfettişlerin öğretmenleri değermedeki yetersizlikleri.....	2,34	9.

Rehberliği Engelliyen Diğer Etkenler

Bu konuda müfettişler'e açık uçlu bir soru yneltimiş bunun sonucu alınan Tablo-17'de gösterilmiştir. Tablo-16'da ifade edilmiş olan sebeplerden başka Tablo-17'de rehberliği engelleyen birinci sebep olarak iş hacminin çok oluşu, zaman yetersizliği gösterilmiştir. Müfettişler rehberliği engelleyen ikinci sebep olarak denetimde srekliliğin olmayışını, c sebep olarak öğretmenlerin rehberliğe açık olmamasını dördüncü sebep için müfettişler arasında aynı konuda görüş birliği olmayışını, son bir sebep olarak da müfettiş raporlarının yasal açıdan pek geçerliliğinin olmayışını göstermişlerdir.

TABLO-17

MÜFETTİŞLERCE ğRETMENLERE YAPILAN REHBERLİĞİ ENGELLEYEN DİĞER ETKENLERİN FREKANSLARA DAYANAN SIRALAMASI

	f.	%
1. İş hacminin çok oluşu, zaman yetersizliği.....	58	19,86
2. Denetimde srekliliğin olmaması.....	46	15,75
3. Öğretmenlerin rehberliğe açık olmaması.....	33	11,30
4. Müfettişler arasında aynı konuda, görüş birliğinin olmaması.....	15	5,14
5. Müfettiş raporlarının yasal açıdan geçerli olmayışı.....	10	3,42

Tablo-15'de en büyük standart sapma değerı 3. soru için 1,24, 5. soru için 1,17 olarak bulunmuştur. Burada müfettiş grubunun 5. soruya, özellikle 3. soruya

verdikleri cevaplarda diğer sorulara verdikleri cevaplara kıyasla düşük görüş yakınlığı içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bunun bir sebebi de müfettişlerin bir kısmının, yönetici ve öğretmenlerin atamaya yetkili kurum ve kişilere daha çok önem vermiş olmalarından fazla etkilenmiş olabilecekleridir.

Birinci soruda personelin iç çekişmeleri etkisinin etki derecesini Fen ve Matematik branşındaki müfettişlerin diğer branş müfettişlerinden fazla bulması, bu branştaki öğretmenler arasındaki rekabetin diğer branş öğretmenleri arasındaki rekabete kıyasla fazla olabileceğine dayanarak açıklamak mümkündür.

Kıdemi 11-15 yıl olan müfettişler, kendilerinden kıdemsiz müfettişlere kıyasla birinci, ikinci, üçüncü sorulardaki etkenlerin etki derecesini daha fazla bulmuşlardır. Bu durum, onların inceleme ve soruşturma işini daha fazla yapmış olmalarından kaynaklanmış olabilir.

Tablo-16-17 incelendiğinde, öğretmenlere yapılacak rehberliği engelleyen bir çok etkenler olduğu anlaşılabilmektedir. Ancak, bazı etkenlerin müfettişlerin görüşlerine göre, rehberliği daha çok engellediği söylenebilir. Buna göre, ilk sırayı, branş müfettişi dağılımı yetersizliği, almaktadır. Gerçekten de araştırmamızın yöntem bölümünde de ifade edildiği gibi, bazı branşlarda, özellikle Güzel Sanatlar ve Yabancı Dil alanında, branş müfettişi sayısının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, branş müfettişinin görevini, yakın branştaki müfettişler üstlenmektedir. Öğretmen sayısına göre, müfettiş sayısındaki yetersizlik ise ikinci sırayı almıştır. Genellikle, müfettişlerin iş yüklerinin fazla olmasından şikayetçi olmalarının bir sebebi de budur. Üçüncü sırayı, yasal hükümlerin sık sık değişikliğe uğraması almıştır. Bu durumda müfettişlerin sorumluluklarını etkilemektedir. Dördüncü sebep ise, yöneticilerin tecrübesizliğidir.

Rehberlik-soruşturma, değerlendirme yapma görevinin aynı müfettişte toplanması, rehberliği engelliyen bir diğer etken olarak görülmektedir. Her ne kadar bazı müfettişler, soruşturma yapma yetkisine sahip olmanın, kendilerine güç kazandırdığını, otoriteyi sağlamalarını kolaytırdığını düşünmüş olabilirlerse de böyle bir yetki, öğretmenin müfettişe açılmasına engel teşkil ettiği, tecrübelerden anlaşılmaktadır. Diğer taraftan disiplin, böyle yetkilerle değil, bilgi yoluyla sağlanır. Bütün bunların yanında, rehberlik göreviyle-soruşturma, değerlendirme yapma görevlerinin aynı müfettişte toplanması, müfettişlerde açık arama davranışını geliştirmede olduğu söylene bile, öğretmenlerin müfettişleri açık arayan kişiler olarak algılamasına yol açmaktadır.

Rehberlik görevini engelleyen bir diğer durum denetimdeki merkeziyetçilik (7.) olarak ifade edilmiştir. Ancak bu etkeni, kıdemi 0-5 yıl olan müfettişler, kendilerinden kıdemlilerden daha etkili bir engel olarak görmüşlerdir.

Öğretmenlere yapılan rehberliği engelleyen başka etkenlerin neler olduğu konusunda yöneltilecek açık uçlu soruya müfettişlerin verdikleri cevapların dağılımı tablo-17'de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde rehberliği en çok sırayla "iş hacminin çok oluşu", "zaman yetersizliği", "denetimde sürekliliğin olmaması" durumlarının engellemekte olduğunu anlaşılabacaktır.

İş hacminin çok oluşu, zaman yetersizliği, müfettişlerin kendilerini yenilemelerine engel teşkil etmektedir. Bunun yanında, müfettişin ortalama olarak üç yılda bir denetlediği öğretmene, iş yükünün fazlalığından dolayı rehberlik için gereken zamanı ayıramayışını da bir sebep olarak gösterebiliriz. Öğretmenlerin rehberliğe açık olmasını, rehberlik göreviyle-soruşturma değerlendirme yapma görevlerinin aynı kişide toplanmış olmasına dayanarak açıklamak mümkündür. Müfettiş ve öğretmen arasında

Öğrenim düzeyi ve meslekî deneyim farkının olmaması da rehberliğe engel teşkil ettiği düşünülebilir. Karagöz-oğlu tarafından yapılan bir araştırmanın (1972) bulgularına göre, öğretmenler, müfettişlerin branş bilgisi, eğitim bilgisi, değerlendirme teknik bilgilerinin zayıf olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, rehberlik faaliyetlerinin arada sırada yapıldığını ve faydasız olduğuna inanmaktadır. Araştırmacının buradaki bulguları bizim araştırmanın bulgularını desteklediği anlaşılmaktadır.

Tablo-17'ye göre, müfettişlerin % 5'i, müfettişler arasında aynı konuda görüş birliğinin olmayışını, rehberliği engelleyen bir etmen olarak göstermişlerdir. Böyle bir durumun olması, öğretmenlerin müfettişleri eğitim alanında bir otorite olarak görmelerine de engel teşkil edecektir. Çok az sayıdaki müfettiş (% 3,42), müfettiş raporlarının yasal açıdan geçerli olmayışının rehberliği zayıflattığını ifade etmişlerdir.

Müfettişlerin Temel Görevlerini Yerine Getirebilme Dereceleri

Müfettişlerin temel görevlerini ne derece yerine getirebildiklerine ilişkin verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TABLO - 18

MÜFETTİŞLERİN, TEMEL GÖREVLERİNİ
YERİNE GETİREBİLME DERECELERİ
HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

F %	Hiç	Az	Orta	Çok	Pek Çok	N.	Ağırlıklı $\bar{X}$	S
1 F %	1 0,34	14 4,79	85 29,11	141 48,29	51 17,47	292	3,78	0,79
2 F %	2 0,38	10 3,42	50 17,12	167 57,19	63 21,58	292	3,96	0,76
3 F %	3 1,04	28 9,72	86 29,86	125 43,40	46 15,97	288	3,64	0,89
4 F %	7 2,46	31 10,88	66 23,16	134 47,02	47 16,49	285	3,64	0,96

1. Denetleme görevlerini yeterince yerine getirebildiğinize ne derece inanıyorsunuz?

Bu kounda müfettişlerin yarıya yakını (% 48,29), denetleme görevini çok derecede, dörtte bir'den fazlası (% 29,11), orta derecede, beşte biri'ne yakını (% 17,47), pek çok derecede, yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir. Ağırlıklı ortalamaya göre, müfettişlerin sözü edilen görevlerini çok derecede yerine getirdiklerini anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan müfettişlerin bu konudaki görüşlerinin branş ve kıdemlere göre değişmediği χ^2 tekniği ile araştırılmıştır. Yapılan bu hesaplama göre, 0,05 ve Sd: 6 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve Sd: 5 kıdemler arasında manidar bir fark bulunmamıştır.

2. Mesleki yardım (rehberlik) görevini yeterince yerine getirebildiğinize ne derece inanıyorsunuz?

Yukarıdaki soruya göre, müfettişlerin % 57,19'u rehberlik görevlerini "çok" derecede, % 21,58'i "pek çok" derecede, % 17,12'si "orta" derecede yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir. Ağırlıklı ortalamaya göre, müfettişlerin öğretmenlere "Çok" derecede rehberlik yaptıkları anlaşılmaktadır.

Uygulanan X^2 tekniği sonucunda, branşlara göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve Sd: 9 düzeyinde önemli bir fark görülmemiştir. Fakat, kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve Sd: 5 düzeyinde önemli bir fark belirlenmiştir. Ağırlıklı ortalamalardan, kıdemi 0-5 yıl olan müfettişlerin, kıdemi 6-10 yıl ve özellikle kıdemi 11-15 yıl olan müfettişlerden daha fazla rehberliğe ağırlık verdikleri anlaşılmaktadır.

3. İnceleme görevini yeterince yerine getirebildiğinize ne derece inanıyorsunuz?

Müfettişlerin "inceleme" yapma görevlerini yerine getirme derecesi konusunda verdikleri cevapların "çok" derecesinde (% 43,40) daha fazla yığılma gösterdiği, bu dereceyi % 29,86 ile "orta", % 15,97 ile "pek çok" ve % 9,72 ile "az" derecelerinin izlediği tabloda görülmektedir. Ağırlıklı ortalama, "çok" derecesini göstermektedir.

Uygulanan X^2 testi sonucu 0,05 ve Sd: 9 düzeyinde branşlar arasında, 0,05 ve Sd: 6 düzeyinde kıdemler arasında manidar bir fark bulunmamıştır.

4. Soruşturma görevini yeterince yerine getirebildiğinize ne derece inanıyorsunuz?

Bu konuda verilen cevapların yüzdelere bakıldığında, müfettişlerin % 47,02'sinin "çok" derecesini, %23,16'sının "orta" derecesini, % 16,49'unun "pek çok" ve %10,88'inin "az" derecesini işaretledikleri görülmektedir. Verilen cevapların ağırlıklı ortalamasına göre, müfettişlerin soruşturma görevini "çok" derecede yerine getirdikleri anlaşılmaktadır.

Uygulanan χ^2 testine göre, 0,05 ve Sd: 9 düzeyinde branşlara göre müfettiş görüşleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır. Buna karşılık, kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında 0,05 ve Sd: 6 düzeyinde manidar bir bulunmuş, manidarlığın kaynağını aramak için ağırlıklı ortalamalar hesaplanmıştır. Yapılan bu hesaplama göre, kıdemi 0-5 yıl olan müfettişlerini, kıdemi 6-10 yıl ve 11-15 yıl olan müfettişlerden daha az derecede bu görevi yerine getirdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 18'de en küçük standart sapma değeri 2. soru için 0,76 ve en büyük standart sapma değeri 4. soru için 0,96 olarak bulunmuştur. Bu sonuç soruları cevaplayan müfettiş grubunun görüşleri arasında yakınlık olduğunu göstermektedir.

Müfettişlerin bu konuda verdikleri cevaplar, branş ve kıdemlere göre gruplandırıldığında, görüşlerin kıdemlere göre genellikle değiştiği görülecektir. Yapılmış olan hesaplamalardan kıdemi 0-5 yıl olan müfettişlerin, kendilerinden kıdemli müfettişlerden daha çok rehberliğe ağırlık verdikleri anlaşılmaktadır. Bu bulguya dayanarak, kıdemli müfettişlerde eski denetim anlayışının hakim olduğu söylenebilir.

Soruşturma görevinde ise, kıdemi 0-5 yıl olan müfettişlerin kendilerinden kıdemli müfettişlere kıyasla daha az başarılı oldukları, yapılan hesaplamalardan

anlaşılmaktadır. Çünkü, kıdemsiz müfettişlerin bir kısmı henüz böyle bir görevde bulunmamıştır.

Tablo 18. incelendiğinde, müfettişlerin öncelikle rehberlik görevinde, ikinci olarak da denetleme görevlerinde etkili oldukları anlaşılmaktadır. Buradan hareketle müfettişlerin soruşturma ve inceleme yapma görevlerinin diğer görevlerinden daha ağır olduğu sonucuna varılabilir. Bu sonuca dayanarak, soruşturma yapma işinin daha fazla uzmanlığı gerektirdiği söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bakanlık Müfettişlerince yapılan denetim, kurum ve ders denetimi olarak iki grupta toplanabilir. Kurum denetiminde okulun eğitim ve yönetim süreçleriyle bunlarla ilgili kayıt ve işlemler incelenerek genel bir hükme varılmaya çalışılır. Ders denetiminde ise öğretmenlerin ders içi ve ders dışı çalışmaları değerlendirilir.

Okulun amaçlarının gerçekleştirilmesinde okul müdürleri ve öğretmenlerin önemli görevleri bulunmaktadır. Müdür ve öğretmenler bu görevlerini yerine getirirken, desteklendiklerinde daha başarılı olacaktır.

Öte yandan rehberliği de kapsamına alan denetim bugünkü uygulama biçimi yetersiz görülmektedir. Bu sebeple müfettiş-öğretmen çatışması da devam etmektedir. Bu olumsuzlukların ortadan kalkması için iyi denetim ve iyi işleyen bir sisteme ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmanın amacı orta öğretim kurumlarında yapılan denetimlerde karşılaşılan aksaklıkları ve önemli görülen konularda beklentileri belirlemek ve böylece denetim sisteminin geliştirilmesine katkıda bulunmaktır.

Bu genel amacı gerçekleştirebilmek için önce İtalya, Fransa, F. Almanya, İngiltere ve Sovyetler Birliğinin eğitimde denetim sistemi incelenmiştir. Sonra Bakanlık Müfettişlerinin tamamına (349) araştırmanın amaçlarına yönelik hazırlanan bir anket uygulanmıştır. Yapılan uygulamaya katılma oranı % 83,66 (292) olarak gerçekleşmiştir.

Araştırma sonunda elde edilen verilerin yüzdeleri, ağırlıklı ortalamaları, standart sapmaları bulunmuştur. Ayrıca branş ve kıdemlere göre müfettiş görüşleri arasında farklılığın olup olmadığını belirlemek için X^2 testi uygulanmıştır.

Uygulamalı araştırma neticesinde elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

1. Müfettişlere İlişkin Bulgular:

Araştırmaya katılan müfettişlerin yaş ortalaması 47 bulunmuştur.

Bakanlık Müfettişleri, en çok Matematik ve Fen (% 33,56) branşından gelmektedir. Bu oranı sırayla Sosyal Bilimler (21,23), Türkçe-Edebiyat (% 16,09), Meslek Dersleri (% 12,33), Güzel Sanatlar (% 6,85), Yabancı Diller (% 5,82) ve Atelye Dersleri (% 4,11) branşındaki müfettişler izlemektedir.

Müfettişlerin % 48,97'si eğitim enstitüsü, % 32,88 üniversite, % 7,53 yüksek öğretmen okulu, geri kalanları ise yüksek okul çıkışlıdır. Müfettişlerin müfettişlik kıdemi 8 yıla yakın bulunmuştur.

2. Kurumlarda Karşılaşılan Aksaklıklara İlişkin Bulgular:

Müfettişler orta öğretim kurumlarında genellikle orta derece aksaklıkla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Müfettişler 15 etkinlik alanı içinden kurumlarda en çok rehberlik ve danışma hizmetlerinin yürütülmesi konusunda aksaklık gördüklerini belirtmişlerdir. Bunu sırayla;

- 1) Öğretim geliştirilmesine yönelik kararlar alınması,
- 2) Okul-aile birliğinin çalışmaları,

- 3) Bina, tesis, araç-gereçlerinin bakımı, tertip ve düzeninin sağlanması,
- 4) Özel derslik, laboratuvar ve atelyelerden yararlanılması,

ve diğer etkinlik alanları izlemektedir. Öğretimin geliştirilmesine yönelik kararların alınmasındaki aksaklıklığı yönetimdeki merkeziyetçiliğin bir sonucu olarak görülebilir. En Az aksaklığın olduğu alanın büro işleriyle ilgili etkinlikler olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin sağlık ve güvenlik işleri için uygun önlemler alınması konusunda meslek dersleri branşındaki müfettişlerin diğer branş müfettişlerinden daha çok aksaklıkla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Bu bulgudan sağlık ve güvenlikle ilgili önlemlerin mesleki ve teknik okullarda liselere kıyasla önemli bir etkinlik olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan orta öğretim kurumlarında fen laboratuvarları, atelyelere kıyasla yetersiz bulunmuştur.

Geri kalan 13 etkinlik alanında karşılaşılan aksaklıklar konusunda müfettiş görüşlerinin branş ve kıdemlere göre değişmediği anlaşılmıştır.

Müfettişlerin üçte birine yakını (% 31,85) denetim raporlarındaki önerilerin yeterince dikkate alınmadığını ifade etmişlerdir. Onlara göre bunun bir çok sebebi vardır. En önemli sebepleri sırayla

- 1) Yönetici tecrübesizliği,
- 2) Maddi imkansızlık,
- 3) Yöneticilerin yer değiştirmesi
- 4) Denetimin önemsenmemesi ve kontrolün sık yapılmayışı,

olarak gösterilmiştir.

3. Ders Denetiminde Karşılaşılan Aksaklıklar ve Ağırlık Verilmesi Gereken Konulara İlişkin Bulgular:

a) Müfettişlerin öğretmenlerin ders içi faaliyetleriyle ilgili olarak görülen 14 etkinlik içinden en çok hedeflere uygun yöntem veya yöntemler seçilmesi konusunda aksaklık gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu etkinliği sırayla:

- 1) Öğrencilere öğretimde yol gösterilmesi,
 - 2) Ders konusunun öğretim ilkelerine göre işlenmesi,
 - 3) Konu hedeflerinin ve hedef davranışlarının öğrencilere açıklanması,
 - 4) Konular ile gerçek hayat arasında ilişki kurulması,
 - 5) Hedeflere uygun öğretim araç-gereçlerinin seçilmesi ve uygulanması,
- ve diğerleri izlemektedir. Müfettişler ders içi faaliyetlerde en öz aksaklığı,

- 1) Ödül ve cezaların yerinde kullanılması,
 - 2) Anlatım konuya uygun rol yapılabilmesi,
- hususunda bulmuşlardır.

Müfettişler öğretmenlerin ders içi faaliyetlerinde genelde orta derece aksaklık bulmuşlardır. Bu konuda müfettiş görüşlerinin branş ve kıdemler göre değişmediği görülmüştür.

Diğer taraftan müfettişler ders içi denetimlerde 14 etkinliğe "çok" derece ağırlık verilmesi görüşündedirler. Ancak müfettişler denetimlerde en çok konular ile gerçek hayat arasında ilişki kurulmasına ağırlık verilmesinden yanadırlar. Daha çok ağırlık verilmesi gereken diğer etkinlikler sırayla,

- 1) Öğretimde öğrencilere yol gösterilmesi,
- 2) Hedeflere uygun yöntem veya yöntemler seçilmesi,
- 3) Ders konusunun öğretim ilkelerine göre işlenmesi
- 4) Anlatımda Dil Bilim kurallarına uyulması, olarak ifade edilmiştir. Denetimlerde en az ağırlık verilmesi gereken etkinlikler:

- 1) Anlatımda konuya uygun rol yapılabilmesi,
- 2) Derslerin işlenişinde bireysel ilgi ve yeteneklerin dikkate alınması, olmuştur.

Kunular ile gerçek hayat arasında ilişki kurularak derslerin işlenişine meslek dersleri müfettişleri diğer müfettişlerine kıyasla daha fazla ağırlık vermişlerdir.

Diğer konularda müfettiş görüşlerinin branş ve kıdemlere göre değişmediği anlaşılmıştır.

b) Müfettişler ders dışı etkinliklerde en çok günlük ders plânının hazırlanması konusunda aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu etkinliği sırayla,

- 1) Öğrenci velileriyle işbirliği içinde olunması,
- 2) Öğrencilerin kişisel sorunlarıyla ilgilenilmesi,
- 3) Öğrencilerin kişisel çalışmalara yönlendirilmesi,
- 4) Zümre arkadaşlarıyla işbirliği içinde hareket edilmesi

etkinlikleri izlemektedir. En az aksaklığın, öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması etkinliğinde olduğu anlaşılmıştır.

Diğer taraftan öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması konusunda önce Dil bilim sonra matematik ve fen branşı müfettişlerinin diğer branş müfettişlerinden daha az aksaklıkla karşılaştıkları anlaşılmıştır.

Müfettişler Öğretmenlerin ders dışı etkinliklerinde genellikle orta derece aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda müfettiş görüşlerinin branş ve kıdemlere göre değişmediği anlaşılmıştır.

Müfettişlerin görüşlerine göre ders dışı 10 etkinliğin hepsine "çok" derecede ağırlık verilmelidir. Yapılan sıralama dikkate alındığında bu 10 etkinlikten en çok günlük ders planların hazırlanmasına ağırlık verilmelidir. Daha fazla ağırlık verilmesi gereken diğer etkinlikler sırayla,

- 1) Yıllık ders planlarının hazırlanması,
 - 2) Öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması,
 - 3) Öğrencilerin kişisel çalışmalara yönltilmesi,
 - 4) Sınav sorunlarının hazırlanması,
- uygulanması ve değerlendirmenin yapılmasıdır.

Ağırlık verilmesi gereken etkinliklerde müfettiş görüşlerinin branş ve kıdemlere göre değişmediği belirlenmiştir.

c) Müfettişlerin denetim yaparken denetim raporlarındaki maddeler dışında dikkate almaları gereken önemli değişkenler olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Denetimlerde özellikle dikkate alınması gereken ilk üç husus sırayla,

- 1) Okulun eğitsel imkanları,
- 2) Sınıfların kalabalık olup, olmaması,
- 3) Öğretmenin derse devam durumudur.

Bunları diğer hususlar izlemektedir. Ancak denetimlerde öğretmenin yaşlı-genç oluşu'nun da dikkate alınması görüşü kabul görmemiştir.

d) Denetimlerde uyulması gereken bazı hususların olduğu belirlenmiştir. Müfettişlere göre bu hususların en önemlisi, öğretmeni branş müfettişi denetlemesi gerektiğidir. Bu hususu kabul görme derecesi yönünden,

1) Denetim sonrası öğretmenin görüşü alınmalı, hatalar ve eksiklikler kendisine söylenmeli,

2) Sınıf içinde tenkit yapılmamalıdır,

izlemektedir. Sınıf içinde not tutulmamalıdır, görüşü, çok düşük düzeyde kabul görmüştür. Dil bilim branşındaki müfettişler diğer branş müfettişlerinden farklı olarak bu görüşe katılmamışlardır. Müfettiş dersten öğretmenle birlikte çıkmalıdır, görüşüne meslek dersleri branşındaki müfettişlerin diğer branş müfettişlerine göre daha az katılmalarının sebebi özellikle meslek dersleri kapsamına giren atelye derslerinde süre'nin uzun olmasından kaynaklanabilir.

Diğer davranışlara yönelik görüşler müfettiş branş ve kıdemlerine göre değişmemektedir.

e) İstikrarlı, oturmuş olan okullar sürekli denetlenmemelidir ve her ilde milli eğitim müdürlüğü ve valiliklerce ortalara belirlenen okullar denetlenmelidir görüşleri müfettişlerin çoğunluğu tarafından kabul görmüştür.

f) Sınıf Ziyaretlerinde süre Öğretmenin kademine göre belirlenmelidir görüşü çoğunlukla kabul görmemiştir. Çoğunlukla kabul gören görüş, "Sürenin belirlenmesinde Öğretmenin başarısı ölçüt olmalı, ayrıca bu konuda müfettişe takdir hakkı verilmelidir" görüşü olmuştur.

4. Rehberliği Engelleyen Etkenlere İlişkin Bulgular:

Müfettişlerce Öğretmenlere yapılacak rehberliği bir çok etkenlerin engellediği ortaya çıkarılmıştır. En çok egelleyen etken branş müfettişi dağılımının yetersizliği bulunmuştur. Bu etkenin sırayla,

1) Öğretmen sayısına göre müfettiş sayısındaki yetersizlik,

2) Yasal hükümlerin sık sık değişikliğe uğraması,

3) Yöneticilerin yetkilerine rağmen bir çok problemi çözmek yerine bunları Teftiş Kuruluna veya üst yönetime havale etmesi, etkenleri izlemektedir.

Müfettişler, rehberlik göreviyle soruşturma-değerlendirme yapma görevinin aynı kişide toplanması, etkenini yukarıda sayılan etkenlerden daha az rehberliği engellediği görüşündedirler. Bunun sebebi müfettişlerin soruşturma-değerlendirme yapma görevlerinin kendilerine otorite sağladığına inanmış olmalarındandır.

Müfettişlerin Öğretmenleri değerlendirmedeki yetersizlikleri etkeni en az rehberliği engelleyen etken olarak gösterilmiştir.

Bu konuda açık uçlu sorulara verilen cevaplara göre rehberliği en çok sırayla,

1) İş hacminin çok oluşu ve zaman yetersizliği,

2) Denetimde sürekliliğin olmayışı,

3) Öğretmenlerin rehberliğe açık olmaması, etkenleri engellemektedir. Öğretmenlerin rehberliğe açık olmayışlarını, rehberlik görevleriyle, soruşturma-değerlendirme yapma görevlerinin aynı kişide toplanmasına ve müfettişle öğretmen arasında öğrenim düzeyi, meslek deneyimi farkı olmamasına dayanarak açıklanabilir.

b) Müfettişlerin Temel Görevlerini Yerine Getirebilme Derecelerine İlişkin Bulgular:

Müfettişler rehberlik ve denetleme görevlerinde inceleme ve soruşturma yapma görevlerine göre daha etkilidirler. Buna göre inceleme ve soruşturma yapma görevi müfettişlere değer görevlerine kıyasla daha ağır geldiği söylenebilir.

Diğer taraftan kıdemi 0-5 yıl olan müfettişler, kendilerinden kıdemli müfettişlere göre rehberliğe daha çok ağırlık vermektedirler. Buna karşılık kıdemli müfettişlerin (11-15) kendilerinden kıdemsiz müfettişlere kıyasla inceleme ve soruşturma yapma işinde daha başarılı oldukları anlaşılmaktadır.

ÖNERİLER

Bu araştırmayla orta öğretim kurumlarında denetimlerde karşılaşılan aksaklıklar hakkında yararlı bilgiler sağlanmıştır. Araştırmada, bulgulara dayalı olarak getirilen öneriler, denetim sistemimizin geliştirilmesi çalışmalarına ışık tutması beklentisiyle iki grup halinde verilmiştir. Birincisi, kısa sürede uygulanabilecek önlemlere ilişkin öneriler, ikincisi ise, yeni araştırma ya da incelemelere yönelik önerilerdir.

Birinci Guruptaki Öneriler:

1. Okullara yeterli sayıda nitelikli psikolojik danışma ve rehberlik uzmanları gönderilmelidir. Ayrıca öğretmenler de psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yönünden bilinçlendirilmelidir.

2. Mesleki ve teknik okullarda iş güvenliği ve meslek hastalıklarıyla ilgili önlemler artırılmalıdır.

3. Okullarda bina, tesis, araç-gereçlerin bakımı için yetişmiş eleman bulundurulmalıdır. Araç-gereçlerin bakımı konusunda öğretmenler aydınlatılmalıdır.

4. Öğretmenlerin, özellikle hedeflere uygun yöntem veya yöntemler seçmesi ve uygulaması, öğrencilere öğretimde yol göstermesi, dersin öğretim ilke ve yöntemlerine göre işlemesi, günlük ders planlarını hazırlaması hususlarında hizmet içi eğitim yoluyla yetiştirilmelerine imkan sağlamalıdır. Öğretmen yetiştiren kurumlarda eğitim bilimleri derslerlerinde de bu konulara ağırlık verilmelidir.

5. Öğretmenlerin denetiminde sırayla:

- 1) Konuların uygulamaya yönelik olarak işlenmesi,
 - 2) Öğretimde öğrencilere yol gösterilmesi,
 - 3) Hedeflere uygun yöntem veya yöntemler seçilmesi ve uygulanması,
 - 4) Konuların öğretim ilkelerine göre işlenmesi,
 - 5) Anlatımda dil bilgisi kurallarına uyulması, ve planların hazırlanması,
- hususlarına ağırlık verilmelidir. Ders denetim raporları da bu bulguların ışığında geliştirilmelidir.

6. Öğretmenlerin denetim ve değerlendirilmesinde, özellikle okulun eğitsel imkanları, sınıflardaki öğrenci sayısı, öğretmenlerin derse devam durumu, öğretmenlerin o andaki psikolojik durumları da dikkate alınmalıdır.

7. Müfettişler ders denetimlerinde ayrıntılı konular dışında not tutmaktan kaçınmalıdırlar.

8. Denetimler esnasında, hakkında olumlu kanaat oluşan öğretmenlerin derslerini ziyaret sayısı hususunda müfettişlere serbestlik tanımmalıdır.

9. Müfettiş sayısı branş yönünden öğretmen sayısı ile dengelenmelidir.

10. Rehberlik göreviyle soruşturma yapma görevi aynı kişide toplanmamalıdır. Ayrıca rehber müfettişlerin öğrenim düzeyleri ve meslek deneyimlerinin öğretmenlerden üst seviyede olması sağlanmalıdır.

İkinci Gruptaki Öneriler:

1. Tek başına denetim sisteminde yapılan iyileştirmeler denetim sisteminin işlemesi için yeterli olmamaktadır. Çünkü sistem içinde birimlerden birinde meydana gelen aksaklık diğer birimleri de etkilemektedir. O O sebeple eğitim sisteminin her biriminde meydana gelen aksaklıklar araştırılmalıdır.

2. Müfettişler kurum denetimlerinde, öğretimin geliştirilmesine yönelik kararlar alınması konusunda ikinci derecede aksaklıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Yapılacak olan bir çalışmayla bu aksaklığa yol açan nedenler araştırılmalıdır.

3. Gerek kurum denetiminde karşılaşılan aksaklıklarda gerekse müfettişlerce öğretmenlere yapılan rehberlikte engelleyici bir neden olarak yönetici tecrübesizliği ve yöneticilerin sık sık yer değiştirme mecburiyetinde kalmaları gösterilmiştir. Bu nedenle, belirtilen olumsuzlukları ortadan kaldırmak için, okul yöneticileriyle ilgili ne gibi yasal ve eğitim tedbirlerinin alınması gerektiği araştırılmalıdır.

4. Araştırmada öğretmenlerin denetimi bir eğitim-öğretim hizmeti olarak değerlendirmedikleri belirlenmiştir. Bu problemi açıklığa kavuşturmak amacıyla

öğretmenlerin denetim ve değerlendirmeye karşı tutumları ve nedenleri incelenmelidir.

5. Müfettiş ve öğretmenlerin birbirlerine karşı olumsuz tutumları ve bu tutumların nedenleri araştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ağca, Hüseyin. "Türk Silahlı Kuvvetleri Eğitim-Öğretim Kurumlarının Denetleme ve Değerlendirilmesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 1987.
- Aktuğlu, M. Ali. Denetleme ve Revizyon. İzmir, 1968.
- Alpan, Necip. Objektif Teftiş Tekniği. Bursa: Taşman Matbaası, 1955.
- Altıntaş, "Rasim, Liselerde Kurum Teftişi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1980.
- Ana Britannica, Cilt. 1. Cilt. 4.
- Arıcı, Hüsnü. İstatistik Yöntemler ve Uygulama. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 1975.
- Avrupa Konseyi Eğitim Bakanları Kararları, Helsinki: 1987.
- Aydın, Mustafa. Eğitimde Denetimsel Davranış. Ankara: H.Ü. Yayınları, 1984.
- ."Bir Hizmet İçi Eğitim Olarak Denetim". Ankara: H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 1986.
- ."Türk Eğitim sisteminde Denetime Bir Bakış". Ankara: Gazi Üniversitesi, Öğretmen Yetiştiren Kurumların Dünü-Bugünü, Geleceği Sempozyumu, 1987.
- ."Sınıf İçi Etkinliklerin Denetimi". Çağdaş Eğitim Dergisi, Ankara, 1976.
- Ayas, Nevzad. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi. Ankara Milli Eğitim Baksımevi, 1948.
- Aytuna, H. Ahmet. Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri. Ankara: Maarif Basımevi, 1958.

- Balcı, Ali. "Klinik Teftişte Konferans". Milli Eğitim Sayı:77,78,79, Ankara, 1988.
- Başaran, İ. Ethem. Yönetime Giriş. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Yayınları, 1984.
- Örgütlerde İşgören Hizmetlerinin Yönetimi. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Yayınları, 1985.
- Yönetim Bilimine Giriş. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1980.
- Başar, Hüseyin. Öğretmenlerin Değerlendirilmesi, Eğitim ve Bilim. Cilt.12, Sayı:70. Ankara. 1988.
- "Eğitim Müfettişlerinin Seçilmesi ve Yetiştirilmesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1985.
- Bilgen, Nihat. İlköğretim Okulu Araştırması. Ankara: İlköğretim Genel Müdürlüğü, 1986.
- Bremen Schulblatt, Schulen İmlande Bremen, Dienstanweisung Fur Schuaufsichtsbeamte. Wom. 15.Juni.1984.
- Brown, Richard. E. Memur Değerlendirme Sisteminin Ana Hatları. (Çev: Işık Baykan). Ankara: Başbakanlık Personel Dairesi, 1967.
- Bursalıoğlu, Ziya. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Yayınları.
- Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 1978.
- Eğitim Yöneticisinin Yeterlikleri. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları. 1981.
- Burke, Feter. J. Kray, Robert. Experienced and Inexperienced Teachers Attitudes toward Supervision and Evauation, U.S. Wisconsin, 1985.
- Çelik, Abdullah. Okul İdarecilerine Yönetim Rehberi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi. 1986.

- Çoker, Ziya. "Teftiş Hizmetinin Amacı ve Ana Görevleri".
Amme İdaresi Dergisi, Cilt:15, Sayı:1., Ankara.
1982.
- Cramer, John. Francis. Browne, George Stephenson.
Contemporary Education. Mukayeseli Eğitim,
Çeviren: Ferhan Oğuzkan, İstanbul: M.E. Basımevi, 1977.
- Dicle, Ülkü. Yönetmelik Başarısının Değerlendirilmesi. Ankara: O.D.T.Ü. İdari Bilimler Fakültesi, Yayınları, 1982.
- Demirtaş, Abdurrahman. "İngiliz Eğitim Sistemi". Çağdaş Eğitim, SAYI:76,77. Ankara, 1983.
- Devlet Memurları Kanunu, 657 Sayılı. Resmi Gazete.
23.6.1965.
- Devlet Tarafından Kullanılan Binaların Korunması Hakkında Yönetmelik, Tebliğler Dergisi,. Sayı 1423. Ankara. 1966.
- Devlet Planlama Teşkilatı. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara.
- Does. Dep Ertmen of Educational Science, The Educational System of England And Wales, London: 1973.
- Ergün, Osman. Türkiye Maarif Tarihi. İstanbul: M.E. Basımevi, 1940.
- Ertürk, Selahattin. Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: 1982.
- Evans, Ruth. P.E., Gans, Leo. Supervision of Physical Education. New York, 1950.
- Fidan, Nurettin. Okulda Öğrenme ve Öğretme, Kavramlar İlkeler, Yöntemler. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1986.
- Fişek, Kurthan. Yönetim. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını. No: 387, 1975.

- Giuseppe Decollanz. La Funzione Ispettiva Dalla Legge
 Casati Ad Oggi. Roma: Armondo Yayınevi, 1987.
 (Ağca, 1987, s.267'deki alıntı).
- Gureddin, Ersin. Denetim İlkeleri ve Teknikleri. İstanbul: Formül Matbaası, 1982.
- Gündüz, M. Nihat, Kalkınma İçin Sistemci Denetim. Ankara: Kardeş Matbaası, 1974.
- Gwynn, J. Minor. Theory and Practice of Supervision.
 New York, Toronto, Dodd Mend and Company,
 1968.
- Handbuch Des Bremischen Schulrechts (Die Wesentlichen
 Vorschriften Furdas Bremische Schulwesen), 1986.
- Hızal, Alişan. Programlı Öğretim Yönetiminin Etkinliği,
 Karşılaştırmalı, Uygulamalı Araştırma, Ankara:
 A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, No.117.,
 1987.
- Hicks, Herbert G. Örgütlerin Yönetimi. Sistemler ve Be-
 şeri Kaynaklar Açısından. Çeviren: Osman Tekok,
 Bintuğ, Aktek. Salim Şen, Ankara, 1979.
- İl İdaresi Kanunu. Sayı: 5442.
- İlk Öğretim ve Eğitim Kanunu. Kanun No: 222. Resmi Gaze-
 te Sayısı: 10705. Ankara. 1961.
- İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri
 Hakkında Kanun. No: 1702. Yayın Tarihi: 26.9.1930.
- İsbir, E. Gani. Türkiye'de Devlet Memurlarının Denetimi,
 Ankara: Ankara İktisadi Ticari İlimler. Akade-
 misi Yayınları, 1977.
- Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri, Ankara:
 Rehber Yayınevi, 1983.

- Karagözoğlu, Galip. Türk Eğitim Düzeninde Bakanlık Müfettişlerinin Rolü, (Doktora Tezi Özeti), Ankara: M.E.B. Planlama Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, 1972.
- Teftiş (Ders notu). Ankara, 1974.
- İlk Öğretimde Teftiş Uygulamaları. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. Ankara: A.Ü. E. Fakültesi, 1977.
- Karasar, Niyazi. Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi. Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Ankara: Torunoğlu Ofset, 1979.
- Kaya, Y. Kemal. Eğitim Yöntemi. Ankara: T.O.D.A.İ.E., 1987.
- İnsan Yetiştirme Düzenimiz. Ankara: Erk Basımevi, 1981.
- Kazancı, Metin. "Personel Değerlendirmesi". Anne İdaresi Dergisi. Ankara. 1974.
- Kocatepe, Salih. Orta Öğretim İdareciliği. İzmir: İstiklal Matbaası, 1973.
- Koçer, A. Hasan. Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişmesi. Ankara: Uzman Yayınları, 1987.
- Küçükahmet, Leyla. Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 1989.
- "Öğretmen Adaylarının İlk Ders Anlatımları Sırasındaki Hisleri". Çağdaş Eğitim, Sayı: 145. Ankara. 1989.
- Louwersy, A. Joseph. Neff Keneth. Varış, Fatma. Mukayeseli Eğitim. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 1979.
- Mager, F. Robot, Öğretim Amaçlarının Hazırlanması. Çeviren: S. Ünal, L. Tunel, Ankara, 1967.
- Maarif Vekaleti Mecmuası. Sayı.3. Anakar. 1925.

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı Müesses-
 sese Teftişlerinde Dikkate Alınacak Ortak
 Esaslar. Ankara: M.E. Basımevi, 1975

-----Ders Teftişlerinde Dikkate alınacak Ortak
 Esaslar. Ankara: M. F. Basımevi, 1975.

-----12.8.1976 gün, 8696 Sayılı Turne Emri.

-----9.9.1977 gün, 479 Sayılı Emri.

-----22.2.1987 gün, 3268 Sayılı Turne Emri.

-----7.12.1979 gün, 1434 Sayılı Turne Emri.

-----Öğretmen Denetim Raporlarının Düzenlenme-
 siyle İlgili Muhtıra. Ankara: M.E. Basımevi,
 1980.

-----23.2.1981 gün, 2780 Sayılı Turne Emri.

-----Adli ve İddari Soruşturma Rehberi, Ankara:
 M.E. Basımevi, 1983.

-----Resmi-Özel Orta Okullar ve Liselerin Genel De-
 netim Rapor Formu Kılavuzu. Ankara: M.E. Bası-
 mevi. 1983.

-----Denetleme Devamlı Yönergesi.

-----17.10.1984 gün, 12794 Sayılı Turne Emri.

-----1985-1986 Öğretim Yılı I. ve II. Genel Denetim
 Turnesi ile İlgili 4.11.1986 gün, 6638 Sayılı
 Talimatı.

-----11.11.1985 gün, 7462 Sayılı Turne Emri.

-----Ticaret ve Turizm Öğretim Okullarında Meslek
 Derslerinin Teftişi ile Zümre Toplantılarında
 Dikkate Alınacak Ortak Esaslar. Ankara: M.E.
 Basımevi, 1986.

-----Müfettişlerin Dikkat Edeceği Hususlar. Hizmete
 Özel. Ankara: M.E. Basımevi. 1987.

- 11.4.1986 gün, 2573 Sayılı Turne Emri.
- 23.10.1986 gün, 6473 Sayılı Turne Emri.
- 17.11.1986 gün, 6947 Sayılı Turne Emri.
- 1.12.1987 gün, 8161 Sayılı Turne Emri.
- 4.2.1987 gün, 928 Sayılı Turne Emri.
- 12.3.1987 gün, 1955 Sayılı Emirleri.
- Genel Hükümler ve Okul Denetimleriyle İlgili
Rapor Yazımında Uyulması Gereken Esaslar.
Ankara. M.E. Basımevi, 1987.
- 3.2.1987 Tarih, 45(01) Sayılı Muhtıra.
- 19.2.1987 gün, 1444 Sayılı Turne Emri.
- 9.11.1987 gün, 7473 Sayılı Turne Emri.
- 14.11.1987 gün, 1355 Sayılı Turne Emri.
- 1.2.1988 gün, 848 Sayılı Turne Emri.
- 5.4.1988 gün, 2173 Sayılı Turne Emri.
- 16.3.1988 gün, 1785 Sayılı Turne Emri.
- 5.10.1988. 451.03. 5542 Sayılı Genel Denetim
Turnesi.
- Genel Denetim DEVamlı Talimatı ve Süreklilik
Arzeden Turne Emirleri. Ankara: M.E. Basımevi.
1988.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğiti Temel Kanunu. 1973
Tarih, 1739 Sayılı
- Teftiş Kurulu Yönetmeliği. 30.9.1967 tarih ve
12713 Sayılı Resmi Gazete.
- Lise ve Orta Okullar Yönetmeliği. Tebliğler
Dergisi, Sayı: 1609. Ankara. 1970.
- İdareciler İçin El Kitabı Ankara: Etüt ve Prog-
ramlama Dairesi Yayınları, 1977.

- Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği. Ankara: Yaykur Açık Yüksek Öğretim Dairesi Matbaası, 1978.
- Okul-Aile Birliği Yönetmeliği. Tebliğler Dergisi, Sayı:1519. Ankara. 1968.
- Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü. Bakanlık Müfettişleri Toplantısı. Ankara. 1988.
- Başbakanlık ve Bakanlıklarda Uygulanacak Ana Denetleme Yönergesi. Ankara: M.E. Basımevi, 1983.
- Tebliğler Dergisi. 12 Nisan 1976 tarihli, 1881 Sayılı.
- İlk Öğretim Müfettişleri Yönetmeliği. Tebliğler Dergisi. Sayı: 1580. Ankara: 1969.
- Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (8.6.1984 tarih ve 208 Sayılı K.H.K. ile Değişik şekli).
- Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Türk Milli Eğitim Sistemi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi. 1988.
- Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler. Ankara: M.E. Basımevi. 1988.
- Bazı Ülkelerin Eğitim Sistemi. Ankara: M.E. Basımevi. 1988.
- 20.8.1980 tarihli "Bakanlık Olur'u.
- 6.12.1944 gün, 7. Sayılı Genelge.
- Mıhçıoğlu, Cemal. 1966 tarih 09.1 Sayılı Yazı. (Todaie).
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Başkanlığı. Öğretmen Sorunları ve Eğilimleri Araştırması. Ankara. 1982.

Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara Teftiş Merkezi Başkanlığının 4.10.1983 gün, 3852 Sayılı, 1983-1984 Öğretim Yılı 1. Genel Denetim Turnesi Programı.

-----7.2.1983 gün 452 Sayılı Turne Programı.

Oberg, Winston. "Personel Değerlendirmesi". Amme İdaresi Dergisi. Cilt:5. Sayı:2. Çeviren: Cemil Cem. Ankara. 1972.

Oğuzkan, Ferhan. Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. A.Ü. Basımevi. 1987.

Okan, Kenan. Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Sistemi Üzerine Bir İnceleme. Ankara. 1970.

Onaran, Oğuz. "Örgütlerde Denetim". Amme İdaresi Dergisi. Cilt:10. Sayı:1. Ankara. 1977.

Özalp, Reşat-Ataünal, Aydoğan, Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı. İstanbul: M.E. Basımevi, 1977.

Özbay, Burhan. "Teftiş Sistemimiz Ne Halde". Güneş Gazetesi, tarih: 31.8.1987.

Öz, M. Feyzi. "Türk Eğitim Sisteminde İlk Öğretim Müfettişlerinin Rolü". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1987.

-----."Eğitim Sisteminde Teftiş ve Önemi". Çağdaş Eğitim. Sayı:106.

Uçkan, C. Nüvit: Ciner, Abdurrahman. Eğitim Planlama ve idaresinde Sosyal Sistemler. OECD Yayınları. 1971.

Özdemir, Asım. "Lise Müdürlülerinin Öğretmenleri Değerlendirmesi ve Geliştirmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. 1985.

Özoğlu, S. Çetin. Liselerde Sosyal Bilgiler Öğretimi.
Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları,
1974.

Öztürk, Hüseyin. Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Kadioğlu
Matbaası. 1953.

Plunkett, V. Richard. Supervision. The Direction People
at Work. Second Edition. Wm.C. Brown Comp. Pub
Dubuque. Iowa: 1980.

Rue, Wilesle. Byars, L. Llyond. Management Theory and
Application, D. Irwin Inc. illions, 1980.

Sağlamer, Emin. Eğitimde Teftiş ve Teknikleri. Ankara.
1975.

Seçkin, Nezehat, "Bakanlık Müfettişlerinin Yeterlilik-
leri". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara:
A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1978.

-----."Teftişte Dış Etkiler". Çağdaş Eğitim. Sayı:
132. Ankara. 1988.

Sorguç, Bahir. Disiplin ve İdari Soruşturma. Ankara:
M.E. Basımevi. 1986.

Sourwine, Darrel A. Internal Controls Versus Productivity
Improvement. Volume: 30. Nu:1. Dayton. 1985
(Ağca, 1987, s.220'deki alıntı.).

Sözalan, Semahat. Orta Öğretimde Öğretmenlerin Dilek
ve Şikayetleri. Ankara: Eğitim Araştırmaları
Serisi. 1962.

Su, Kamil. Türk Eğitiminde Teftişin Yeri ve Önemi. İstan-
bul: M.E. Basımevi. 1974.

-----."Milli Eğitimde Teftiş". Cumhuriyet Döneminde
Eğitim. İstanbul: M.E. Basımevi. 1983.

Sürgit, Kenan. Yönetimde Kontrol. Cilt:2. Sayı:1. Ankara:
TODAİE. 1969.

- Sergiovanni, Thomas J. Supervision of Teaching,
Association for Supervision and Curriculum
Development, U.S. Virginia. 1982.
- Tan, Hasan. Rehberliğin Esasları, Ankara: Ayyıldız
Matbaası. 1972.
- Taymaz, Haydar. Teftiş. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi
Yayını, 1982.
- Okul Yönetimi. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri
Yayını. 1985.
- ."Teknik Eleman Yetiştirmede Teknik Liselerin
Rolü". Doçentlik Tezi. Ankara: A.Ü. Eğitim
Fakültesi. 1979.
- ."Öğrenci Hizmetlerinin Değerlendirilmesi".
Eğitim Yönetiminde Denetleme ve Değerlendir-
me Sempozyumu. Ankara: A.Ü.E.B.Fakültesi. 1985.
- ."Orta Öğretim Kurumlarında Ders Denetimi".
Eğitim ve Bilim. Sayı: 66. Ankara, 1987.
- ."Müfettiş Nitelikleri ve Yetiştirilmesi".
A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:1-4. 1976.
- ."Teftişte İşbirliği ve Eleştiri". A.Ü. Eğitim
Fakültesi Dergisi. Sayı:1-4. 1977.
- ."Ders Denetimi". Ankara Üniversitesi Eğitim
Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt:17. Sayı:1-2.
1984.
- Timur, Hikmet. "Personel Başarı Değerlendirmesi ve Türk
Adli Yargı Örneği". Amme İdaresi Dergisi, Sayı:3.
Ankara. 1983.
- Tortop, Nuri. Yönetim Bilimi. Ankara: 1984.
- ."Yönetimin Denetlenmesi ve Denetleme Biçimleri".
Amme İdaresi Dergisi. Sayı:1. Cilt:7. Ankara.
1974.
- Tatam, Cahit. "Personel Yönetimi". Ankara: TODAİE. 1959,

T.C. Anayasası, 1982.

Unat, Reşit Faik. Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış. Ankara: M.E. Basımevi. 1964.

Ülgen, İsmail Hakkı. Adli Soruşturma. Ankara. 1957.

Varış, Fatma. Program Geliştirme. Ankara: 1971.

Willes, Kimsala. Supervision for Better. Frentice Hall. Inc. Inland Englewood, Cliffs, N.J. 1956.

Williamson, Margaret. Denetleme Yeni Yöntem ve Süreçleri. Çeviren: Meral Alakuş. Ankara: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü yayınları. (1961) 1967.

World Survey of Education V. Educational Policy. Legislation and Administration. Paris. 1971.

Yediyıldız, Ziya. (Attache De Le ducation-Ambassade De Turquie. Paris). Fransız Eğitim Sistemi. M.E. Bakanlığı Yurtdışı Eğitim ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığına Gönderilen 4.2.1988, 267.04/304 Sayılı Yazı.

Zoga, Ergun. İdarecilik ve Sanatı. Ankara: Umumi Sevk ve İdare Serisi, 1965.

ANKET FORMU

GENEL AÇIKLAMA

Sayın Müfettiş,

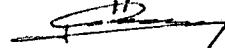
Bu araştırmanın amacı, orta öğretim kurumlarında yapılan denetimde karşılaşılan aksaklıkları ve önemli görülen konularda beklentileri belirlemek, böylece denetim sisteminin geliştirilmesine katkıda bulunmaktır.

Vereceğiniz cevaplar bilimsel amaçlarla gruplandırılarak değerlendirilecektir. Cevaplarınız araştırma dışında hiç bir maksatla kullanılmayacaktır. Bu sebeple, anketi dolduranın ismini belirtmesine gerek yoktur.

Anket dört bölümden oluşmuştur. Her bölümün başında özel bir açıklama bulunmaktadır. Denetimle ilgili tesbitlerinizi, bu açıklamaları da dikkate alarak her bir maddenin karşısında bulunan derecelere göre, (X) işareti ile ifade etmeniz beklenmektedir.

Yardımlarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım;

Asım ÖZDEMİR

Doktora Öğrencisi

G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Teftişi Ana-
bilim Dalı

Ankara

I. BÖLÜM

Açıklama: Size uygun düşen seçeneğin sıra numarası önündeki parantezin içini işaretleyiniz.

7. Yaşınız?

1. () 21-30
2. () 31-40
3. () 41-50
4. () 51-60
5. () 61... Yaşından büyük

8. Branşınız?

1. () Türkçe-Edebiyat
2. () Sosyal Bilimler
3. () Matematik ve Fen Bilimleri
4. () Yabancı Diller
5. () Güzel Sanatlar (Resim-Müzik-Beden Eğitimi)
6. () Atölye Dersleri
7. () Meslek Dersleri
8. () Başka

9. En Son, Mezun Olduğunuz Okul?

1. () Üniversite
2. () Yüksek Öğretmen Okulu
3. () Eğitim Enstitüsü
4. () Mesleki ve Teknik Yüksek Okullar
5. () Yüksek İslam Enstitüsü
6. () Başka

10. Teftiş Kurulundaki Kıdeminiz?

1. () 5 Yıl daha az
2. () 6-10 Yıl
3. () 11-15 Yıl
4. () 16-20 Yıl
5. () 21-25 Yıl
6. () 26 Yıl ve daha fazla

II. BÖLÜM

Açıklama: Orta Öğretim kurumlarının denetiminde aşağıda sıralanan konularda ne derece aksaklıkla karşılaşmaktasınız?

	Hiç 1	Az 2	Orta 3	Çok 4	P.Çok 5
11. Bina, tesis, araç-gereçlerin bakımı, tertip ve düzeninin sağlanması,	()	()	()	()	()
12. Yazı işlerinde cevaplama, dosyalama ve arşivlemelerin yapılması,	()	()	()	()	()
13. Öğrenci kayıt, nakil ve kayıt silme işlerinin yapılması,	()	()	()	()	()
14. Öğrencilerin sağlık ve güvenlik işleri için uygun tedbirler alınması,	()	()	()	()	()
15. Stajyer öğretmenlerin stajyerliklerinin kaldırılması,	()	()	()	()	()
16. Öğretimin ilkelere uygun biçimde planlanması,	()	()	()	()	()
17. Öğretimin geliştirilmesine yönelik kararlar alınması,	()	()	()	()	()
18. Okul disiplin ve öğrenci onur kurulunun kurulması ve çalıştırılması,	()	()	()	()	()
19. Öğrenci başarısının yönetmeliklere uygun olarak değerlendirilmesi,	()	()	()	()	()
20. Özel derslik, laboratuvar ve atölyelerden yararlanılması	()	()	()	()	()
21. Rehberlik ve danışma hizmetlerinin yürütülmesi,	()	()	()	()	()
22. Eğitici kolların kurulma ve çalışması	()	()	()	()	()
23. Okul-aile birliğinin çalışmaları,	()	()	()	()	()
24. Okul kitaplığının öğrencilerin yararlanabilecekleri şekilde düzenlenmesi,	()	()	()	()	()

	Hiç	Az	Orta	Çok	P.Çok
	1	2	3	4	5
25. Okula çevre desteğinin sağlanması,	()	()	()	()	()
26. Denetim raporlarında, belirtilen öneriler kurumda yeterince dikkate alınmakta mıdır?	Evet		Hayır		
	()		()		
1. Eğer cevabınız "Hayır" ise en önemli sebeplerini yazar mısınız?					
a)					
b)					
c)					

III. BÖLÜM

Açıklama: Bu bölümde, öğretmenlerin denetiminde aşağıda sıralanan konularla ilgili ne derece aksaklıkla karşılaşıldığı ve aynı konulara ne derece ağırlık verilmesi gerektiği belirlenecektir. Sizden istenilen, maddeler halinde sıralanmış olan konuların herbirinde önce ne derece aksaklıkla karşılaştığınızı sonra aynı konuya ne derece ağırlık verilmesi gerektiğini işaretlemenizdir.

	Aksaklık Dereceleri					Ağırlık Verilme Dereceleri				
	Hiç	Az	Orta	Çok	P.Çok	Hiç	Az	Orta	Çok	P.Çok
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
27. Ders içi faaliyetlerde;										
1. Konu hedeflerinin ve hedef davranışlarının öğrencilere açıklanması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
2. Hedeflere uygun yöntem veya yöntemler seçilmesi ve uygulanması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
3. Ders konusunun öğretim ilkelerine göre işlenmesi.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
4. Hedeflere uygun öğretim araç-gereçlerinin seçilmesi ve kullanılması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
5. Öğrencilere öğretimde yol gösterilmesi (Rehberlik).	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
6. Anlatımda konuya uygun rol yapılabilmesi.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
7. Derslerin işlenişinde bireysel ilgi ve yeteneklerin dikkate alınması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()

	Aksaklık Derecesi					Ağırlık verilme Derecesi				
	Hiç	Az	Orta	Çok	P.Çok	Hiç	Az	Orta	Çok	P.Çok
8. Konular ile gerçek hayat arasında ilişki kurulması.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
9. Ödül ve cezaların yerinde kullanılması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
10. Sonuca öğrencilerle birlikte varılması (Özetleme karşılaştırma ve genelleme).	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
11. Hedeflerin gerçekleştirme durumunun tespit edilmesi.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
12. Konu ile ders saati arasında denge kurulması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
13. Konunun ders planındaki basamaklara bağlı kalarak doğru olarak işlenmesi.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
14. Anlatımda dilbilim kurallarına uyulması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
28. Ders dışı faaliyetlerde;										
1. Yıllık ders plânlarının müfredata ve dersin amaçlarına göre hazırlanması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
2. Günlük ders plânının hazırlanması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
3. Sınav sorularının hazırlanması uygulanması ve değerlendirmenin yapılması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
4. Öğrencilerin kişisel çalışmalara yöneltilmesi.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
5. Öğrencilere örnek olunması ve disiplinin sağlanması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
6. Eğitsel kol faaliyetlerinin yürütülmesi.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
7. Öğrencilerin kişisel sorunlarıyla ilgilenilmesi.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
8. Zümre arkadaşlarıyla işbirliği içinde hareket edilmesi.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
9. Yönetici ve öğretmenlerle işbirliği içinde olunması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
10. Öğrenci velileriyle işbirliği içinde olunması.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()

Açıklama: Öğretmenlerin değerlendirilmesinde mevcut rapor formundaki maddeler dışında aşağıda sıralanan hususların da dikkate alınmasına ne derece katılıyorsunuz?

	1 Hiç katılmıyorum	2 Katılmıyorum	3 Kararsızım	4 Katılıyorum	5 Tamamen Katılıyorum
29. 1. Sınıflardaki öğrenci grubunun yapısı ve özellikleri,	()	()	()	()	()
2. Sınıfların kalabalık olup olmaması.	()	()	()	()	()
3. Öğrenci ailelerinin sosyo- Ekonomik durumları,	()	()	()	()	()
4. Okulun eğitsel imkanarı (bina, kitaplık, ders araçları v.s.)	()	()	()	()	()
5. Çevrenin imkanları (Ekonomik ve sosyal gelişmişliği),	()	()	()	()	()
6. Aynı dersleri okutan öğretmenlerin başarıları (Emsaller)	()	()	()	()	()
7. Öğretmenin derse devam durumu,	()	()	()	()	()
8. Öğretmenin sosyo-ekonomik durumu,	()	()	()	()	()
9. Öğretmenin içinde bulunduğu psikolojik durum,	()	()	()	()	()
10. Öğretmenin yaşlı-genç oluşu,	()	()	()	()	()

Açıklama:Aşağıdaki görüşlere ne derece katılıyorsunuz?

30. 1. Öğretmenlerin çalışmaları hangi ölçülere göre ve ne tarzda değerlendirileceği hususunda kendileri aydınlatılmalıdır.	()	()	()	()	()
2. Öğretmeni branş müfettişi denetlemelidir.	()	()	()	()	()
3. Müfettiş derse öğretmenle birlikte girmelidir.	()	()	()	()	()
4. Müfettiş dersten öğretmenle birlikte çıkmalıdır.	()	()	()	()	()

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
	1	2	3	4	5
5. Sınıf içinde not tutulmamalıdır	()	()	()	()	()
6. Sınıf içinde tenkit yapılmamalıdır.	()	()	()	()	()
7. Denetim sonrası öğretmen görüşü alınmalı, hatalar ve eksiklikler kendisine söylenmelidir.	()	()	()	()	()
8. Öğretmeni değerlendirirken okul müdüründen bilgi alınmalıdır.	()	()	()	()	()
31. İstikrarlı, oturmuş olan okullar sürekli denetlenmemelidir.	()	()	()	()	()
32. Her ilde milli eğitim müdürlüğü ve Valilikçe ortaklaşa belirlenen okullar denetlenmelidir.	()	()	()	()	()
33. Sınıf ziyaretlerindeki süre ;					
1. Öğretmenin kıdemine göre belirlenmeli.	()	()	()	()	()
2. Öğretmenin başarısına göre belirlenmeli.	()	()	()	()	()
3. Müfettişin takdirine bırakılmalı.	()	()	()	()	()

IV. BÖLÜM

Hiç	Az	Orta	Çok	P.Çok
1	2	3	4	5

Açıklama: Aşağıdaki faktörler, müfettişlerce yapılan rehberliği ne derece engellemektedir?

34. Denetlenenlerle ilgili olanlar;					
1. Okulda personelin iç çekişmeleri.	()	()	()	()	()
2. Yöneticilerin yetkilerine rağmen bir çok problemi çözmek yerine bunları teftiş kuruluna veya üst yönetime havale etmesi	()	()	()	()	()
3. Yöneticilerin ve öğretmenlerin dış etkenleri (baskı grupları) denetiminden daha önemli saymaları.	()	()	()	()	()

Hiç	Az	Orta	Çok	P.Çok
1	2	3	4	5

35. Sistemle ilgili olanlar;

1. Teftişteki merkezîyetçilik,	()	()	()	()	()
2. Rehberlik göreviyle soruşturma- değerlendirme yapma görevinin aynı müfettişte toplanması,	()	()	()	()	()
3. Yasal hükümlerin sık sık değişikliğe uğraması,	()	()	()	()	()
4. Öğretmen sayısına göre müfettiş sayısındaki yetersizlik,	()	()	()	()	()
5. Branş müfettişi dağılımının yetersizliği.	()	()	()	()	()

36. Müfettişlerin öğretmeni değerlendirmedeki yetersizlikleri.

()	()	()	()	()	()
-----	-----	-----	-----	-----	-----

37. Bunlardan başka en önemlilerini yazar mısınız?

1.
2.
3.

38. Aşağıdaki görevleri yeterince yerine getirebildiğinize ne derece inanıyorsunuz?

1. Denetleme	()	()	()	()	()
2. Mesleki yardım (Rehberlik)	()	()	()	()	()
3. İnceleme	()	()	()	()	()
4. Soruşturma	()	()	()	()	()

39. Bu ankette yer alan sorulara verdiğiniz cevapların dışında ayrıca belirtilmesini yararlı bulduğunuz hususları maddeler halinde yazar mısınız?

1.
2.
3.
4.
5.

T. C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

191

EK-2

Sayı : SBE/M-2839

ANKARA

Konu :

13..../..12../1988.

MİLLÎ EĞİTİM GENCLİK VE SPOR BAKANLIĞINA

ANKARA

" 07005 No'lu Asım ÜZÜMLER, Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim dalı Eğitim Yönetim Teftiği ve Planlaması Bilim dalı Lisans Üstü (Doktora) programının VII.Devre Tez dönemine kayıtlı öğrencisidir.

Adı geçen öğrencinin tez konusu olan "Ortaöğretim Kurumlarında Denetim" ile ilgili olarak Bakanlık Müfettişlerine anket uygulamak istemektedir. Bu konuda yardımcı olunabilmesi için gerekli iznin verilmesini saygılarımla arz ederim. /

Salim ARSLAN

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

Eki: 1-Bir adet araştırmanın amacı

2-Bir adet anket(8 sayfa)

SAYI : 209.0

0000

ANKARA

KONU : Onay isteği

26-12-1988

BAKANLIK MAKAMINA

İLGİ : ANKARA Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlü-
ğünün 13.12.1988 gün ve 2839 sayılı yazısı.

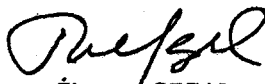
1. İLGİ yazıda "07005 No'lu Asım ÖZDEMİR, Enstitünüz Eğitim Bilimleri Ana-
bilim dalı Eğitim yönetim Teftişi ve Planlaması Bilim dalı Lisans Üstü (Dok-
tora) programının VII.Devre Tez dönemine kayıtlı öğrencisidir.

Adı geçen öğrencinin tez konusu olan "Ortaöğretim Kurumlarında Denetim"
ile ilgili olarak Bakanlık Müfettişlerine anket uygulamak istemektedir. Bu Ko-
nuda yardımcı olunabilmesi için gerekli izin verilmesini saygılarımla arz ede-
rim." denilmektedir.

2. Yukarda bahsedilen konuda Bakanlığımız Müfettişlerine anket uygulanması
hususunu tensiplerinize arz ederim.

Halis AKMEN

Teftiş Kurulu başkan V.

O L U R
-12-1988

İhsan SEZAL

Müsteşar

Bakan Adına

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Teftiş Kurulu Başkanlığı

193

SAYI : 209.0

ANKARA

KONU : ANket uygulaması

26.12.1988

Aydın ÖZYAR

MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI BAŞMÜFETTİŞİ

İLGİ : Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığının
26.12.1988 gün ve 7206 sayılı onayı .

İLGİ onay örneği ilişiktir.

Gereğini rica ederim.

Ek:Onay örneği(1 adet)

Halis AKNEN
Teftiş Kurulu Başkan V.

DAĞITIM:

Başmüf.Sezer SOYSAL
Başmüf.Kemal HARPUTLU
Başmüf. Ali Rıza SATICI
Başmüf.Erhan AVUNDUK
Başmüf.Doğan ÖZDOĞRU
Başmüf.Abdullah ÇELİK
Başmüf.Yusuf GÜLMEN
Başmüf.Kenan BAŞYAZICIOĞLU
Başmüf.Cevdet CENGİZ
Başmüf.Aydın ÖZYAR

ÖZEL

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Teftiş Kurulu

194

SAYI : 8345/96

Sakarya, 30.12.1988

KONU : Müfettişlere anket
uygulaması.

TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 26.12.1988 gün ve 7207 sayılı emirleriniz.

İlgi emir gereğince Müfettişlere uygulanan (34) adet anket formu ve (2) adet boş form ilişikte sunulmuştur.

arz ederim.

EK:1.(34) adet dolu form.
(2) " boş "

Kanan BAŞYAZICIOĞLU
Başmüfettiş
Sakarya İli Turne Grup
Başkanı

00043

-4 Ocak 1989

ÖZEL

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Teftiş Kurulu

SAYI : 8319-20

MANİSA

KONU : Anket

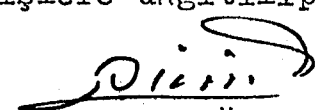
13-01-1989

TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞINA
ANKARA

İLGİ : 26-12-1988 gün ve 7207 sayılı emirleriniz.

İlgi emirleriniz uyarınca, "Ortaöğretim Kurumlarında Denetim" konulu ANKET, Grubumuzdaki bütün Müfettişlere dağıtılıp doldurtulmuş ve ekte sunulmuştur.

Arz ederim.

Yusuf GÜLMEN
Başmüfettiş
MANİSA İLİ GRUP BAŞKANI

EKİ : (28) Adet Anket.

ÖZEL

T.C.
MILLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Teftiş Kurulu

SAYI : 8274-32

Ankara, 16.1.1989

KONU : Anket Uygulaması

TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞINA

İlgi: 26.12.1989 gün, 7207 sayılı emirleriniz.

Genel Denetim Grubumuzda görevli (29) müfettiş tarafından doldurulan anketler iligikte sunulmuş olup, aşağıda isimleri yazılı (6) müfettiş turne bitimine kadar, sözkonusu anketi doldurarak Turne Grup Başkanlığımıza iade etmemiş olduklarından gönderilememiştir.

Arz ederim.

Erhan AVUNDUK
Başmüfettiş
III. Genel Denetim Turnesi
Bursa İl'i Grup Başkanı

EKİ: (29) adet Anket Formu (Doldurulmuş)

ANKET FORMLARINI HENİZ DOLDURMAMIS BULUNAN MÜFETTİŞLER:

- 1- OĞUZ UNAL
- 2- ORHAN ÖZDOĞANLAR
- 3- NURETTİN ÖZBAY
- 4- ABDURRAHMAN TEBER
- 5- MEHMET DİKÇİ
- 6- İHSAN OĞUZ

ÖZEL

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Teftiş Kurulu

196

GAZİANTEP

4-01-1989

SAYI : 8279/3

KONU : Anketler

TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 26-12-1988 gün ve 7207 sayılı emirleriniz.

İlgi emir ekinde gönderilen anketler, grubumuzda görevli (9) Müfettiş tarafından doldurulmuş ve ekte sunulmuştur.

Arz ederim.

Aydın ÖZYAR
Başmüfettiş
Turne Grup Başkanı

EKİ: (9) adet anket.

00000

ÖZEL

ÖZEL

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Teftiş Kurulu

SAYI : 8283/19

KONU : Anket Uygulaması.

ANTALYA

13.1.1989

TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 26.12.1988 gün ve 7207 sayılı emirleriniz

İlgi emirleriniz gereğince grubumuzda görevli isimleri ekli listede yazılı Müfettişlere uygulanan anketler iligikte sunulmuştur.

Arz ederim.

Ekler: 1. Anket (33 adet)
2. Liste (1 adet)

Seydi SOXSAL
Başmüfettiş

ÖZEL

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
TEFTİŞ KURULU

197

AYI : 8280-2
ONU : Anket uygulaması

AYDIN
2-Ocak-1989

TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 26-12-1988 gün ve 7207 sayılı emir.

İlgi emirleri ekinde alınan Bakanlık Makamının 26-12-1988 gün ve 7207 sayılı lurları gerâğı, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Öğrencisi Asım ÖZDEMİR'e ait Ortaöğretim Kurumlarında Denetim uygulamasına ilişkin anket Gurubunda görevli Mufettişlerce doldurularak ilişikte sunulmuştur.

Arz ederim.

Kenal HARPUTLU
Başmüfettiş

Eki :

000039

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Teftiş Kurulu

SAYI: 8264/3
KONU: Anket.

ÇANAKKALE
12.1.1989

Teftiş Kurulu Başkanlığına

İLGİ: 26.12.1988 gün ve 7207 sayılı emir.

İlgi emirle gönderilen Anketler grubumuzdaki (31) Mufettişe doldurtularak ilişikte sunulmuştur.

Arz ederim.

Eki:(31) Anket.

Doğan ÖZDOĞRU
Başmüfettiş
Çanakkale Denetim Grup Başkanı

Brans

MTB > 11.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	5	I	8	I	22	I	9	44
	I	9.61	I	9.31	I	14.81	I	10.21	
2	I	41	I	32	I	54	I	34	161
	I	35.31	I	34.21	I	54.01	I	37.51	
3	I	18	I	22	I	22	I	25	87
	I	19.11	I	18.51	I	29.21	I	20.31	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$2.24 + .19 + 3.54 + .15 + .92 + .14 + .00 + .33 + .06 + .67 + 1.77 + 1.11 +$$

$$= 11.13 = X^2_H \quad X^2_T = 12.6$$

$$\alpha = 0.05$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6 = Sd.

MTB > 12.SORU

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	30	I	26	I	34	I	17	107
	I	24.31	I	23.51	I	37.21	I	22.01	
2	I	33	I	27	I	52	I	33	145
	I	32.91	I	31.91	I	50.41	I	29.81	
3	I	1	I	9	I	12	I	8	30
	I	6.81	I	6.61	I	10.41	I	6.21	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	58	282

TOTAL CHI SQUARE =

$$1.35 + .26 + .27 + 1.14 + .00 + .75 + .05 + .34 + 4.96 + .88 + .24 + .54 +$$

$$= 10.77 = X^2_H \quad X^2_T = 12.6$$

$$\alpha = 0.05$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6 = Sd

MTB >
MTB > 13.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	42	I	32	I	58	I	43	175
	I	38.41	I	37.21	I	58.71	I	40.81	
2	I	17	I	21	I	24	I	18	80
	I	17.51	I	17.01	I	26.81	I	18.61	
3	I	5	I	9	I	16	I	7	37
	I	8.11	I	7.91	I	12.41	I	8.61	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.35 + .72 + .01 + .12 + .02 + .95 + .30 + .02 + 1.19 + .17 + 1.03 + .30 +$$

$$= 5.18 = X^2_H \quad X^2_T = 12.6$$

$$\alpha = 0.05$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6 = Sd

Kıdem

MTB > NOTE 11.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSER

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	10	I	26	I	8	44
	I	11.81	I	21.81	I	10.41	
2	I	46	I	76	I	39	161
	I	43.01	I	79.91	I	38.01	
3	I	22	I	43	I	22	87
	I	23.21	I	43.21	I	20.61	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.26 + .79 + .55 + .21 + .20 + .02 + .07 + .00 + .10 +$$

$$= 2.20 = X^2_H \quad X^2_T = 9.40$$

$$\alpha = 0.05$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4 = Sd

MTB > NOTE 12.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSER

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	32	I	54	I	31	117
	I	31.41	I	57.91	I	27.71	
2	I	40	I	73	I	32	145
	I	38.91	I	71.81	I	34.41	
3	I	6	I	17	I	6	29
	I	7.81	I	14.41	I	6.91	
TOTALS	I	78	I	144	I	69	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$.01 + .25 + .38 + .03 + .02 + .16 + .40 + .49 + .11 +$$

$$= 1.88 = X^2_H \quad X^2_T = 9.40$$

$$\alpha = 0.05$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > NOTE 13.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSER

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	44	I	95	I	38	177
	I	47.31	I	87.91	I	41.81	
2	I	21	I	32	I	25	78
	I	20.81	I	38.71	I	18.41	
3	I	13	I	18	I	6	37
	I	9.91	I	18.41	I	8.71	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.23 + .57 + .35 + .00 + 1.17 + 2.34 + .98 + .01 + .86 +$$

$$= 6.52 = X^2_H \quad X^2_T = 9.40$$

$$\alpha = 0.05$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > 14.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	26	I	25	I	34	I	13	98
	I	21.51	I	20.81	I	32.91	I	22.81	
2	I	28	I	19	I	36	I	36	119
	I	26.11	I	25.31	I	39.91	I	27.71	
3	I	10	I	18	I	28	I	19	75
	I	16.41	I	15.91	I	25.21	I	17.51	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.95 + .84 + .04 + 4.23 +
.14 + 1.55 + .39 + 2.48 +
2.52 + .27 + .32 + .13 +

= 13.87

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 15.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	7	I	6	I	7	I	5	25
	I	5.51	I	5.31	I	8.41	I	5.81	
2	I	31	I	32	I	51	I	29	143
	I	31.31	I	30.41	I	48.01	I	33.31	
3	I	21	I	16	I	30	I	23	90
	I	19.71	I	19.11	I	30.21	I	21.01	
4	I	5	I	8	I	10	I	11	34
	I	7.51	I	7.21	I	11.41	I	7.91	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.42 + .09 + .23 + .12 +
.00 + .09 + .19 + .56 +
.08 + .51 + .00 + .20 +
.81 + .08 + .17 + 1.20 +

= 4.75

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > 16.SORU

* ERROR * MISSING OR STRAY QUOTE
* NAME OR FILE MAY BE IGNORED
* ERROR * NAME NOT FOUND IN DICTIONARY

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	16	I	19	I	14	I	16	65
	I	14.21	I	13.81	I	21.81	I	15.11	
2	I	30	I	19	I	50	I	29	128
	I	28.11	I	27.21	I	43.01	I	29.81	
3	I	18	I	24	I	34	I	23	99
	I	21.71	I	21.01	I	33.21	I	23.11	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.22 + 1.96 + 2.80 + .05 +
.13 + 2.46 + 1.15 + .02 +
.63 + .42 + .02 + .00 +

= 9.87

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > NOTE'14.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	37	I	35	I	36	108
	I	26.41	I	43	I	48.31	117.71
2	I	21	I	78	I	20	119
	I	32.01	I	58.71	I	28.31	
3	I	23	I	29	I	22	73
	I	19.61	I	36.01	I	17.41	
TOTALS	I	78	I	143	I	67	290

TOTAL CHI SQUARE = 1.95

2.83 + 3.14 + .58 +
3.79 + 6.36 + 2.44 +
.28 + 1.36 + 1.23 +
= 22.03

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > 15.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	10	I	6	I	9	25
	I	6.71	I	12.41	I	5.91	
2	I	34	I	78	I	31	143
	I	38.21	I	71.01	I	33.81	
3	I	20	I	48	I	22	90
	I	24.01	I	44.71	I	21.31	
4	I	14	I	13	I	7	34
	I	9.11	I	16.91	I	8.01	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

1.65 + 3.31 + 1.62 +
.46 + .69 + .23 +
.68 + .24 + .03 +
2.66 + .89 + .13 +

= 12.60

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE'16.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	10	I	6	I	9	25
	I	6.71	I	12.41	I	5.91	
2	I	34	I	78	I	31	143
	I	38.21	I	71.01	I	33.81	
3	I	20	I	48	I	22	90
	I	24.01	I	44.71	I	21.31	
4	I	14	I	13	I	7	34
	I	9.11	I	16.91	I	8.01	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

1.65 + 3.31 + 1.62 +
.46 + .69 + .23 +
.68 + .24 + .03 +
2.66 + .89 + .13 +

= 12.60

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

Brang

FB > 17.SORU
4 ROWS READ
FB >

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES									
	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	13	I	14	I	20	I	10	57
	I	12.51	I	12.11	I	19.11	I	13.31	
2	I	26	I	16	I	40	I	30	112
	I	24.51	I	23.81	I	37.61	I	26.11	
3	I	20	I	27	I	30	I	23	100
	I	21.91	I	21.21	I	33.61	I	23.31	
4	I	5	I	5	I	8	I	5	23
	I	5.01	I	4.91	I	7.71	I	5.41	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.02 + .30 + .04 + .81 +
.09 + 2.55 + .15 + .59 +
.17 + 1.57 + .38 + .00 +
.00 + .00 + .01 + .02 +

= 6.69

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

TE 1 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN 5

18.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES									
	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	38	I	34	I	52	I	33	157
	I	34.91	I	33.31	I	52.71	I	36.01	
2	I	20	I	23	I	30	I	19	92
	I	20.51	I	19.51	I	30.91	I	21.11	
3	I	7	I	5	I	16	I	15	43
	I	9.61	I	9.11	I	14.41	I	9.91	
TOTALS	I	65	I	62	I	98	I	67	292

TOTAL CHI SQUARE =

.27 + .01 + .01 + .25 +
.01 + .61 + .02 + .21 +
.69 + 1.87 + .17 + 2.67 +

= 6.81

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 19.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES									
	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	29	I	22	I	28	I	27	106
	I	23.21	I	22.51	I	35.61	I	24.71	
2	I	24	I	28	I	54	I	29	135
	I	29.61	I	28.71	I	45.31	I	31.41	
3	I	11	I	12	I	16	I	12	51
	I	11.21	I	10.81	I	17.11	I	11.91	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

1.43 + .01 + 1.61 + .22 +
1.06 + .02 + 1.67 + .19 +
.00 + .13 + .07 + .00 +

= 6.40

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

Kidem

200

MTB > NOTE 17.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED							
	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
	I	I	I	I	I	I	I
1	I	20	I	24	I	13	I 57
	I	15.21	I	28.31	I	13.51	I
	I	I	I	I	I	I	I
2	I	27	I	61	I	24	I 112
	I	29.91	I	55.61	I	26.51	I
	I	I	I	I	I	I	I
3	I	26	I	55	I	19	I 100
	I	26.71	I	49.71	I	23.61	I
	I	I	I	I	I	I	I
4	I	5	I	5	I	13	I 23
	I	6.11	I	11.41	I	5.41	I
	I	I	I	I	I	I	I
TOTALS	I	78	I	145	I	69	I 292

TOTAL CHI SQUARE =

1.50 + .65 + .02 +
.28 + .52 + .33 +
.02 + .57 + .91 +
.21 + 3.61 + 10.53 +

= 19.06

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS

18.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELLOW OBSERVED								
	I	C1	I	C2	I	C3	I	TOTALS
1	I	3	I	4	I	5	I	12
	I	3.21	I	6.01	I	2.81	I	
2	I	32	I	80	I	33	I	145
	I	38.71	I	72.01	I	34.31	I	
3	I	24	I	44	I	24	I	92
	I	24.61	I	45.71	I	21.71	I	
4	I	19	I	17	I	7	I	43
	I	11.51	I	21.41	I	10.21	I	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	I	292

TOTAL CHI SQUARE =

.01 + .64 + 1.65 +
1.17 + .89 + .06 +
.01 + .06 + .24 +
4.92 + .89 + .98 +

= 11.51

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS

MTB > NOTE 19.SORU

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES							
	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	29	I	50	I	27	I 106
	I	28.11	I	53.01	I	24.91	
2	I	33	I	71	I	31	I 135
	I	35.81	I	67.51	I	31.71	
3	I	16	I	26	I	11	I 53
	I	14.11	I	26.51	I	12.41	
TOTALS	I	78	I	147	I	69	I 294

TOTAL CHI SQUARE =

.03 + .17 + .18 +
.22 + .18 + .01 +
.27 + .01 + .17 +

= 1.24

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

Brans

Kidem

201

MTB > 20.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	16	I	13	I	12	I	20	61
	I	13.41	I	13.01	I	20.51	I	14.21	
2	I	35	I	21	I	46	I	34	136
	I	29.81	I	28.91	I	45.61	I	31.71	
3	I	13	I	28	I	40	I	14	95
	I	20.81	I	20.21	I	31.91	I	22.11	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.52 + .00 + 3.51 + 2.36 +
.90 + 2.15 + .00 + .17 +
2.94 + 3.04 + 2.07 + 2.98 +

= 20.64

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 21.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	14	I	10	I	18	I	10	52
	I	11.41	I	11.01	I	17.51	I	12.11	
2	I	21	I	17	I	12	I	31	81
	I	17.81	I	17.21	I	27.21	I	18.91	
3	I	22	I	29	I	52	I	20	123
	I	27.01	I	26.11	I	41.31	I	28.61	
4	I	7	I	6	I	16	I	7	36
	I	7.91	I	7.61	I	12.11	I	8.41	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.59 + .10 + .02 + .37 +
.59 + .00 + 8.48 + 7.81 +
.91 + .32 + 2.78 + 2.61 +
.10 + .35 + 1.27 + .23 +

= 26.54

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > 22.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	17	I	8	I	28	I	13	66
	I	14.61	I	13.71	I	22.31	I	15.51	
2	I	32	I	30	I	42	I	38	142
	I	31.31	I	29.41	I	48.01	I	33.31	
3	I	15	I	22	I	28	I	17	82
	I	18.11	I	17.01	I	27.71	I	19.21	
TOTALS	I	64	I	60	I	98	I	68	290

TOTAL CHI SQUARE =

.41 + 2.34 + 1.45 + .40 +
.01 + .01 + .75 + .66 +
.53 + 1.49 + .00 + .26 +

= 8.32

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > NOTE 20.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	20	I	25	I	16	61
	I	16.61	I	30.11	I	14.31	
2	I	36	I	71	I	29	136
	I	37.01	I	67.11	I	31.91	
3	I	24	I	49	I	24	97
	I	26.41	I	47.81	I	22.81	
TOTALS	I	80	I	145	I	69	294

TOTAL CHI SQUARE =

.70 + .06 + .20 +
.03 + .23 + .27 +
.22 + .03 + .07 +

= 2.59

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > NOTE 21.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	19	I	21	I	12	52
	I	13.91	I	25.81	I	12.31	
2	I	23	I	45	I	13	81
	I	21.61	I	40.21	I	19.11	
3	I	29	I	58	I	35	122
	I	32.61	I	60.61	I	28.81	
4	I	7	I	21	I	9	37
	I	9.91	I	18.41	I	8.71	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTALS I 78 I 145 I 69 I 292

MTB > NOTE 22.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	23	I	28	I	17	68
	I	18.21	I	33.81	I	16.11	
2	I	39	I	73	I	30	142
	I	37.91	I	70.31	I	33.61	
3	I	16	I	44	I	22	82
	I	21.91	I	40.71	I	19.41	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

1.29 + .90 + .05 +
.03 + .09 + .38 +
1.59 + .25 + .36 +

= 5.03

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > 23.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQU

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	15	I	17	I	18	I	18	68
	I	14.91	I	14.41	I	22.81	I	15.81	
2	I	26	I	22	I	52	I	28	128
	I	28.11	I	27.21	I	43.01	I	29.81	
3	I	23	I	23	I	28	I	22	96
	I	21.01	I	20.41	I	32.21	I	22.41	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.00 + .45 + 1.02 + .30 + \\
 &.15 + .99 + 1.90 + .11 + \\
 &.18 + .34 + .55 + .01 + \\
 &= 6.00
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 24.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQU

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	15	I	8	I	28	I	14	65
	I	14.21	I	13.81	I	21.81	I	15.11	
2	I	34	I	32	I	56	I	37	159
	I	34.81	I	33.81	I	53.41	I	37.01	
3	I	15	I	22	I	14	I	17	68
	I	14.91	I	14.41	I	22.81	I	15.81	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.04 + 2.44 + 1.75 + .09 + \\
 &.02 + .09 + .13 + .00 + \\
 &.00 + 3.96 + 3.41 + .09 + \\
 &= 12.02
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 25.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQU

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	18	I	14	I	12	I	12	56
	I	12.31	I	11.91	I	18.81	I	13.01	
2	I	28	I	28	I	58	I	39	153
	I	33.51	I	32.51	I	51.31	I	35.61	
3	I	18	I	20	I	28	I	17	83
	I	18.21	I	17.61	I	27.91	I	19.31	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &2.67 + .37 + 2.46 + .08 + \\
 &.91 + .62 + .86 + .32 + \\
 &.00 + .32 + .00 + .28 + \\
 &= 8.90
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > NOTE 23.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	24	I	29	I	15	68
	I	18.21	I	33.81	I	16.11	
2	I	36	I	57	I	36	128
	I	34.21	I	63.61	I	30.21	
3	I	18	I	59	I	19	96
	I	25.61	I	47.71	I	22.71	
TOTALS	I	70	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &1.87 + .67 + .07 + \\
 &.10 + .68 + .75 + \\
 &2.28 + 2.69 + .60 + \\
 &= 9.71
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > NOTE 24.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	17	I	33	I	15	65
	I	17.41	I	32.31	I	15.41	
2	I	40	I	75	I	44	159
	I	42.51	I	79.01	I	37.61	
3	I	21	I	37	I	10	68
	I	18.21	I	33.81	I	16.11	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.01 + .02 + .01 + \\
 &.14 + .20 + 1.10 + \\
 &.44 + .31 + 2.29 + \\
 &= 4.52
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > NOTE 25.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	16	I	27	I	14	57
	I	15.21	I	28.31	I	13.51	
2	I	38	I	82	I	32	152
	I	40.61	I	75.51	I	35.91	
3	I	24	I	34	I	23	83
	I	22.21	I	41.21	I	19.61	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.04 + .06 + .02 + \\
 &.17 + .56 + .43 + \\
 &.15 + .66 + .58 + \\
 &= 2.67
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

Brans

Kidem

MTB > 26.SORU
 TB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FR

	I C1	I C2	I C3	I C4	ITOTALS
1	45	42	60	52	199
	43.61	42.31	66.81	46.31	
2	19	20	38	16	93
	20.41	19.71	31.21	21.71	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.04 + .00 + .69 + .69 + \\
 &.09 + .00 + 1.48 + 1.48 + \\
 &= 4.48
 \end{aligned}$$

MTB > NOTE 26.SORU
 MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVE

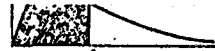
	I C1	I C2	I C3	ITOTALS
1	30	95	44	169
	31.01	93.51	44.51	
2	18	50	25	93
	17.01	51.51	24.51	
TOTALS	48	145	69	262

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.03 + .02 + .01 + \\
 &.05 + .04 + .01 + \\
 &= .17
 \end{aligned}$$

$$\text{DEGREES OF FREEDOM} = (2-1) \times (3-1) = 2$$

χ^2 - Dağılımı

V	$\chi^2_{.99}$	$\chi^2_{.95}$	$\chi^2_{.90}$	$\chi^2_{.85}$	$\chi^2_{.80}$	$\chi^2_{.75}$	$\chi^2_{.70}$	$\chi^2_{.65}$	$\chi^2_{.60}$	$\chi^2_{.55}$	$\chi^2_{.50}$	$\chi^2_{.45}$	$\chi^2_{.40}$	$\chi^2_{.35}$	$\chi^2_{.30}$	$\chi^2_{.25}$	$\chi^2_{.20}$	$\chi^2_{.15}$	$\chi^2_{.10}$	$\chi^2_{.05}$	$\chi^2_{.01}$	$\chi^2_{.001}$
1	7.88	6.63	5.02	4.34	3.84	3.36	2.88	2.40	1.92	1.44	1.00	.71	.50	.38	.27	.18	.10	.05	.02	.01	.001	.0001
2	10.6	9.21	7.38	6.58	5.99	5.41	4.71	4.10	3.57	3.00	2.40	1.83	1.36	.98	.74	.55	.38	.23	.12	.06	.01	.001
3	12.8	11.3	9.35	8.40	7.78	7.15	6.45	5.79	5.21	4.61	4.00	3.41	2.84	2.25	1.68	1.21	.85	.50	.27	.14	.02	.001
4	14.9	13.3	11.1	10.0	9.35	8.65	7.88	7.11	6.45	5.79	5.19	4.58	3.98	3.38	2.79	2.20	1.63	.90	.50	.26	.13	.01
5	16.7	15.1	12.8	11.6	10.9	10.2	9.35	8.55	7.79	7.01	6.40	5.79	5.19	4.58	3.98	3.38	2.79	1.63	.90	.50	.26	.01
6	18.5	16.8	14.4	13.1	12.4	11.6	10.8	10.0	9.21	8.45	7.84	7.23	6.63	6.02	5.41	4.80	4.19	2.40	1.25	.68	.30	.01
7	20.3	18.5	16.0	14.6	13.8	13.0	12.2	11.3	10.5	9.68	9.07	8.46	7.85	7.24	6.63	6.02	5.41	3.00	1.50	.85	.35	.01
8	22.0	20.1	17.5	16.0	15.2	14.4	13.6	12.7	11.9	11.0	10.2	9.59	8.98	8.37	7.76	7.15	6.54	3.34	1.70	.95	.40	.01
9	23.6	21.7	19.0	17.3	16.5	15.7	14.9	14.0	13.2	12.4	11.6	10.9	10.2	9.59	8.98	8.37	7.76	3.58	1.90	1.00	.45	.01
10	25.2	23.2	20.5	18.8	18.0	17.2	16.4	15.5	14.7	13.9	13.1	12.4	11.7	11.0	10.4	9.79	9.18	3.83	2.10	1.10	.50	.01
11	26.8	24.7	21.9	19.9	19.2	18.4	17.6	16.8	16.0	15.2	14.5	13.8	13.1	12.4	11.7	11.0	10.4	4.07	2.30	1.20	.55	.01
12	28.3	26.2	23.3	21.0	20.3	19.5	18.7	17.9	17.1	16.4	15.7	15.0	14.3	13.6	12.9	12.2	11.5	4.26	2.45	1.30	.60	.01
13	29.8	27.7	24.7	22.4	21.6	20.8	20.0	19.2	18.4	17.7	17.0	16.3	15.6	14.9	14.2	13.5	12.8	4.44	2.60	1.40	.65	.01
14	31.3	29.1	26.1	23.7	22.9	22.1	21.3	20.5	19.7	19.0	18.3	17.6	16.9	16.2	15.5	14.8	14.1	4.62	2.75	1.50	.70	.01
15	32.8	30.6	27.5	25.0	24.2	23.4	22.6	21.8	21.0	20.3	19.6	18.9	18.2	17.5	16.8	16.1	15.4	4.79	2.90	1.60	.75	.01
16	34.3	32.0	28.9	26.3	25.5	24.7	23.9	23.1	22.3	21.6	20.9	20.2	19.5	18.8	18.1	17.4	16.7	4.96	3.05	1.70	.80	.01
17	35.7	33.4	30.3	27.6	26.8	26.0	25.2	24.4	23.6	22.9	22.2	21.5	20.8	20.1	19.4	18.7	18.0	5.13	3.20	1.80	.85	.01
18	37.2	34.8	31.7	28.9	28.1	27.3	26.5	25.7	24.9	24.2	23.5	22.8	22.1	21.4	20.7	20.0	19.3	5.29	3.35	1.90	.90	.01
19	38.6	36.3	33.2	30.1	29.3	28.5	27.7	26.9	26.1	25.4	24.7	24.0	23.3	22.6	21.9	21.2	20.5	5.45	3.50	2.00	.95	.01
20	40.0	37.6	34.6	31.4	30.6	29.8	29.0	28.2	27.4	26.7	26.0	25.3	24.6	23.9	23.2	22.5	21.8	5.61	3.65	2.10	1.00	.01
21	41.4	38.9	35.9	32.7	31.9	31.1	30.3	29.5	28.7	28.0	27.3	26.6	25.9	25.2	24.5	23.8	23.1	5.77	3.80	2.20	1.05	.01
22	42.8	40.3	37.3	33.9	33.1	32.3	31.5	30.7	29.9	29.2	28.5	27.8	27.1	26.4	25.7	25.0	24.3	5.93	3.95	2.30	1.10	.01
23	44.3	41.8	38.7	35.2	34.4	33.6	32.8	32.0	31.2	30.5	29.8	29.1	28.4	27.7	27.0	26.3	25.6	6.08	4.10	2.40	1.15	.01
24	45.8	43.2	40.1	36.5	35.7	34.9	34.1	33.3	32.5	31.8	31.1	30.4	29.7	29.0	28.3	27.6	26.9	6.24	4.25	2.50	1.20	.01
25	47.2	44.7	41.5	37.8	37.0	36.2	35.4	34.6	33.8	33.1	32.4	31.7	31.0	30.3	29.6	28.9	28.2	6.39	4.40	2.60	1.25	.01
26	48.7	46.1	42.9	39.1	38.3	37.5	36.7	35.9	35.1	34.4	33.7	33.0	32.3	31.6	30.9	30.2	29.5	6.55	4.55	2.70	1.30	.01
27	49.9	47.6	44.3	40.4	39.6	38.8	38.0	37.2	36.4	35.7	35.0	34.3	33.6	32.9	32.2	31.5	30.8	6.71	4.70	2.80	1.35	.01
28	51.0	49.0	45.7	41.7	40.9	40.1	39.3	38.5	37.7	37.0	36.3	35.6	34.9	34.2	33.5	32.8	32.1	6.87	4.85	2.90	1.40	.01
29	52.3	50.4	47.1	43.0	42.2	41.4	40.6	39.8	39.0	38.3	37.6	36.9	36.2	35.5	34.8	34.1	33.4	7.02	5.00	3.00	1.45	.01
30	53.7	51.9	48.5	44.3	43.5	42.7	41.9	41.1	40.3	39.6	38.9	38.2	37.5	36.8	36.1	35.4	34.7	7.17	5.15	3.10	1.50	.01
40	60.8	58.7	55.4	51.0	50.2	49.4	48.6	47.8	47.0	46.3	45.6	44.9	44.2	43.5	42.8	42.1	41.4	7.88	5.99	3.84	1.92	.01
50	69.8	67.5	64.3	60.0	59.2	58.4	57.6	56.8	56.0	55.3	54.6	53.9	53.2	52.5	51.8	51.1	50.4	8.91	6.75	4.61	2.40	.01
60	79.2	76.8	73.6	69.3	68.5	67.7	66.9	66.1	65.3	64.6	63.9	63.2	62.5	61.8	61.1	60.4	59.7	10.24	7.88	5.41	3.00	.01
70	89.2	86.7	83.5	79.2	78.4	77.6	76.8	76.0	75.2	74.5	73.8	73.1	72.4	71.7	71.0	70.3	69.6	11.99	9.49	6.45	3.84	.01
80	100.0	97.3	94.0	89.7	88.9	88.1	87.3	86.5	85.7	85.0	84.3	83.6	82.9	82.2	81.5	80.8	80.1	14.19	11.01	7.88	4.61	.01
90	111.8	108.9	105.6	101.3	100.5	99.7	98.9	98.1	97.3	96.6	95.9	95.2	94.5	93.8	93.1	92.4	91.7	16.92	13.44	9.49	5.41	.01
100	125.0	121.9	118.5	114.2	113.4	112.6	111.8	111.0	110.2	109.5	108.8	108.1	107.4	106.7	106.0	105.3	104.6	20.09	15.49	10.81	6.45	.01

AKSAKLİK DERECELERİ

DEGREES OF FREEDOM = $(2-1) \times (4-1) = 3$
 27. SORU 1. AKSAKLİK DERECESİ
 > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	12	I	14	I	18	I	15	59
	I	12.91	I	12.51	I	19.81	I	13.71	
2	I	34	I	30	I	58	I	34	156
	I	34.21	I	33.11	I	52.41	I	36.31	
3	I	18	I	18	I	22	I	19	77
	I	16.91	I	16.31	I	23.81	I	17.91	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.07 + .17 + .16 + .12 +
 .00 + .29 + .61 + .15 +
 .07 + .17 + .57 + .06 +

= 2.45

DEGREES OF FREEDOM = $(3-1) \times (4-1) = 6$

MTB > 27.2. SORU
 MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	12	I	12	I	17	I	15	56
	I	12.31	I	11.91	I	18.81	I	13.01	
2	I	34	I	34	I	58	I	30	156
	I	34.21	I	33.11	I	52.41	I	36.31	
3	I	18	I	16	I	23	I	23	80
	I	17.51	I	17.01	I	26.81	I	18.61	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.01 + .00 + .17 + .29 +
 .00 + .02 + .61 + 1.10 +
 .01 + .06 + .55 + 1.02 +

= 3.85

DEGREES OF FREEDOM = $(3-1) \times (4-1) = 6$

MTB > 27.3. SORU
 MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	14	I	9	I	17	I	9	49
	I	10.71	I	10.41	I	16.41	I	11.41	
2	I	36	I	34	I	58	I	44	172
	I	37.71	I	36.51	I	57.71	I	40.11	
3	I	14	I	19	I	23	I	15	71
	I	15.61	I	15.11	I	23.81	I	16.51	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.99 + .19 + .02 + .51 +
 .08 + .17 + .00 + .39 +
 .16 + 1.02 + .03 + .14 +

= 3.70

DEGREES OF FREEDOM = $(3-1) \times (4-1) = 6$

MTB > NOTE AKSAMA DERECESİ
 MTB > NOTE 27.1. SORU
 MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	13	I	34	I	12	59
	I	15.41	I	29.91	I	13.71	
2	I	50	I	74	I	37	156
	I	40.81	I	79.01	I	36.11	
3	I	13	I	40	I	22	75
	I	19.61	I	38.01	I	17.41	
4	I	2	I	3	I	3	8
	I	2.11	I	4.11	I	1.91	
TOTALS	I	70	I	151	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.39 + .56 + .20 +
 2.06 + .32 + .47 +
 2.24 + .10 + 1.24 +
 .00 + .27 + .71 +

= 8.57

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (3-1) = 6$

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
 MTB > NOTE 27.2. SORU
 MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	17	I	24	I	15	56
	I	15.01	I	27.81	I	13.21	
2	I	44	I	79	I	33	156
	I	41.71	I	77.51	I	36.91	
3	I	15	I	38	I	18	71
	I	19.01	I	35.31	I	16.81	
4	I	2	I	4	I	3	9
	I	2.41	I	4.51	I	2.11	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.28 + .52 + .24 +
 .13 + .03 + .40 +
 .83 + .21 + .09 +
 .07 + .05 + .36 +

= 3.21

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (3-1) = 6$

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
 MTB > NOTE 27.3. SORU
 MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	10	I	22	I	17	49
	I	13.11	I	24.31	I	11.61	
2	I	46	I	94	I	32	172
	I	45.91	I	85.41	I	40.61	
3	I	21	I	27	I	17	65
	I	17.41	I	32.31	I	15.41	
4	I	1	I	2	I	3	6
	I	1.61	I	3.01	I	1.41	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.73 + .22 + 2.54 +
 .00 + .86 + 1.04 +
 .74 + .86 + .18 +
 .23 + .32 + 1.77 +

= 10.31

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (3-1) = 6$

MTB > 27.4.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ									
	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	20	I	14	I	25	I	16	I 75
	I	16.4	I	15.9	I	25.2	I	17.5	I
2	I	30	I	28	I	54	I	36	I 148
	I	32.4	I	31.4	I	49.7	I	34.5	I
3	I	14	I	20	I	19	I	16	I 69
	I	15.1	I	14.7	I	23.2	I	16.1	I
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	I 292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.77 + .23 + .00 + .12 +$$

$$.18 + .37 + .38 + .07 +$$

$$.08 + 1.95 + .75 + .00 +$$

$$= 4.91$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB >
MTB > 27.5.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ								
I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	25	14	18	17	74			
	16.21	15.71	24.81	17.21				
2	26	26	45	29	126			
	27.61	26.81	42.31	29.31				
3	13	22	35	22	92			
	20.21	19.51	30.91	21.41				
TOTALS	64	62	98	68	292			

TOTAL CHI SQUARE =

$$4.75 + .19 + 1.88 + .00 +$$

$$.09 + .02 + .17 + .00 +$$

$$2.55 + .31 + .55 + .02 +$$

$$= 10.54$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 27.6.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ									
	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	24	I	23	I	25	I	25	I 97
	I	21.31		20.61		32.61		22.61	
2	I	31	I	24	I	53	I	31	I 139
	I	30.51		29.51		46.71		32.41	
3	I	9	I	15	I	20	I	12	I 56
	I	12.31		11.91		18.81		13.01	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	I 292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.35 + .28 + 1.75 + .26 +$$

$$.01 + 1.03 + .86 + .06 +$$

$$.87 + .81 + .08 + .08 +$$

$$= 6.45$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > NOTE 27.4.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV						
I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	20	39	16	75		
	20.01	37.21	17.71			
2	40	75	33	148		
	39.51	73.51	35.01			
3	14	24	18	56		
	15.51	28.81	13.71			
4	4	5	2	11		
	2.91	5.51	2.61			
TOTALS	78	145	69	292		

TOTAL CHI SQUARE =

$$.00 + .08 + .17 +$$

$$.01 + .03 + .11 +$$

$$.14 + .27 + 1.35 +$$

$$.38 + .04 + .14 +$$

$$= 2.72$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > NOTE 27.5.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV						
I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	23	28	23	74		
	19.81	36.71	17.51			
2	31	72	23	126		
	33.71	62.61	29.81			
3	18	38	22	78		
	20.81	38.71	18.41			
4	6	7	1	14		
	3.71	7.01	3.31			
TOTALS	78	145	69	292		

TOTAL CHI SQUARE =

$$.53 + 2.06 + 1.74 +$$

$$.21 + 1.42 + 1.54 +$$

$$.39 + .01 + .67 +$$

$$1.37 + .00 + 1.61 +$$

$$= 11.57$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 27.6.SORU
MTB > CHISQ C1-C3CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV						
I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	3	3	4	10		
	2.71	5.01	2.41			
2	24	40	23	87		
	23.21	43.21	20.61			
3	37	72	30	139		
	37.11	69.01	32.81			
4	11	20	11	50		
	13.41	24.81	11.81			
5	3	2	1	6		
	1.61	3.01	1.41			
TOTALS	78	145	69	292		

TOTAL CHI SQUARE =

$$.04 + .78 + 1.13 +$$

$$.02 + .24 + .39 +$$

$$.00 + .13 + .25 +$$

$$.42 + .41 + .06 +$$

$$1.22 + .32 + .12 +$$

$$= 5.42$$

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

Brang

MTB > 27.7.SOPRU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	21	26	26	25	98
	21.51	20.81	32.91	22.81	
2	25	21	41	24	111
	24.31	23.61	37.31	25.81	
3	11	10	24	14	59
	12.91	12.51	19.81	13.71	
4	7	5	7	5	24
	5.31	5.11	8.11	5.61	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.01 + 1.30 + 1.44 + .21 +$$

$$.02 + .28 + .38 + .13 +$$

$$.29 + .51 + .89 + .00 +$$

$$.58 + .00 + .14 + .06 +$$

$$= 6.24$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > 27.8.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	22	23	19	18	82
	19.71	11.41	27.521	19.031	
2	22	20	50	30	122
	24.31	25.701	40.71	28.41	
3	20	19	29	20	88
	18.11	18.21	29.521	20.631	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$0.80 + 1.79 + 2.63 + 0.06$$

$$0.93 + 1.34 + 2 + 0.02$$

$$0.02 + 0.00 + 0.00 + 0.01$$

$$= 9.66$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 27.9.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FR

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	26	21	35	25	107
	23.51	22.71	35.91	24.91	
2	30	30	47	27	134
	29.41	28.51	45.01	31.21	
3	8	11	16	16	51
	11.21	10.81	17.11	11.91	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.28 + .13 + .02 + .00 +$$

$$.01 + .08 + .09 + .57 +$$

$$.90 + .00 + .07 + 1.43 +$$

$$= 3.60$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

Kidem

MTB > NOTE 27.7.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

	C1	C2	C3	TOTALS
1	4	3	4	11
	2.91	5.41	2.01	
2	25	34	28	87
	23.11	43.11	20.61	
3	24	71	15	110
	29.51	54.41	26.11	
4	15	30	14	59
	15.01	29.21	14.01	
5	10	6	8	24
	6.41	11.91	5.71	
TOTALS	78	144	69	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$.30 + 1.10 + .74$$

$$.12 + 1.90 + 2.63$$

$$1.02 + 5.04 + 4.74$$

$$.04 + .02 + .00$$

$$1.98 + 2.91 + .94$$

$$= 23.53$$

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > NOTE 27.8.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

	C1	C2	C3	TOTALS
1	2	1	2	5
	1.31	2.51	1.21	
2	18	42	20	80
	21.21	40.11	18.71	
3	34	65	23	122
	32.31	61.21	28.51	
4	18	38	19	75
	19.01	37.61	17.51	
5	6	2	5	13
	3.41	6.51	3.01	
TOTALS	78	148	69	295

TOTAL CHI SQUARE =

$$.35 + .91 + .59 +$$

$$.47 + .09 + .09 +$$

$$.07 + .24 + 1.07 +$$

$$.17 + .00 + .12 +$$

$$1.91 + 3.14 + 1.26 +$$

$$= 10.50$$

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

NOTE 5 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > NOTE 27.9.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FR

	C1	C2	C3	TOTALS
1	3	4	3	10
	2.71	5.01	2.41	
2	20	52	25	97
	23.91	48.21	22.91	
3	45	60	29	134
	35.01	66.51	31.71	
4	10	29	12	51
	13.61	25.31	12.11	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.04 + .19 + .17 +$$

$$1.35 + .30 + .19 +$$

$$2.37 + .64 + .22 +$$

$$.96 + .53 + .00 +$$

$$= 6.99$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > 27.10.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	26	I	15	I	25	I	18	84
	I	18.41	I	17.81	I	28.21	I	19.61	
2	I	28	I	36	I	44	I	31	139
	I	30.51	I	29.51	I	46.71	I	32.41	
3	I	10	I	11	I	29	I	19	69
	I	15.11	I	14.71	I	23.21	I	16.11	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 & 3.13 + .45 + .36 + .12 + \\
 & .20 + 1.43 + .15 + .06 + \\
 & 1.74 + .91 + 1.47 + .53 + \\
 & = 10.55
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 27.11.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	17	I	11	I	25	I	18	71
	I	15.61	I	14.91	I	23.91	I	16.61	
2	I	30	I	35	I	50	I	28	143
	I	31.51	I	30.01	I	48.21	I	33.41	
3	I	17	I	15	I	23	I	22	77
	I	16.91	I	16.11	I	25.91	I	18.01	
TOTALS	I	64	I	61	I	98	I	68	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 & .12 + 1.01 + .05 + .12 + \\
 & .07 + .84 + .07 + .88 + \\
 & .00 + .08 + .33 + .89 + \\
 & = 4.47
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 27.12.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	19	I	19	I	35	I	27	100
	I	21.91	I	21.21	I	33.61	I	23.31	
2	I	33	I	33	I	45	I	29	140
	I	30.71	I	29.71	I	47.01	I	32.61	
3	I	12	I	10	I	18	I	12	52
	I	11.41	I	11.01	I	17.51	I	12.11	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 & .39 + .23 + .06 + .59 + \\
 & .17 + .36 + .08 + .40 + \\
 & .03 + .10 + .02 + .00 + \\
 & = 2.44
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > NOTE 27.10.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	2	I	1	I	1	4
	I	1.11	I	2.01	I	.91	
2	I	19	I	39	I	22	80
	I	21.41	I	39.71	I	18.91	
3	I	42	I	63	I	34	139
	I	37.11	I	67.01	I	32.81	
4	I	15	I	42	I	12	69
	I	18.41	I	34.31	I	16.31	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 & .81 + .49 + .00 + \\
 & .26 + .01 + .51 + \\
 & .64 + .53 + .04 + \\
 & .64 + 1.75 + 1.14 +
 \end{aligned}$$

NOTE 1 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > NOTE 27.11.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	20	I	36	I	16	72
	I	19.21	I	35.81	I	17.01	
2	I	41	I	70	I	32	143
	I	38.21	I	71.01	I	33.81	
3	I	14	I	36	I	18	68
	I	18.21	I	33.81	I	16.11	
4	I	3	I	3	I	3	9
	I	2.41	I	4.51	I	2.11	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 & .03 + .00 + .06 + \\
 & .21 + .01 + .09 + \\
 & .95 + .15 + .23 + \\
 & .15 + .48 + .36 +
 \end{aligned}$$

= 2.73

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > NOTE 27.12.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	34	I	50	I	26	100
	I	26.71	I	49.71	I	23.61	
2	I	37	I	73	I	30	140
	I	37.41	I	69.51	I	33.11	
3	I	13	I	20	I	12	45
	I	12.01	I	22.31	I	10.61	
4	I	4	I	2	I	1	7
	I	1.91	I	3.51	I	1.71	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 & .28 + .00 + .24 + \\
 & .00 + .17 + .29 + \\
 & .08 + .25 + .18 + \\
 & 2.43 + .63 + .26 +
 \end{aligned}$$

= 4.79

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > 27.13.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	15	I	14	I	36	I	19	84
	I	18.41	I	17.81	I	28.21	I	19.61	
2	I	37	I	37	I	48	I	36	158
	I	34.61	I	33.51	I	53.01	I	36.81	
3	I	12	I	11	I	14	I	13	50
	I	11.01	I	10.61	I	16.81	I	11.61	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.63 + .82 + 2.16 + .02 +
.16 + .36 + .48 + .02 +
.10 + .01 + .46 + .16 +

= 5.38

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6
MTB > 27.14.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	20	I	17	I	26	I	21	84
	I	18.41	I	17.81	I	28.21	I	19.61	
2	I	31	I	35	I	42	I	32	140
	I	30.71	I	29.71	I	47.01	I	32.61	
3	I	13	I	10	I	30	I	15	68
	I	14.91	I	14.41	I	22.81	I	15.81	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.14 + .04 + .17 + .11 +
.00 + .94 + .53 + .01 +
.24 + 1.36 + 2.26 + .04 +

= 5.84

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6
MTB >
MTB > 28.1.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	18	I	15	I	36	I	24	93
	I	20.41	I	19.71	I	31.21	I	21.71	
2	I	33	I	24	I	36	I	28	121
	I	26.51	I	25.71	I	40.61	I	28.21	
3	I	13	I	23	I	26	I	16	78
	I	17.11	I	16.61	I	26.21	I	18.21	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.28 + 1.14 + .73 + .25 +
1.58 + .11 + .52 + .00 +
.98 + 2.50 + .00 + .26 +

= 8.37

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > 27.13.SORU
* ERROR * TWO DECIMAL POINTS IN NUMBER
* ERROR * NACHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVE

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	18	I	43	I	23	84
	I	22.41	I	41.71	I	19.81	
2	I	30	I	87	I	33	158
	I	42.21	I	78.51	I	37.31	
3	I	21	I	13	I	11	45
	I	12.01	I	22.31	I	10.61	
4	I	1	I	2	I	2	5
	I	1.31	I	2.51	I	1.21	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.08 + .04 + .50 +
.42 + .93 + .50 +
6.71 + 3.91 + .81 +
.08 + .09 + .57 +

= 14.64

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > NOTE 27.14.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVE

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	27	I	35	I	22	84
	I	22.41	I	41.91	I	19.81	
2	I	36	I	75	I	30	141
	I	37.51	I	70.31	I	33.21	
3	I	11	I	33	I	16	60
	I	16.01	I	29.91	I	14.11	
4	I	4	I	3	I	1	8
	I	2.11	I	4.01	I	1.91	
TOTALS	I	78	I	146	I	69	293

TOTAL CHI SQUARE =

.96 + 1.12 + .25 +
.06 + .32 + .31 +
1.55 + .32 + .25 +
1.64 + .24 + .41 +

= 7.45

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > NOTE 28.1.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVE

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	16	I	52	I	24	92
	I	24.21	I	46.51	I	21.41	
2	I	32	I	60	I	30	122
	I	33.41	I	64.11	I	29.51	
3	I	30	I	33	I	15	78
	I	20.51	I	39.41	I	18.11	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

2.76 + .66 + .32 +
.05 + .01 + .01 +
4.42 + 1.04 + .54 +

= 9.81

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

Brans

Kidem

209

MTB > 28.2.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQU

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	15	I	18	I	17	I	15	65
	I	14.21	I	13.81	I	21.81	I	15.11	
2	I	21	I	21	I	48	I	26	116
	I	25.41	I	24.61	I	38.91	I	27.01	
3	I	17	I	16	I	26	I	22	81
	I	17.81	I	17.21	I	27.21	I	18.91	
4	I	11	I	7	I	7	I	5	30
	I	6.61	I	6.41	I	10.11	I	7.01	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.04 + 1.28 + 1.06 + .00 +
.77 + .54 + 2.11 + .04 +
.03 + .08 + .05 + .52 +
2.98 + .06 + .94 + .56 +

= 11.07

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > 28.3.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQU

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	22	I	10	I	37	I	22	91
	I	20.21	I	19.61	I	31.01	I	20.21	
2	I	28	I	38	I	44	I	30	140
	I	31.11	I	30.11	I	47.61	I	31.11	
3	I	14	I	14	I	17	I	16	57
	I	12.71	I	12.31	I	19.41	I	12.71	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.16 + 4.67 + 1.18 + .16 +
.31 + 2.05 + .28 + .04 +
.14 + .24 + .30 + .04 +

= 9.58

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 28.4.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQU

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	10	I	17	I	23	I	21	71
	I	15.61	I	15.11	I	23.81	I	16.51	
2	I	39	I	29	I	45	I	28	141
	I	30.91	I	29.91	I	47.31	I	32.81	
3	I	15	I	16	I	30	I	19	80
	I	17.51	I	17.01	I	26.81	I	18.61	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

1.99 + .25 + .03 + 1.21 +
2.12 + .03 + .11 + .71 +
.37 + .06 + .37 + .01 +

= 7.25

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > NOTE 28.2.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	17	I	30	I	18	65
	I	17.41	I	32.31	I	15.41	
2	I	28	I	58	I	30	116
	I	31.01	I	57.61	I	27.41	
3	I	19	I	47	I	15	81
	I	21.61	I	40.21	I	19.11	
4	I	14	I	10	I	6	30
	I	8.01	I	14.91	I	7.11	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.01 + .16 + .45 +
.29 + .00 + .24 +
.32 + 1.14 + .90 +
4.47 + 1.61 + .17 +

= 9.77

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 28.3.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	21	I	52	I	18	91
	I	24.31	I	45.21	I	21.51	
2	I	39	I	58	I	43	140
	I	37.41	I	69.31	I	33.11	
3	I	18	I	35	I	8	61
	I	16.31	I	30.31	I	14.41	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.45 + 1.03 + .57 +
.07 + 1.91 + 2.97 +
.18 + .73 + 2.85 +

= 10.76

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > NOTE 28.4.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	24	I	25	I	22	71
	I	19.01	I	35.31	I	16.81	
2	I	32	I	78	I	31	141
	I	37.71	I	70.01	I	33.31	
3	I	19	I	38	I	14	71
	I	19.01	I	35.31	I	16.81	
4	I	3	I	4	I	2	9
	I	2.41	I	4.51	I	2.11	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

1.34 + 2.98 + 1.63 +
.05 + .91 + .16 +
.00 + .21 + .46 +
.15 + .05 + .01 +

= 8.75

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

Brang

MTB > 28.5.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	29	I	17	I	52	I	22	120
	I	26.31		25.51		40.31		27.91	
2	I	27	I	30	I	21	I	33	111
	I	24.31		23.61		37.31		25.81	
3	I	8	I	15	I	25	I	13	61
	I	13.41		13.01		20.51		14.21	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.28 + 2.82 + 3.41 + 1.26 + \\
 &.29 + 1.76 + 7.09 + 1.98 + \\
 &2.16 + .32 + 1.00 + .10 + \\
 &= 22.48
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB >
MTB > 28.6.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	9	I	12	I	18	I	14	53
	I	11.61		11.251		17.781		12.11	
2	I	24	I	32	I	44	I	35	135
	I	29.581		28.661		45.301		34.61	
3	I	31	I	18	I	36	I	19	104
	I	22.791		22.01		34.901		24.211	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &0.58 + 0.05 + 0.00 + 0.22 \\
 &1.05 + 0.38 + 0.03 + 0.40 \\
 &2.95 + 0.72 + 0.03 + 1.12 \\
 &= 7.53
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 28.7.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	19	I	20	I	17	I	24	80
	I	17.51		17.01		26.81		18.61	
2	I	26	I	26	I	42	I	24	118
	I	25.91		25.11		39.61		27.51	
3	I	19	I	16	I	39	I	20	94
	I	20.61		20.01		31.51		21.91	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.12 + .53 + 3.61 + 1.55 + \\
 &.00 + .04 + .15 + .44 + \\
 &.12 + .79 + 1.76 + .16 + \\
 &= 9.27
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

Kidem

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS
MTB > NOTE 28.5.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	28	I	61	I	31	120
	I	32.41		59.01		20.71	
2	I	31	I	56	I	24	111
	I	30.01		54.51		26.51	
3	I	19	I	25	I	14	58
	I	15.71		28.51		13.81	
TOTALS	I	78	I	142	I	69	289

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.59 + .07 + .19 + \\
 &.04 + .04 + .24 + \\
 &.72 + .43 + .00 + \\
 &= 2.32
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > NOTE 28.6.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	17	I	28	I	16	61
	I	16.41		30.61		14.01	
2	I	34	I	65	I	30	129
	I	34.61		64.71		29.71	
3	I	23	I	50	I	17	90
	I	24.11		45.21		20.71	
4	I	4	I	3	I	4	11
	I	2.91		3.51		2.51	
TOTALS	I	78	I	146	I	67	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.03 + .22 + .27 + \\
 &.01 + .00 + .00 + \\
 &.05 + .52 + .67 + \\
 &.38 + 1.15 + .85 + \\
 &= 4.15
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > NOTE 28.7.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	1	I	3	I	2	6
	I	1.61		3.01		1.41	
2	I	25	I	27	I	22	74
	I	19.61		37.01		17.41	
3	I	26	I	69	I	25	120
	I	31.81		60.01		28.21	
4	I	26	I	48	I	20	94
	I	24.91		47.01		22.11	
TOTALS	I	78	I	147	I	69	294

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.22 + .00 + .25 + \\
 &1.47 + 2.70 + 1.24 + \\
 &1.07 + 1.35 + .36 + \\
 &.05 + .02 + .19 + \\
 &= 8.91
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > NOTE 28.8.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	24	I	36	I	20	80
	I	21.41		39.61		19.01	
2	I	35	I	59	I	27	121
	I	32.41		59.91		28.71	
3	I	16	I	46	I	10	80
	I	21.41		39.61		19.01	
4	I	3	I	3	I	4	10
	I	2.71		4.91		2.41	
TOTALS	I	78	I	144	I	69	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$.30 + .33 + .06 +$$

$$.20 + .01 + .10 +$$

$$1.38 + 1.04 + .05 +$$

$$.04 + .77 + 1.12 +$$

= 5.40

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > NOTE 28.9.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	18	I	42	I	16	76
	I	20.31		37.71		18.01	
2	I	45	I	84	I	41	172
	I	45.91		85.41		40.61	
3	I	15	I	19	I	10	44
	I	11.81		21.81		10.41	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.26 + .48 + .21 +$$

$$.02 + .02 + .14 +$$

$$.90 + .37 + .02 +$$

= 2.42

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (3-1) = 4

MTB > NOTE 28.10.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	1	I	3	I	2	6
	I	1.61		3.01		1.41	
2	I	26	I	36	I	15	77
	I	20.61		38.21		18.21	
3	I	27	I	64	I	20	111
	I	27.71		55.11		26.21	
4	I	18	I	37	I	27	82
	I	21.91		40.71		19.41	
5	I	6	I	5	I	5	16
	I	4.31		7.91		3.81	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.23 + .00 + .24 +$$

$$1.43 + .13 + .56 +$$

$$.24 + 1.43 + 1.48 +$$

$$.70 + .34 + 3.00 +$$

$$.70 + 1.09 + .39 +$$

= 11.96

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

NOTE 5 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN

MTB > 278.8.
MTB > 28.8.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	20	I	28	I	16	I	17	81
	I	17.81		17.21		27.21		18.91	
2	I	33	I	16	I	40	I	32	121
	I	26.51		25.71		40.61		28.21	
3	I	11	I	18	I	42	I	19	90
	I	19.71		19.11		30.21		21.01	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.28 + 6.78 + 4.60 + .18 +$$

$$1.58 + 3.66 + .01 + .52 +$$

$$3.86 + .06 + 4.61 + .18 +$$

= 26.33

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 28.9.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	20	I	11	I	30	I	15	76
	I	16.71		16.11		25.51		17.71	
2	I	36	I	37	I	59	I	40	172
	I	37.71		36.51		57.71		40.11	
3	I	8	I	14	I	9	I	13	44
	I	9.61		9.31		14.81		10.21	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.67 + 1.64 + .79 + .41 +$$

$$.08 + .01 + .03 + .00 +$$

$$.28 + 2.32 + 2.25 + .74 +$$

= 9.21

DEGREES OF FREEDOM = (3-1) X (4-1) = 6

MTB > 28.10.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	23	I	20	I	23	I	17	83
	I	18.71		18.11		26.31		19.91	
2	I	23	I	23	I	37	I	28	111
	I	25.01		24.21		35.21		26.61	
3	I	18	I	19	I	36	I	23	96
	I	20.31		19.61		28.51		21.51	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.99 + .20 + .41 + .42 +$$

$$1.16 + .06 + .09 + .08 +$$

$$.26 + .02 + .08 + .10 +$$

= 2.86

AĞIRLIK VERİLME DER.

DEGREES OF FREEDOM = $(3-1) \times (4-1) = 6$
 MTB > AĞIRLIK VERİLME DER.
 MTB > 27.1.SORU
 MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	5	9	7	5	26
	5.71	5.51	8.71	6.11	
2	18	11	25	21	75
	16.41	13.91	25.21	17.51	
3	28	34	43	32	137
	30.01	29.11	46.01	31.91	
4	13	8	23	10	54
	11.81	11.51	18.11	12.61	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.09 + 2.19 + .34 + .18 +
 .15 + 1.52 + .00 + .72 +
 .14 + .83 + .19 + .00 +
 .11 + 1.03 + 1.31 + .53 +

= 9.35

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (4-1) = 9$

MTB >
 MTB > 217
 MTB > 27.2.SORU
 MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	8	8	8	6	30
	6.61	6.41	10.11	7.01	
2	14	9	24	22	69
	15.11	14.71	23.21	16.11	
3	24	35	38	25	122
	26.71	25.91	40.91	28.41	
4	18	10	28	15	71
	15.61	15.11	23.81	16.51	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.31 + .42 + .42 + .14 +
 .08 + 2.18 + .03 + 2.19 +
 .28 + 3.19 + .21 + .41 +
 .38 + 1.71 + 1.73 + .14 +

= 12.83

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (4-1) = 9$

MTB > 27.3.SORU
 MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FRE

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	5	11	8	2	26
	5.71	5.51	8.71	6.11	
2	17	13	23	25	78
	17.11	16.61	26.21	18.21	
3	26	26	45	20	117
	25.61	24.81	39.31	27.21	
4	16	12	22	21	71
	15.61	15.11	23.81	16.51	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.09 + 5.44 + .06 + 2.72 +
 .00 + .77 + .39 + 2.57 +
 .00 + .05 + .84 + 1.93 +
 .01 + .63 + .14 + 1.21 +

= 16.83

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (4-1) = 9$

AĞIRLIK VERİLME DENECELERİ

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	6	14	5	25
	6.71	12.41	5.91	
2	19	40	17	76
	20.31	37.71	18.01	
3	35	70	32	137
	36.61	40.01	30.41	
4	10	21	15	54
	14.41	26.81	12.81	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.07 + .20 + .14 +
 .08 + .14 + .03 +
 .07 + .06 + .00 +
 .09 + 1.26 + .39 +

= 3.35

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (3-1) = 6$

MTB > NOTE 27.2.SORU
 MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	8	0	11	27
	7.21	13.41	6.41	
2	21	30	12	71
	19.01	33.31	16.01	
3	31	67	24	122
	32.61	60.61	20.81	
4	18	32	22	72
	19.21	35.81	17.01	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.07 + 2.18 + 3.35 +
 .22 + .21 + 1.56 +
 .03 + .68 + .81 +
 .08 + .39 + 1.16 +

= 10.90

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (3-1) = 6$

MTB > NOTE 27.3.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	7	11	8	26
	6.91	12.71	6.31	
2	25	39	14	78
	20.81	38.21	19.01	
3	28	66	23	117
	31.31	57.31	28.41	
4	18	27	26	71
	19.01	34.01	17.31	
TOTALS	78	143	71	292

TOTAL CHI SQUARE =

.00 + .24 + .45 +
 .83 + .02 + 1.50 +
 .34 + 1.32 + 1.04 +
 .05 + 1.74 + 4.42 +

= 11.74

DEGREES OF FREEDOM = $(4-1) \times (3-1) = 6$

MTB >
MTB > 27.4.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	5	I	5	I	11	I	2	23
	I	5.01	I	4.91	I	7.71	I	5.41	
2	I	17	I	17	I	27	I	22	83
	I	18.21	I	17.61	I	27.91	I	19.31	
3	I	25	I	30	I	42	I	29	126
	I	27.61	I	26.81	I	42.31	I	29.31	
4	I	17	I	10	I	18	I	15	60
	I	13.21	I	12.71	I	20.11	I	14.01	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.00 + .00 + 1.39 + 2.10 +
.08 + .02 + .03 + .37 +
.25 + .39 + .00 + .00 +
1.13 + .59 + .23 + .08 +

= 6.66

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

NOTE 1 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > 27.5.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	8	I	6	I	14	I	5	33
	I	7.21	I	7.01	I	11.11	I	7.71	
2	I	16	I	8	I	18	I	11	53
	I	11.61	I	11.31	I	17.81	I	12.31	
3	I	23	I	30	I	44	I	23	120
	I	26.31	I	25.51	I	40.31	I	27.91	
4	I	17	I	18	I	22	I	29	86
	I	18.81	I	18.31	I	28.91	I	20.01	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.08 + .14 + .77 + .94 +
1.65 + .94 + .00 + .15 +
.41 + .80 + .34 + .88 +
.18 + .00 + 1.63 + 4.02 +

= 12.95

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > 27.6.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	16	I	6	I	12	I	9	43
	I	9.41	I	9.11	I	14.41	I	10.01	
2	I	26	I	26	I	42	I	23	117
	I	25.61	I	24.81	I	39.31	I	27.21	
3	I	17	I	21	I	34	I	30	102
	I	22.41	I	21.71	I	34.21	I	23.81	
4	I	5	I	9	I	10	I	6	30
	I	6.61	I	6.41	I	10.11	I	7.01	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

4.59 + 1.07 + .41 + .10 +
.00 + .05 + .19 + .166 +
1.28 + .02 + .00 + 1.64 +
.38 + 1.09 + .00 + .14 +

= 11.63

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE 27.6.SORU
MTB > CHISQ C1-C3
4 ROWS READ

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	8	I	13	I	12	33
	I	8.81	I	16.41	I	7.81	
2	I	14	I	30	I	7	53
	I	14.21	I	26.31	I	12.51	
3	I	26	I	62	I	32	120
	I	32.11	I	59.61	I	28.41	
4	I	28	I	40	I	16	84
	I	23.01	I	42.71	I	20.31	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.08 + .70 + 2.26 +
.24 + .51 + 2.44 +
1.14 + .10 + .47 +
1.10 + .17 + .27 +

= 9.48

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 27.4.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	8	I	6	I	5	19
	I	5.11	I	7.41	I	4.51	
2	I	23	I	47	I	15	85
	I	22.91	I	42.21	I	19.91	
3	I	34	I	64	I	24	126
	I	33.91	I	62.61	I	29.51	
4	I	13	I	27	I	20	60
	I	16.11	I	29.81	I	14.11	
TOTALS	I	78	I	144	I	68	290

TOTAL CHI SQUARE =

1.63 + 1.25 + .07 +
.00 + .51 + 1.22 +
.00 + .03 + .08 +
.61 + .26 + 2.50 +

= 8.20

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 1 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > NOTE 27.6.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	1	I	1	I	3	5
	I	1.31	I	2.51	I	1.21	
2	I	9	I	22	I	7	38
	I	10.11	I	18.81	I	9.11	
3	I	31	I	66	I	20	117
	I	31.11	I	57.91	I	28.01	
4	I	25	I	46	I	31	102
	I	27.21	I	50.51	I	24.41	
5	I	12	I	10	I	9	31
	I	8.31	I	15.31	I	7.41	
TOTALS	I	78	I	145	I	70	293

TOTAL CHI SQUARE =

.08 + .88 + 2.75 +
.12 + .54 + 1.48 +
.00 + 1.13 + 2.26 +
.17 + .40 + 1.80 +
1.70 + 1.86 + .34 +

= 14.50

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > 27.7.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

I	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	8	10	24	6	48
	10.51	10.21	16.11	11.21	
2	23	21	19	25	88
	19.31	18.71	29.51	20.51	
3	23	21	34	26	104
	22.81	22.11	34.91	24.21	
4	10	10	21	11	52
	11.41	11.01	17.51	12.11	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.60 + .00 + 3.86 + 2.40 +
.71 + .29 + 3.76 + .99 +
.00 + .05 + .02 + .13 +
.17 + .10 + .72 + .10 +

= 13.92

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > 27.8.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

I	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	7	7	5	2	21
	4.61	4.51	7.01	4.91	
2	16	13	23	16	68
	14.91	14.41	22.81	15.81	
3	26	28	28	34	116
	25.41	24.61	38.91	27.01	
4	15	14	42	16	87
	19.11	18.51	29.21	20.31	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

1.25 + 1.45 + .60 + 1.71 +
.08 + .14 + .00 + .00 +
.01 + .46 + 3.07 + 1.81 +
.87 + 1.08 + 5.61 + .90 +

= 19.64

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

NOTE: 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN

MTB > 27.9.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

I	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	13	7	10	5	35
	7.71	7.41	11.71	8.21	
2	18	12	25	19	74
	16.21	15.71	24.81	17.21	
3	28	30	47	29	134
	29.41	28.51	45.01	31.21	
4	5	13	16	15	49
	10.71	10.41	16.41	11.41	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

3.70 + .03 + .26 + 1.22 +
.20 + .88 + .00 + .18 +
.06 + .08 + .09 + .16 +
3.07 + .65 + .01 + 1.13 +

= 11.71

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

NOTE: 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES
MTB > NOTE 27.7.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

I	C1	C2	C3	TOTALS
1	14	27	7	48
	12.81	23.81	11.31	
2	21	52	15	88
	23.51	43.71	20.81	
3	25	41	38	104
	27.01	51.61	24.61	
4	10	25	9	52
	13.91	25.81	12.31	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE = 2.66 2.71

2.60

.11 + .42 + 1.66 +
.27 + 1.50 + 1.61 +
.28 + 2.19 + 7.33 +
1.22 + .03 + .88 +

= 17.50

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 27.8.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

I	C1	C2	C3	TOTALS
1	6	7	8	21
	5.61	10.41	5.01	
2	17	41	10	68
	19.21	33.91	16.11	
3	34	52	30	116
	31.01	57.61	27.41	
4	21	45	21	87
	23.21	43.21	20.61	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.03 + 1.13 + 1.86 +
.07 + 1.53 + 2.29 +
.29 + .54 + .24 +
.22 + .07 + .01 +

= 8.31

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE: 1 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS

MTB > NOTE 27.9.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

I	C1	C2	C3	TOTALS
1	15	12	7	34
	9.11	16.81	8.11	
2	14	47	13	74
	19.81	36.61	17.51	
3	31	65	38	134
	35.91	66.31	31.81	
4	18	20	11	49
	13.11	24.21	11.61	
TOTALS	78	144	69	291

TOTAL CHI SQUARE =

3.80 + 1.38 + .14 +
1.72 + 2.94 + 1.16 +
.67 + .03 + 1.82 +
1.80 + .74 + .03 +

= 15.66

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

AGIRLIK VERILME DERECELERI

MTB > 27.10.SORU

MTB > CHISO C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	1	8	1	0	1	12	1	5	33
	1	7.21		0.01		11.11		7.71	
2	1	19	1	14	1	28	1	19	80
	1	17.51		17.01		26.81		18.61	
3	1	27	1	24	1	38	1	34	127
	1	27.81		27.01		42.61		29.61	
4	1	10	1	14	1	20	1	0	52
	1	11.41		11.01		17.51		12.11	
TOTALS	1	64	1	62	1	90	1	60	272

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.08 + .14 + .08 + .94 + \\
 &.12 + .53 + .05 + .01 + \\
 &.03 + .03 + .50 + 1.40 + \\
 &.17 + .79 + .37 + 1.39 +
 \end{aligned}$$

= 6.63

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > 27.11.SORU

MTB > CHISO C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	1	5	1	5	1	11	1	3	26
	1	5.71		5.51		8.71		6.11	
2	1	22	1	15	1	30	1	21	88
	1	19.31		18.71		29.51		20.51	
3	1	27	1	30	1	43	1	29	127
	1	28.31		27.41		43.31		30.01	
4	1	10	1	12	1	14	1	13	49
	1	10.71		10.41		16.41		11.41	
TOTALS	1	64	1	62	1	90	1	63	272

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.09 + .05 + .59 + .18 + \\
 &.38 + .75 + .01 + .01 + \\
 &.06 + .25 + .00 + .04 + \\
 &.05 + .24 + .36 + .22 +
 \end{aligned}$$

= 3.26

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > 27.12.SORU

MTB > CHISO C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	1	6	1	5	1	14	1	5	30
	1	6.61		6.41		10.11		7.01	
2	1	21	1	20	1	38	1	20	99
	1	21.71		21.01		33.21		23.11	
3	1	30	1	24	1	30	1	29	113
	1	24.81		24.01		37.91		26.31	
4	1	7	1	13	1	16	1	14	50
	1	11.01		10.61		16.81		11.81	
TOTALS	1	64	1	62	1	90	1	60	272

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.05 + .29 + 1.54 + .56 + \\
 &.02 + .05 + .69 + .40 + \\
 &1.11 + .00 + 1.66 + .27 + \\
 &1.43 + .54 + .04 + .48 +
 \end{aligned}$$

= 9.12

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE 27.10.SORU

MTB > CHISO C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	1	12	1	14	1	7	33
	1	9.81		16.41		7.81	
2	1	17	1	46	1	17	80
	1	21.41		39.71		10.91	
3	1	27	1	68	1	31	127
	1	33.91		63.11		30.01	
4	1	22	1	20	1	10	52
	1	13.91		27.01		11.31	
TOTALS	1	70	1	145	1	69	272

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &1.15 + .35 + .08 + \\
 &.09 + .99 + .19 + \\
 &1.11 + .06 + .83 + \\
 &4.73 + 1.31 + .43 +
 \end{aligned}$$

= 12.43

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 27.11.SORU

MTB > CHISO C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	1	1	1	1	1	1	3
	1	.01		1.41		.01	
2	1	8	1	11	1	4	23
	1	8.31		10.91		5.81	
3	1	26	1	46	1	16	88
	1	24.71		41.51		22.31	
4	1	27	1	62	1	40	129
	1	35.41		60.91		32.71	
5	1	18	1	14	1	11	41
	1	11.31		19.31		10.41	
TOTALS	1	78	1	134	1	72	284

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.04 + .12 + .08 + \\
 &.45 + .00 + .57 + \\
 &.14 + .48 + 1.78 + \\
 &2.01 + .02 + 1.63 + \\
 &1.99 + 1.48 + .04 +
 \end{aligned}$$

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE 27.12.SORU

MTB > CHISO C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERV

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	1	1	1	1	1	1	4
	1	1.11		2.01		.91	
2	1	5	1	18	1	3	26
	1	7.01		12.01		6.11	
3	1	23	1	54	1	22	99
	1	26.81		48.81		23.41	
4	1	30	1	57	1	26	113
	1	30.61		55.71		26.71	
5	1	20	1	14	1	16	50
	1	13.51		24.71		11.81	
TOTALS	1	79	1	144	1	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.01 + .40 + 1.18 + \\
 &.59 + 2.09 + 1.61 + \\
 &.03 + .55 + .08 + \\
 &.01 + .03 + .02 + \\
 &2.10 + 4.61 + 1.48 +
 \end{aligned}$$

NOTE 1 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE

27.13.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	6	8	9	6	29
	6.41	6.21	7.71	6.01	
2	20	12	29	22	83
	18.21	17.61	27.91	19.31	
3	29	20	49	38	132
	20.91	20.01	44.31	30.71	
4	9	14	11	14	48
	10.51	10.21	16.11	11.21	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.02 + .35 + .06 + .08 +
 .18 + 1.79 + .05 + .37 +
 .00 + .00 + .50 + .73 +
 .22 + 1.42 + 1.62 + .71 +

= 8.31

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > REA27.14.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	12	9	9	5	35
	7.71	7.41	11.71	8.21	
2	13	15	27	19	74
	16.21	15.71	24.01	17.21	
3	20	17	32	22	99
	21.71	21.01	33.21	23.11	
4	11	21	30	22	84
	18.41	17.01	28.21	19.61	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

2.44 + .33 + .64 + 1.22 +
 .64 + .03 + .19 + .18 +
 1.83 + .77 + .05 + .05 +
 2.98 + .56 + .12 + .30 +

= 12.33

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE 28.1.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	9	6	6	2	23
	5.01	4.91	7.71	5.41	
2	14	11	22	17	64
	14.01	13.61	21.51	14.91	
3	23	29	42	25	119
	26.11	25.31	39.91	27.71	
4	18	16	28	24	86
	10.01	10.31	28.91	20.01	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

3.11 + .56 + .30 + 2.10 +
 .00 + .49 + .01 + .29 +
 .36 + .50 + .11 + .27 +
 .04 + .20 + .03 + .79 +

= 9.07

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE 27.13.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	9	12	8	29
	7.71	14.41	6.91	
2	20	48	15	83
	22.21	41.21	19.61	
3	33	69	30	132
	35.31	65.51	31.21	
4	16	16	16	48
	12.01	23.01	11.31	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.20 + .40 + .17 +
 .21 + 1.12 + 1.08 +
 .14 + .18 + .05 +
 .79 + 2.58 + 1.91 +

= 8.86

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 27.14.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	1	1	1	3
	.01	1.51	.01	
2	7	10	7	32
	8.31	15.51	0.11	
3	25	39	6	70
	18.31	33.91	17.01	
4	24	52	28	104
	27.11	50.41	26.41	
5	21	35	34	90
	23.51	43.61	22.91	
TOTALS	78	145	76	299

TOTAL CHI SQUARE =

.06 + .14 + .07 +
 .22 + .40 + .16 +
 2.49 + .75 + 7.82 +
 .36 + .08 + .09 +
 .26 + 1.71 + 5.41 +

= 19.99

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN 5

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE 28.1.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	7	11	5	23
	6.11	11.51	5.41	
2	16	39	9	64
	17.11	32.01	14.91	
3	33	57	29	119
	31.01	59.51	27.71	
4	22	39	25	86
	23.01	43.01	20.01	
TOTALS	78	146	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.12 + .02 + .02 +
 .07 + 1.53 + 2.34 +
 .05 + .11 + .06 +
 .04 + .37 + 1.23 +

= 5.96

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

Brans

Kidem

217

NOTE 1 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > NOTE '28.2.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	5	8	12	5	30			
	6.61	6.41	10.11	7.01				
2	16	10	11	17	54			
	11.81	11.51	13.11	12.61				
3	16	22	35	23	96			
	21.01	20.41	32.21	22.41				
4	27	22	40	23	112			
	24.51	23.81	37.61	26.11				
TOTALS	64	62	98	68	292			

TOTAL CHI SQUARE =

.38 + .42 + .37 + .56 +
1.47 + .19 + 2.80 + 1.56 +
1.21 + .13 + .24 + .02 +
.24 + .13 + .15 + .36 +

= 10.23

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9
MTB > NOTE '28.3.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	3	4	4	2	13			
	2.01	2.81	4.41	3.01				
2	23	13	27	24	87			
	19.11	18.51	29.21	20.31				
3	28	29	40	28	125			
	27.41	26.51	42.01	29.11				
4	10	16	27	14	67			
	14.71	14.21	22.51	15.61				
TOTALS	64	62	98	68	292			

TOTAL CHI SQUARE =

.01 + .56 + .03 + .35 +
.81 + 1.62 + .17 + .69 +
.01 + .23 + .09 + .04 +
1.49 + .22 + .91 + .16 +

= 7.39

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9
NOTE 4 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN
MTB > NOTE '28.4.SORU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	5	5	8	6	24			
	5.31	5.11	8.11	5.61				
2	19	15	26	16	76			
	16.71	16.11	25.51	17.71				
3	27	26	38	30	121			
	26.51	25.71	40.61	28.21				
4	13	16	26	16	71			
	15.61	15.11	23.81	16.51				
TOTALS	64	62	98	68	292			

TOTAL CHI SQUARE =

.01 + .00 + .00 + .03 +
.33 + .08 + .01 + .16 +
.01 + .00 + .17 + .12 +
.42 + .06 + .20 + .02 +

= 1.62

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE '28.2.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	1	2	3	6		
	1.61	3.01	1.41			
2	11	10	3	24		
	6.31	12.01	5.71			
3	15	30	9	54		
	14.21	27.01	12.81			
4	24	50	22	96		
	25.31	48.01	22.71			
5	26	54	32	112		
	29.51	56.01	26.51			
TOTALS	77	146	69	292		

TOTAL CHI SQUARE =

.21 + .33 + 1.77 +
3.45 + .33 + 1.26 +
.04 + .33 + 1.11 +
.07 + .08 + .02 +
.42 + .07 + 1.16 +

= 10.65

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8
MTB > NOTE '28.3.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	7	5	6	18		
	4.81	8.91	4.31			
2	20	50	17	87		
	23.21	43.21	20.61			
3	31	66	28	125		
	33.41	62.11	29.51			
4	20	24	18	62		
	16.61	30.41	14.71			
TOTALS	78	145	69	292		

TOTAL CHI SQUARE =

1.00 + 1.74 + .72 +
.45 + 1.07 + .62 +
.17 + .25 + .08 +
.71 + 1.50 + .77 +

= 9.06

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6
MTB > NOTE '28.4.SORU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED F

I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	5	11	7	23		
	6.11	11.41	5.41			
2	22	48	8	78		
	20.81	38.71	18.41			
3	31	55	34	120		
	32.11	59.61	28.41			
4	20	31	20	71		
	19.01	35.31	16.61			
TOTALS	78	145	69	292		

TOTAL CHI SQUARE =

.21 + .02 + .45 +
.07 + 2.22 + 5.90 +
.03 + .35 + 1.12 +
.06 + .51 + .62 +

= 11.57

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

Brang

MTB > NOTE '28.5. SORU'
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	TOTALS
1	I	5	I	7	I	5	I	5	22
	I	4.81		4.71		7.41		5.11	
2	I	21	I	18	I	19	I	16	74
	I	16.21		15.71		24.81		17.21	
3	I	23	I	12	I	43	I	27	105
	I	23.01		22.31		35.21		24.51	
4	I	15	I	25	I	31	I	20	91
	I	19.91		19.31		30.51		21.21	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.01 + 1.16 + .77 + .00 +
1.41 + .33 + 1.37 + .09 +
.00 + 4.75 + 1.71 + .27 +
1.23 + 1.67 + .01 + .07 +

= 14.84

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN

MTB > NOTE '28.6. SORU'
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	TOTALS
1	I	2	I	7	I	17	I	5	31
	I	6.81		6.61		10.41		7.21	
2	I	22	I	18	I	35	I	25	100
	I	21.91		21.21		33.61		23.31	
3	I	26	I	23	I	32	I	27	108
	I	23.71		22.91		36.21		25.21	
4	I	14	I	14	I	14	I	11	53
	I	11.61		11.31		17.81		12.31	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

3.38 + .03 + 4.18 + .68 +
.00 + .49 + .06 + .13 +
.23 + .00 + .50 + .14 +
.49 + .67 + .81 + .15 +

= 11.93

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE '28.7. SORU'
MTB > CHISQ C1-C4

* ERROR * ARGUMENT IS A CONSTANT, OR MATRIX, BUT

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	TOTALS
1	I	10	I	7	I	16	I	7	40
	I	8.81		8.51		13.41		9.31	
2	I	17	I	12	I	19	I	19	67
	I	14.71		14.21		22.51		15.61	
3	I	18	I	25	I	38	I	27	108
	I	23.71		22.91		36.21		25.21	
4	I	19	I	18	I	25	I	15	77
	I	16.91		16.31		25.81		17.91	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.17 + .26 + .49 + .58 +
.36 + .33 + .54 + .74 +
1.36 + .19 + .08 + .14 +
.27 + .17 + .03 + .48 +

= 6.21

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

Kidem

218

MTB > NOTE '28.95.SORU'
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	TOTALS
1	I	6	I	10	I	6	22
	I	5.91		10.91		5.21	
2	I	16	I	44	I	14	74
	I	19.81		36.71		17.51	
3	I	27	I	48	I	30	105
	I	28.01		52.11		24.01	
4	I	29	I	43	I	19	91
	I	24.31		45.21		21.51	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.00 + .08 + .12 +
.72 + 1.43 + .70 +
.04 + .33 + 1.08 +
.91 + .11 + .29 +

= 5.81

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE '28.6.SORU'
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	TOTALS
1	I	8	I	12	I	9	29
	I	7.71		14.41		6.91	
2	I	28	I	58	I	16	102
	I	27.21		50.71		24.11	
3	I	30	I	47	I	29	108
	I	28.81		53.61		25.51	
4	I	12	I	26	I	15	53
	I	14.21		26.31		12.51	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.01 + .40 + .67 +
.02 + 1.07 + 2.72 +
.05 + .40 + .47 +
.33 + .00 + .49 +

= 6.63

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6
MTB > NOTE '28.7.SORU'
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	TOTALS
1	I	10	I	20	I	11	41
	I	10.91		20.41		9.71	
2	I	17	I	40	I	30	67
	I	17.81		33.41		15.81	
3	I	28	I	52	I	28	108
	I	28.81		53.01		25.41	
4	I	23	I	34	I	20	77
	I	20.51		38.41		18.11	
TOTALS	I	78	I	146	I	69	293

TOTAL CHI SQUARE =

.08 + .01 + .19 +
.04 + 1.51 + 2.12 +
.02 + .06 + .26 +
.31 + .50 + .19 +

= 5.07

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

Brang

MTB > NOTE '28.8.SDRU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FR

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	7	I	10	I	11	I	5	33
	I	7.21	I	7.01	I	11.11	I	7.71	
2	I	17	I	12	I	25	I	21	75
	I	16.41	I	15.91	I	25.21	I	17.51	
3	I	28	I	18	I	28	I	25	99
	I	21.71	I	21.01	I	33.21	I	23.11	
4	I	12	I	22	I	34	I	17	85
	I	18.61	I	18.01	I	28.51	I	19.81	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.01 + 1.28 + .00 + .94 +
 .02 + .97 + .00 + .72 +
 1.83 + .43 + .82 + .16 +
 2.34 + .87 + 1.05 + .39 +

= 11.85

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE '28.9.SDRU

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FR

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	8	I	5	I	10	I	5	28
	I	6.11	I	5.91	I	9.41	I	6.51	
2	I	17	I	21	I	38	I	23	99
	I	21.71	I	21.01	I	33.21	I	23.11	
3	I	25	I	20	I	31	I	25	101
	I	22.11	I	21.41	I	33.91	I	23.51	
4	I	14	I	16	I	19	I	15	64
	I	14.01	I	13.61	I	21.51	I	14.91	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.57 + .15 + .04 + .35 +
 1.02 + .00 + .69 + .00 +
 .37 + .10 + .25 + .09 +
 .00 + .43 + .29 + .00 +

= 4.34

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE '28.10.SDRU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FR

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	8	I	6	I	13	I	7	34
	I	7.51	I	7.21	I	11.41	I	7.91	
2	I	17	I	17	I	25	I	23	82
	I	18.01	I	17.41	I	27.51	I	19.11	
3	I	20	I	24	I	39	I	20	103
	I	22.61	I	21.91	I	34.61	I	24.01	
4	I	19	I	15	I	21	I	18	73
	I	16.01	I	15.51	I	24.51	I	17.01	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

.04 + .21 + .22 + .11 +
 .05 + .01 + .23 + .00 +
 .29 + .21 + .57 + .66 +
 .56 + .02 + .50 + .06 +

= 4.53

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

Kidem

219

MTB > NOTE '28.8.SDRU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVE

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	10	I	25	I	8	43
	I	11.11	I	21.61	I	10.31	
2	I	21	I	41	I	13	75
	I	19.41	I	37.51	I	17.91	
3	I	23	I	53	I	23	99
	I	25.61	I	49.81	I	23.61	
4	I	24	I	33	I	28	85
	I	22.01	I	42.01	I	20.31	
TOTALS	I	78	I	152	I	72	302

TOTAL CHI SQUARE =

.11 + .52 + .49 +
 .14 + .28 + 1.33 +
 .26 + .20 + .02 +
 .19 + 2.24 + 2.95 +

= 8.73

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE '28.9.SDRU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVE

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	7	I	16	I	5	28
	I	7.51	I	13.91	I	6.61	
2	I	21	I	58	I	20	99
	I	26.41	I	49.21	I	23.41	
3	I	29	I	47	I	25	101
	I	27.01	I	50.21	I	23.91	
4	I	21	I	24	I	19	64
	I	17.11	I	31.81	I	15.11	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.03 + .32 + .39 +
 1.12 + 1.59 + .49 +
 .15 + .20 + .05 +
 .89 + 1.90 + .99 +

= 8.14

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE '28.10.SDRU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVE

	I	C1	I	C2	I	C3	ITOTALS
1	I	12	I	14	I	8	34
	I	9.11	I	16.91	I	8.01	
2	I	22	I	43	I	17	82
	I	21.91	I	40.71	I	19.41	
3	I	20	I	55	I	28	103
	I	27.51	I	51.11	I	24.31	
4	I	24	I	33	I	16	73
	I	19.51	I	36.31	I	17.31	
TOTALS	I	78	I	145	I	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

.94 + .49 + .00 +
 .00 + .13 + .29 +
 2.05 + .29 + .55 +
 1.04 + .29 + .09 +

= 6.16

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

Brans

Kidem

AKSAKLİK DER.

220

NOTE 4 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN 5

MTB > NOTE 30.4.SORU

BRANS

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	7	I	8	I	10	I	15	40
	I	8.81	I	8.51	I	13.41	I	9.31	
2	I	3	I	3	I	2	I	6	14
	I	3.11	I	3.01	I	4.71	I	3.31	
3	I	25	I	27	I	33	I	31	116
	I	25.41	I	24.61	I	38.91	I	27.01	
4	I	29	I	24	I	53	I	16	122
	I	26.71	I	25.91	I	40.91	I	28.41	
TOTALS	I	64	I	62	I	98	I	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.36 + .03 + .87 + 3.47 + \\
 &.00 + .00 + 1.55 + 2.30 + \\
 &.01 + .23 + .90 + .59 + \\
 &.19 + .14 + 3.55 + 5.42 + \\
 &= 19.61
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

NOTE 4 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN 5

MTB > NOTE 30.5.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQUENCIES

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	ITOTALS
1	I	9	I	6	I	10	I	1	26
	I	5.71	I	5.51	I	8.81	I	6.11	
2	I	21	I	24	I	31	I	28	104
	I	22.91	I	21.81	I	35.01	I	24.31	
3	I	11	I	1	I	5	I	9	26
	I	5.71	I	5.51	I	8.81	I	6.11	
4	I	18	I	22	I	38	I	22	100
	I	22.01	I	21.01	I	33.71	I	23.41	
5	I	5	I	8	I	14	I	3	30
	I	7.71	I	7.31	I	11.81	I	8.21	
TOTALS	I	64	I	61	I	98	I	68	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &1.88 + .06 + .18 + 4.24 + \\
 &.15 + .22 + .46 + .56 + \\
 &4.88 + 3.63 + 1.61 + 1.41 + \\
 &.73 + .05 + .55 + .08 + \\
 &.95 + .06 + .42 + .00 + \\
 &= 22.12
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (4-1) = 12

MTB > NOTE '34.1.SORU'
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	12	12	7	9	40
	8.81	8.51	13.41	9.31	
2	22	28	26	19	95
	20.81	20.21	31.91	22.11	
3	15	10	32	19	76
	16.71	16.11	25.51	17.71	
4	15	12	33	21	81
	17.81	17.21	27.21	18.91	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$1.19 + 1.45 + 3.07 + .01 + .07 + 3.04 + 1.09 + .44 + .16 + 2.33 + 1.65 + .10 + .43 + 1.57 + 1.24 + .24 = 18.09$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE '34.2.SORU'
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	22	20	17	19	78
	17.41	16.61	26.21	17.91	
2	14	13	22	18	67
	14.91	14.21	22.51	15.41	
3	24	24	44	24	118
	26.31	25.11	39.61	27.11	
4	5	5	13	6	29
	6.51	6.21	9.71	6.71	
TOTALS	65	62	98	67	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$1.24 + .71 + 3.22 + .07 + .06 + .11 + .01 + .45 + .20 + .04 + 1.03 + .35 + .33 + .22 + 1.10 + .06 = 9.19$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE '34.3.SORU'
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	8	6	9	5	26
	5.71	5.51	8.71	6.11	
2	17	25	26	16	84
	18.41	17.81	28.21	19.61	
3	16	15	15	19	65
	14.21	13.81	21.81	15.11	
4	16	11	39	22	88
	19.31	18.71	29.51	20.51	
5	9	5	9	6	29
	6.41	6.21	9.71	6.81	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.02 + .04 + .01 + .18 + .11 + 2.88 + .17 + .65 + .22 + .10 + 2.13 + .99 + .56 + 3.16 + 3.03 + .11 + 1.10 + .22 + .06 + .08 = 15.81$$

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (4-1) = 12

MTB > NOTE '34.1.SORU'
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	6	28	6	40
	10.71	19.81	9.51	
2	25	45	25	95
	25.51	47.01	22.51	
3	22	46	7	75
	20.11	37.11	17.81	
4	25	25	31	81
	21.71	40.11	19.21	
TOTALS	78	144	69	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$2.08 + 3.40 + 1.28 + .01 + .09 + .27 + .18 + 2.13 + 6.34 + .50 + 5.68 + 7.24 = 29.37$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE '34.2.SORU'
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	4	5	3	12
	3.21	5.91	2.91	
2	14	44	6	64
	17.21	31.11	15.21	
3	18	37	12	67
	18.01	33.01	15.91	
4	36	44	30	110
	31.71	58.21	28.11	
5	6	13	10	29
	7.81	14.31	6.91	
TOTALS	78	143	69	290

TOTAL CHI SQUARE =

$$.18 + .14 + .01 + .60 + 4.70 + 5.59 + .00 + .48 + .97 + .57 + 3.46 + 3.51 + .42 + .12 + 1.39 = 22.35$$

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE '34.3.SORU'
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	5	15	6	26
	6.91	12.91	6.11	
2	19	54	11	84
	22.41	41.71	19.81	
3	22	31	12	65
	17.41	32.31	15.41	
4	22	38	28	88
	23.51	43.71	20.81	
5	10	7	12	29
	7.71	14.41	6.91	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.54 + .34 + .00 + .53 + 3.62 + 3.95 + 1.24 + .05 + .73 + .10 + .74 + 2.50 + .66 + 3.80 + 3.87 = 22.66$$

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE '35.1.SORYU
MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ						
	C1	C2	C3	C4	TOTALS	
1	10	9	17	5	41	
	9.01	8.71	13.81	9.51		
2	15	19	16	11	61	
	13.41	13.01	20.51	14.21		
3	15	11	30	21	77	
	19.71	16.31	25.81	17.91		
4	18	18	24	26	91	
	19.91	19.31	30.51	21.21		
5	6	5	6	5	22	
	4.81	4.71	7.41	5.11		
TOTALS	64	62	98	68	292	

TOTAL CHI SQUARE =

.11 + .01 + .76 + 2.17 +
.20 + 2.82 + .98 + .72 +
.21 + 1.75 + .67 + .53 +
.19 + .09 + .08 + 1.09 +
.29 + .02 + .26 + .00 +

= 12.95

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (4-1) = 12

NOTE 2 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN

MTB > NOTE '35.1.SORYU

MTB > 20CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ						
	C1	C2	C3	C4	TOTALS	
1	20	11	26	10	67	
	14.81	14.31	22.21	15.71		
2	8	17	23	12	60	
	13.21	12.81	19.91	14.11		
3	18	19	25	25	87	
	19.21	18.61	20.81	20.41		
4	13	9	15	14	51	
	11.31	10.91	16.91	12.01		
5	5	6	7	7	25	
	5.51	5.31	8.31	5.91		
TOTALS	64	62	96	68	290	

TOTAL CHI SQUARE =

1.84 + .77 + .66 + 2.08 +
2.07 + 1.36 + .50 + .30 +
.08 + .01 + .50 + 1.04 +
.27 + .33 + .21 + .35 +
.05 + .00 + .20 + .22 +

= 12.91

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (4-1) = 12

MTB > NOTE '35.3.SORYU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ						
	C1	C2	C3	C4	TOTALS	
1	10	22	23	13	68	
	14.91	14.41	22.81	15.81		
2	32	16	24	20	92	
	20.21	19.51	30.91	21.41		
3	20	18	33	22	93	
	20.41	19.71	31.21	21.71		
4	2	6	18	13	39	
	8.51	8.31	13.11	9.11		
TOTALS	64	62	98	68	292	

TOTAL CHI SQUARE =

1.61 + 3.96 + .00 + .51 +
6.95 + .64 + 1.53 + .09 +
.01 + .15 + .10 + .01 +
5.02 + .63 + 1.84 + 1.69 +

= 24.74

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE '35.1.SORYU
MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ					
	C1	C2	C3	TOTALS	
1	12	40	15	67	
	17.71	33.31	15.01		
2	17	23	20	60	
	16.01	29.81	14.21		
3	19	51	17	87	
	23.21	43.21	20.61		
4	21	20	12	53	
	14.21	26.51	12.51		
5	9	11	5	25	
	6.71	12.41	5.91		
TOTALS	78	145	69	292	

TOTAL CHI SQUARE =

1.74 + 1.36 + .94 +
.06 + 1.35 + .37 +
.77 + 1.41 + .02 +
3.31 + 1.52 + .02 +
.81 + .15 + .14 +

= 16.10

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE '35.2.SORYU

MTB > READCHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ					
	C1	C2	C3	TOTALS	
1	7	22	12	41	
	11.01	20.51	9.51		
2	14	34	13	61	
	16.31	30.51	14.21		
3	31	31	15	77	
	20.61	30.51	17.91		
4	21	47	23	91	
	24.31	43.51	21.21		
5	5	12	5	22	
	5.91	11.01	5.11		
TOTALS	78	146	68	292	

TOTAL CHI SQUARE =

1.43 + .11 + .63 +
.32 + .40 + .10 +
5.29 + 1.46 + .40 +
.45 + .05 + .15 +
.13 + .09 + .00 +

= 11.10

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE '35.3.SORYU

MTB > READ C1-C3CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED FREQ					
	C1	C2	C3	TOTALS	
1	6	6	6	18	
	9.01	9.31	3.01		
2	9	20	13	50	
	13.81	25.81	10.41		
3	25	50	17	92	
	22.61	42.31	17.11		
4	26	51	23	100	
	27.61	51.61	20.81		
5	12	11	10	33	
	9.11	17.01	6.91		
TOTALS	78	145	69	293	

TOTAL CHI SQUARE =

.22 + 1.16 + 1.35 +
1.66 + .19 + .64 +
.25 + 1.40 + 5.96 +
.07 + .01 + .22 +
.93 + 2.13 + 1.42 +

= 17.62

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE 35.4.SORU
MTB > READ C1-C3*CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	I	TOTALS
1	1	14	1	9	1	10	1	8	1	41
		9.01		8.71		13.81		9.41		
2	1	18	1	22	1	22	1	11	1	73
		16.11		15.61		24.61		16.81		
3	1	18	1	18	1	46	1	27	1	109
		24.01		23.21		36.71		25.11		
4	1	14	1	13	1	20	1	21	1	68
		15.01		14.51		22.91		15.71		
TOTALS	1	64	1	62	1	98	1	67	1	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &2.75 + .01 + 1.05 + .22 + \\
 &.24 + 2.67 + .27 + 2.01 + \\
 &1.47 + 1.17 + 2.35 + .14 + \\
 &.06 + .15 + .37 + 1.82 + \\
 &= 16.78
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE 35.5.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	I	TOTALS
1	1	12	1	8	1	7	1	8	1	35
		7.81		7.41		11.61		8.21		
2	1	24	1	13	1	25	1	14	1	76
		16.71		16.11		25.21		17.71		
3	1	20	1	36	1	41	1	25	1	122
		27.21		25.91		40.51		28.41		
4	1	9	1	5	1	24	1	21	1	59
		13.11		12.51		19.61		13.71		
TOTALS	1	63	1	62	1	97	1	68	1	272

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &2.27 + .04 + 1.84 + .00 + \\
 &2.96 + .61 + .00 + .77 + \\
 &1.89 + 3.93 + .01 + .41 + \\
 &1.30 + 4.52 + .99 + 3.84 + \\
 &= 25.40
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE 36.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	I	TOTALS
1	1	10	1	13	1	25	1	12	1	60
		13.21		12.81		20.21		13.81		
2	1	27	1	29	1	35	1	20	1	119
		26.21		25.41		40.11		27.41		
3	1	15	1	12	1	23	1	15	1	65
		14.31		13.81		21.91		15.01		
4	1	12	1	8	1	15	1	12	1	47
		10.31		10.01		15.81		10.81		
TOTALS	1	64	1	62	1	98	1	67	1	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.77 + .00 + 1.14 + .24 + \\
 &.03 + .52 + .64 + .01 + \\
 &.03 + .25 + .06 + .00 + \\
 &.27 + .40 + .04 + .13 + \\
 &= 4.54
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	TOTALS
1	1	2	1	3	1	2	1	7
		1.91		3.51		1.71		
2	1	6	1	20	1	8	1	34
		9.11		16.81		8.11		
3	1	19	1	40	1	14	1	73
		19.61		36.11		17.31		
4	1	26	1	63	1	20	1	109
		29.21		53.91		25.81		
5	1	25	1	18	1	25	1	68
		18.21		33.61		16.11		
TOTALS	1	78	1	144	1	69	1	291

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.01 + .06 + .07 + \\
 &1.06 + .60 + .00 + \\
 &.02 + .42 + .63 + \\
 &.35 + 1.52 + 1.32 + \\
 &2.52 + 7.28 + 4.89 + \\
 &= 20.75
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (5-1) X (3-1) = 8

MTB > NOTE 35.5.SORU

MTB > READ C1-C3*CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	TOTALS
1	1	6	1	24	1	5	1	35
		9.51		17.31		8.21		
2	1	24	1	37	1	15	1	76
		20.71		37.51		17.81		
3	1	34	1	60	1	31	1	125
		34.01		61.61		29.31		
4	1	16	1	24	1	18	1	58
		15.81		28.61		15.61		
TOTALS	1	80	1	145	1	69	1	294

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &1.30 + 2.63 + 1.26 + \\
 &.53 + .01 + .45 + \\
 &.00 + .04 + .09 + \\
 &.00 + .74 + 1.41 + \\
 &= 8.48
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 36.SORU

MTB > READ C1-C3*CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	TOTALS
1	1	17	1	32	1	11	1	60
		16.01		29.81		14.21		
2	1	34	1	58	1	27	1	119
		31.81		59.11		28.11		
3	1	15	1	35	1	15	1	65
		17.41		32.31		15.41		
4	1	12	1	20	1	16	1	48
		12.81		23.81		11.31		
TOTALS	1	78	1	145	1	69	1	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$\begin{aligned}
 &.06 + .16 + .71 + \\
 &.15 + .02 + .04 + \\
 &.32 + .23 + .01 + \\
 &.05 + .62 + 1.91 + \\
 &= 4.30
 \end{aligned}$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 38.1.SORU

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	1	8	4	2	15
	3.41	2.81	5.21	3.61	
2	16	19	26	24	85
	27.92	24.23	33.56	28.29	
3	36	23	50	32	141
	30.90	28.91	47.31	32.89	
4	11	12	10	10	51
	11.18	10.83	17.12	11.87	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$1.10 + 0.84 + 0.002 + 1.57 + 1.61 + 0.03 + 0.38 + 0.15 + 0.05 = 6.45$$

$$0.3 + 0.02 + 0.3 = 0.62$$

$$5d = (4-1) \times (3-1) = 6$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 3 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN

MTB > NOTE 38.2.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	1	4	4	3	12
	2.61	2.51	4.01	2.81	
2	11	11	12	16	50
	11.01	10.61	16.81	11.61	
3	38	32	60	37	167
	36.61	35.51	56.01	38.91	
4	14	15	22	12	63
	13.81	13.41	21.11	14.71	
TOTALS	64	62	98	68	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$1.01 + .83 + .00 + .02 + .00 + .01 + 1.36 + 1.63 + .05 + .34 + .28 + .09 + .00 + .20 + .03 + .49 = 6.34$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 4 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS THAN

MTB > NOTE 38.3.SORU

MTB > CHISQ C1-C4

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	C4	TOTALS
1	6	9	10	6	31
	6.91	6.41	10.51	7.21	
2	20	14	24	28	86
	19.11	17.61	29.31	20.01	
3	29	28	44	24	125
	27.81	25.61	42.51	29.11	
4	9	8	20	9	46
	10.21	9.41	15.71	10.71	
TOTALS	64	59	98	67	288

TOTAL CHI SQUARE =

$$.11 + 1.11 + .03 + .20 + .04 + .74 + .95 + 3.19 + .05 + .22 + .05 + .89 + .15 + .22 + 1.21 + .27 = 9.43$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 38.1.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	6	5	4	15
	5.21	5.01	4.41	
2	27	34	27	88
	23.91	39.41	38.71	
3	35	79	27	141
	34.91	73.91	33.21	
4	10	30	16	56
	14.01	23.01	11.01	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$.59 + .81 + .19 + .19 + 2.23 + 2.82 + .03 + .50 + 1.47 + 1.78 + 1.54 + .09 = 12.21$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

NOTE 1 CELLS WITH EXPECTED FREQUENCIES LESS

MTB > NOTE 38.1.SORU

MTB > CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	5	4	3	12
	3.21	6.01	2.81	
2	11	22	17	50
	13.41	24.81	11.81	
3	38	95	34	167
	44.61	82.91	39.51	
4	24	24	15	63
	16.81	31.31	14.91	
TOTALS	78	145	69	292

TOTAL CHI SQUARE =

$$1.00 + .64 + .01 + .42 + .32 + .01 + .98 + 1.76 + .70 + 3.06 + 1.70 + .00 = 12.92$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

MTB > NOTE 38.3.SORU

MTB > READ C1-C3CHISQ C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	C1	C2	C3	TOTALS
1	11	15	5	31
	7.91	15.71	7.41	
2	26	45	15	86
	21.81	43.61	20.61	
3	29	61	35	125
	31.71	63.41	29.91	
4	7	25	14	46
	11.71	23.31	11.01	
TOTALS	73	146	69	288

TOTAL CHI SQUARE =

$$1.26 + .03 + .79 + .81 + .03 + 1.52 + .23 + .09 + .85 + 1.86 + .12 + .81 = 8.42$$

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6

T. C.
Yükseköğretim Kurumu
Dokümantasyon

Brans

Kidem

MTB > NOTE '38.4.SORU

MTB > CHISO C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	C4	I	TOTALS
1	1	5	1	11	1	11	1	11	1	38
	1	8.11		8.33		13.11		8.51		
2	1	16	1	14	1	10	1	18	1	66
	1	14.11		14.44		22.71		14.81		
3	1	31	1	29	1	49	1	25	1	134
	1	28.71		29.22		46.11		30.11		
4	1	9	1	8	1	20	1	10	1	47
	1	10.11		10.22		16.21		10.61		
TOTALS	1	61	1	62	1	90	1	64	1	285

TOTAL CHI SQUARE =

1.21 + .90 + .33 + .71 +
 .25 + .01 + .97 + .68 +
 .19 + .00 + .19 + .86 +
 .11 + .48 + .91 + .03 +

= 7.83

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (4-1) = 9

MTB > NOTE '38.4.SORU

MTB > READ C1-C3CHISO C1-C3

EXPECTED FREQUENCIES ARE PRINTED BELOW OBSERVED

	I	C1	I	C2	I	C3	I	TOTALS
1	1	13	1	19	1	6	1	38
	1	10.41		18.41		9.21		
2	1	28	1	24	1	14	1	66
	1	18.11		32.01		16.01		
3	1	25	1	74	1	35	1	134
	1	36.71		64.91		32.41		
4	1	7	1	26	1	14	1	47
	1	12.91		22.81		11.41		
TOTALS	1	73	1	143	1	69	1	285

TOTAL CHI SQUARE =

1.09 + 0.001 + 1.11
 3.29 + 2.50 + 0.24
 2.53 + 0.67 + 0.20
 2.53 + 0.24 + 0.60
 = 18.57

DEGREES OF FREEDOM = (4-1) X (3-1) = 6